

**UCHWAŁA NR XLVI/408/23
RADY MIEJSKIEJ W GRODKOWIE**

z dnia 15 lutego 2023 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Grodków na lata 2023 – 2025

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r., poz. 40), oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r., poz. 840), po uzyskaniu pozytywnej opinii Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Grodków na lata 2023 – 2025, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Grodkowa.

§ 3. Uchwała podlega ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego.

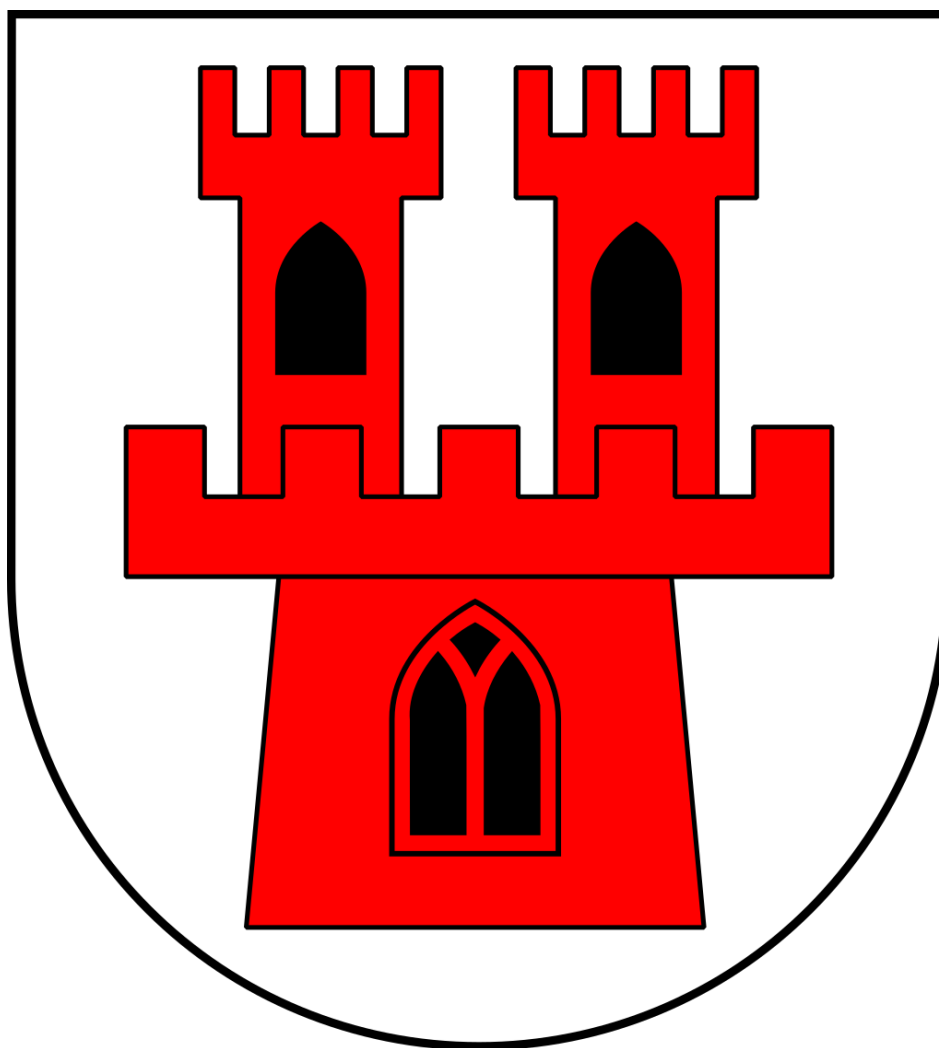
§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Rady

Jadwiga Demska

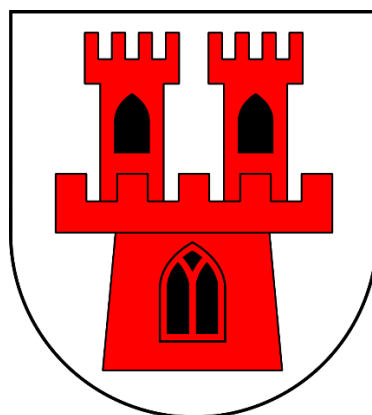
Załącznik do uchwały Nr XLVI/408/23
Rady Miejskiej w Grodkowie
z dnia 15 lutego 2023 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY GRODKÓW NA LATA 2022 - 2025

**Grodków
2022**

ZAMAJWIAJĄCY:

Urząd Miejski w Grodkowie
ul. Warszawska 29
49-200 Grodków
tel.: 77 40 40 321
e-mail: um@grodkoow.pl
www.grodkow.pl

WYKONAWCA:

RELIKT
Pracownia Archeologiczna

Judyta Nawrot-Bukowiec
ul. Armii Krajowej 2/3
39-100 Ropczyce
tel. 783 798 165
e-mail: reliktarcheologia@gmail.com
www.relikarcheologia.pl

Autor opracowania:
Judyta Nawrot-Bukowiec

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	4
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	4
3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE	5
4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	12
4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - dokumenty o znaczeniu krajowym 12	
4.1.1 Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022.....	12
4.1.2 Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030	13
4.1.3 Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030	14
4.2. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.....	15
4.2.1 Program Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2020-2023	15
4.2.2 Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego.....	15
4.2.3 Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego - Opolskie 2030 r.....	16
4.2.3 Strategia Rozwoju Powiatu Brzeskiego na lata 2021-2030	17
5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	18
5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy).....	18
5.1.1 Strategia Rozwoju Gminy Grodków na lata 2014-2023	18
5.1.2 Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Grodków.....	19
5.1.3 Studium Uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grodków	19
5.1.4 Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Grodków	20
5.2 Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta	39
5.2.1 Ogólna charakterystyka gminy	39
5.2.2 Zarys historii.....	40
5.2.3 Krajobraz kulturowy oraz zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	47
5.2.3 Zabytki archeologiczne.....	72
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.....	73
5.3.1 Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków	73
5.3.2 Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków.....	76
5.3.3 Zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków.....	77
5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	78
5.5 Dziedzictwo niematerialne.....	78
6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ	79
7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE	81
7.1 Priorytety i kierunki działań programu opieki nad zabytkami	85
8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	90
9. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	90
10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	91
11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW.....	94

1. WSTĘP

Program ten stanowi aktualizację opracowanego dokumentu - Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Grodków na lata 2018 - 2021, który został przyjęty uchwałą nr XXXVI/343/18 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 21 lutego 2018 r.

Niniejszy dokument służy określeniu działań gminy w zakresie inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Działania te winny odbywać się w harmonii z działaniami gospodarczymi i społecznymi oraz zapewniać ochronę dziedzictwa kulturowego środkami prawnymi, takimi jak odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz finansowymi, poprzez przeznaczenie części budżetu miasta na ochronę zabytków. Procesy rozwojowe zachodzące powinny przy zapewnieniu warunków trwania i zachowania dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń oraz przy wykorzystaniu zabytków na potrzeby społeczne, gospodarcze i edukacyjne. Lokalne dziedzictwo kulturowe posiada potencjał wpływający na atrakcyjność ekonomiczną regionu poprzez rozwój turystyki w oparciu o zabytki. Poprzez wyznaczone działania może przyczynić się do wzmocnienia świadomości wspólnoty kulturowej i lokalnej tożsamości.

Pierwsze rozdziały niniejszego *Programu* (II-IV) dotyczą ustawowych uwarunkowań formalno-prawnych odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego, ustawowych celów *Programu* oraz analizują najważniejsze dokumenty, strategie, programy - ważne z punktu widzenia opieki nad zabytkami - zarówno opracowane na szczeblu centralnym jak i wojewódzkim. Jest to konieczne, gdyż *Program* powinien być zgodny z założeniami odnoszącymi się do ochrony i opieki nad zabytkami zarówno na szczeblu centralnym czyli do polityki państwa w tym zakresie, jak również na poziomie województwa i powiatu.

Rozdział V składa się z kilku części. W pierwszej analizie poddane zostały dokumenty programowe miasta pod kątem uwzględnienia w nich kwestii związanych lub mających wpływ na zachowanie oraz ochronę zabytków i krajobrazu kulturowego. W części drugiej przedstawiono charakterystykę zasobu zabytkowego miasta. Wskazano w nim najważniejsze obiekty, zespoły obiektów i cechy charakterystyczne krajobrazu kulturowego Gminy Grodków. Takie rozpoznanie dało podstawę do znajdującej się w dalszej części *Programu* analizy SWOT (mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia) jakie dokonały się w zakresie zachowania zasobu najistotniejszych zadań do zrealizowania przez miasto. W kolejnej części rozdziału V przedstawiono dane dotyczące zabytków z terenu miasta wpisanych do rejestru (rejestr zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych), zabytki w gminnej ewidencji zabytków, jak również dziedzictwo niematerialne.

Rozdział VI stanowi ocenę dziedzictwa kulturowego - Analiza szans i zagrożeń. Uwzględniono w nim aktualny stan zachowania zasobu zabytkowego i krajobrazu kulturowego.

W rozdziale VII wskazano najważniejsze zadania ujęte w ramach zawartych priorytetów (Priorytet I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno - gospodarczego miasta oraz Priorytet II: Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego). Wymieniono w nim również zadania, które udało się zrealizować, a które zostały zawarte w Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Grodków na lata 2018-2021.

Kolejne rozdziały, VIII i IX, dotyczą sposobu realizacji i oceny wdrażania Programu. W X rozdziale, przedstawiono źródła finansowania realizacji zadań. Natomiast w końcowym XI rozdziale opisano realizację i finansowanie przez miasto zadań z zakresu ochrony zabytków.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawą prawną sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami jest art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*t. j. Dz. U. z 2021 r., poz. 710, ze zm.*) mówiący, że:

1. Wójt, burmistrz lub prezydenta miasta sporządza na okres 4 lat program opieki nad zabytkami,

2. Gminny program opieki nad zabytkami podlega uchwaleniu przez radę (miasta, gminy, powiatu) po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków,
3. Program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
4. Z realizacji programu wójt, burmistrz lub prezydent sporządza, co dwa lata, sprawozdanie, które przedstawia Radzie.

W przypadku programów na poziomie gminnym podstawą ich sporządzenia jest Gminna Ewidencja Zabytków założona w oparciu o ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Ustalenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami uwzględnione zostają w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Celem *Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami* w świetle art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jest:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
5. Podejmowanie zadań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną, jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie ochrony tego dziedzictwa określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie tego konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła starą ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

- **Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.** (*Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 ze zm.*) w przepisach:

Art. 5: „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

Art. 6 ust. 1: „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy

Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

Art. 86: „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

- **Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (*t. j. Dz. U. z 2022 poz. 840*), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

Art. 3: definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie, takie jak: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek, jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Art. 4: objaśnia, że ochrona zabytków polega na podejmowaniu w szczególności przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

Art. 5: określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „Opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwale zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury”.

Art. 6: klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

- „1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:
  - 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
    - a) krajobrazami kulturowymi,
    - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
    - c) dziełami architektury i budownictwa,
    - d) dziełami budownictwa obronnego,
    - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
    - f) cmentarzami,
    - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
    - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
  - 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
    - a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
    - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,

- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
  - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
  - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
  - f) instrumentami muzycznymi,
  - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
  - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
  - b) cmentarzyskami,
  - c) kurhanami,
  - d) reliktnymi działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.
2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

Art 7: reguluje następujące formy ochrony zabytków:

- 1) Wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków.
  - 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa.
- 2) Uznanie za pomnik historii, zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego.
- 3) Utworzenie parku kulturowego, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park kulturowy może utworzyć, na podstawie uchwały, rada gminy po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
- 4) Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Dotyczą w szczególności: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 16 ust. 1: wskazuje radę gminy, jako organ tworzący park kulturowy, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Jest on tworzony na podstawie uchwały, po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Art. 17: określa zakazy i ograniczenia dotyczące terenu parku kulturowego, związane z: prowadzeniem robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej, zmianami sposobu korzystania z zabytków nieruchomych, umieszczaniem tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1, składowaniem lub magazynowaniem odpadów, zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, składowania lub magazynowania odpadów.

Art. 18: „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

Art. 19: wskazuje, że „1. studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę: zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, parków kulturowych. 1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:

- 1) ochronę zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) ochronę zabytków nieruchomości, innych niż wymienione w pkt. 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;

3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada Gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

Art. 20: mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich i miejscowych z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Art. 21: „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

Art. 22: „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte: 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru; 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków; 3) inne zabytki

nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

Art. 89: wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu, którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków”.

➤ **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (t. j. Dz. U. z 2022, poz. 559, ze zm.), gdzie w art. 7 ust 1 pkt. 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urzędzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach, w tym:

➤ **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (t. j. Dz. U. 2022, poz. 503). Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

➤ **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane** (t. j. Dz. U. 2022, poz. 88). Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbioru obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Ustawa dotyczy także obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

➤ **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska** (t. j. Dz. U. 2022, poz. 1079). W odniesieniu do zieleni zabytkowej objętej ochroną prawną Ustawa reguluje zasady wydawania pozwoleń na wycinkę i pielęgnację zieleni, definiuje wymóg uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz jego kompetencje w zakresie wydawania pozwoleń na podejmowanie prac polegających na usunięciu drzew lub krzewów z nieruchomości zabytkowej lub jej części będącej wpisany do rejestru parkiem, ogrodem lub inną formą zaprojektowanej zieleni.

➤ **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (t. j. Dz. U. 2022, poz. 916), której przepisy określają między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.

➤ **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (t. j. Dz. U. 2021, poz. 1899). Ustawa reguluje zbywanie nieruchomości zabytkowych własności Skarbu Państwa bądź samorządu terytorialnego:

- art. 13 ust. 4 - Sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków,

- art. 13 ust. 5 - Sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków).

- **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (*t. j. Dz. U. 2020, poz. 194*). Ustawa precyzuje, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki - ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, Filmoteka Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.
- **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (*t. j. Dz. U. 2022, poz. 857, ze zm.*). W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).

Zasady ochrony zabytków, znajdujących się w muzeach i bibliotekach, zostały określone w:

- **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (*t. j. Dz. U. 2022, poz. 385*). Określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nie nastawioną na osiąganie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami” (art. 1).
Zgodnie z ustawą muzeum realizuje powyższe cele poprzez:
  - „1) gromadzenie dóbr kultury w statutowo określonym zakresie,
  - 2) katalogowanie i naukowe opracowywanie zgromadzonych muzealiów,
  - 3) przechowywanie gromadzonych dóbr kultury, w warunkach zapewniających im właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo, oraz magazynowanie ich w sposób dostępny do celów naukowych,
  - 4) zabezpieczanie i konserwację muzealiów oraz, w miarę możliwości, zabezpieczanie stanowisk archeologicznych oraz innych nieruchomych obiektów kultury materialnej i przyrody,
  - 5) urządzanie wystaw,
  - 6) organizowanie i prowadzenie badań, ekspedycji naukowych oraz prac wykopaliskowych,
  - 7) prowadzenie działalności edukacyjnej,
  - 8) udostępnianie zbiorów do celów naukowych i edukacyjnych,

9) zapewnianie właściwych warunków zwiedzania i korzystania ze zbiorów,
10) prowadzenie działalności wydawniczej” (art. 2).

Gmina jako podmiot tworzący (lub przejmujący) muzeum zobowiązana jest do:

- 1) zapewnienia środków potrzebnych do utrzymania i rozwoju muzeum,
- 2) zapewnienia bezpieczeństwa zgromadzonym zbiorom,
- 3) sprawowania nadzoru nad muzeum.

- **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (t. j. Dz. U. 2019, poz. 1479). Mówi, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- **Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (t. j. Dz. U. 2020, poz. 164).

Do aktów wykonawczych dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami należy także:

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 sierpnia 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2019 r. poz. 1721);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019 r. poz. 1886);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 28.04.2017 r. ws. Listy Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 928);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 16.08.2017 r. ws. dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2017 r. poz. 1674);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 10.01.2014 r. ws. dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014 r. poz. 110);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 9.02.2004 r. ws. wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r., poz. 259);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 25.08.2004 r. ws. organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r., poz. 2153);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 18.04.2011 r. ws. wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011, poz. 510).

Przepisy i konwencje międzynarodowe

Problematyka ochrony zabytków, jako ważne zagadnienie dziedzictwa kulturowego znalazła swoje odbicie w międzynarodowych konwencjach. Przepisy i konwencje międzynarodowe stanowią zbiór dokumentów traktowany przez środowisko konserwatorskie jako doktrynalna podstawa ochrony dziedzictwa kulturowego. Część z tych dokumentów została ratyfikowana przez Polskę. Pozostałe, pomimo braku formalnego przyjęcia do stosowania w Polsce, współtworzą obowiązujący zbiór przepisów. Są to:

- II Protokół do Konwencji Haskiej,
- Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, Paryż 1972 (ratyfikowana przez Polskę w 1976 r.),
- Europejska Konwencja o Ochronie Dziedzictwa Architektonicznego, Grenada 1985 (ratyfikowana w 2011 r.),

- Międzynarodowa Karta Ochrony Miast Historycznych ICOMOS (Toledo-Waszyngton 1987),
- Europejska Konwencja o Ochronie Dziedzictwa Archeologicznego, La Valetta 1992 (ratyfikowana w 1996 r.),
- Europejska Konwencja Krajobrazowa, Florencja 2000 (ratyfikowana w 2004 r.),
- Konwencja w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, Paryż 2003 (ratyfikowana w 2011 r.),
- Konwencja w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego, Paryż 2005 (ratyfikowana w 2007 r.).
- Dokument The Valletta Principles for the Safeguarding and Management of Historic Cities, Towns and Urban Areas - przyjęty przez 17 Zgromadzenie Generalne ICOMOS w 2011 r.
- Nowa Karta Ateńska 2003 - Wizja miast XXI wieku, Lizbona, 20 listopada 2003 r.
- Zalecenie UNESCO w sprawie historycznego krajobrazu miejskiego, przyjęta na 35 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w 2011 r.

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - dokumenty o znaczeniu krajowym

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Grodków jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się GPOnZ połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym (gminnym). Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

4.1.1 Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022

Najważniejszym w skali kraju dokumentem związanym z ochroną dziedzictwa kulturowego jest *Krajowy Program Opieki nad Zabytkami*. Dokument ten obejmuje lata 2019-2022. Został on przyjęty Uchwałą Nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. (M.P.2019.808).

Głównym celem *Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022* jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez optymalizację systemu ochrony dziedzictwa kulturowego, wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami i budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

W ramach tego Programu będą realizowane następujące cele:

Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami:

Cel szczegółowy 1: Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego.

Kierunki działań 1.1: Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym.

Zadania:

- ✓ szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.
- ✓ budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym.
- ✓ merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach.
- ✓ konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami.

Kierunek działań 1.2: Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym.

Zadania:

- ✓ wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych przez pracowników służb konserwatorskich.
- ✓ ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich.
- ✓ wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego.
- ✓ powołanie Centrum Architektury Drewnianej.

Cel szczegółowy 2: Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.

Kierunki działań 2.1: Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.

- ✓ upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy).

Kierunek działań 2.2: Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego.

- ✓ podniesienie bezpieczeństwa zabytków ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje.

Cel szczegółowy 3: Budowanie świadomości społecznej wartości kulturowego.

Kierunki działań 3.1: Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości.

- ✓ kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami.
- ✓ Tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Kierunek działań 3.2: Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

- ✓ program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.

4.1.2 Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 została przyjęta uchwałą nr 61 przez Radę Ministrów z dnia 27 października 2020 r. Jest ona aktualizacją poprzedniej Strategii uchwalonej 26 marca 2013 r.

Głównym celem Strategii jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja tego celu odbywa się przez wdrażanie kierunków interwencji zaplanowanych do realizacji w trzech zasadniczych obszarach, których kluczowe znaczenie znajduje również odzwierciedlenie w nowym podtytule Strategii: współdziałanie, kultura, kreatywność. Są to:

- obszar 1: Współdziałanie - społeczeństwo obywatelskie,
- obszar 2: Kultura - tożsamość i postawy obywatelskie,
- obszar 3: Kreatywność - potencjał kulturowy i kreatywny.

W obszarze 2 wymieniono m.in.:

- ✓ niewystarczający poziom czytelnictwa wśród Polaków oraz niewykorzystany potencjał i ważna rola bibliotek publicznych,
- ✓ niska jakość oferty artystycznej dla najmłodszych oraz deficyty kompetencji kulturalnych
- ✓ zły stan zabytków oraz niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych,
- ✓ niewystarczający poziom wykorzystania potencjału rozwojowego podmiotów działających w obszarze kultury oraz szkół artystycznych,
- ✓ niewystarczający poziom ochrony zbiorów wchodzących w skład narodowego zasobu bibliotecznego,
- ✓ braki w infrastrukturze archiwów państwowych oraz ich rola w procesach zarządzania dokumentacją elektroniczną w administracji publicznej,
- ✓ brak spójnej i aktualnej krajowej koncepcji rozwoju cyfrowych zasobów kultury,
- ✓ rosnący potencjał muzeów w zakresie budowania kapitału społecznego,
- ✓ braki w obszarze budowania wyrazistego, spójnego i atrakcyjnego wizerunku Polski za granicą.

W Strategii trzy główne cele szczegółowe, kierunki interwencji i narzędzia realizacji. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można drugi z celów "Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich". Wytyczne tutaj kierunki działań takie jak:

- 2.1. Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze.
- 2.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dóbr kultury:
- 2.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.
- 2.4. Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę.
- 2.5. Wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

4.1.3 Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030

Dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski przyjęty został przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 r. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długiej perspektywie czasowej. Szczególny nacisk położony został na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, który decyduje o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe.

W ramach dokumentu zdefiniowane zostały m.in. uwarunkowania polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych dwudziestu lat. Uwzględniono wśród nich także uwarunkowania wynikające z dziedzictwa kulturowego. Zdiagnozowano m.in. niski, niezgodny z posiadanym potencjałem rozwojowym, poziom wykorzystania funkcji symbolicznych i promocyjnych zasobów dziedzictwa kulturowego.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 uwzględnia powiązania polityki przestrzennej z ochroną i opieką nad zabytkami oraz zalecenia odnoszące się do zachowania i wykorzystania dziedzictwa kulturowego Polski:

1. rewitalizacja historycznych i zabytkowych obiektów w celu wzmocnienia i wyeksponowania ich funkcji;
2. zabezpieczenie możliwości dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego w oparciu o zachowanie w dobrym stanie zasobów naturalnych, kulturowych i lokalnych walorów środowiska;
3. zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym najcenniejszych fragmentów przestrzeni przyrodniczej, w procesie trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego - przy aktywnym udziale różnorodnych partnerów, w szczególności społeczności lokalnych;
4. rozpoznanie i zachowanie charakterystycznych krajobrazów przyrodniczych i historycznych oraz związanych z nimi elementów symbolicznych o charakterze dóbr materialnych lub stanowiących część niematerialną dziedzictwa kultury oraz rozwój współczesnych krajobrazów kulturowych;
5. wykorzystanie unikalnych zasobów krajobrazu kulturowego i budowanie specjalizacji terytorialnej w celu rozwoju lokalnych rynków pracy;
6. ochrona i wykorzystanie dla harmonijnego rozwoju obszarów wiejskich ich potencjału przyrodniczego, krajobrazowego i kulturowego;
7. dbałość o zabytki oraz dziedzictwo kulturowe, kultywowanie tradycji lokalnych, sprzyjające rozwojowi turystyki i wspomagające proces budowania/wzmacniania tożsamości kulturowej;
8. kompleksowe lokalne programy rewitalizacji powinny zapewniać poprawę stanu budynków mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej, ochronę dziedzictwa kulturowego, zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznych, poprawę transportu publicznego, itp.;
9. zintegrowana ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;
10. prowadzenie aktywnej polityki konserwatorskiej i promocyjnej w stosunku do zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i zabytkowych obiektów kultury, obejmującej określenie przestrzeni i obiektów poddanych ochronie lub wskazanych do ochrony, prowadzenie monitoringu zachowania zasobów; powstanie list krajobrazów i obiektów o unikatowych wartościach przyrodniczych, historycznych, archeologicznych, szczególnie o cechach symbolu, a także upowszechnienie listy krajobrazów zagrożonych;
11. zabezpieczenie dziedzictwa przed skutkami klęsk żywiołowych;

12. edukacja obywatelska w zakresie budowania powszechnego przekonania, że polska przestrzeń pojmowana, jako bogactwo naturalne i dziedzictwo kulturowe podlega zasadom zrównoważonego rozwoju, a ład przestrzenny jest dobrem publicznym.

4.2. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Grodków zgodny jest z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich i powiatowych dokumentach programowych oraz z dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej miasta.

4.2.1 Program Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2020-2023

Program Opieki nad Zabytkami Województwa opolskiego na lata 2020-2023 został przyjęty Uchwałą Nr XX/190/2020 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 lipca 2020 r.

Dokument o charakterze strategicznym dla efektywnego zarządzania, zachowania i promocji dziedzictwa kulturowego w województwie opolskim. W Programie określono Misję: *Poznanie, akceptacja i odpowiedzialność za dziedzictwo kulturowe, które prowadzi do skutecznej ochrony i opieki nad zabytkami regionu oraz wyznacza kierunki rozwoju Opolszczyzny.*

Ponadto określono Wizję opieki w 2023 r.: „Opolszczyzna to region przenikających się kultur, które działają na rzecz wspólnego dobra jakim jest dziedzictwo kulturowe. Mieszkańcy są świadomi wartości i znaczenia dziedzictwa kulturowego jako pamiątki przeszłości, która buduje tożsamość regionu, oraz dziedzictwa które inspiruje i aktywizuje do działania na rzecz rozwoju województwa i społeczności lokalnych. Dzięki akceptacji dziedzictwa, współpracy, dostępnym narzędziom i przyjętym rozwiązaniom systemowym, ukierunkowanym na rzecz zadbanego zasobu materialnego i przyrodniczego oraz trosce o dziedzictwo niematerialne, region wzmacnia swój potencjał społeczny, turystyczny i rozwojowy.

Program Zakłada dwa główne cele strategiczne ze szczegółowymi priorytetami:

Cel strategiczny I - Skuteczna ochrona i opieka nad regionalnym dziedzictwem kulturowym:

Priorytet I: Utrzymanie i poprawa stanu zachowania regionalnego dziedzictwa kulturowego.

Priorytet II: Badanie, dokumentowanie i monitoring zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego.

Priorytet III: Ochrona krajobrazu regionu uwzględniającego wartości kulturowe i przyrodnicze.

Priorytet IV: Profesjonalna i nowoczesna ochrona i zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego.

Cel strategiczny II – Zasoby dziedzictwa kulturowego jako źródło tożsamości i wyznaczania kierunków rozwoju województwa opolskiego:

Priorytet I: Zachowanie wielokulturowości regionu oraz tożsamości lokalnej i regionalnej.

Priorytet II: Rozwijanie współpracy regionalnej i integracji w obszarze dziedzictwa kulturowego.

Priorytet III: Edukacja na rzecz aktywnej odpowiedzialności za dziedzictwo kulturowe.

Priorytet IV: Świadome wykorzystywanie walorów dziedzictwa kulturowego w rozwoju regionu.

4.2.2 Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego został przyjęty Uchwałą Nr XLVIII/505/2010 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 września 2010 r. Dnia 24 kwietnia 2019 r. została uchwalona zmiana PZPWO Uchwałą Nr VI/54/2019 Sejmiku Województwa Opolskiego.

Dokument jest podstawowym narzędziem prowadzenia polityki przestrzennej na poziomie regionu, rozumianej jako celowe oddziaływanie władz województwa na rozmieszczenie funkcji i przestrzenne różnicowanie dynamiki rozwoju. Głównym zadaniem planu jest określenie przestrzennych uwarunkowań rozwoju oraz kierunków i priorytetów kształtowania środowiska przyrodniczego, kulturowego i zurbanizowanego w ciągu najbliższych kilkunastu lat, w dostosowaniu do strategicznych kierunków rozwoju społecznego i gospodarczego województwa z równoczesnym uwzględnieniem koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju. Stanowi on punkt wyjścia dla opracowania innych wojewódzkich programów i dokumentów strategicznych.

Kwestia środowiska kulturowego regionu została poruszona w rozdziale poświęconym planowaniu przestrzennemu. Wśród celów zagospodarowania przestrzennego w zakresie osadnictwa wymienia się utrzymanie historycznie ukształtowanej sieci osadniczej województwa, podkreślając również jako jedną z głównych zasad zagospodarowania przestrzennego „nacisk na zapewnienie wysokiego poziomu ładu przestrzennego rozumianego jako dążenie do harmonii, uporządkowania, proporcjonalności i równoważenia środowiska przyrodniczego i kulturowego z potrzebami urbanizacji”. Również rozdział traktujący o turystyce w istotny sposób dotyka spraw związanych z dziedzictwem kulturowym. Według autorów opracowania, ochrona i racjonalne wykorzystanie walorów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego warunkuje rozwój turystyki. W związku z tym kierunki polityki przestrzennej w tym obszarze obejmą m.in.: ochronę walorów przyrodniczych i krajobrazowych, ochronę, modernizację, konserwację i odbudowę obiektów i układów zabytkowych oraz innych obiektów kultury, budowę systemu szlaków tematycznych, w tym o zasięgu międzyregionalnym.

Obszerny rozdział planu poświęcono bezpośrednio dziedzictwu kulturowemu Opolszczyzny, co pokazuje, jaką do tej dziedziny życia społecznego przykładają władze samorządowe województwa. Dokument, cytując ustawę o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje pojęcia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i przypomina, że „ochrona dóbr kultury materialnej i niematerialnej jest celem polityki przestrzennej, a kształtowanie środowiska kulturowego powinno generować rozwój innych dziedzin życia regionu. Obiekty kultury materialnej powinny być wykorzystane i użytkowane z zapewnieniem opieki konserwatorskiej, rewaloryzacji i nadania im odpowiednich funkcji użytkowych”. Główne zasady zagospodarowania przestrzennego województwa w zakresie dziedzictwa kulturowego:

1. Zachowanie ładu przestrzennego na terenach zabudowy historycznej poprzez:
  - wymóg uczynienia historycznych układów urbanistycznych i ruralistycznych,
  - wymóg dostosowania nowej zabudowy w zakresie skali, formy, materiału i koloru do zabudowy historycznej,
  - wymóg szczególnej ochrony elementów tworzących zabytkowy charakter przestrzeni.
2. Obejmowanie prawną ochroną dziedzictwa kulturowego poprzez opracowywanie mpzp z określeniem stref ochrony konserwatorskiej – priorytet dla obszarów cennych pod względem zabytkowym.
3. Nadawanie mocy prawnej Gminnym Ewidencjom Zabytków poprzez umieszczanie ich w mpzp.
4. Kompleksową ochronę obszarów i obiektów zabytkowych.
5. Wykorzystanie obiektów i obszarów zabytkowych do pełnienia określonych funkcji, zgodnych bądź niekolidujących z ich zabytkowym charakterem.
6. Oszczędne kształtowanie krajobrazu kulturowego, a także przeciwdziałanie rozpraszaniu historycznie ukształtowanej zabudowy.
7. Ekspozowanie regionalnych cech środowiska kulturowego województwa opolskiego.
8. Inicjowanie nowych form ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez tworzenie pomników historii i parków kulturowych w symbiozie z przyrodą i wymogami rozwoju społeczno-gospodarczego.

4.2.3 Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego - Opolskie 2030 r.

Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego - Opolskie 2030 r. przyjęta została uchwałą Nr XXXIV/355/2021 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 4 października 2021 r. Jest to dokument własny samorządu wojewódzkiego i podstawowy dokument polityki regionalnej określający wizję, cele rozwoju społeczno-gospodarczego województwa, a także działania służące ich realizacji.

W Programie wyznaczono cele strategiczne w trzech obszarach: Człowiek i relacja, Środowisko i rozwój, Silna gospodarka. Wymieniono również cele operacyjne i kierunki działań. Poniżej wymieniono te, które dotyczą dziedzictwa kulturowego regionu.

Cel: Trwałe więzi społeczne

Kierunki działań, m.in.:

- ✓ budowa systemu wsparcia rewitalizacji
- ✓ rozwój społeczeństwa wielokulturowego

Cel: Ceniona marka regionu

Kierunki działań, m.in.:

- ✓ dbałość o zachowanie i rozwój dziedzictwa kulturowego
- ✓ rozwój silnych produktów turystycznych

W Strategii wyznaczono także pięć obszarów strategicznej interwencji (OSI): Subregion Aglomeracja Opolska, Subregion Brzeski, Subregion Kędzierzyńsko-Strzelecki, Subregion Północny, Subregion Południowy. W stosunku do nich wskazano szczegółowe cele polityki przestrzennej, cele te dotyczą również dziedzictwa kulturowego regionu. Wskazano w nich takie cele jak:

Poprawa ładu przestrzennego:

- ✓ Kształtowanie atrakcyjnych przestrzeni publicznych
- ✓ Zwiększanie partycypacji społecznej w działaniach planistycznych
- ✓ Ograniczanie rozpraszania zabudowy
- ✓ Wprowadzanie rozwiązań poprawiających bezpieczeństwo publiczne
- ✓ Ochrona zabytkowych układów urbanistycznych i ruralistycznych

Wzmocnienie funkcji kulturowych:

- ✓ Ochrona zabytkowych układów urbanistycznych i ruralistycznych
- ✓ Stanowienie pomników historii
- ✓ Tworzenie parków kulturowych

4.2.3 Strategia Rozwoju Powiatu Brzeskiego na lata 2021-2030

Strategia Rozwoju Powiatu Brzeskiego na lata 2021-2030 przyjęta została uchwałą Nr XXVII/252/2021 Rady Powiatu Brzeskiego z dnia 28 października 2021 r. Strategia Rozwoju Powiatu Brzeskiego na lata 2021-2030 jest podstawowym i najważniejszym dokumentem samorządu powiatowego, diagnozującym podstawowe uwarunkowania i potrzeby rozwojowe oraz potencjał powiatu, opisującym podejście zintegrowane, określającym obszary, cele i kierunki interwencji polityki rozwoju, prowadzonej w przestrzeni powiatu w perspektywie najbliższych lat, w tym przy szerokiej partycypacji interesariuszy i partnerów.

W Strategii wyodrębniono 4 obszary strategiczne, które są względem siebie równoważne i uzupełniające się (podejście zintegrowane):

- ✓ Gospodarka, edukacja i rynek pracy
- ✓ Oferta czasu wolnego i branże powiązane
- ✓ Atrakcyjność osadnicza
- ✓ Zarządzanie rozwojem

W ramach każdego obszaru sformułowany został cel strategiczny, z którego wynikają cele operacyjne. Dla ich urzeczywistnienia wyodrębniono natomiast kierunki interwencji - kluczowe zadania i projekty do realizacji. Poniżej wymieniono te, które dotyczą dziedzictwa kulturowego.

CEL STRATEGICZNY 2: Rozwój wszechstronnej oferty czasu wolnego oraz profesjonalizacja sektorów turystyki wypoczynkowej i sportu, bazujących na zasobach środowiskowych, infrastrukturalnych i kulturowych powiatu brzeskiego.

Cele operacyjne:

2.1. Rozwój oferty turystycznej na terenie powiatu oraz wzrost jej znaczenia dla gospodarki lokalnej i jakości życia mieszkańców:

2.1.1. Rozwijanie, promocja i animacja sieci rowerowej wraz z zapleczem, z uwzględnieniem największych atrakcji przyrodniczo-krajobrazowych i kulturowych na terenie powiatu, zintegrowanie z zewnętrznymi sieciami i atrakcjami.

2.1.2. Rozwijanie, promocja i animacja zintegrowanych szlaków turystycznych na terenie powiatu, w tym m.in. szlaków tematycznych (np. gastronomiczny, kulturalny, religijny, widokowy), organizowanie imprez cyklicznych (np. otwarcia sezonów), opracowanie i wdrożenie koncepcji oraz promocja hitów powiatu w ramach kolejnych sezonów turystycznych.

2.1.3. Współpraca z gminami w zakresie rekreacyjno-turystycznego zagospodarowania zbiorników i cieków wodnych.

2.1.4. Inwentaryzacja i promocja gospodarstw agroturystycznych na terenie powiatu oraz wsparcie rozwoju takiej działalności (np. wsparcie w tworzeniu i przekształcaniu w specjalistyczne gospodarstwa agroturystyczne, zagrody edukacyjne, zagrody tematyczne, miejsca wypoczynku i odzyskiwania zdrowia, program certyfikujący gospodarstwa według różnych kategorii itp.).

2.1.5. Promocja miejsc noclegowych, bazy gastronomicznej oraz usług i atrakcji turystycznych powiatu, w tym również wśród społeczności lokalnych (rozwój wewnętrznego ruchu turystycznego, poznanie powiatu przez samych mieszkańców), w tym poprzez formy elektroniczne i tradycyjne.

2.1.6. Wsparcie dla rozwoju i modernizacji infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej na terenie powiatu.

2.1.7. Identyfikacja, rozwój już istniejących i kreowanie nowych atrakcji i produktów rekreacyjnych, sportowych, turystycznych i podobnych, wspieranie działań integrujących produkty adresowane do konkretnych grup docelowych (m.in. młodzieży, rodzin z dziećmi, seniorów, turystów krajowych i zagranicznych), we współpracy partnerów sektora publicznego, prywatnego i społecznego.

2.1.8. Organizacja i promocja wydarzeń o ponadlokalnym charakterze, przyciągających turystów i gości oraz budujących wizerunek powiatu jako miejsca atrakcyjnego spędzania czasu wolnego (zapewnione finansowanie dla kluczowych imprez oraz szansa dla nowych propozycji, listy priorytetów na dany rok).

2.1.9. Promocja oferty kulturalnej, sportowej, rekreacyjnej organizowanej na terenie powiatu oraz kreowanie sztandarowych wydarzeń pod szyldem budowania marki powiatu.

2.3. Rozwój oferty oraz kultury partycypacji:

2.3.1. Opracowywanie i realizacja powiatowego programu opieki nad zabytkami, z uwzględnieniem działań na rzecz odnowy, udostępniania i włączania obiektów zabytkowych w obieg społeczny, gospodarczy i turystyczny.

2.3.2. Wsparcie i promocja niematerialnego dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez realizację projektów, wydarzeń i konkursów, wsparcie dla zespołów, lokalnych artystów, twórców i rzemieślników, badanie i dokumentowanie dziedzictwa kulturowego, digitalizację i udostępnianie cyfrowych zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego, tworzenie wydawnictw, wzmacnianie edukacji kulturalnej.

2.3.3. Współpraca z gminami w zakresie zwiększania atrakcyjności i różnorodności oferty kulturalnej, m.in. wprowadzanie nowych zajęć, warsztatów, konkursów, wydarzeń skoordynowanych w jednym kalendarzu imprez, propozycji wspólnych (sieciowanie), cyfryzacja instytucji i oferty, współpraca z zespołami, lokalnymi artystami, twórcami i rzemieślnikami, zajęcia pozalekcyjne.

2.3.4. Wsparcie dla istniejących i powstających miejsc umożliwiających mieszkańcom powiatu, szczególnie dzieciom i młodzieży rozwijające spędzanie czasu wolnego (np. świetlice socjoterapeutyczne i integracyjne, aula), promocja oferty wśród społeczności lokalnych.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

5.1.1 Strategia Rozwoju Gminy Grodków na lata 2014-2023

Strategia rozwoju gminy jest kluczowym elementem planowania rozwoju lokalnego. Głównym celem jest wskazanie wizji oraz strategicznych kierunków rozwoju gminy. Strategia jest podstawowym instrumentem długofalowego zarządzania gminą. Pozwala na zapewnienie ciągłości i trwałości w poczynaniach władz gminy, niezależnie od zmieniających się uwarunkowań politycznych. Strategia umożliwia również efektywne gospodarowanie własnymi, zwykle ograniczonymi zasobami gminy, takimi jak: zasoby ludzkie, infrastruktura czy też środki finansowe. Dobrze zorganizowany proces opracowania strategii umożliwia zaangażowanie władz lokalnych oraz mieszkańców w planowanie swojej przyszłości. Uwzględnienie zgłaszanych opinii i pomysłów pozwala na wypracowanie strategii, z którą będzie się identyfikowała w dużym stopniu społeczność lokalna. Utożsamianie się władz i mieszkańców gminy z opracowaną strategią stanowi niezbędny warunek jej skutecznej realizacji.

Misje oraz cele Strategii dotyczące dziedzictwa kulturowego:

CEL STRATEGICZNY II: Poprawa standardu życia mieszkańców

Cel operacyjny 3: Wzmacnianie więzi społecznych. Zadania:

- ✓ wspieranie działalności kulturalnej OSP oraz innych organizacji działających na terenie gminy,
- ✓ dalsza współpraca Domu Kultury z innymi jednostkami,
- ✓ propagowanie oferty kulturalnej gminy w gminach sąsiednich, powiecie i województwie,
- ✓ propagowanie szerokiej oferty sportowej dla mieszkańców gminy,
- ✓ organizacyjne i prawne wspieranie działań organizacji społecznych,
- ✓ kultywowanie tradycji i zwyczajów lokalnych,
- ✓ poprawienie komunikacji z mieszkańcami poprzez wykorzystanie obecnych możliwości technologicznych (m.in. poprzez portale społecznościowe),
- ✓ modernizacje i doposażenie instytucji kulturalnych,
- ✓ poprawa jakości infrastruktury pomocy społecznej dla osób starszych.

CEL STRATEGICZNY IV: Rozwój oświaty, kultury, sportu i wypoczynku.

Cel operacyjny 2: Rozwój sportu, turystyki i rekreacji. Zadania:

- ✓ budowa i rozwój infrastruktury sportowej i sportu na obszarach wiejskich,
- ✓ aktywowanie świetlic wiejskich jako ośrodków kultury i rozrywki oraz spędzania wolnego czasu dla mieszkańców wsi,
- ✓ restaurowanie i rewitalizowanie obiektów dziedzictwa kulturowego na terenie gminy,
- ✓ wykorzystanie walorów przyrodniczych do promocji i przyciągnięcia turystów weekendowych,
- ✓ budowa i oznakowanie ścieżek pieszych, edukacyjnych i rowerowych na terenie gminy,
- ✓ oznakowanie miejsc atrakcyjnych turystycznie,
- ✓ utworzenie internetowego systemu informacji turystycznej,
- ✓ popularyzacja terminarza imprez oraz wydarzeń kulturalnych, turystycznych i sportowych,
- ✓ popularyzacja tras turystycznych i obiektów zabytkowych gminy.

5.1.2 Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Grodków

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Grodków podjęty został Uchwałą Nr XXV/221/21 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 14 kwietnia 2021 r. Celem LPR jest wykrycie obszarów zdegradowanych, a następnie poprawienie ich funkcjonalności oraz stworzenie warunków do dalszego rozwoju. Lokalny Program Rewitalizacji jest również niezbędnym instrumentem podczas ubiegania się o pomoc finansową z Unii Europejskiej. LPR ma na celu również wzmacnianie działań na rzecz poprawy jakości życia na obszarach, na których zdiagnozowano koncentrację negatywnych zjawisk społecznych współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno- funkcjonalnej, technicznej.

W Programie zostały wyznaczone cele i kierunki działań. Odnośnie dziedzictwa kulturowego gminy, są to:

Strefa przestrzenno-funkcjonalna:

3.1. Wykorzystanie lokalnych zasobów kulturalnych, przyrodniczych i historycznych

3.1.1. Ochrona i udostępnienie dziedzictwa kulturalnego ,

3.1.2. Ochrona i udostępnienie dziedzictwa historycznego.

3.2. Kreowanie przestrzeni służących zaspokajaniu potrzeb mieszkańców,

3.2.1. Uporządkowanie przestrzeni publicznej pod kątem funkcjonalnym i estetycznym,

3.2.2. Poprawa stanu zagospodarowania i estetyki terenów zielonych,

3.2.3. Stworzenie miejsc dedykowanych różnym grupom użytkowników.

5.1.3 Studium Uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grodków

Gmina Grodków posiada opracowane Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Grodków, przyjęte Uchwałą Nr XX/222/01 Rady Miejskiej w Grodkowie

z dnia 26 września 2001 r. Ostatnia zmiana Studium została podjęta Uchwałą Nr XLIV/348/14 z dnia 4 czerwca 2014 r.

W Studium wyznaczono obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Strefa „A” ochrony konserwatorskiej, wyznaczona dla obiektów i zespołów zabytków wpisanych do rejestru zabytków:

a) Grodków - Stare Miasto: obejmuje obszar miasta lokacyjnego w granicach układu urbanistycznego wraz z terenami obwarowań miejskich (mury, bramy, dawna fosa - obecnie planty, park) oraz zabudową usytuowaną w linii ulicy podkreślającej zewnętrzną linię obwarowań,

b) wsie: Bogdanów, Gałączyce, Gnojna, Jaszów, Jeszkotle, Jędrzejów, Kobiela, Kolnica, Kopice, Lipowa, Lubcz, Młodoszowice, Osiek Grodkowski, Przylesie Dolne, Starowice Dolne, Sulisław, Wierzbnik, Więcmierzyce, Wojsław, Żelazna.

Strefa „B” ochrony konserwatorskiej:

a) miasto Grodków: obejmuje tereny koncentrycznie przylegające do historycznego układu Starego Miasta, historyczny układ zabudowy dawnych wsi Półwiosek i Tarnów Grodkowski, ciągi uliczne: ul. Sienkiewicza, części ul. Wrocławskiej, zespół ośrodka Szkolno-Wychowawczego przy ul. Krakowskiej, zespół obiektów mleczarni przy ul. Warszawskiej, park krajobrazowy z zabytkowym wiatrakiem, b) zabytkowe układy przestrzenne we wsiach: Bogdanów, Bąków, Gałączyce, Głębocko, Gnojna, Gola Grodkowska, Jaszów, Jeszkotle, Kobiela, Kolnica, Kopice, Lipowa, Lubcz, Mikołajowa, Młodoszowice, Osiek Grodkowski, Nowa Wieś Mała, Przylesie Dolne, Rogów, Starowice Dolne, Strzegów, Sulisław, Wierzbnik, Więcmierzyce, Wojsław, Wójtowice, Żarów, Żelazna.

Strefa „K” ochrony krajobrazu kulturowego:

a) miasto Grodków: teren parku krajobrazowego z zabytkowym wiatrakiem,

b) wsie: Osiek Grodkowski i Sulisław.

Strefa obserwacji archeologicznej „OW”, wyznaczona dla miejscowości o metryce średniowiecznej, potwierdzonej historycznie:

1) miasto Grodków: obejmuje tereny historycznego układu Starego Miasta oraz historyczny układ zabudowy wsi Tarnów Grodkowski,

2) wsie: Bogdanów, Bąków, Jaszów, Kolnica, Kopice, Lipowa, Lubcz, Młodoszowice, Przylesie Dolne, Starowice Dolne, Wierzbnik, Więcmierzyce, Wojsław, Żelazna.

Strefa „W” ochrony archeologicznej dla stanowisk archeologicznych o własnej formie terenowej, wyznaczona dla stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

Strefa ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych wraz z ich bezpośrednim otoczeniem.

5.1.4 Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Grodków

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami prawnymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. aktami dają narzędzie ochrony zabytków - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (MPZP). Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa wojewódzkiego konserwatora zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w MPZP dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania.

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m.in. przy sporządzaniu MPZP. W planach w szczególności:

1) uwzględnia się ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;

2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;

3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;

4) uwzględnia się ochronę:

- zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
- innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
- parków kulturowych;

5) uwzględnia się ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;

6) w zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Zgodnie z powyższym MPZP jako akty prawa miejscowego stanowią podstawę planowania przestrzennego. Mają one wiążące i nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomościami. Ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu w MPZP powinny sprzyjać ochronie otoczenia zabytków przed zbyt intensywną działalnością gospodarczą oraz umożliwić uniknięcie inwestycji, które mogłyby zubożyć krajobraz kulturowy.

Na terenie Gminy Grodków występuje 28 obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Większość z nich posiada zapisy regulujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego (Tabela 1).

Tabela 1. Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Gminy Grodków.

Lp.	MPZP	Uchwała	Zapisy regulujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego
1.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Grodkowa i wsi Tarnów Grodkowski	Uchwała nr XXX/219/98 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 18 lutego 1998 r.	<u>Symbol terenu – 51</u> Sposób użytkowania terenu: ...Adaptuje się na terenie zabytkowy kościół ewangelicki, który alternatywnie można przeznaczyć na usługi kultury. Obiekt wymaga natychmiastowego zabezpieczenia, tj.: wykonania konstrukcji dachów i pokrycia oraz konstrukcji i pokrycia hełmu wieży. Wszystkie prace adaptacyjne wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Adaptacją obejmuje się istniejący budynek mieszkalny 2-kondygnacyjny oraz budynek gospodarczy, który przeznacza się na usługi bytowe lub rzemiosła nieuciążliwego. Remonty i modernizacje obiektów wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.
2.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Grodków	Uchwała nr XVII/176/02001 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 28 lutego 2001 r.	-
3.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu aktywizacji gospodarczej przeznaczanego na cele przemysłowo - składowo - usługowe w rejonie węzła autostradowego "Przylesie" we wsi Młodoszowice	Uchwała nr XIX/196/2001 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 27 czerwca 2001 r.	§ 21. Stanowisko archeologiczne nr 1 będące osadą kultury przeworskiej, o nr rejestru A-12/65 znajdujące się na terenie 18 B,S,P,UH,ZI podlega ochronie prawnej. Roboty ziemne prowadzić pod nadzorem archeologicznym. W przypadku odkrycia w trakcie prowadzenia robót ziemnych na obszarze planu znalezisk archeologicznych należy powiadomić o znalezisku Wojewódzki Oddział Służby Ochrony Zabytków w Opolu i przeprowadzić na koszt inwestora ratownicze badania archeologiczne przez specjalistyczne placówki.
4.	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Grodków - wieś Kolnica-tereny usługowo-mieszkalniowe i tereny obsługi komunikacji oraz wieś Jeszkotle - tereny sportowo-rekreacyjne	Uchwała nr XXX/19/2002 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 30 grudnia 2002 r.	-
5.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miejscowości Gnojna	Uchwała nr XXXV/374/2006 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 27 września 2006 r.	§ 9. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zasobów oraz dóbr kultury współczesnej: 1. <u>Strefa „A” pełnej ochrony konserwatorskiej</u> - została wyznaczona dla terenu wokół kościoła i parku krajobrazowego, jako obszar o szczególnie wartościowym charakterze, o zachowanej historycznej strukturze przestrzennej: a) w strefie „A” zakłada się bezwzględny priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich,

			<p>b) działania konserwatorskie w tej strefie zmierzają do zachowania i uczynienia historycznego układu przestrzennego oraz konserwacji jego głównych elementów,</p> <p>c) działalność inwestycyjna, budowlana, jak również przebudowy, remonty, adaptacje, dostosowanie współczesnych funkcji czy podziały nieruchomości znajdujących się w obszarze strefy wymagają zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Opolu.</p> <p><u>2. Strefa „B” ochrony konserwatorskiej</u> obejmuje obszary, w których elementy dawnego układu zachowały się w stosunkowo dobrym stanie - teren wokół całego historycznego siedliska wsi,</p> <p>a) określa się wymóg zachowania zasadniczych elementów historycznego rozplanowania, w tym przede wszystkim układu dróg, podziału działek i sposobu zagospodarowania działek siedliskowych,</p> <p>b) wymagane jest uzyskanie uzgodnienia WKZ w Opolu zmian rodzaju nawierzchni dróg oraz korekt lub zmian w ich przebiegu,</p> <p>c) dążyć należy do restauracji i modernizacji technicznej obiektów o wartościach kulturowych z dostosowaniem współczesnej funkcji do wartości obiektów,</p> <p>d) dążyć należy do dostosowania nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej, w zakresie skali i formy bryły zabudowy, przy założeniu harmonijnego współistnienia elementów kompozycji historycznej i współczesnej. W strefie tej należy prowadzić działalność inwestycyjną uwzględniając istniejące już związki przestrzenne i planistyczne,</p> <p>e) należy konsultować lub uzgadniać z WKZ w Opolu następujące działania inwestycyjne: budowa nowych obiektów kubaturowych, - odwoływania się gabarytami i sposobem kształtowania bryły nowej zabudowy do miejscowej tradycji architektonicznej, - dopuszcza się trzy kondygnacje z dachami o stromych połaciach, krytych dachówką ceramiczną, ewentualnie z użytkowym poddaszem w dachu, o ile szczegółowe wytyczne nie stanowią inaczej, - wysokość nowych budynków nie powinna przekraczać wysokości budynków sąsiednich, - niedopuszczalne jest stosowanie dachów o mijających się połaciach na wysokości kalenicy oraz dachów o asymetrycznym nachyleniu połaci, - przebudowy, rozbudowy i remonty, a także zmiany funkcji obiektów wpisanych do wykazu zabytków architektury i budownictwa, - zmian historycznie ukształtowanych wnętrz urbanistycznych i ruralistycznych, - prowadzenia wszelkich prac ziemnych,</p> <p>f) postuluje się wprowadzenie zakazu stosowania materiałów współczesnych jak: siding, ocieplanie styropianem, gres, stolarka PCV, imitacja typu blachodachówka, gont papowy, płytowe ogrodzenia betonowe, w tym ażurowe,</p> <p>g) wymaga się zastosowania stonowanej kolorystyki zgodnej z tradycyjnymi tendencjami; w oparciu o tynki mineralne ze szczególnym wskazaniem kolorów pastelowych,</p> <p>h) postuluje się stosowanie naturalnych, tradycyjnych materiałów budowlanych tj. łupku, dachówki ceramicznej, stolarki drewnianej.</p> <p><u>3. Strefa „OW” obserwacji archeologicznej</u> - wyznaczona na rysunku planu w rejonie kościoła: 1) wszystkie działania inwestycyjne uzgadniać należy z odpowiednimi służbami konserwatorskimi, które podejmą decyzję dotyczącą wielkości i trybu badań archeologicznych.</p> <p><u>4. Stanowiska archeologiczne:</u> a) wykaz stanowisk: grodzisko wczesnośredniowieczne z fosą i wałem Nr rej. A-386/74. b) wszelkie prace ziemne w obrębie oraz w bezpośredniej bliskości udokumentowanych stanowisk archeologicznych wymagają uzgodnień z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Opolu.</p>
--	--	--	---

			<p><u>5. Obiekty wpisane do rejestru zabytków:</u></p> <p>a) obiekty znajdujące się w rejestrze objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich przepisów szczególnych, w tym przede wszystkim z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,</p> <p>b) pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, w myśl art. 36 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wymaga prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru; wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku; prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru; prowadzenie badań archeologicznych zabytku wpisanego do rejestru; prowadzenie badań archeologicznych; przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru; trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje; dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru; zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku; umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1; podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru; poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju działań,</p> <p>c) wszelkie działania projektowe, remontowe i inwestycyjne związane z wymienionymi poniżej obiektami wymagają wytycznych konserwatorskich oraz pozwolenia Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,</p> <p>d) każda działalność inwestycyjna na obszarze czy obiekcie wpisanym do rejestru zabytków (np. obszar zespołu pałacowo – parkowego itp.) wymaga pozwolenia OWKZ,</p> <p>6. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków - lista ma charakter otwarty powinna być sukcesywnie weryfikowana i uzupełniana,</p> <p>a) wykaz obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków - wieś Gnojna: 1. Kościół par. p.w. Matki Bożej Różańcowe; 2. Mur z nagrobkami wokół kościoła; 3. Budynek przedszkola; 4. Budynek poczty i biblioteki; 5. Remiza strażacka; 6. Domy mieszkalne o numerach: 1, 8, 10, 21, 42, 9, 7, 35, 38, 25, 41, 39, 36, 48, 73, 80, 81, 76, 49, 46, 69, 57, 50, 56, 59, 63, 72, 89, 93, 98, 99, 97, 91, 105, 102, 119, 124, 106, 107, 109, 111, 113, 118, 117, 110, 125, 127, 128a, 130, 131, 131a, 135, 140; 7. Leśniczówka - budynek nr 94; 8. Dom ludowy; 9. Budynek plebanii.</p> <p>b) zakres ochrony konserwatorskiej obejmuje: - zachowanie bryły obiektu i dachu, co do kształtu i materiału, podziałów elewacji, stolarki okiennej i drzwiowej oraz wystroju architektonicznego, - wszelkie działania projektowe, remontowe i inwestycyjne związane z tymi obiektami wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Opolu.</p>
6.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Grodków	Uchwała nr XXXV/375/2006 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 27 września 2006 r.	<p>§ 9. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zasobów oraz dóbr kultury współczesnej: 1. Ochrona konserwatorska: 1) strefa „A” <u>ścistej ochrony konserwatorskiej</u> obejmuje obszar, na którym elementy dawnego układu przestrzennego zachowały się w stanie nienaruszonym lub nieznacznie zniekształconym. Jest to obszar uznany za szczególnie ważny, jako materialne świadectwo historyczne. W strefie A zakłada się pierwszeństwo wymagań konserwatorskich nad wszelką prowadzoną współcześnie działalnością inwestycyjną, gospodarczą i usługową. Postuluje się opracowanie dla strefy szczegółowego planu jej rewaloryzacji. Strefa A obejmuje obszar miasta lokacyjnego w granicach historycznego układu urbanistycznego wraz z terenami obwarowań miejskich oraz zabudową usytuowaną w linii ulic podkreślających zewnętrzną linię obwarowań, przedstawionych na rysunku planu:</p>

			<p>a) ustala się wymóg zachowania historycznego układu przestrzennego, tj. rozplanowania ulic, dróg, placów, linii zabudowy, kompozycji wnętrz urbanistycznych i kompozycji zieleni,</p> <p>b) określa się wymóg konserwacji zachowanych głównych elementów układu przestrzennego, szczególnie posadzki, ściany (zabudowa, zieleń) oraz dążenia do usunięcia elementów uznanych za zniekształcające założenie historyczne i odtworzenia elementów zniszczonych w oparciu o szczegółowe warunki określone przez WKZ,</p> <p>c) wszelkie zmiany nawierzchni dróg oraz zmiany lub korekty ich przebiegu wymagają uzgodnienia z WKZ w Opolu,</p> <p>d) należy dostosować nową zabudowę do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie sytuacji, skali, bryły, podziałów architektonicznych, proporcji powierzchni muru i otworów oraz nawiązanie formami współczesnymi do lokalnej tradycji architektonicznej,</p> <p>e) należy dążyć do usunięcia lub przebudowy obiektów dysharmonizujących,</p> <p>f) należy dążyć do dostosowania współczesnych funkcji do wartości zabytkowych zespołu i jego poszczególnych obiektów i nawiązanie do ich programu historycznego oraz eliminację funkcji uciążliwych,</p> <p>g) wymaga się aby nową zabudowę poddać szczególnym rygorom odnośnie gabarytów i sposobu kształtowania bryły - dopuszczalne są co najwyżej trzy kondygnacje z dachami o stromych połaciach, krytych dachówką ceramiczną, ewentualnie z użytkowym poddaszem skrytym w dachu. Wskazane jest, aby nowa zabudowa nawiązywała wysokością do budynków sąsiadujących i wpisanie się w sylwetkę miasta,</p> <p>h) niedopuszczalne jest stosowanie dachów o mijających się połaciach na wysokości kalenicy oraz dachów o asymetrycznym nachyleniu połaci,</p> <p>i) w strefie A wszelka działalność budowlana wymaga pisemnego zezwolenia WKZ w Opolu,</p> <p>j) w strefie A ochronie podlegają wszelkie obiekty podziemne i pojedyncze znaleziska oraz odkryte podczas remontów detale architektoniczne. Ustala się wymóg uzyskania Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na podjęcie wszelkich prac ziemnych dla badań archeologicznych wyprzedzających lub towarzyszących. Inwestor powinien liczyć się z koniecznością zapewnienia nadzoru archeologicznego nad pracami ziemnymi lub badań ratowniczych. Koszt nadzoru i ratowniczych badań archeologicznych pokrywa inwestor,</p> <p>k) postuluje się stosowanie naturalnych, tradycyjnych materiałów budowlanych, tj. łupku, dachówki ceramicznej, stolarki drewnianej,</p> <p>l) postuluje się wprowadzenie zakazu stosowania materiałów współczesnych jak: siding, ocieplanie styropianem, gres, stolarka PCV, imitacja typu blachodachówka, gont papowy, płytowe ogrodzenia betonowe, w tym ażurowe,</p> <p>m) wymaga się zastosowania stonowanej kolorystyki zgodnej z tradycyjnymi tendencjami; w oparciu o tynki mineralne, ze szczególnym wskazaniem kolorów pastelowych;</p> <p><u>2) strefa „B” ochrony konserwatorskiej.</u> obejmuje obszary, w których elementy dawnego układu zachowały się w stosunkowo dobrym stanie. Są to tereny koncentrycznie przyległe do historycznego układu Starego Miasta, a także historyczny układ zabudowy dawnej wsi Półwiosek, ciągi uliczne ul. Sienkiewicza, część ul. Wrocławskiej, zespół ośrodka szkolno - wychowawczego przy ul. Krakowskiej, zespół obiektów mleczarni przy ul. Otmuchowskiej oraz park krajobrazowy z zabytkowym wiatrakiem:</p> <p>a) określa się wymóg zachowania zasadniczych elementów historycznego rozplanowania, w tym przede wszystkim układu dróg, podziału działek i sposobu zagospodarowania działek siedliskowych,</p> <p>b) wymagane jest uzyskanie uzgodnienia WKZ w Opolu zmian rodzaju nawierzchni dróg oraz korekt lub zmian w ich przebiegu,</p> <p>c) dążyć należy do restauracji i modernizacji technicznej obiektów o wartościach kulturowych z dostosowaniem współczesnej funkcji do wartości obiektów,</p> <p>d) dążyć należy do dostosowania nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie skali i formy bryły zabudowy, przy założeniu harmonijnego współistnienia elementów kompozycji historycznej i współczesnej.</p>
--	--	--	--

		<p>W strefie tej należy prowadzić działalność inwestycyjną uwzględniając istniejące już związki przestrzenne i planistyczne,</p> <p>e) należy konsultować lub uzgadniać z WKZ w Opolu następujące działania inwestycyjne:</p> <ul style="list-style-type: none"> - budowa nowych obiektów kubaturowych, - odwoływania się gabarytami i sposobem kształtowania bryły nowej zabudowy do miejscowej tradycji architektonicznej, - dopuszcza się trzy kondygnacje z dachami o stromych połaciach, krytych dachówką ceramiczną, ewentualnie z użytkowym poddaszem w dachu, o ile szczegółowe wytyczne nie stanowią inaczej, - wysokość nowych budynków nie powinna przekraczać wysokości budynków sąsiednich, - niedopuszczalne jest stosowanie dachów o mijających się połaciach na wysokości kalenicy oraz dachów o asymetrycznym nachyleniu połaci, - przebudowy, rozbudowy i remonty, a także zmiany funkcji obiektów wpisanych do wykazu zabytków architektury i budownictwa, - zmian historycznie ukształtowanych wnętrz urbanistycznych i ruralistycznych, - prowadzenia wszelkich prac ziemnych, <p>f) postuluje się wprowadzenie zakazu stosowania materiałów współczesnych jak siding, ocieplanie styropianem, gres, stolarka PCV, imitacja typu blachodachówka, gont papowy, płytowe ogrodzenia betonowe, w tym ażurowe,</p> <p>g) wymaga się zastosowania stonowanej kolorystyki zgodnej z tradycyjnymi tendencjami; w oparciu o tynki mineralne ze szczególnym wskazaniem kolorów pastelowych,</p> <p>h) postuluje się stosowanie naturalnych, tradycyjnych materiałów budowlanych, tj. łupku, dachówki ceramicznej, stolarki drewnianej;</p> <p><u>3) strefa „K” ochrony krajobrazu:</u> obejmuje tereny krajobrazu integralnie związane z zespołem zabytkowym znajdujące się w jego otoczeniu, obejmuje obszar parku z zabytkowym wiatrakiem:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) dążenie do restauracji zabytkowych elementów krajobrazu urządzonego, ewentualnie z częściowym ich odtworzeniem, b) ochrona krajobrazu naturalnego związanego przestrzennie z historycznym założeniem, c) ochrona form i sposobu użytkowania terenów takich jak: układ dróg i alei, zadrzewień, alej, szpalerów, przebiegu cieków wodnych z zaleceniem utrzymania wykształconego sposobu parcelacji gruntów i formy użytkowania, d) dążenie do likwidacji obiektów dysharmonizujących, e) ewentualna lokalizacja nowej zabudowy nie może przekraczać trzech kondygnacji z dachami o stromych połaciach, krytych dachówką ceramiczną, ewentualnie z użytkowym poddaszem w dachu, o ile szczegółowe wytyczne nie stanowią inaczej, f) niedopuszczalne jest stosowanie dachów o mijających się połaciach na wysokości kalenicy oraz dachów o asymetrycznym nachyleniu połaci; <p><u>4) strefa „E” ekspozycji zabytkowego zespołu Starego Miasta - panoramy:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> a) ochrona obejmuje otwarcia widokowe miasta wzdłuż ciągów komunikacyjnych, skąd najlepiej eksponowana jest panorama miasta ze wszystkimi dominantami architektonicznymi; <p><u>5) strefa „W” ochrony archeologicznej:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> a) obejmuje teren udokumentowanych stanowisk archeologicznych, posiadający własną formę krajobrazową (grodziska, kurhany, osady, itp.), b) zakaz podejmowania jakichkolwiek działalności inwestycyjnej, c) w razie podejmowania jakichkolwiek inwestycji na tym obszarze, w tym także rewaloryzacyjnych należy wykonać wyprzedzające badania archeologiczne uzgodnione uprzednio z WKZ;
--	--	---

			<p>6) <u>strefa „OW” obserwacji archeologicznej:</u></p> <p>a) wszystkie działania inwestycyjne uzgadniać należy z odpowiednimi służbami konserwatorskimi, które podejmą decyzję dotyczącą wielkości i trybu badań archeologicznych;</p> <p>7) <u>obiekty wpisane do rejestru zabytków:</u></p> <p>a) obiekty znajdujące się w rejestrze objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich przepisów szczególnych, w tym przede wszystkim z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,</p> <p>b) pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, w myśl art. 36 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wymaga prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru; wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku; prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru; prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru; prowadzenie badań archeologicznych; przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru; trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje; dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru; zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku; umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1; podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru; poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju działań,</p> <p>c) wszelkie działania projektowe, remontowe i inwestycyjne związane z wymienionymi poniżej obiektami wymagają wytycznych konserwatorskich oraz pozwolenia Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,</p> <p>d) każda działalność inwestycyjna na obszarze czy obiekcie wpisanym do rejestru zabytków (np. obszar starego miasta, zespołu pałacowo - parkowego itp.) wymaga pozwolenia WKZ w Opolu,</p> <p>8) obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków; lista obiektów ma charakter otwarty i powinna być sukcesywnie weryfikowana i uzupełniana (załączona tabelka w MPZP).</p> <p>9) stanowiska archeologiczne</p> <p>a) wykaz stanowisk (załączona tabelka w MPZP)</p> <p>b) wszelkie prace ziemne w obrębie oraz w bezpośrednim otoczeniu udokumentowanych stanowisk archeologicznych, wymagają uzgodnień z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Opolu.</p>
7.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego niektórych miejscowości Gminy Grodków	Uchwała nr XXXV/376/2006 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 27 września 2006 r.	<p>§ 9. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zasobów oraz dóbr kultury współczesnej: 1. Ochrona konserwatorska:</p> <p>1) <u>Strefa „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej.</u> obejmuje tereny wokół najbardziej wartościowych historycznie takich obiektów jak: kościół wraz z otoczeniem w Bąkowie, zespół dworsko - folwarczny oraz osobno kościół wraz z otoczeniem w Jeszkotli, kościół wraz z otoczeniem oraz osobno zespół pałacowo - parkowy w Jędrzejowie, kościół wraz z otoczeniem w Kolnicy, kościół wraz z otoczeniem w Lipowej, kościół wraz z otoczeniem w Lubczy, kościół wraz z otoczeniem w Młodoszowicach, kościół wraz z otoczeniem w Starowicach Dolnych, kościół wraz z otoczeniem w Tarnowie Grodkowskim, kościół wraz z otoczeniem w Wierzbniku, kościół wraz z otoczeniem w Wojsławiu,</p> <p>2) <u>strefa „B” ochrony konserwatorskiej.</u> obejmuje obszary, w których elementy dawnego układu zachowały się w stosunkowo dobrym stanie, czyli historyczny układ zabudowy wsi Bąków, Gola Grodkowska, Jeszkotle, Jędrzejów, Kolnica, Lipowa, Lubcz, Młodoszowice, Nowa Wieś Mała, Przylesie Dolne, Strzegów, Starowice Dolne, Tarnów Grodkowski, Wierzbnik, Wojsław oraz Wójtowice, dla którego określa się następujące wytyczne:</p>

			<p>a) określa się wymóg zachowania zasadniczych elementów historycznego rozplanowania, w tym przede wszystkim układu dróg, podziału działek i sposobu zagospodarowania działek siedliskowych,</p> <p>b) wymagane jest uzyskanie uzgodnienia WKZ w Opolu zmian rodzaju nawierzchni dróg oraz korekt lub zmian w ich przebiegu,</p> <p>c) dążyć należy do restauracji i modernizacji technicznej obiektów o wartościach kulturowych z dostosowaniem współczesnej funkcji do wartości obiektów,</p> <p>d) dążyć należy do dostosowania nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie skali i formy bryły zabudowy, przy założeniu harmonijnego współistnienia elementów kompozycji historycznej i współczesnej. W strefie tej należy prowadzić działalność inwestycyjną uwzględniając istniejące już związki przestrzenne i planistyczne,</p> <p>e) należy konsultować lub uzgadniać z WKZ w Opolu następujące działania inwestycyjne:</p> <ul style="list-style-type: none"> - budowa nowych obiektów kubaturowych, - odwoływania się gabarytami i sposobem kształtowania bryły nowej zabudowy do miejscowej tradycji architektonicznej, - dopuszcza się trzy kondygnacje z dachami o stromych połaciach, krytych dachówką ceramiczną, ewentualnie z użytkowym poddaszem w dachu, o ile szczegółowe wytyczne nie stanowią inaczej, - wysokość nowych budynków nie powinna przekraczać wysokości budynków sąsiednich, - niedopuszczalne jest stosowanie dachów o mijających się połaciach na wysokości kalenicy oraz dachów o asymetrycznym nachyleniu połaci, - przebudowy, rozbudowy i remonty, a także zmiany funkcji obiektów wpisanych do wykazu zabytków architektury i budownictwa, - zmian historycznie ukształtowanych wnętrz urbanistycznych i ruralistycznych, - prowadzenia wszelkich prac ziemnych, <p>f) postuluje się wprowadzenie zakazu stosowania materiałów współczesnych jak siding, ocieplanie styropianem, gres, stolarka PCV, imitacja typu blachodachówka, gont papowy, płytowe ogrodzenia betonowe, w tym ażurowe,</p> <p>g) wymaga się zastosowania stonowanej kolorystyki zgodnej z tradycyjnymi tendencjami; w oparciu o tynki mineralne ze szczególnym wskazaniem kolorów pastelowych,</p> <p>h) postuluje się stosowanie naturalnych, tradycyjnych materiałów budowlanych, tj. łupku, dachówki ceramicznej, stolarki drewnianej,</p> <p><u>3) strefa „OW” obserwacji archeologicznej</u> - wyznaczono ją we wsiach Bąków, Kolnica, Lubcz, Starowice Dolne oraz Wojśław:</p> <p>a) wszystkie działania inwestycyjne uzgadniać należy z odpowiednimi służbami konserwatorskimi, które podejmą decyzję dotyczącą wielkości i trybu badań archeologicznych,</p> <p>4) obiekty wpisane do rejestru zabytków:</p> <p>a) obiekty znajdujące się w rejestrze objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich przepisów szczególnych, w tym przede wszystkim z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,</p> <p>b) pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Opolu, w myśl art. 36 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wymaga prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru; wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku; prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru; prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru; prowadzenie badań archeologicznych; przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru; trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju</p>
--	--	--	--

			<p>wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje; dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru; zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku; umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1; podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru; poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju działań,</p> <p>c) wszelkie działania projektowe, remontowe i inwestycyjne związane z wymienionymi poniżej obiektami wymagają wytycznych konserwatorskich oraz pozwolenia Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,</p> <p>d) każda działalność inwestycyjna na obszarze czy obiekcie wpisanym do rejestru zabytków (np. obszar zespołu pałacowo - parkowego itp.) wymaga pozwolenia OWKZ,</p> <p>e) tabela (załączona tabelka w MPZP),</p> <p><u>5) stanowiska archeologiczne</u></p> <p>a) wykaz stanowisk (załączona tabelka w MPZP),</p> <p>b) wszelkie prace ziemne w obrębie oraz w bezpośrednim otoczeniu udokumentowanych stanowisk archeologicznych wymagają uzgodnień i nadzoru Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,</p> <p><u>6) obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków</u> - lista obiektów ma charakter otwarty i powinna być sukcesywnie weryfikowana i uzupełniana:</p> <p>a) wykaz obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków (załączona tabelka w MPZP),</p> <p>b) zakres ochrony konserwatorskiej obejmuje:</p> <p>- zachowanie bryły obiektu i dachu, co do kształtu i materiału, podziałów elewacji, stolarki okiennej i drzwiowej oraz wystroju architektonicznego,</p> <p>c) wszelkie działania projektowe, remontowe i inwestycyjne związane z tymi obiektami wymagają uzgodnienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Opolu.</p>
8.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu obsługi komunikacji i ruchu turystycznego w rejonie węzła autostradowego „Przylesie” we wsi Młodoszowice	Uchwała nr XXI/219/2008 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 27 września 2008 r.	<p>§ 8. Ustala się następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:</p> <p>1. Odkrycie przedmiotów przypuszczalnie zabytkowych w trakcie prowadzenia robót budowlanych i ziemnych wymaga:</p> <p>1) wstrzymania robót mogących uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot;</p> <p>2) zabezpieczenia tego przedmiotu i miejsca jego odkrycia;</p> <p>3) niezwłocznego powiadomienia Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub Burmistrza Grodkowa.</p>
9.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego niektórych miejscowości Gminy Grodków - wieś Zielonkowice	Uchwała nr XXI/222/2008 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 27 września 2008 r.	<p>§ 6. Zasady ochrony krajobrazu, dziedzictwa kulturowego, zabytków oraz dóbr kultury współczesnej</p> <p>1. Na całym obszarze objętym planem w przypadku odkrycia przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem, należy wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot, zabezpieczyć go i miejsce odkrycia oraz niezwłocznie zawiadomić o tym Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.</p> <p>2. Obiekty ujęte w ewidencji zabytków Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków:</p> <p>1) czworak w zespole folwarcznym, obecnie dom nr 8, ok. 1800 r.,</p> <p>2) czworak w zespole folwarcznym, obecnie dom nr 7, ok. 1800 r.,</p> <p>3) dom nr 6, 1 ćw. XIX w.,</p> <p>4) dom nr 1, l. 20 XX w.,</p>

			<p>5) stodoła w zespole folwarcznym, pocz. XX w., 6) młyn, ok. 1920 r., 7) trafostacja, 1930 r.</p> <p>3. Wszelkie zamierzenia i działania inwestycyjne w obiektach zabytkowych, dotyczące bryły i dachu - jego kształtu i materiału, podziałów elewacji, stolarki okiennej i drzwiowej, wystroju architektonicznego i formy architektonicznej, wymagają uzgodnienia z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.</p> <p>4. Dokonywanie podziału zabytków nieruchomości, zmiana sposobu ich użytkowania, umieszczanie urządzeń technicznych i reklam wymagają uzgodnienia z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.</p>
10.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego niektórych miejscowości Gminy Grodków - wieś Jaszów	Uchwała nr XXI/221/2008 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 27 września 2008 r.	<p>§ 6. Zasady ochrony krajobrazu, dziedzictwa kulturowego, zabytków oraz dóbr kultury współczesnej</p> <p>1. Na całym obszarze objętym planem w przypadku odkrycia przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem, należy wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot, zabezpieczyć go i miejsce odkrycia oraz niezwłocznie zawiadomić o tym Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.</p> <p>2. Ochronie konserwatorskiej na podstawie przepisów odrębnych podlegają obiekty i obszary zabytkowe oraz stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków.</p> <p>3. Obiekt wpisany do rejestru zabytków: 1) dom nr 40, XIX w., nr rej.: 1574/66 z 20 sierpnia 1966 r.</p> <p>4. Wszelkie zamierzenia i działania inwestycyjne w obiektach zabytkowych, dotyczące bryły i dachu - jego kształtu i materiału, podziałów elewacji, stolarki okiennej i drzwiowej, wystroju architektonicznego i formy architektonicznej, wymagają uzgodnienia z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.</p> <p>5. Dokonywanie podziału zabytków nieruchomości, zmiana sposobu ich użytkowania, umieszczanie urządzeń technicznych i reklam wymagają uzgodnienia z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.</p> <p>6. Nowa zabudowa lokalizowana w sąsiedztwie ww. obiektu powinna swym charakterem, formą i gabarytami nawiązywać do zabudowy historycznej.</p> <p>7. Obiekty ujęte w ewidencji zabytków Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (wykaz załączony w MPZP).</p> <p>8. Wszelkie zamierzenia i działania inwestycyjne w obiektach zabytkowych, dotyczące bryły i dachu - jego kształtu i materiału, podziałów elewacji, stolarki okiennej i drzwiowej, wystroju architektonicznego i formy architektonicznej, wymagają uzgodnienia z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.</p> <p>9. Dokonywanie podziału zabytków nieruchomości, zmiana sposobu ich użytkowania, umieszczanie urządzeń technicznych i reklam wymagają uzgodnienia z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.</p> <p>10. Stanowiska archeologiczne zlokalizowane na obszarze objętym planem (wykaz załączony w MPZP).</p> <p>11. Na obszarze stanowisk archeologicznych obowiązują następujące wymogi konserwatorskie: 1) ustala się konieczność opiniowania wszelkich zamierzeń inwestycyjnych (także zakładania infrastruktury technicznej oraz innych wykopów ziemnych) z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, 2) wszelkie prace ziemne w obrębie oraz w bezpośredniej bliskości stanowisk archeologicznych powinny być poprzedzone badaniami archeologicznymi oraz prowadzone pod nadzorem archeologiczno - konserwatorskim, 3) dopuszcza się uprawy rolnicze, ogrodowe itp., przy czym należy unikać głębokiej orki, stanowiącej zagrożenie dla znajdujących się w ziemi zabytków archeologicznych.</p>
11.	Miejscowy plan zagospodarowania	Uchwała nr XLIV/452/10 Rady Miejskiej w Grodkowie	§ 6. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego, zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

	<p>przestrzennego niektórych miejscowości Gminy Grodków - Wojnowiczki, Rogów, Żarów, Bogdanów i Mikołajowa</p>	<p>z dnia 3 listopada 2010 r.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Na całym obszarze objętym planem w przypadku odkrycia przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem, należy wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot, zabezpieczyć miejsce odkrycia oraz niezwłocznie zawiadomić o tym Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. 2. Ochronie konserwatorskiej, na podstawie przepisów odrębnych, podlega obiekt wpisany do rejestru zabytków we wsi Bogdanów - kościół fil. p.w. św. Stanisława Biskupa, pocz. XIX w., nr rej.: 1573/66 z 17.08.1966 r. 3. Wszelka działalność inwestycyjna w obiekcie wpisanym do rejestru zabytków, w tym podjęcie wszelkich prac ziemnych, które uwarunkowane są przeprowadzeniem badań archeologicznych wyprzedzających lub towarzyszących wymaga pozwolenia Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. 4. Na obszarze objętym planem w obrębie wsi Bogdanów ochronie konserwatorskiej podlegają obiekty nieruchome ujęte w wojewódzkiej lub w gminnej ewidencji zabytków (wykaz załączony w MPZP). 5. Na obszarze objętym planem w obrębie wsi Mikołajowa ochronie konserwatorskiej podlegają obiekty nieruchome ujęte w wojewódzkiej lub w gminnej ewidencji zabytków (wykaz załączony w MPZP). 6. Na obszarze objętym planem w obrębie wsi Rogów ochronie konserwatorskiej podlegają obiekty nieruchome ujęte w wojewódzkiej lub w gminnej ewidencji zabytków (wykaz załączony w MPZP). 7. Na obszarze objętym planem w obrębie wsi Wojnowiczki ochronie konserwatorskiej podlegają obiekty nieruchome ujęte w wojewódzkiej lub w gminnej ewidencji zabytków (wykaz załączony w MPZP). 8. Na obszarze objętym planem w obrębie wsi Żarów ochronie konserwatorskiej podlegają obiekty nieruchome ujęte w wojewódzkiej lub w gminnej ewidencji zabytków (wykaz załączony w MPZP). 9. Dla obiektów objętych ochroną konserwatorską obowiązują następujące ustalenia: <ol style="list-style-type: none"> 1) należy zachować bryłę budynku, kształt i geometrię dachu oraz zastosowane tradycyjne materiały budowlane, 2) należy utrzymać, a w zniszczonych fragmentach odtworzyć historyczny detal architektoniczny, 3) należy zachować kształt, rozmiary i rozmieszczenie otworów zgodnie z historycznym wizerunkiem budynku, 4) należy utrzymać lub odtworzyć oryginalną stolarkę drzwi i okien, 5) w przypadku konieczności przebicia nowych otworów, należy je zharmonizować z zabytkową elewacją budynku, 6) należy stosować kolorystykę nawiązującą do stosowanej w przeszłości, 7) elementy napowierzchniowe instalacji technicznych należy projektować i montować z zachowaniem wartości zabytkowych obiektów. 10. Wszelkie prace budowlane w obiektach podlegających ochronie konserwatorskiej, a także umieszczanie urządzeń technicznych i reklam wymagają uzgodnienia z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. 11. Ustala się strefę "A" ścisłej ochrony konserwatorskiej we wsi Bogdanów dla kościoła wraz z otoczeniem obejmującą obszar szczególnie wartościowy, o bardzo dobrze zachowanej strukturze przestrzennej wokół historycznego obiektu. 13. Wszelkie zamierzenia i działania inwestycyjne, prace rewitalizacyjne, badania archeologiczno - architektoniczne i stratygraficzne na obszarze strefy „A” należy konsultować i uzgadniać z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. 14. Ustala się strefę "B" ochrony konserwatorskiej obejmującą obszary we wsi: Bogdanów, Mikołajowa, Rogów, oraz Żarów, w których elementy dawnego układu wsi zachowały się w stosunkowo dobrym stanie. 16. Ustala się wymóg konsultowania i uzyskania uzgodnienia Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wszelkich zamierzeń inwestycyjnych (zmian i podziałów nieruchomości oraz przebudowy, nadbudowy, rozbudowy i remontów wszystkich obiektów) oraz zmian historycznie ukształtowanych wewnątrz ruralistycznych będących w strefie, jak również zmian rodzaju nawierzchni dróg oraz korekt w ich przebiegu.
--	--	-----------------------------------	---

			<p>17. Na obszarze objętym planem ochronie konserwatorskiej podlegają stanowiska archeologiczne ujęte w wojewódzkiej lub w gminnej ewidencji zabytków (wykaz załączony w MPZP).</p> <p>19. Ustala się strefę "OW" ochrony konserwatorskiej obserwacji archeologicznej we wsi Bogdanów obejmującą obszar o średniowiecznej metryce, gdzie stwierdzono lub zachodzi domniemanie występowania ważnych relikwów archeologicznych.</p> <p>21. Wykaz oznaczonych w planie obiektów i obszarów zabytkowych ujętych w rejestrze zabytków i gminnej lub wojewódzkiej ewidencji zabytków podlega sukcesywnej weryfikacji i uzupełnieniom. Wpisywanie i skreślanie z ewidencji zabytków nieruchomości poszczególnych obiektów nie spowoduje zmian w ustaleniach planu.</p> <p>22. Na obszarze objętym planem ochronie podlega cmentarz nieczynny:</p> <p>1) Bogdanów przy kaplicy ze starodrzewem - decyzja o zamknięciu GRN Jędrzejów 5/5/57 z 1957 r.</p>
12.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego niektórych miejscowości Gminy Grodków - Sulisław	Uchwała nr XLIV/453/10 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 3 listopada 2010 r.	<p>§ 6. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego, zabytków oraz dóbr kultury współczesnej</p> <p>1. Na całym obszarze objętym planem w przypadku odkrycia przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem, należy wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot, zabezpieczyć miejsce odkrycia oraz niezwłocznie zawiadomić o tym Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.</p> <p>2. Ochronie konserwatorskiej na podstawie przepisów odrębnych podlegają obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków:</p> <p>1) zespół pałacowy, k. XIXw., pałac, nr rej.: A-2027/77 z 02.05.1977 r.,</p> <p>2) park przypałacowy (pow. 3,90 ha), III ćw. XIX w., nr rej.: A-76/83 z 01.08.1983 r.</p> <p>3. Wszelkie zamierzenia i działania inwestycyjne w obiektach zabytkowych oraz ich otoczeniu, dotyczące bryły budynku i dachu - jego kształtu i materiałów, podziałów elewacji, stolarki okiennej i drzwiowej, wystroju architektonicznego, umieszczania urządzeń technicznych i reklam, zmiany sposobu użytkowania, jak również podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru, wymagają uzgodnienia z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.</p> <p>4. Nowa zabudowa lokalizowana w sąsiedztwie ww. obiektu powinna swym charakterem, formą i gabarytami nawiązywać do zabudowy historycznej.</p> <p>5. Wszelka działalność inwestycyjna na obszarze wpisanym do rejestru zabytków, w tym podjęcie wszelkich prac ziemnych, które uwarunkowane są przeprowadzeniem badań archeologicznych wyprzedzających lub towarzyszących wymaga pozwolenia Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.</p> <p>6. Na obszarze objętym planem ochronie konserwatorskiej podlegają obiekty ujęte w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków (wykaz załączony w MPZP).</p> <p>7. Dla obiektów objętych ochroną konserwatorską obowiązują następujące ustalenia:</p> <p>1) należy zachować bryłę budynku, kształt i geometrię dachu oraz zastosowane tradycyjne materiały budowlane,</p> <p>2) należy utrzymać, a w zniszczonych fragmentach odtworzyć historyczny detal architektoniczny,</p> <p>3) należy zachować kształt, rozmiary i rozmieszczenie otworów zgodnie z historycznym wizerunkiem budynku,</p> <p>4) należy utrzymać lub odtworzyć oryginalną stolarkę drzwi i okien,</p> <p>5) w przypadku konieczności przebicia nowych otworów, należy je zharmonizować z zabytkową elewacją budynku,</p> <p>6) należy stosować kolorystykę nawiązującą do stosowanej w przeszłości,</p> <p>7) elementy na powierzchniowe instalacji technicznych należy projektować i montować z zachowaniem wartości zabytkowych obiektów.</p> <p>8. Wszelkie prace budowlane w obiektach podlegających ochronie konserwatorskiej, a także umieszczanie urządzeń technicznych i reklam wymagają uzgodnienia z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.</p>

			<p>9. Ustala się strefę "A" ścisłej ochrony konserwatorskiej dla zespołu pałacowego z parkiem obejmującą obszar szczególnie wartościowy, o bardzo dobrze zachowanej strukturze przestrzennej wokół historycznych obiektów.</p> <p>11. Wszelkie zamierzenia i działania inwestycyjne, prace rewolaryzacyjne, badania archeologiczno - architektoniczne i stratygraficzne na obszarze strefy „A” należy konsultować i uzgadniać z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.</p> <p>12. Ustala się strefę "B" ochrony konserwatorskiej obejmującą obszar, w którym elementy dawnego układu zachowały się w stosunkowo dobrym stanie.</p> <p>14. Ustala się wymóg konsultowania i uzyskania uzgodnienia Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wszelkich zamierzeń inwestycyjnych (zmian i podziałów nieruchomości oraz przebudowy, nadbudowy, rozbudowy i remontów wszystkich obiektów) oraz zmian historycznie ukształtowanych wewnątrz ruralistycznych będących w strefie, jak również zmian rodzaju nawierzchni dróg oraz korekt w ich przebiegu.</p> <p>15. Ustala się strefę "K" ochrony krajobrazu kulturowego obejmującą tereny harmonijnego współistnienia krajobrazu przyrodniczego z historyczną zabudową, a w szczególności zabytkowego założenia pałacowo - parkowego.</p> <p>17. Wszelkie działania inwestycyjne polegające na wznoszeniu nowych obiektów kubaturowych oraz nadbudowie i zmianie wyglądu istniejących obiektów na obszarze strefy „K” należy uzgadniać z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.</p>
13.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego niektórych miejscowości Gminy Grodków – Gierów i Wierzba	Uchwała nr XLIV/454/10 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 3 listopada 2010 r.	<p>§ 6. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego, zabytków oraz dóbr kultury współczesnej</p> <p>1. Na całym obszarze objętym planem w przypadku odkrycia przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem, należy wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot, zabezpieczyć miejsce odkrycia oraz niezwłocznie zawiadomić o tym Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.</p> <p>2. Ochronie konserwatorskiej, na podstawie przepisów odrębnych, podlega obszar wpisany do rejestru zabytków - park dworski w Gierowie (pow. 2,00 ha), nr rej.: 74/83 z 01.08.1983 r.</p> <p>3. Wszelka działalność inwestycyjna na obszarze wpisanym do rejestru zabytków, w tym podjęcie wszelkich prac ziemnych, które uwarunkowane są przeprowadzeniem badań archeologicznych wyprzedzających lub towarzyszących wymaga pozwolenia Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.</p> <p>4. Na obszarze objętym planem w obrębie wsi Gierów ochronie konserwatorskiej podlegają obiekty nieruchome ujęte w wojewódzkiej lub w gminnej ewidencji zabytków (wykaz załączony w MPZP).</p> <p>5. Na obszarze objętym planem w obrębie wsi Wierzba ochronie konserwatorskiej podlegają obiekty nieruchome ujęte w wojewódzkiej lub w gminnej ewidencji zabytków (wykaz załączony w MPZP).</p> <p>8. Ustala się strefę "A" ścisłej ochrony konserwatorskiej dla parku dworskiego obejmującą obszar szczególnie wartościowy, o bardzo dobrze zachowanej strukturze przestrzennej.</p> <p>11. Ustala się strefę "B" ochrony konserwatorskiej obejmującą obszar, w którym elementy dawnego układu wsi zachowały się w stosunkowo dobrym stanie.</p>
14.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu w rejonie ul. Klubowej w Grodkowie	Uchwała nr XXI/165/12 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 26 września 2012 r.	<p>§ 8. Na części obszaru objętego granicami opracowania mpzp obowiązuje strefa „B” ochrony konserwatorskiej, w związku z czym wszelkie inwestycje wymagające prac budowlanych należy uzgadniać z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, w tym również w zakresie obowiązku prowadzenia stałego nadzoru archeologicznego oraz w razie konieczności przeprowadzenia ratowniczych badań archeologicznych.</p> <p>§ 9. Ustala się ochronę konserwatorską obiektów oznaczonych na rysunku planu figurujących w gminnej ewidencji zabytków oznaczone symbolem ZG. Dla obiektów, o których jest mowa w § 9, obowiązują następujące wymogi konserwatorskie:</p>

			<p>1) zachować lub odtworzyć bryłę budynku, kształt i geometrię dachu, stosując tradycyjne materiały budowlane oraz kolorystykę elewacji, barwę i rodzaj pokrycia;</p> <p>2) utrzymać, a w zniszczonych fragmentach odtworzyć, historyczny detal architektoniczny;</p> <p>3) wszelkie roboty budowlane, a także zmiany funkcji, jak i zmianę rozmieszczenia otworów okiennych i drzwiowych, kształt i wielkość - należy uzgodnić z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;</p> <p>4) przed podjęciem prac projektowych należy uzyskać wytyczne konserwatorskie odnośnie planowanych prac;</p> <p>5) następujące obiekty ujęto w gminnej ewidencji zabytków (wykaz załączony w MPZP).</p>
15.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu eksploatacji kruszywa w rejonie wsi Żelazna i wsi Gola Grodkowska w Gminie Grodków	Uchwała nr XXI/166/12 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 26 września 2012 r.	<p>§ 9.1. Ochronie podlegają następujące stanowiska archeologiczne oznaczone na rysunku planu: 1) "St. nr 4" (śląd osadnictwa, neolit), zlokalizowane na obszarze wsi Głębocko (nr ew. dz. 59/1); na terenie oznaczonym na rysunku planu symbolem 1 PG;</p> <p>2) "St. nr 4" (śląd osadnictwa, kultura łużycka), zlokalizowane na obszarze wsi Gola Grodkowska (brak nr ew. dz. w Karcie Ewidencji Stanowisk Archeologicznych); na terenie oznaczonym na rysunku planu symbolem R.</p> <p>2. Prace ziemne w zabytku archeologicznym i jego otoczeniu należy prowadzić pod nadzorem archeologicznym, po uzyskaniu pozwolenia konserwatorskiego Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Opolu na prace w zabytku.</p>
16.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu eksploatacji kruszywa w rejonie wsi Kopice i wsi Więcmierzycy w Gminie Grodków	Uchwała nr XXI/167/12 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 26 września 2012 r.	<p>§ 9.1. Ochronie podlegają następujące stanowiska archeologiczne oznaczone na rysunku planu:</p> <p>1) "St. nr 4" (śląd osadnictwa, pradzieje) zlokalizowane na obszarze wsi Kopice (brak nr ew. dz. w Karcie Ewidencji Stanowisk Archeologicznych); na terenie oznaczonym na rysunku planu symbolem R;</p> <p>2) "St. nr 5" (śląd osadnictwa, wpływy rzymskie) zlokalizowane na obszarze wsi Kopice (brak nr ew. dz. w Karcie Ewidencji Stanowisk Archeologicznych); na terenie oznaczonym na rysunku planu symbolem 1 PG;</p> <p>3) "St. nr 6" (śląd osadnictwa, epoka kamienna, średniowiecze) zlokalizowane na obszarze wsi Kopice (brak nr ew. dz. w Karcie Ewidencji Stanowisk Archeologicznych); na terenie oznaczonym na rysunku planu symbolem R/IPG.</p> <p>2. Prace ziemne w zabytku archeologicznym i jego otoczeniu należy prowadzić pod nadzorem archeologicznym, po uzyskaniu pozwolenia konserwatorskiego Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Opolu na prace w zabytku.</p>
17.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części wsi Osiek Grodkowski	Uchwała nr XXXII/272/13 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 24 lipca 2013 r.	-
18.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu aktywności gospodarczej we wsi Młodoszowice	Uchwała nr XXXIX/313/13 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 30 grudnia 2013 r.	<p>§ 11. Ustalenia dot. zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</p> <p>1. Odkrycie przedmiotów przypuszczalnie zabytkowych w trakcie prowadzenia robót budowlanych i ziemnych wymaga:</p> <p>1) wstrzymania robót mogących uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot;</p> <p>2) zabezpieczenia tego przedmiotu i miejsca jego odkrycia;</p> <p>3) niezwłocznego powiadomienia Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub Burmistrza Grodkowa.</p> <p>2. W przypadku, gdy w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych, odkryje się przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, zastosowanie mają odpowiednie przepisy prawa powszechnie obowiązującego - dotyczące ochrony zabytków.</p>

			3. W obszarze opracowania planu przy zachodniej krawędzi zlokalizowane jest stanowisko archeologiczne nr 2. Dlatego prace ziemne należy prowadzić pod nadzorem archeologicznym, po uprzednim uzgodnieniu i uzyskaniu pozwolenia OWKZ.
19.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla przebiegu trasy linii elektroenergetycznej 400 kV Dobrzeń - Pasikurowice/Wrocław	Uchwała nr XLV/353/14 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 30 lipca 2014 r.	<p>§ 8. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:</p> <p>1) w granicach obszaru objętego planem występują oznaczone na rysunku planu stanowiska archeologiczne:</p> <p>a) nr 1/Młodoszowice wpisane do rejestru zabytków pod nr rej. A-12/65,</p> <p>b) nr 2/Młodoszowice,</p> <p>c) nr 8/Przylesie Dolne;</p> <p>2) wszelkie działania w obszarze stanowisk archeologicznych wymagają postępowania zgodnego z przepisami odrębnymi dotyczącymi zabytków archeologicznych, a w przypadku ujęcia stanowiska w rejestrze zabytków również odnoszącymi się do obiektów wpisanych do rejestru;</p> <p>3) w odniesieniu do pozostałych terenów obszaru objętego planem w przypadku odkrycia, w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych, przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, obowiązuje postępowanie zgodne z przepisami odrębnymi;</p> <p>4) wyznacza się strefę ochrony zabytków archeologicznych, w której wszelkie inwestycje związane z pracami ziemnymi wymagają przeprowadzenia badań archeologicznych, zgodnie z przepisami odrębnymi.</p>
20.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w rejonie ulicy Traugutta w Grodkowie i Tarnowie Grodkowskim	Uchwała nr VII/60/15 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 3 czerwca 2015 r.	<p>§ 6. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</p> <p>1. W granicach obszaru objętego planem nie występują dobra kultury współczesnej.</p> <p>2. Ustala się strefę „B” ochrony konserwatorskiej, w której obowiązują następujące wymogi konserwatorskie:</p> <p>1) należy zachować i wyeksponować elementy historycznego układu przestrzennego, tj. linie zabudowy, kompozycję wewnątrz urbanistycznych istniejącej zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i jednorodzinnej oraz kompozycję zieleni, zachować istniejące historyczne nawierzchnie;</p> <p>2) obiekty o wartościach zabytkowych należy poddać restauracji i modernizacji technicznej z dostosowaniem obecnej lub projektowanej funkcji do wartości obiektu;</p> <p>3) przy rozbudowach, przebudowach, dobudowach i remontach obiektów położonych w strefie „B” ochrony konserwatorskiej wymagane jest dostosowanie do walorów architektonicznych otoczenia;</p> <p>4) nowa zabudowa winna być dostosowana do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie lokalizacji, rozplanowania, skali, ukształtowania bryły w tym geometrii i wysokości dachu, poziomu posadowienia parteru, formy architektonicznej, podziałów i usytuowania otworów okiennych i drzwiowych, zastosowanych materiałów, przy założeniu harmonijnego współistnienia elementów kompozycji historycznej i współczesnej oraz nawiązywać formami współczesnymi do lokalnej tradycji architektonicznej, nie może ona dominować nad zabudową historyczną;</p> <p>5) w nowej zabudowie należy stosować dachy strome, symetryczne o kątach nachylenia połaci dachowych w zakresie od 38° do 45° (w dachach mansardowych dopuszcza się zwiększenie spadków połaci do 60°), pokrycie dachów dachówką ceramiczną lub cementową w kolorze czerwonym (ceglastym), matowym;</p> <p>6) ustala się zakaz stosowania okładzin elewacyjnych z tworzyw sztucznych (typu „sidding”) oraz pokryć dachowych z blachy trapezowej i falistej.</p> <p>3. Obiekty ujęte w ewidencji zabytków :</p> <p>1) w granicach obszaru objętego planem znajdują się następujące obiekty ujęte w ewidencji zabytków (wykaz załączony w MPZP).</p> <p>2) dla obiektów ujętych w ewidencji zabytków ustala się następujące wymogi konserwatorskie:</p>

			<p>a) należy zachować lub odtworzyć historyczną bryłę; kształt i geometrię dachu oraz zastosowane tradycyjne materiały budowlane,</p> <p>b) należy stosować pokrycia dachów dachówką ceramiczną lub cementową w kolorze ceglastym, matowym,</p> <p>c) należy utrzymać, a w zniszczonych fragmentach odtworzyć historyczny detal architektoniczny,</p> <p>d) należy zachować kształt, rozmiary i rozmieszczenie otworów zgodne z historycznym wizerunkiem budynku; należy utrzymać lub odtworzyć oryginalną stolarkę okien i drzwi,</p> <p>e) w przypadku dopuszczalności przebicia nowych otworów należy je zharmonizować z zabytkową elewacją budynku,</p> <p>f) wymagane jest stosowanie kolorystyki, nawiązującej do tradycyjnych lokalnych rozwiązań; ustala się zakaz stosowania w elewacjach okładzin ściennych z tworzyw sztucznych z PCV typu „sidding”,</p> <p>g) należy zachować lub odtworzyć oryginalne elewacje z ich wystrojem architektonicznym,</p> <p>h) na wyeksponowanych elewacjach frontowych ustala się zakaz lokalizacji elementów technicznego wyposażenia budynków (np. klimatyzatory, anteny satelitarne, wyloty przewodów dymowych i wentylacyjnych).</p> <p>4. W granicach obszaru objętego planem ustala się strefę ochrony zabytków archeologicznych (obszar w wykazie zabytków archeologicznych), w której dla inwestycji związanych z pracami ziemnymi wymagane jest przeprowadzenie badań archeologicznych zgodnie z przepisami odrębnymi. Granica strefy ochrony zabytków archeologicznych jest tożsama z granicą obszaru objętego planem.</p>
21.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenów eksploatacji kruszywa w miejscowościach Strzegów i Wierzbna w Gminie Grodków	Uchwała nr XVI/139/16 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 24 lutego 2016 r.	-
22.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części terenu wsi Wojsław	Uchwała nr XXI/195/16 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 30 listopada 2016 r.	-
23.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części wsi Młodoszowice	Uchwała nr XXII/207/16 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 21 grudnia 2016 r.	-
24.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla części terenu wsi Starowice Dolne	Uchwała nr XXII/208/16 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 21 grudnia 2016 r.	-
25.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenów eksploatacji kruszywa w miejscowościach Gola	Uchwała nr XXXIII/316/17 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 29 listopada 2017 r.	-

	Grodkowska i Więcmierzyce w Gminie Grodków		
26.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części terenu miasta Grodków	Uchwała nr XX/170/20 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 30 września 2020 r.	<p>§ 10. Obowiązują następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej poprzez:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Obiekty wpisane do rejestru zabytków (wykaz załączony w MPZP). 2. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków; lista obiektów ma charakter otwarty i powinna być sukcesywnie weryfikowana i uzupełniana (wykaz załączony w MPZP). 3. Ustala się następujące zasady ochrony zabytków określonych w ust. 1 i 2: <ol style="list-style-type: none"> 1) nakazuje się utrzymanie bez zmian brył budynków, formy dachów z zachowaniem lub restauracją podziałów i wystroju elewacji oraz detalu architektonicznego; 2) dopuszcza się rozbudowę obiektów z zachowaniem warunków pkt 1; 3) zakazuje się umieszczania elementów urządzeń technicznych budynków na elewacjach widocznych z przestrzeni publicznej (ulicy); 4) nakazuje się działania budowlane przy budynkach oraz w ich otoczeniu prowadzić według warunków wynikających z przepisów odrębnych; 5) nakazuje się zachowanie i ekspozycję historycznych elementów układu przestrzennego oraz kompozycji zieleni; 6) wszelkie działania projektowe, remontowe i inwestycyjne nakazuje się realizować na podstawie przepisów odrębnych. 4. Stanowiska archeologiczne (wykaz załączony w MPZP). <ol style="list-style-type: none"> 1) wszelkie prace ziemne w obrębie oraz w bezpośrednim otoczeniu udokumentowanych stanowisk archeologicznych, określają przepisy odrębne; 2) zasady postępowania w przypadku odkrycia (w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych) przedmiotów, co do których istnieje przypuszczenie, że są one zabytkiem, określają przepisy odrębne. 5. Na obszarze opracowania istnieje wyznaczona: <ol style="list-style-type: none"> 1) Strefa „A” - ścisłej ochrony konserwatorskiej, której granice zaznaczone są na załączniku nr 1; 2) Strefa „B” - ochrony konserwatorskiej dóbr kultury i zachowanych elementów zabytkowych, której granice zaznaczone są na załączniku nr 1; 3) Strefa „K” - ochrony krajobrazu kulturowego - obejmująca teren parku krajobrazowego z zabytkowym wiatrakiem, której granice zaznaczone są na załączniku nr 1; 4) Strefa „OW” - obszar nawarstwień kulturowych - pokrywająca się z granicami strefy „A” ochrony konserwatorskiej.
27.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla części wsi Tarnów Grodkowski	Uchwała nr XXII/197/20 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 16 grudnia 2020 r.	<p>§ 10. Obowiązują następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej poprzez:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ochronę obiektu zabytkowego wpisanego do rejestru zabytków – Kościół fil. p.w. św. Anny XV – XIX w.; nr rej: 900/64 z dnia 23 maja 1964 r. 2. Ochronę obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków (wykaz załączony w MPZP). 3. Ustala się następujące zasady ochrony zabytków określonych w ust. 1 i 2: <ol style="list-style-type: none"> 1) nakazuje się zachowanie bryły obiektu i dachu, co do kształtu i materiału, podziałów elewacji, stolarki okiennej i drzwiowej oraz wystroju architektonicznego; 2) zakazuje się umieszczania elementów technicznego wyposażenia budynków (klimatyzatory, anteny satelitarne) na eksponowanych elewacjach;

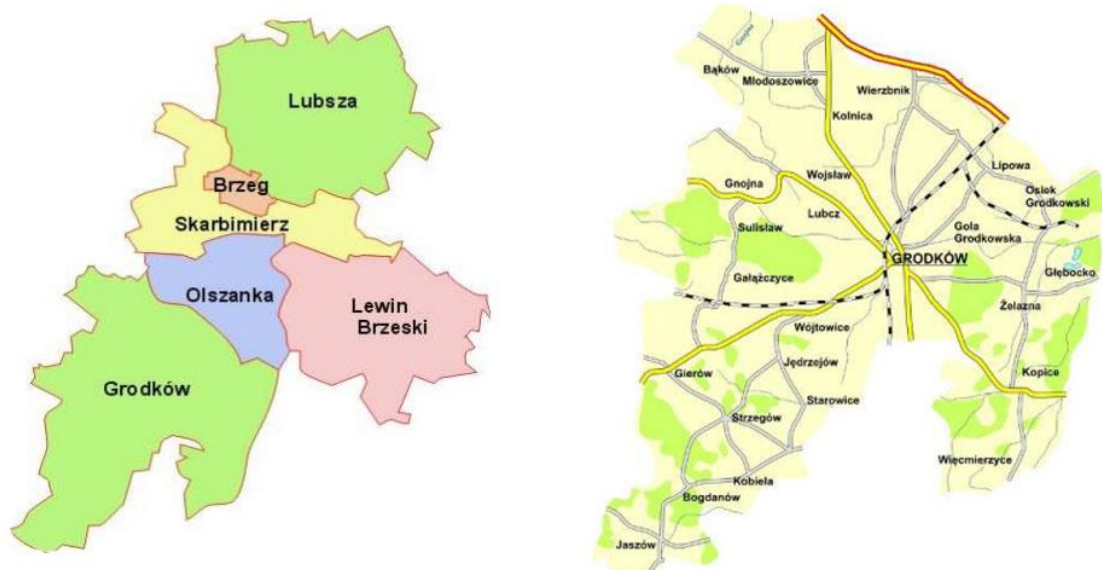
			<p>3) nakazuje się działania rewaloryzacyjne wg warunków wynikających z przepisów odrębnych.</p> <p>4. Ochronie podlegają stanowiska archeologiczne (wykaz załączony w MPZP).</p> <p>5. Ustala się następujące zasady ochrony stanowisk archeologicznych:</p> <p>1) dopuszcza się działalność inwestycyjną na warunkach wynikających z przepisów odrębnych;</p> <p>2) nakazuje się ustanowienie nadzoru archeologicznego przy wykonywaniu wszelkich prac ziemnych w obrębie ww. stanowisk archeologicznych wg przepisów odrębnych.</p> <p>6. Zasady postępowania w przypadku odkrycia przedmiotów, co do których istnieje przypuszczenie, że są one zabytkiem, określają przepisy odrębne.</p> <p>7. W obszarze zabudowanym wsi wyznacza się zgodnie z obowiązującą zmianą Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grodków granice strefy „B” ochrony konserwatorskiej.</p> <p>8. W obszarze strefy „B” nakazuje się sytuowanie zabudowy szczytowo względem drogi, z której zorganizowany jest główny wjazd na działkę, na pozostałych terenach dopuszcza się sytuowanie zabudowy kalenicowo względem drogi.</p> <p>9. Wszelkie działania inwestycyjne i projektowe w strefie ochrony konserwatorskiej nakazuje się prowadzić według warunków wynikających z przepisów odrębnych.</p>
28.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miejscowości Nowa Wieś Mała	Uchwała nr XXXV/301/22 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 23 marca 2022 r.	<p>§ 10. Obowiązują następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej poprzez:</p> <p>1. Ochronę obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków (wykaz załączony w MPZP).</p> <p>2. W obszarze zabudowanym wsi wyznacza się zgodnie z obowiązującą zmianą Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grodków granice strefy „B” ochrony konserwatorskiej.</p> <p>3. Ustala się następujące zasady ochrony zabytków określonych w ust. 1:</p> <p>1) nakazuje się utrzymanie brył budynków z okresu sprzed roku 1945, z zachowaniem lub restauracją podziałów i wystroju elewacji oraz detalu architektonicznego;</p> <p>2) zakazuje się umieszczania elementów urządzeń technicznych budynków na eksponowanych elewacjach.</p> <p>4. Dla obszaru wymienionego w ust. 2 ustala się następujące zasady zagospodarowania:</p> <p>1) dopuszcza się inwestycje związane z rozbudową, przebudową, nadbudową istniejących obiektów w obszarze strefy ochrony konserwatorskiej z zachowaniem lub restauracją podziałów i wystroju elewacji oraz detalu architektonicznego;</p> <p>2) dopuszcza się nową zabudowę zharmonizowaną z historyczną kompozycją przestrzenno - architektoniczną w zakresie lokalizacji, rozplanowania, skali, ukształtowania bryły, w tym: podziałów architektonicznych, proporcji powierzchni murów i otworów okiennych, i drzwiowych oraz nawiązującą formami współczesnymi do lokalnej tradycji budowlanej;</p> <p>3) nakazuje się stosować historyczny rodzaj pokrycia dachów - dachówką;</p> <p>4) utrzymaniu podlegają zachowane elementy zagospodarowania o wartościach kulturowych;</p> <p>5) nie dopuszcza się dachów o okapie uskokowym i o okapach wysuniętych powyżej 30,0 cm;</p> <p>6) nie dopuszcza się: kolumn, kolumnienek, słupków przy budynkach;</p> <p>7) wszelkie działania inwestycyjne i projektowe w strefie ochrony konserwatorskiej nakazuje się prowadzić według warunków wynikających z przepisów odrębnych;</p> <p>8) zasady postępowania w przypadku odkrycia (w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych) przedmiotów, co do których istnieje przypuszczenie, że są one zabytkiem określają przepisy odrębne.</p>

5.2 Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta

5.2.1 Ogólna charakterystyka gminy

Miasto - Gmina Grodków jest jedną z 71 gmin województwa opolskiego. Położona jest w jego południowo-zachodniej części w powiecie brzeskim. Gmina graniczy:

- od południa z gminą Skoroszyce i Pakosławice,
- od południowego zachodu z gminą Kamiennik,
- od zachodu z gminą Przeworno, Miastem i Gminą Wiązów,
- od północnego wschodu i wschodu z gminą Olszanka,
- od wschodu z Miastem i Gminą Niemodlin.

Ryc. 1. Mapa Gminy Grodków (źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grodków, s. 9).

Obejmuje obszar 28 459 ha (285 km²), w tym miasto 988 ha. Geograficznie gmina położona jest na Równinie Grodkowskiej, po lewej stronie doliny Nysy Kłodzkiej. Od północy granicą gminy jest autostrada A4, na wschodzie gmina Niemodlin, na południu gmina Skoroszyce, a na zachodzie woj. dolnośląskie.

Miasto Grodków położone jest w centrum gminy. Odległość od najbardziej oddalonych od miasta miejscowości do Grodkowa wynosi: z Jaszowa 19 km, a Bogdanowa 15 km. Miasto oddalone jest od Opola o 52 km i taka sama odległość dzieli je od Wrocławia. Administracyjne miasto - gmina obejmuje miasto Grodków i 35 sołectw. Największe wsie to Gnojna, Kopicie, Bąków, Jędrzejów.

Gmina leży w ciągu ważnych arterii komunikacyjnych:

- przy trasie Wrocław - Nysa - Głuchołaz,
- 8 km od odcinka Gliwice - Wrocław autostrady A4.

Gmina Grodków znajduje się w strefie klimatu umiarkowanego łagodnego zdominowanego przez wpływy klimatu atlantyckiego z okresowymi wpływami klimatu kontynentalnego. Gmina odznacza się stosunkowo łagodnymi zimami. Najzimniejszym miesiącem jest styczeń. Okresy mrozów nie trwają długo a kilka razy w ciągu zimy następują odwilże. Najcieplejszym miesiącem jest lipiec. Szczególnie charakterystyczną cechą klimatu są łagodne i długie jesienie oraz wczesne i pogodne wiosny. W dziedzinie opadów atmosferycznych zaznacza się wyraźnie wpływ Sudetów. Od strony wschodniej gminy Grodków stanowi rzeka Nysa Kłodzka, przy której położonych jest pięć miejscowości wiejskich tj. Osiek Grodkowski, Głębocko, Żelazna, Kopicie i Więcmierzycze. Najważniejszym ciekim przepływającym przez miasto Grodków jest Struga Grodkowska. Przez gminę przepływają także: ciek starowicki i ptakowicki.

5.2.2 Zarys historii

Dzieje osadnictwa na terenie Gminy Grodków datują się od wczesnego neolitu. Jest to obszar, na którym od najdawniejszych lat ludzie znajdowali szczególnie korzystne warunki dla lokowania swoich siedzib, uprawiania żyznych gleb, hodowli zwierząt oraz rozwijania handlu i rzemiosła.

Grodków

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana była w źródłach w 1210 r. (Grodcovichi). Później funkcjonowały zapisy *Grodcov*, *Grodchov*.

Miasto położone jest przy dawnym szlaku handlowym z Wrocławia przez Brzeg do Nysy i Ołomuńca oraz odgałęzieniu drogi do Krakowa. W 1234 r. książę wrocławski Henryk Brodaty założył dwie wsie na tzw. prawie niemieckim (Stary i Nowy Grodków). Już wcześniej jednak na terenie dzisiejszego Grodkowa istniała osada. Miasto lokowano ok. 1250 r. z inicjatywy rodu Panów z Pogorzeli, była to ich prywatna lokacja miejska. W latach 1253-1254 miasto przejął książę Henryk III. Pierwsza pieczęć miejska pochodzi z 1268 r. W 1276 r. nastąpiła ponowna lokacja miasta na prawie średzkim. Miasto rozplanowane zostało na owalu o osi wschód-zachód, z wewnętrznym układem szachownicowym ulic, z prostokątnym rynkiem i ratuszem pośrodku oraz kościołem parafialnym w części zach. W 1296 r. miasto otoczone zostało murami i fosami, z czterema wieżami bramnymi. Wieże w murach miejskich wybudowane zostały za czasów biskupa wrocławskiego Przeclawa z Pogorzeli (1341-1376).

W 1763 r. Grodków stał się siedzibą pruskiego garnizonu. W 2 poł. XIX w. miasto przeżywało okres intensywnego rozwoju. Wokół dawnych murów miejskich wytyczono promenadę, przy której wzniesionych został szereg budynków publicznych (szkoła rolnicza, poczta, urząd katastralny) oraz prywatne wille. Miasto wzbogaciło się także o gmachy urzędu landrata (Landratsamt) i szpitala powiatowego. W latach 1912-1913 zbudowano nowe koszary. W 1936 r. otwarty został basen miejski. Podczas II wojny światowej, w lutym 1945 r., miasto zostało zniszczone w ponad 60%. Po przekazaniu tzw. Ziemi Zachodnich Polsce w wyniku ustaleń poczynionych w Jałcie i Poczdamie nazwa miasta uległa zmianie na Grodków, a jego dotychczasowi mieszkańcy zostali wysiedleni do Niemiec. Zniszczona wojną zabudowa starego miasta została rozebrana, zaś na jej miejscu powstały rozległe place bądź budynki z tzw. wielkiej płyty. Materiały budowlane z rozbiórki posłużyły m.in. za budulec dla warszawskiej Starówki.

W Grodkowie urodził się nauczyciel Fryderyka Chopina (1810-1849), założyciel pierwszej na ziemiach polskich wyższej uczelni muzycznej, kompozytor, dyrygent, pianista, skrzypek i śpiewak - Józef Elsner (1769-1854). Tu też stawiał swe pierwsze kroki ostatni z wielkich lutnistów barokowych, także kompozytor, Sylvius Leopold Weiss (1687-1750). Wśród ważnym grodkowian są także: Sebastian von Rostock (1607-1671) - biskup wrocławski i Starosta Generalny Śląska w czasie panowania cesarza Ferdynanda III oraz Melchior Adam - XVII-wieczny encyklopedysta i historyk literatury.

Baków

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach w 1258 r. (Banchow, In Bankowe). Wieś założono w pierwszej połowie XIII w. W 1258 r. syn Henryka Pobożnego, książę wrocławski Henryk III Biały nadał za wierną służbę Wilgowi z Bąkowa dwa łany ziemi ze wszystkimi dochodami. Wilgo był prawdopodobnie zasadźcą i sołtysem tej wsi. W miejscowości znajduje się gotycki kościół pw. św. Katarzyny zbudowany za czasów biskupa wrocławskiego Przeclawa z Pogorzeli (1341-1376).

Bogdanów

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach ok. 1300 r. (In Jampna sive Bogdandsdorf). Później funkcjonowała m.in. nazwa *Boitsmannsdorf* i *Boitmannsdorf*. Bogdanów położony jest ok. 15 km na zachód od Grodkowa. W średniowieczu miejscowość była własnością biskupów wrocławskich. W XVI w. panami lennymi był ród von Rothkirch. Kolejnym właścicielem aż do XX w. został ród Hundtów ze Starego Grodkowa. W miejscowości istniała posiadłość rycerska z folwarkiem, a w późniejszym czasie powstał także dwór. W 1858 r. właścicielem dworu była rodzina von Hundt.

Gałęczycze

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach ok. 1300 r. (Galanscicz sive villa Gerardi). Później nazwa miejscowości uległa germanizacji na *Giersdorf*. Poprzednia nazwa miejscowości

brzmiała Gałączyce, zmieniono ją na Gałączycegdź. Według przeprowadzonych badań nazwa miejscowości pochodzi od jej założyciela Hrabiego Gałązki. Położona jest w północno-zachodniej części gminy. W średniowieczu należała do rodziny Panów z Pogorzeli. Od 1372 r. do sekularyzacji w 1810 r. należała do dóbr biskupów wrocławskich. Później znajdujący się w miejscowości majątek był w rękach prywatnych i kilkakrotnie zmieniał właścicieli. W 1881 r. miejscowy majątek znajdował się w rękach rodziny von Grosser. Z Gałączyc wywodzi się m.in. Ernst Johann Wiedemann, słynny niemiecki kompozytor.

Gierów

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach ok. 1300 r. (Gerow). Później funkcjonowała nazwa *Guhrau*. Zabudowania wsi stanowią dość zwarty ciąg wzdłuż szosy po obu jej stronach. Wieś usytuowana jest na niewielkim wzniesieniu. Od zachodu i północno-zachodu otaczają ją kompleksy leśne, od północy i wschodu pola uprawne. Miejscowość występowała w średniowieczu pod nazwą łacińską *Antiqua Gora*. Od początku XVIII w. miejscowością zarządzało czterech kolejnych właścicieli: Rodzina von Folgersberg, Ernest Hertz, Baron von Renz, Gustav Kolbe i od 1858 r. rodzina von Pohl. Ostatnim właścicielem Gierowa był Philips Pohl. Gierów położony jest przy skrzyżowaniu dróg relacji Chróścina-Przeworno i Grodków-Ziębice.

Głębocko

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach w 1743 r. (Tieffensee). Sołectwo liczące około 240 mieszkańców, położone jest we wschodniej części Gminy Grodków, na lewym brzegu rzeki Nysy Kłodzkiej. We wczesnym średniowieczu istniał tu gród kasztelański wzmiankowany w źródłach w 1272 r. Gród zniszczony został podczas wojen husyckich ok. 1430 r. Później, przez blisko dwa wieki, miejscowość należała do rodziny von Dresk. Sołectwo otoczone jest licznymi terenami leśnymi stanowiącymi fragmenty Puszczy Niemodlińskiej na obszarze których utworzono dwa rezerwy przyrody: Kokorycz i Dębina.

Gnojna

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach w 1284 r. (Gnoyna). Później funkcjonowała nazwa *Olbendorf*. Gnojna położona jest na trasie z Grodków-Strzelin. Od średniowiecza do 1810 r. (sekularyzacja) Gnojna należała do biskupów wrocławskich. Administracyjnie wchodziła w skład okręgu strzelińskiego. We wsi znajdował się pałac, który usytuowany był w miejscu dzisiejszego boiska szkolnego. We wsi istnieje kościół z 1302 r., obecnie pw. Matki Boskiej Różańcowej.

Gola Grodkowska

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach w 1260 r. (Gola). Później funkcjonowała nazwa *Guhlau*. Sołectwo to leży we wschodniej części gminy, ok. 4 km od miasta Grodków. W czasach nowożytnych miejscowość była podzielona na wioskę i majątek rycerski. Od 1732 r. majątek składający się z zespołu folwarcznego w kształcie prostokąta, budynku mieszkalnego, spichlerza, stajni i wozowni należał do rodziny hrabiowskiej von Franken - Sierstorpf. Przy drodze w kierunku Żelaznej stał młyn. Do dnia dzisiejszego zachowały się zabudowania folwarczne, w tym klasycystyczny spichlerz. W Goli urodził się m.in. Alois Kassner, światowej sławy magik.

Jaszów

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach ok. 1300 r. (Syffridi villa). Później funkcjonował zapis Siffridsdorf (1368 r.), a następnie Seiffersdorf. Jaszów, to najdalej na południe wysunięta miejscowość na terenie Gminy Grodków. Wieś znana od początku XIV w. Od połowy XIV w. należała do włości biskupa wrocławskiego. Wzmianki źródłowe o miejscowym kościele pochodzą z 1302 r. We wsi znajdował się dwór rycerski z sadem wiśniowym oraz fabryka octu, krochmalu, dwa tartaki i dwie szkoły. Jaszów leży na terenie mocno pofałdowanym obfitującym w szereg potoków, tutaj między innymi ma źródło Stara Struga Grodkowska. Cały teren otoczony jest lasami obfitującymi w chronione gatunki roślin.

Jeszkotle

Miejscowość położona ok. 14 km od Grodkowa. Znana jest od początku XIV w. Kościół wybudowano prawdopodobnie w 1511 r. Zachowało się w nim kilka płyt nagrobnych przedstawicieli rodu von Schweinichen (spokrewnionych lub skoligaconych z możliwym rodem Panów z Pogorzeli). Pod koniec XVIII w. we wsi istniały dwa folwarki. Dwór wzniesiono w początkach XIX w.

Jędrzejów

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach ok. 1300 r. (villa Ossec sive Andreasdorf). Oddalona ok. 7 km na zachód od Grodkowa. Jędrzejów był własnością rodu von Rottenberg, a pod koniec XVIII w. przeszła w ręce rodziny Hennebergów. W 1830 r. odkupił ją Teodor von Gilgenschneimb. Ostatnim właścicielem wsi był Aleksander von Francken-Sierstorpff, który zginął podczas II wojny światowej. W Jędrzejowie znajdują się dwa okazałe zabytki: kościół parafialny pw. św. Szymona i Judy Tadeusza, gruntownie przebudowany w latach 1724-1730, w stylu barokowym oraz pałac neoklasycyzy, w którym obecnie znajduje się Państwowy Dom Opieki Społecznej.

Kobiela

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach ok. 1300 r. (Cobola sive Cuschmalz). Później posługiwano się zapisami *Kühshmalz* i *Kobyła*. Wieś położona w południowo-zachodniej części gminy Grodków, przy drodze relacji Chróścina Nyska-Bogdanów, ok. 8 km od Skoroszyc. Do połowy XVII w. była własnością biskupów wrocławskich i dzieliła się na dwie części Dolną i Górną. W 2 połowie XVIII w. w Górnej Kobieli znajdował się pałac, folwark i młyn wodny oraz barokowy kościół pw. św. Jerzego. W otoczeniu kościoła istnieje XVII-wieczny mur oraz plebania z przełomu XVIII i XIX w. We wsi znajduje się zabytkowy park podworski o powierzchni 4,47 ha. Południową część parku zajmuje niewielki ogródek jordanowski i boisko do siatkówki. Park spełnia funkcję sportowo-rekreacyjną, jest placem zabaw dla dzieci i miejscem wypoczynku mieszkańców wsi.

Kolnica

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach w 1242 r. (Lichtenberch). Później funkcjonowała nazwa *Lichtenberg*. Wieś położona jest w północno-zachodniej części gminy, przy trasie Nysa-Wrocław. Oddalona ok. 8 km na południowy-zachód od Grodkowa i 3 km od odcinka autostrady A-4 relacji Gliwice-Wrocław. Najstarszy dokument, w którym wspomina się o Kolnicy wystawiony został w 1242 r. przez kancelarię księcia Bolesława II, który przekazał prawa do wsi niejakiemu Hermanowi, przenosząc w ten sposób majątek Kolnicy na prawo niemieckie. W 1290 r. potwierdzony jest patronat książeży. Wieś pierwotnie zobowiązana do płacenia dziesięciny klasztorowi w Kamieńcu, aż do sekularyzacji w 1810 r. podlegała biskupowi wrocławskiemu. Franz Scholz był przodkiem ostatniego właściciela sołectwa Józefa Scholza, który utrzymał dziedziczość osady do 1945 r. We wsi zachowało się kilka zabytków, m.in. otoczony murem z kamienia narzutowego gotycki kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca z 2 poł. XIII w. (rozbudowany na przełomie XVIII i XIX w.). Przy kościele znajduje się średniowieczny krzyż pokutny. W Kolnicy znajdują się także trzy przydrożne kapliczki, z których największa pw. Matki Bożej Dobrej Rady pochodzi z XIX w.

Kopice

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach w 1371 r. (Coppicz). Później posługiwano się zapisami *Schwarzengrund* i *Koppitz*. Kopice od 1360 r. były siedzibą znanych rodów śląskich w tym m.in. von Borsnitz, od 1450 von Beess. W 1531 r. posiadał je kanonik katedry wrocławskiej Baltazar von Neckern, potem Hans Heinrich Heymann von Rosenthal, Gotfried von Spätgen i od 1751 r. śląska rodzina von Sierstorpff. To właśnie dla nich opolski budowniczy Jan Rudolf w 1784 r. wybudował renesansową rezydencję, która stała się w późniejszym czasie głównym trzonem pałacu w Kopicach. W 1859 r. dobra w Kopicach zakupił hrabia Hans Ulrich von Schaffgotsch dla swojej siedemnastoletniej żony Joanny Gryczik von Schomberger-Godulla. W 1863 r. nowi właściciele zlecieli przebudowę pałacu słynnemu architektowi Karolowi Lüdecke.

Lipowa

Pierwsze wzmianki na temat miejscowości pochodzą z ok. 1300 r. (Lypow). Później funkcjonowała nazwa *Deutsch Leippe*. Wieś oddalona jest ok. 6 km od Grodkowa. Na początku XIV w. była własnością

Panów z Pogorzeli. Wymieniona w dokumencie wystawionym 24 kwietnia 1315 r. w Nysie, gdzie obok Pogorzeli, Czeskiej Wsi, Michałowa, Ptakowic i Osieka Grodkowskiego wchodziła w skład klucza (ujazdu) michałowskiego (Michelaw cum suo circuitu). Pod koniec XIII w. właścicielem wsi był Bogusz z Michałowa i Pogorzeli, który najprawdopodobniej odziedziczył ją po ojcu Przeclawie. Innego zdania jest T. Jurek, według którego Lipowa była dobrem wniesionym w posagu przez niezidentyfikowaną bliżej żonę Bogusza. Wiadomo też, że Lipową odziedziczyła córka Bogusza z Michałowa i Pogorzeli - Bogusza, której mężem był najprawdopodobniej Konrad von Muschen. W 1339 r. Elżbieta wywodząca się z rodziny von Muschen, nazwana krewną biskupa wrocławskiego Przeclawa z Pogorzeli, wraz z braćmi dokonywała działów dóbr w Lipowej odziedziczonej po babce. Pod koniec XIV w. właścicielem Lipowej był Bogusz z Pogorzeli, syn Janusza z linii Henryka (Heinczke), brata biskupa Przeclawa z Pogorzeli. Posiadał on Lipową zakupioną jeszcze przez jego matkę. Jako jego własność poświadczona jest ona w dokumencie z 19 lutego 1380 r. Później miejscowość należała do dóbr klasztoru cystersów w Kamieńcu Ząbkowickim. Pod koniec XVI w. i na początku XVII w. Lipowa znajdowała się w posiadaniu skoligaconych z Pogorzelaми przedstawicieli rodziny von Bischofsheim. W kościele zachowały się trzy kamienne płyty nagrobne: nieznanego z imienia mężczyzny pochodząca z 1579 r., Ewy von Bischofsheim z pocz. XVII w. i Waclawa von Bischofsheim z pocz. XVII w. Na płycie tego ostatniego widoczny jest dobrze zachowany herb rodzinny Pogorzeliów - Grzymała. Kościół pw. św. Marcina Biskupa jest najcenniejszym zabytkiem miejscowości. Wzniesiono go na przełomie XV i XVI w. Obok kościoła znajduje się szkoła wzniesiona w 1888 r. na miejscu poprzedniej zbudowanej w 1735 r. Z Lipowej pochodzi m.in. Peter Haensel, kompozytor i kapelmistrz wiedeński, który zmarł w Wiedniu w 1831 r.

Lubcz

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach w 1245 r. (Lubech). Później posługiwano się zapisami *Lubca* i *Leuppusch*. Sołectwo oddalone jest ok. 3 km od Grodkowa. Od XIV w. do sekularyzacji w 1810 r., wieś stanowiła własność biskupów wrocławskich. W tym czasie sołectwo liczyło 120 ha ziemi. W późniejszych wiekach majątek ten podlegał administracji nyskiej. We wsi znajduje się kościół wzniesiony w stylu gotyckim. Naprzeciw kościoła znajdowała się szkoła wybudowana w 1766 r., obecnie znajduje się tam świetlica wiejska.

Mikołajowa

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach w 1300 r. (Nikolai villa). Później posługiwano się zapisami *Nicklosdorff* i *Niklasdorf*. Wieś leży w północno-zachodniej części gminy. Majątek znajdujący się we wsi często zmieniał właścicieli. W XV w. należał do rodziny von Seidlitz, potem do niejakiego Vitigo. Kolejnymi właścicielami byli Zakon Krzeżacki, prof. Regenbracht z Wrocławia, Rodzina von Oheimb, rodzina Brown (1846 r.), von Haunschlid (1850 r.). W 1881 r. dobra ziemskie należały do Paula Hungera. Majątek sprzedano w 1926 r. dla Towarzystwa Rolnego Górnego Śląska. Pod koniec XX w. majątek został rozparcelowany i wykupiony przez gminę.

Młodoszowice

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach w 1317 r. (Czindel). Potem funkcjonował zapis *Zindel*. W dokumencie wystawionym w 1189 r. wymieniona jest miejscowość Młodossouici, którą część badaczy identyfikuje z Młodoszowicami. Kwestia ta nie jest jednak dostatecznie wyjaśniona, bowiem identyfikacja Zindel z dawnym dobrem zakonu joannitów nie jest oczywista. Wieś położona jest w pobliżu autostrady A4 w rejonie tzw. węzła Przylesie. W średniowieczu we wsi stał kościół, który w 1 połowie XV w. strawił pożar. Później wybudowano obok murowany, który zachował się do chwili obecnej. Przetrwiał również częściowo zdekompletowany w wyniku wojen ołtarz, wykonany przez uczniów Wita Stwosza.

Nowa Wieś Mała

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach w 1393 r. (Nuewendorff). Później posługiwano się zapisem *Klein Neudorf*. Wieś leży przy drodze wojewódzkiej nr 401 relacji Grodków-Nysa i stanowi granicę dwóch powiatów: brzeskiego i nyskiego. We wczesnym średniowieczu miejscowość przypuszczalnie należała do możnego rodu Panów z Pogorzeli. W 1360 r. właścicielem miejscowego majątku był Petrus Degrace, a po nim jego synowie. Od XV w. miejscowość stanowiła

majątek Rady Miejskiej w Grodkowie. W 1850 r. miasto sprzedało majątek rodzinie Bayera. W 1856 r. majątek kupił Franke, następnie Wolter Skupin. W XX w. właścicielem był dr filozofii Gustaw Schulze, a dzierżawcą Herbert Petzald, który był również właścicielem fabryki cukru w Brzegu i mleczarni w Grodkowie. Ostatnimi przedwojennymi właścicielami miejscowego majątku byli Jan i Suzana Petzold. Nowa Wieś Mała jest wsią typowo rolniczą.

Osiek Grodkowski

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach ok. 1300 r. (Ossek). W czasie germanizacji nazistowskiej w 1936 r. nazwę miejscowości zmieniono na *Auenrode*. Wieś położona na Równinie Wrocławskiej, pomiędzy Pradolina Wrocławską a doliną rzeki Nysy Kłodzkiej, ok. 7 km od Grodkowa. Dojazd do miejscowości na trasie relacji Grodków-Niemodlin od strony wsi Żelazna i na trasie Grodków-Brzeg od wsi Lipowa. W średniowieczu wieś należała do rodu panów z Pogorzeli. Jego właścicielem (lub współwłaścicielem) przed 1314 r. był Bogusz z Michałowa i Pogorzeli, syn Przeclawa. Później właścicielem wsi był zapewne syn Bogusza - Mirzan, a po nim synowie Stefan z Pogorzeli, Markward i Jeschke, którzy w 1367 r. i 25 lipca 1369 r. podzielili między siebie odziedziczony po ojcu majątek. Osiek Grodkowski przypadł w udziale Markwardowi z Pogorzeli, który później samodzielnie występował jako jego właściciel. Po jego śmierci wieś odziedziczył syn Wilhelm z Pogorzeli, po którym wdowa Katarzyna jako dziedziczka Osieka i Nowej Wsi Małej koło Lewina Brzeskiego zatwierdziła sprzedaż sołectwa w Nowej Wsi Małej. Być może kolejnym właścicielem Osieka Grodkowskiego był syn Wilhelma - Marusza. Dalsze losy właścicieli wsi nie są znane. Brakuje też informacji potwierdzających istnienie w średniowieczu kościoła w Osieku. Obecnie w Osieku Grodkowskim znajdują się zabudowania z XIV-XVIII w., w większości zachowane w dobrym stanie: pałac wzniesiony w stylu renesansowym, oficyny mieszkalne ze stajnią dla ogierów oraz ujeżdżalnią, spichlerz zbożowy z wmurowaną tablicą w języku niemieckim „*Ku Bożej chwale będzie wszystko złożone - hrabia von Kingsdorf A.D.1702 r.*”, kościół rzymsko-katolicki pw. Najświętszej Marii Panny wzniesiony w 2 poł. XIII w., następnie przebudowany.

Polana

Sołectwo powstało dopiero w 2004 r. Wcześniej był to przysiółek wsi Wierzbnik. Miejscowość leży na trasie relacji Grodków-Brzeg. Nie ma dokładnej daty powstania tej miejscowości, jednak z dokumentów wynika, że istniała już w średniowieczu jako majątek rycerski. W 1650 r. miejscowość tą nazwano *Nerz -Vorweg*, a potem *Ebenau*. W XVII w. należała ona do Wierzbnika, a jej właścicielem była rodzina Sonneck. W 1 poł. XIX w. Polana była folwarkiem majątku Wierzbnik, położonego w odległości ok. 4 km na północ. W latach 80. i 90. XIX w. była samodzielnym majątkiem rycerskim należącym do Paula Franke. Był on prawdopodobnie inicjatorem założenia w 4 ćw. XIX w. miejscowego folwarku, którego powierzchnia wynosiła 120 ha. Głównym kierunkiem produkcji był chów bydła. Na początku XX w. właścicielem majątku był Hugo Scholz, w latach 20. XX w. - Anton Klaus, w 1937 r. - Konrad Sonnek. Ostatnim przedwojennym właścicielem był Erhardt Neugebauer. Po II wojnie światowej, w latach 50. XX w. w folwarku powstał PGR, a na początku lat 90. XX w. majątek przejęła Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa.

Przylesie Dolne

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach w 1368 r. (Siffridsdorf). Później posługiwano się zapisem *Seiffersdorf* a następnie *Niderseiffersdorf*. Sołectwo znajdujące się ok. 8 km na wschód od Grodkowa. Miejscowość lokowano najprawdopodobniej na początku XIV w. W 1358 r. sołtysiem był niejaki Jakalinus. Na przełomie XV i XVI w. wieś należała do dóbr rodu Panów z Pogorzeli i związana była z majątkiem w Osieku Grodkowskim. W 1700 r. właścicielem Przylesia Dolnego był baron von Fragstein. W 1830 r. właścicielem majątku był hurtownik o nazwisku Lachmann, a po nim jego córka, która wyszła za mąż za przedstawiciela rodziny von Ohlen und Adelskron. W 1845 r. w Przylesiu Dolnym mieszkało 434 osób. We wsi było wówczas 48 gospodarstw, szkoła katolicka z 1 nauczycielem i kościół. W latach 1881- 1900 właścicielem majątku i patronem kościoła był dr Curt von Ohlen und Adelskron z Osieka, który utworzył fideikomis z dóbr Osiek, Przylesie Dolne i Lipowa. W miejscowości był folwark, spichlerz, szkoła, młyn i sklep. Po bezpotomnej śmierci Curta von Ohlen jego majątek odziedziczył bratanek Hans baron von dem Knesebeck-Milendonck. W posiadaniu tej

rodziny dobra przetrwały do 1945 r. W 1950 r. w majątku utworzono PGR. Najważniejszym zabytkiem we wsi jest kościół wzniesiony w 2 poł. XVI w., rozbudowany w 1713 r. i w XX w.

Rogów

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach ok. 1300 r. (Rogow). Później posługiwano się zapisem *Rogau*. Jest to niewielka miejscowość, oddalona od Grodkowa o ok. 13 km. Leży przy trasie relacji Strzegów-Bogdanów. W 2 poł. XVIII w. Rogów należał do miasta Nysy. W połowie XIX w. został częściowo rozparcelowany i kupiony przez gminę. Do majątku należała kopalnia torfu i leśniczówka.

Starowice Dolne

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach w 1310 r. (Starowicz). Później posługiwano się zapisami *Hennygisdorf* i *Hönigsdorf*. Wieś położona jest w południowo-zachodniej części gminy. Do połowy XVI w. wieś stanowiła własność biskupów wrocławskich. Istniały tu majątek rycerski. W 1556 r. majątek kupił od biskupa wrocławskiego Wolf Rothkirchen von Panthenau. Od 2 poł. XIX w. do 1945 r. majątek był własnością rodziny Zimmer, z inicjatywy której rozbudowano folwark, wzniesiono dwór i założono park. Po zakończeniu II wojny światowej w majątku urządzono PGR, co doprowadziło do częściowego zniszczenia założenia (przebudowano dwór, przez co budowla utraciła cechy zabytkowe), zniszczono park i ogrodzenie. Od 1999 r. przeszedł w posiadanie rodziny Gajewskich i został przez nich odrestaurowany. Najcenniejszym zabytkiem Starowic Dolnych jest kościół pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny, zbudowany ok. 1800 r. Na terenie parku podworskiego, w pobliżu stawu, znajduje się barokowa figura św. Jana Nepomucena.

Strzegów

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach ok. 1300 r. (Stregendorf). Później posługiwano się zapisem *Strigendorf*. Wieś oddalona jest od Grodkowa o ok. 11 km. W Strzegowie znajdował się majątek rycerski z folwarkiem i kościół pw. św. Jana Chrzciciela. Na starych widokówkach uwidocznił się pałac, który istniał za czasów gdy właścicielem majątku była rodzina Keatmann. W 1855 r. wzniesiono szkołę. Obecnie w budynku szkoły znajduje się Dom Dziecka.

Sulisław

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach ok. 1300 r. (Sulislai Villa sive Czulczkindorf). Później posługiwano się zapisami: *Zülzendorf* i *Zülzhoff*. Wieś położona na trasie relacji Grodków-Gałączyce. W 1814 r. Sulisław kupił cesarz Wilhelm I, a następnie wraz z wsią i pałacem przekazał w nagrodę, za walki z napoleonem feldmarszałkowi Grafowi York von Wartenberg. Pod koniec XVIII w. był tu folwark należący do majątku biskupstwa w Gałączycach. Po sekularyzacji w 1810 r. folwark wchodził w skład majątku w Jędrzejowie. Od 1888 r. właścicielem majątku był hrabia von Schaffgotsch. Od 1909 r. pałac w Sulisławiu został wydzierżawiony a następnie sprzedany hrabiemu von Franken-Siertorff. Pałac otoczony jest parkiem z bogatym i zróżnicowanym drzewostanem.

Tarnów Grodkowski

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach ok. 1300 r. (Inferius Tarnow). Później posługiwano się zapisem *Tarnau*. Wieś przylega do granic Grodkowa. W średniowieczu należała do Petrusa i Katarzyny Merkelynn z Brzegu. W XIV w. wchodziła w skład dóbr rycerskich Jana von Schellendorf. W 1466 r. część majątku włączono do Grodkowa, a kolejną przyłączono w 1499 r. Później miejscowość należała do panów von Thornau, a następnie do rodu Kuehschmalzów. Pod koniec XVIII w. Tarnów został podzielony na Górny i Dolny, jednak obydwie części należały do miasta Grodkowa. W miejscowości znajdował się młyn wodny, glinianka i cegielnia. W 1335 r. wzniesiono pierwszy kościół. Obecny pochodzi z XV w. i był wielokrotnie przebudowany.

Wierzbna

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach ok. 1300 r. (Wyrbna). Później posługiwano się zapisami *Wirbin* i *Wirben*. Wieś leży na trasie relacji Grodków-Ziębice. Oddalona jest od Grodkowa o niecałe 9 km. Zamieszkuje je ok. 160 osób. O początkach Wierzbnej wiadomo niewiele.

Właścicielami Wierzbnej była rodzina Clauswitz. Istniał tu wtedy majątek rycerski i kaplica. Przy drodze do Gałązyc stał młyn. W 1786 r. wybudowano pierwszą szkołę. W 1852 r. właścicielem majątku był rodzina von Sierstorff. Pod koniec XIX w. majątek był własnością Georga Behrli i liczył 237 ha. W 1930 r. należał do kompleksu dóbr w Jędrzejowie.

Wierzbnik

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach ok. 1300 r. (Herzogswalde) i ma germańską genezę. W średniowieczu wieś była własnością Panów z Pogorzeli. Właścicielami miejscowości byli wówczas synowie Mirzana z Pogorzeli: Markward i Jeschke, którzy odziedziczyli ją po ojcu Mirzanie. Dalsze losy wsi nie są znane, można jednak przypuszczać, że trafiła ona drogą dziedziczenia w ręce syna Markwarda - Wilhelma i potomka Jeschke - Henicza. Najprawdopodobniej Panowie z Pogorzeli byli właścicielami Wierzbnika również w XV w., bowiem w kościele znajduje się renesansowa płyta nagrobna datowana na XVI w. - Henryka Wachtela skoligaconego z Pogorzalami z widocznym w lewym górnym rogu płyty herbem Pogorzelów - Grzymałą. Najwidoczniej matka zmarłego wywodziła się z Pogorzelów. Następnie majątek rycerski należał do rodziny Neugebauer, a ostatnio właścicielem była rodzina Sornek. Wierzbnik leży przy trasie relacji Grodków-Brzeg. Zabudowania wsi tworzą zwarty ciąg po obu stronach jezdni. Wieś położona jest na terenie lekko podmokłym. Wierzbnik posiadał jedną z największych budowli pałacowych ze słynną galerią obrazów znanego na świecie malarza Aloisa Erdelta, który pochodził z Wierzbnika. Pałac został zniszczony podczas II wojny światowej. W centrum wsi znajduje się odrestaurowany, barkowy kościół pw. św. Michała Archaniola. Wart uwagi jest też zabytkowy park z rzadkimi okazami drzew.

Więcmierzycze

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach w 1245 r. (Vincecomirici). Później posługiwano się zapisami: *Vincemeritz*, *Wintzmeritz* i *Winzenberg*. Wieś leży na trasie relacji Kopicze-Brzeziny. W średniowieczu osada należała do dóbr biskupów wrocławskich. Istniał tu zamek oraz kościół pw. św. Bartłomieja. Więcmierzycze, jako lenno biskupie należały do rodzin: Grabiss, Schildeberg, Stosche i Panów z Pogorzeli. W 1372 r. Heinrich Stosche sprzedał Janowi z Pogorzeli (Johannes Pogarell) więcmierzycycki zamek obronny. W rękach Pogorzelów Więcmierzycze były w 1 poł. XVI w. W 1472 r. Jan z Pogorzeli (Hans von Pogarell) przekazał swe dobra matce Jadwidze z Pogorzeli (Hedwig von Pogarell) oraz żonie Marii von Schaffgotsch. Ostatnim właścicielem Więcmierzyc z rodu Panów z Pogorzeli był Jerzy z Pogorzeli (Georg von Pogarell), który zginął w 1543 r. nie pozostawiając męskiego potomka. Pod koniec XVI w. miejscowość uzyskała od biskupów wrocławskich rodzina von Rothkirch, która założyła tu siedzibę jednej z linii swojego rodu. W latach 1593-1611 właścicielem Więcmierzyc był Wenzel von Rothkirch, syn Wolfa i Margarethy, siostrzenicy biskupa Baltazara. Po jego śmierci majątek odziedziczyli dwaj synowie: Wenzel i Friedrich. W 1621 r. Wenzel von Rothkirch ufundował nowy kościół i prawdopodobnie przebudował zamek, który w 1778 r. został splądrowany i spalony. Wenzel von Rothkirch zmarł w 1644 r., a majątek odziedziczyła jego wnuczka Marianna Elizabeth, żona Georga Sigismunda von Seydlitz. W 1737 r. właścicielem majątku był Sigismund Ferdinand von Seydlitz, który w 1739 r. ufundował figurę św. Jana Nepomucena. Po jego śmierci majątek odziedziczyły jego córki, a potem był on własnością barona von Sierstorff, właściciela pobliskich Kopic. W latach 80. XIX w. kolejnymi właścicielami byli hrabina Joanna von Schomberg-Godula i jej mąż Hans Ulrich von Schaffgotsch z Kopic. W rękach tego rodu więcmierzycycki majątek pozostał do 1945 r.

Wojśław

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach ok. 1300 r. (Woyslai villa). Później posługiwano się zapisem *Woisselsdorf*. Wieś usytuowana jest przy drodze wojewódzkiej nr 401 relacji Nysa-Oława. Mieszka w niej ok. 315 osób. Miejscowość lokowano na początku XIV w. na miejscu wykarczowanego lasu. Początkowo podlegała klasztorowi w Kamieńcu Ząbkowickim. W XVI w. istniał tu już kościół ogrodzony murem kamiennym. Przed kościołem stoi średniowieczny kamienny krzyż pokutny. Według legendy, postawił go tu młodzieniec, który po ceremonii ślubnej, strzelając na wiwat, zastrzelił przez przypadek swoją właśnie poślubioną żonę. W samym Wojśławiu i okolicy stoją jeszcze dwa krzyże pokutne oraz kapliczki.

Wojnowiczki

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach w 1840 r. (Klein Zindel). Leży na trasie relacji Strzegów-Chrósćina Nyska. W początkach XIX w. majątek należał do posła polskiego rodziny Dłuski, potem Mischke, von Lorisch, oraz Gustawa Konrada. Wieś nie posiada własnego kościoła. Znajduje się tu dwór z parkiem oraz folwark.

Wójtowice

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach ok. 1300 r. (Advocati villa). Później posługiwano się zapisami *Voytsdorff* i *Voigtsdorf*. Położona jest przy drodze relacji Grodków-Ziębice. Miejscowość ta, sądząc z nazwy, stanowiła wyposażenia zasadźców i dziedzicznych wójtów Grodkowa. W XVII w. majątek należał do rodziny von Rothkirch z Więcmierzyc. Krypta grobowa właścicieli Wójtowic z tego rodu znajduje się w kościele w Gnojnej. W początkach XVIII w. właścicielem majątku była rodzina von Rottenberg, a w 2 połowie XVIII w. znajdował się tu folwark szlachecki należący do rodziny barona von Henneberg z Jędrzejowa.

Zielonkowice

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach w 1743 r. (Grunheyde). Później posługiwano się zapisem *Grünheide*. Zielonkowice to niewielka miejscowość leżąca na trasie relacji Grodków-Strzelin. Brak jest jakichkolwiek informacji o powstaniu tej miejscowości, wiadomo tylko, że do XX w. był to folwark należący do majątku Gnojnej.

Żarów

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach w 1845 r. (Beatenhoff). Jest to najmniejsze sołectwo należące do Gminy Grodków. W 1879 r. wybudowano tu kaplicę pw. Matki Boskiej Wspomożenia Wiernych. Podobno istniał tam kiedyś pałac Kyrta Habela, którego pasją była hodowla koni.

Żelazna

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach ok. 1300 r. (Selasna). Później posługiwano się zapisem *Märzdorf*. Po zakończeniu II wojny światowej, przez krótki okres, funkcjonowała nazwa Marcinów. Żelazna to niewielka wieś na południowo - wschodnich krańcach Równiny Grodkowskiej, położona na równinnym terenie, ograniczonym od wschodu doliną Nysy Kłodzkiej, od zachodu kompleksem leśnym, a od północy pasmem niewielkich wzniesień. Sołectwo leży ok. 7 km od Grodkowa w kierunku miejscowości Gracze. W średniowieczu wieś należała do dóbr biskupów wrocławskich. Istniała tu kaplica pw. św. Jadwigi. Żelazna była prawdopodobnie siedzibą rodową śląskiego rodu von Dresk. W 1653 r. właścicielem miejscowości była rodzina von Cronfeld. W XVIII w. dzieliła się na Dolną i Górną, posiadała aż cztery folwarki. Od 1786 r. obie części wsi były w posiadaniu rodziny von Francken-Sierstorff. W 1864 r. dobra przeszły drogą kupna na własność rodziny von Schaffgotsch, właścicieli Kopic. W ich rękach folwark przetrwał do 1945 r. Po zakończeniu II wojny światowej majątek w Żelaznej przejął Skarb Państwa. Utworzono tu PGR, a na przełomie 1982/1983 stał się własnością prywatną. Obecny kościół w Żelaznej pw. św. Jadwigi wzniesiono w 1781 r. Do innych cennych obiektów zabytkowych można zaliczyć: figurę Najświętszej Marii Panny z 1903 r. stojącą przy wjeździe do folwarku, klasycystyczny spichlerz (XVIII w.) i remizę strażacką. Na terenie wsi zarejestrowany jest pomnik przyrody - dąb szypułkowy.

5.2.3 Krajobraz kulturowy oraz zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Ustawa o ochronie i opiece nad zabytkami definiuje pojęcie krajobrazu kulturowego, którym jest „przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze”. Na zasoby dziedzictwa kulturowego Gminy Grodków składają się obiekty stanowiące świadectwo minionej epoki oraz posiadające wartość historyczną, artystyczną lub naukową, w tym zabytki nieruchome, zabytki ruchome, stanowiska archeologiczne. Ocalałe, znaczące elementy krajobrazu kulturowego, stanowią o pamięci historycznej, tożsamej dla regionu. W tym znaczeniu stanowi on przedmiot ochrony, której formy określają w różnym stopniu cztery ustawy, a mianowicie:

1. ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,

2. ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
3. ustawa o ochronie przyrody,
4. ustawa prawo ochrony środowiska.

Układy przestrzenne

Układ urbanistyczny miasta Grodków

Układ urbanistyczny Starego Miasta (nr rej. 38/49 z 10.06.1949 r.), zamkniętego linią murów obronnych, pochodzi z czasów lokacji miasta (1268 r.) i mimo luk w zabudowie w dużej mierze zachowany jest bez zmian.

Układ staromiejski ma kształt koła, podkreśla to ulica powstała po zewnętrznej stronie murów, która obiega 3/4 starówki. Zachowany do dziś na kilku odcinkach obwodu średniowiecznych fortyfikacji mur obronny, otacza miasto założone wokół prostokątnego Rynku z ratuszem pośrodku. Wyznacza on granicę między historycznym ośrodkiem lokacyjnym a przedmieściami założonymi wzdłuż szlaków handlowych, wychodzących z dawnych bram. Pierwotnie, niemal kolisty w planie obwód murów miejskich posiadał cztery bramy. Dwie w osi północ-południe, zlokalizowano w osiach tzw. "wrzeczona" - ulic wychodzących z narożników Rynku i zbiegających się przy obwodzie obronnym. Po stronie południowej powstała Brama Nyska (rozebrana w 1825 r.) w miejscu połączenia obecnych ul. Henryka Sienkiewicza i Władysława Reymonta, a po północnej - w miejscu skrzyżowania ul. Wrocławskiej i Chopina (d. gen. Karola Świerczewskiego) - Brama Wrocławska (Brzeska). Kolejne dwie wzniesiono na zakończeniu ulic wybiegających ze środków dłuższych pierzei placu rynkowego. Od wschodu, w osi ul. Józefa Elsnera - Brama Lewińska, od zachodu na zamknięciu ulicy Warszawskiej - Brama Ziębicka. Spośród nich zachowane są dwie ostatnie.

Obwód (według historycznej ikonografii) wzmocniał siedem prostokątnych w rzucie baszt otwartych od strony miasta, z których do dziś istnieją dwie - Baszta Więzienna w północnej części obwodu w osi ul. Wrocławskiej, oraz druga w formie niskiej łupiny - na północ od Bramy Lewińskiej. Ponadto zachowane są cztery odcinki kurtyn: najdłuższy po stronie południowo - zachodniej między ul. Warszawską, kolejny po stronie północno - zachodniej wzdłuż ul. Szpitalnej oraz dwa krótsze od północy, w rejonie Baszty Więziennej, a także od północno - zachodniej wtopiony w zabudowę dawnego browaru.

Architektura obu zachowanych wież bramnych ukształtowana jest bardzo podobnie. Wzniesiono je na planie zbliżonym do kwadratu lub prostokąta. Elewacje o wysokości ok 21 m. otrzymały w zwieńczeniu dwukondygnacyjną attykę, powstałą zapewne około 1600 r. Dolną jej partię ukształtowano jako pięcioprzęsłowe arkadowanie wsparte i zwieńczone dwoma gzymsami o analogicznym profilu. Otwory okienne ujęto w głębokie, tynkowe opaski. Na elewacji północnej w obu wieżach umieszczono wykusze latrynowe wsparte na kamiennych wspornikach i nakryte dachami pulpitowymi krytymi dachówką korytkową typu mnich-mniszka. Ostrołuczny przejazd bramny oraz wnękę na bronę w wieży Bramy Lewińskiej ujęto w prostokątne boniowanie - analogicznie jak na narożach.

Baszta Więzienna jest zdecydowanie niższa od omawianych wież, sięga do wysokości ok. 12 m. Tynkowe partie jej elewacji otrzymały zbliżony wystój do wcześniej omówionych, pochodzący zapewne z przełomu XVI i XVII w. Wzniesiono ją na planie zbliżonym do kwadratu. Elewację pokryto tynkiem a narożniki zaakcentowano boniowaniem. Wokół otworów strzelniczych o formie kluczowej wykonano gładkie opaski. Zwieńczenie w postaci niskiego, ceglano-krenelaża pochodzi z XIX w.

Pd. - zach. odcinek kurtyny wzniesiono do wysokości 4 m. z eratyków układanych warstwowo, a powyżej z cegły w wątku jednowo-zówkowym. Pozostałe zachowane fragmenty obwodu powstały z analogicznych materiałów, jednakże partia cokołowa wykonana z kamienia polnego sięga do wysokości 1,5 m. nad poziom terenu. Górne partie wzniesiono w regularnym wątku jednowo-zówkowym. Zwieńczenie murów ukształtowano w formie poszurów, jedynie na północ od Wieży Bramy Ziębickiej zachowany jest jej fragment ze śladami krenelażu.

Brama Wrocławska mogła powstać już u schyłku XIII w. Jako pierwszy spośród kurtyn powstał odcinek pd. – zach. (fot. 3a)), wskazuje na to odmiennosc struktury w stosunku do pozostałych zachowanych, jego lokalizacja z dala od terenów podmokłych i zabagnionych, położonych w pobliżu nurtu Strugi Grodkowskiej.

w ruinie, nieużytkowany. Datowane są od XIII do pocz. XX w. Wszystkie wpisane są do rejestru zabytków.

Do zabytków sakralnych zaliczają się także: kaplica grobowa rodziny Schaffgotschów, kaplica-kostnica rodziny Schaffgotschów w zespole pałacowym oraz kaplica pałacowa. Zlokalizowane są w miejscowości Kopice.

Poniżej opisane zostały najciekawsze obiekty.

Bąków. Kościół filialny pw. św. Katarzyny. Wzniesiony w 3 ćw. XIV w. na planie zbliżonym do prostokąta. W źródłach wzmiankowany w 1335 r. W latach 1534-1945 kościół był w rękach ewangelików. We wnętrzu zachowało się zabytkowe wyposażenie: tabernakulum z kratą z XIV w., kamienna chrzcielnica kielichowa z XV w., renesansowa ambona, empora organowa z pocz. XVIII w. Najciekawszy zabytek wewnątrz kościoła to późnogotycki tryptyk z 1500 r. przedstawiający Świętą Rodzinę, a także sceny ewangeliczne. Kościół otoczony średniowiecznym, kamiennym murem z bramką od zach., o ostrołukowym otworze i atykowym zwieńczeniu z 2 poł. XVI w.

Fot. 1. Bąków. Kościół pw. św. Katarzyny (fot. materiały Gminy Grodków).

Bogdanów. Kościół filialny pw. św. Stanisława. Usytuowany w centrum wsi, naprzeciw majątku baronów von Hundt. Założony na rzucie prostokąta, o osi podłużnej wsch. - zach. Jest to kościół salowy, z niewyodrębnionym prezbiterium, zamkniętym łukiem koszowym. Pierwszy kościół wzniesiono jako ewangelicki w poł. XVI w., jako fundacja protestanckich baronów von Hundt und Alten Grottkau. Kościół zniszczony w XVII w. Obecny kształt budowla otrzymała po przebudowie w pocz. XIX w., również z inicjatywy rodziny von Hundt. Po 1945 r. kościół przejęli katolicy. Obecnie jest kościołem filialnym Parafii Rzymskokatolickiej pw. św. Jerzego w Kobieli. We wnętrzu z historycznego wyposażenia zachowało się m.in.: XVIII-wieczny krzyż ołtarzowy i fragmenty rzeźbiarskie, XIX-wieczny krucyfiks na ołtarzu głównym i XIX-wieczny obraz Matki Boskiej Częstochowskiej.

Fot. 2. Bogdanów. Kościół pw. św. Stanisława (fot. materiały Gminy Grodków).

Gałączyce. Kościół pw. św. Marcina. Kościół wzniesiono w XIV w. W 1605 r. został rozbudowany z zachowaniem gotyckich murów w tym prezbiterium. W 1688 r. świątynię przebudowano i rozbudowano. Kolejna przebudowa miała miejsce w 1843 r., kiedy to świątynię przedłużono o zachodnie przęsło nawy i wieżę. Kościół został uszkodzony w czasie działań wojennych w 1945 r. Odnowiony w 1945 r. i 1962 r. Położony jest na wzniesieniu górującym nad wsią. Wewnątrz zachowały się: kamienna chrzcielnica z przełomu XVI i XVII w., barokowe rzeźby m.in. św. Barbary i św. Piotra. Na zewnątrz zachował się zespół późnorenesansowych płyt nagrobnych rodziny von Seydlitz i von Dresk. W otoczeniu kościoła znajduje się częściowo zachowany mur z XVII w. z widocznymi śladami dawnych bastionów.

Fot. 3. Gałaczycze. Kościół pw. św. Marcina (fot. materiały Gminy Grodków).

Gnojna. Kościół parafialny pw. Matki Bożej Różańcowej. Kościół w części prezbiterium wzniesiono na przełomie XV i XVI w. W 2 poł. XVI w. do 1945 r. należał do ewangelików. Rozbudowano go pod koniec XVIII w. W 1945 r., podczas działań wojennych została uszkodzona wieża kościoła. Odnowiono go w 1965 r. Kościół składa się z zamkniętego trójbocznie prezbiterium z zakrystią od pn. i z kwadratowej wieży od zach. (obniżona po zawaleniu w 1945 r.). We wnętrzu zachowało się zabytkowe wyposażenie z ok. 1800 r. i barokowy krucyfiks. Płaskorzeźba przedstawiająca Chrystusa ze św. Tomaszem i apostołami z pocz. XVI w. przeniesiona została do Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu. Po pd. i zach. stronie cmentarza przykościelnego zachował się fragment starego kamiennego muru.

Fot. 4. Gnojna. Kościół pw. Matki Bożej Różańcowej (fot. materiały Gminy Grodków).

Grodków. Kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła. Wzniesiony w zach. części miasta, obok obwodu murów przy Bramie Ziębickiej. Świątynia jest orientowana złożona z trójprzęsłowego prostokątnego prezbiterium, 4-przęsłowego korpusu trójnawowego z wysoką wieżą od zach. Do prezbiterium zamkniętego od wsch. ścianą prostą przylegają od pn zakrystia a od pd. składzik oraz okrągła klatka schodowa. Świątynia wybudowana w 2 poł. XIII w. Była to budowla murowana jednonawowa bez kaplic. W 1363 r. kościół został rozbudowany. Ze starej budowli powstało prezbiterium, a do niego dobudowano nawę główną i dwie nawy boczne. Obok kościoła wybudowano dzwonicę. Do 1473 r. kościół był pod wezwaniem Najświętszej Marii Panny. Świątynia wielokrotnie była niszczona w wyniku pożarów, czy też wojen (zwłaszcza w wyniku wojny 30-letniej). W 1671 r., kościół przebudowywano staraniem biskupa Sebastiana Rostocka. W 1893 r. nastąpiła częściowa regotyżacja kościoła. Świątynia posiada wczesnogotyckie prezbiterium o układzie wendyjskim z XIII w., pozostała część kościoła ma układ polski. Przy prezbiterium znajduje się zakrystia z przełomu XV-XVI w. Ołtarz główny w stylu późno barokowym ufundowany w 1729 r. przez księdza Henryka Schmidta. Ponadto w kościele znajduje się barokowa chrzcielnica marmurowa, barokowy prospekt organowy i dzwon, który był przelany w 1833 r. i umieszczony nad prezbiterium.

Fot. 5. Grodków, kościół pw. św. Michała Archanioła (fot. materiały Gminy Grodków).

Grodków. Kościół ewangelicki. W 1766 r. założono w Grodkowie gminę ewangelicką i wzniesiono kościół, który po jakimś czasie uległ zniszczeniu. Budowa obecnego rozpoczęła się w 1845 r. Kościół zbudowany w stylu neoromańskim, murowany z cegły, trójnawowy, bazylikowy, z wieżą. Prawdopodobnie świątynia była pod wezwaniem św. Marcina. Po wojnie, w 1946 r. odprawiano tu nabożeństwa katolickie. Po naprawie kościoła katolickiego, świątynię ponownie przejęli ewangelicy. Jednak z uwagi na ciągle malejącą liczbę wiernych, po kilkunastu latach zaprzestano odprawiania nabożeństw. Od tego czasu kościół popadł w ruinę.

Fot. 6. Grodków, kościół ewangelicki (fot. materiały Gminy Grodków).

Jeszkotle. Kościół filialny pw. św. Antoniego. Kościół wzniesiono w stylu gotycko-renesansowym w 1 poł. XVI w. Wzmiankowany w źródłach w 1511 r. Przebudowany na przełomie XVII/XVIII w. W XIX w. przedłużono go o nowe prezbiterium. Kościół wzniesiono jako ewangelicki i taki pozostał do 1945 r. Składa się z dwuczęściowej nawy przedzielonej arkadą z obecnym prezbiterium od wsch. i półkolistym przedsionkiem od zach. Do nawy przylega od pn. zakrystia, od pd. kaplica grobowa z lożą kolatorską. W murach zewnętrznych kościoła zachowały się płyty nagrobne członków rodzin v. Reideburg i v. Schweininchen z ok. 1548-1607.

Fot. 7. Jeszkotle. Kościół filialny pw. św. Antoniego (fot. materiały Gminy Grodków).

Fot. 8. Jędrzejów. Kościół parafialny pw. śś. Szymona i Judy Tadeusza (fot. materiały Gminy Grodków).

Jędrzejów. Kościół parafialny pw. śś. Szymona i Judy Tadeusza. Usytuowany na wzniesieniu obok pałacu. Zbudowany w 1725 r. w stylu barokowym z wykorzystaniem murów kościoła zbudowanego w XV w. Jest to jednonawowa budowla, z węższym, oskarpowanym prezbiterium zamkniętym trójbocznie, przy którym znajdują się zakrystie, z których starsza od pn. z ostrołukowym portalem i drzwiami z okuciami XV/XVI w. We wnętrzu zachowała się część zabytkowego wyposażenia. W ołtarzu głównym obraz „Adoracja Dzieciątka” z 1 poł. XVII w., ołtarze boczne regencyjne, ze starszymi obrazami „Przemienienie” i „Wniebowzięcie”; ambona z rzeźbą Michała Archanioła na baldachimie i ewangelistami na koszu z 1 poł. XVIII

Fot. 9. Kobiela. Kościół parafialny pw. św. Jerzego (fot. materiały Gminy Grodków).

Kobiela. Kościół parafialny pw. św. Jerzego. Wzniesiony w 1662 r. na miejscu drewnianego wzmiankowanego w źródłach w 1335 r. Przebudowany w 3 ćw. XVIII w. Jest to budowla złożona z prostokątnej, czteroprzęsłowej nawy. Do nawy przylega węższe i niższe prezbiterium, od wsch. zamknięte trójbocznie, od pn. zakrystia z dwuramiennym portalem nad którym znajduje się łoża kolatorska. Od zach. przylega kwadratowa wieża, zwieńczona baniastym hełmem z latarnią. Wewnątrz zachowała się bogata, stiukowa dekoracja rokokowa z 4 ćw. XVIII w. powiązana z elementami wyposażenia. We wnętrzu zachowało się zabytkowe wyposażenie pochodzące głównie z 4 ćw. XVIII w., ołtarz

główny, ambona, rzeźby, dwa konfesjonały z płaskorzeźbionymi scenami z legendy św. Jana Nepomucena, chrzcielnica z ok. 1800 r., chór muzyczny i prospekt organowy z 1763 r. o bogatej dekoracji rokokowej. Kościół otoczony jest murem z bramkami z XVIII w.

Kolnica. Kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca. Kościół wzmiankowany w źródłach w 1242 r. Wzniesiono w 2 poł. XIII w. Usytuowany w pn. pierzei wsi z nawsiem. Jest to budowla jednonawowa, kryta pułapem z wydłużonym prezbiterium o dwuprzęsłowym sklepieniu krzyżowym i opięta przyporami. W późnym gotyku dostawiono od zach. wieżę, a wewnątrz nawy pokryto freskami. Nawa po pożarze w 1726 r. sklepiona kolebkowo z lunetami. Wówczas dostawiono też trzy przybudówki i zlikwidowano wejście do prezbiterium. W 1814 r. podwyższono wieżę (na planie kwadratu, górą ośmioboczną, z dachem namiotowym). Wsch. szczyt nawy zwieńczony kamiennym, średniowiecznym krzyżem. We wnętrzu zachowało się barokowe wyposażenie, ołtarz główny regencyjny z bramkami, pod baldachimem płaskorzeźba św. Michała Archanioła, rzeźby (św. Sebastiana, Wawrzyńca, Florian, Rocha, Elżbiety, Jadwigi i ewangelistów), krucyfiks z ok. 1700 r., chrzcielnica z grupą chrztu Chrystusa na pokrywie z XVIII w. Kościół otoczony jest murem kamiennym z częściowo zachowanymi strzelnicami, od zach. średniowieczny krzyż z granitu.

Fot. 10. Kolnica. Kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca (fot. materiały Gminy Grodków).

Kopice. Kościół parafialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego. Wzniesiony w latach 1820-1822 w stylu klasycystycznym. Poprzedni wzmiankowany w 1588 r. Restaurowany w 1955 r. Jest jednonawowy, czteroprzęsłowy, zamknięty absydą od wsch., od zach. zaokrąglone naroża, sklepienie ceglaste na gurtach i lunetowe od wsch. Od zach. wciągnięta w korpus, kwadratowa wieża z czterospadowym daszkiem z 4 ćw. XIX w. We wnętrzu zachowało się zabytkowe wyposażenie: regencyjna ambona z 1 poł. XVIII w., rokokowe obrazy św. Zygmunta i glorii św. Jana Nepomucena z końca XVIII w., neoklasycystyczne stalle, konfesjonały, Droga Krzyżowa.

Fot. 11. Kopice. Kościół parafialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego (fot. materiały Gminy Grodków).

Fot. 12. Lipowa. Kościół pw. św. Marcina (fot. materiały Gminy Grodków).

Lipowa. Kościół pw. św. Marcina. Kościół poświęcony w dokumentach już w 1315 r. Prawdopodobnie został ufundowany przez Panów z Pogorzeli. Obecna bryła kościoła pochodzi z końca XV lub początków XVI w. Usytuowany w centralnej części, przy szosie biegnącej przez wieś. Kościół orientowany. Do prostokątnej nawy przylega trójbocznie zamknięte prezbiterium, do którego od wsch. i pn. dostawione są prostokątne zakrystie. Do nawy od pd. przylega prostokątna kruchta, od zach. kwadratowa wieża. Kościół opięty szkarpami. W latach 1534 - 1945 ewangelicki. W XVIII w. fundatorami kościoła była rodzina de Rohrscheidt. Kościół otacza gotycki mur z trzema bramkami, na których widoczne ślady sgraffita.

Młodoszowice. Kościół filialny pw. św. Marcina. Kościół gotycki, wzniesiony w XV w. W latach 1534-1945 kościół należał do ewangelików. Obecnie katolicki. Jest to budowla jednonawowa, kryta stropem, z węższym, dwuprzęsłowym prezbiterium, zamkniętym trójbocznie i sklepieniem krzyżowo-żebrowo. Od zach. przylega kwadratowa wieża wzniesiona w 1526 r., zwieńczona ośmioboczną iglicą. We wnętrzu zachowała część zabytkowego wyposażenia, z których najcenniejszy jest późnogotycki tryptyk z 1495 r. Pod tynkiem polichromia z końca XVI w. Kościół otacza mur średniowieczny ze skarpami.

Fot. 13. Młodoszowice. Kościół filialny pw. św. Marcina (fot. materiały Gminy Grodków).

Osiek Grodkowski. Kościół filialny pw. Wniebowzięcia NMP. Kościół usytuowany w centralnej części wsi. Wzniesiony w 2 poł. XIII w., przebudowany w XVI w. Prezbiterium nakryte jest sklepieniem krzyżowo-żebrowym. Budowla po licznych przebudowach w XVI i XVIII w. nie zachowała swojego pierwotnego, gotyckiego kształtu. Składa się z prezbiterium na planie zbliżonym do kwadratu zamkniętym prosto oraz z prostokątnej nawy. Prezbiterium nakryte sklepieniem krzyżowo-żebrowym. We wsch. ścianie prezbiterium znajduje się zamurowane okno ostrołukowe. Cennym zabytkiem, znanym jedynie z archiwalnej fotografii, był kamienny portal zamknięty półkoliście z 2 poł. XIII w. Strop prezbiterium zdobi barokowa polichromia z 2 poł. XVII w. mocno przemalowana w 1910 r. Kościół w znacznej części pozbawiony zabytkowego wyposażenia. Z zabytkowego wyposażenia zachowały się ołtarz główny z ok. 1700 r., regencyjne tabernakulum z 1737 r. i ambona z końca XVII w.

Fot. 14. Osiek Grodkowski. Kościół filialny pw. Wniebowzięcia NMP (fot. materiały Gminy Grodków).

Przylesie Dolne. Kościół filialny pw. śś. Piotra i Pawła. Kościół wzniesiono w 2 poł. XVI w. w stylu gotycko-renesansowym prawdopodobnie z wykorzystaniem murów wcześniejszego kościoła. Bryła składa się z nawy, węższego, zamkniętego prosto prezbiterium, nowszej zakrystii dostawionej od pn., kaplicy od pd. i wieży dostawionej od strony zach. We wnętrzu zachowało się zabytkowe wyposażenie, w tym m.in. ołtarz główny z 3 ćw. XVII w. i wczesnobarokowa ambona z ok. 1700 r.

Fot. 15. Przylesie Dolne. Kościół filialny pw. śś. Piotra i Pawła (fot. materiały Gminy Grodków).

Fot. 16. Starowice Dolne. Kościół filialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP (fot. materiały Gminy Grodków).

Starowice Dolne. Kościół filialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP. Usytuowany na niewielkim wzniesieniu. Wybudowany ok. 1800 r. Klasycystyczny, orientowany, murowany, jednonawowy z wtopioną w korpus od frontu wieżą, nakryty dachami dwuspadowymi i baniastym hełmem na wieży. Wewnątrz zachowało się zabytkowe wyposażenie, w tym ołtarz, ambona i rzeźby. W wieży kościoła znajduje się gotycki dzwon odlany w 1479 r. przez Bartłomieja Lindenrahta z Nysy.

Tarnów Grodkowski. Kościół filialny pw. św. Anny. Usytuowany na wzniesieniu, w centralnej części wsi, na jej pn. krańcu. Kościół dawniej pod wezwaniem Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny i św. Mikołaja, wzniesiony w XV w. Był wielokrotnie przebudowywany. W XVIII/XIX w. dobudowano wieżę i dodano empory w nawie. Jest to gotycka świątynia ze znacznym zatarciem cech stylowych i wieżą o skromnych cechach klasycystycznych. We wnętrzu zachowało się zabytkowe wyposażenie, w tym m.in. ambona z ok. 1800 r., drewniany chór muzyczny z pocz. XIX w., ławy z pocz. XIX w. i rzeźba Jana Nepomucena na ozdobnej konsoli z XVIII w.

Fot. 17. Tarnów Grodkowski. Kościół filialny pw. św. Anny (fot. materiały Gminy Grodków).

Wierzbnik. Kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła. Kościół usytuowany jest w środkowej części wsi. Wzmiankowany w 1387 r., fundatorami świątyni mogli być Panowie z Pogorzeli. Obecna bryła budowli pochodzi z XIV w. Z badań sondażowych wiadomo, że gotyckie mury zachowały się w prezbiterium. Niezwykle ciekawe jest też zamurowane okno ostrołukowe znajdujące się w ścianie wsch. prezbiterium. Na XIV/XV w. datowane jest wykonane z piaskowca reservaculum. Na XV w. datowane są natomiast: gotycki krzyż pokutny, wykonany z piaskowca późnogotycki portal oraz drzwi obite blachą. Obecna bryła budowli pochodzi z XIV w. W 1999 r. wybuch pożar, który uszkodził część cennego wyposażenia, które poddano konserwacji. Zachował się późnogotycki portal wykonany z piaskowca w XV w.

Fot. 18. Wierzbnik. Kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła (fot. materiały Gminy Grodków).

Fot. 19. Więcmierzycy. Kościół filialny pw. św. Bartłomieja (fot. materiały Gminy Grodków).

Więcmierzycy. Kościół filialny pw. św. Bartłomieja. Usytuowany w centrum wsi. Wzniesiono w 1621 r. w stylu późnorenesansowym. Była to fundacja Wenceslusa von Rothkircha. W 1910 r. budowlę powiększono o prezbiterium i nową zakrystię od pd. oraz kruchtę od zach. Pierwotnie była to budowla salowa, z kwadratową wieżą od zach., kruchtą i dawną zakrystią z lożą kolatorską od pn. Na kruchcie tablica erekcyjna z datą „1621”. We wnętrzu zachowało się zabytkowe wyposażenie w tym m.in. neobarokowy ołtarz z krucyfiksem z 2 poł. XVIII w., obraz Matki Bożej z dzieciątkiem z 2 poł. XVII w., ambona wczesno-klasycystyczna z 1784 r. z herbem rodziny von Seydlitz, rokokowy prospekt organowy.

Obiekty obronne

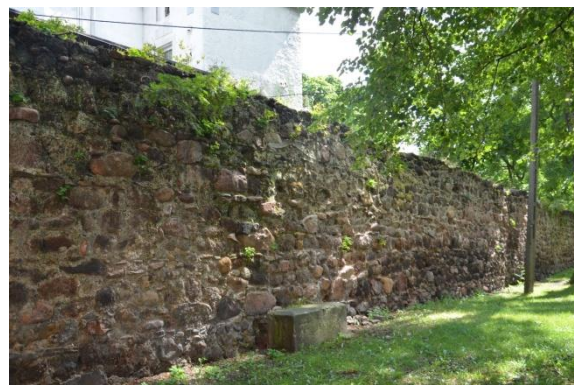
Mury miejskie otaczające Grodków obejmują geometrycznie rozmieszczone ulice oraz parcele wraz ze znajdującym się niemal centralnie Rynkiem z ratuszem oraz z kościołem parafialnym pw. św. Michała położonym na zachód od Rynku. Pierścień obwarowań miał kształt zbliżony do owalu i pierwotnie znajdowały się w nim cztery wieże bramne: Nyska i Wrocławska położone na linii głównego szlaku komunikacyjnego oraz wieże Ziębicka i Lewińska położone na szlaku z Ziębic do Lewina Brzeskiego. Ponadto w skład obwarowań wchodzi baszta więzienna znajdująca się przy dawnej bramie Wrocławskiej. Mury obronne były w dolnej kondygnacji murowane z kamienia polnego, zaś w górnej kondygnacji murowane cegły. Wieże bramne Lewińska i Ziębicka zbudowane zostały na planie prostokąta z ostrołukowym przejazdem w dolnej kondygnacji i rozbudowaną attyką

w zwieńczeniu. Baszta więzienna, podobnie jak wieże bramne, zbudowana została na planie prostokąta. Jest otynkowana a jej narożniki dekorowane są boniowaniem. Otwory okienne znajdują się jedynie w górnych kondygnacjach. Górna kondygnacja zwieńczona jest krenelażem. Obecnie mury zachowały się od strony południowo-zachodniej i od strony północnej

Fot. 20. Grodków. a) Wieża Bramy Lewińskiej, b) Wieża Bramy Ziębickiej, c) Baszta Więzienna (fot. materiały Gminy Grodków).

Fot. 21. Grodków. a) mury obronne przy ul. Chrobrego, b) mury obronne przy ul. Warszawskiej (fot. materiały Gminy Grodków).

Fot. 22. Grodków. a) mury obronne przy ul. Wrocławskiej, b) mury obronne przy ul. Wypiańskiego (fot. materiały Gminy Grodków).

Zespoły rezydencjonalno-folwarczne

Na terenie gminy Grodków licznie występują założenia przestrzenne zespołów pałacowo - parkowych, dworskich i folwarcznych, obejmujące poza częścią rezydencjonalną także zabudowę folwarczną, kolonię mieszkaniową pracowników folwarku oraz dawne sady i ogrody użytkowe. Integralnym elementem wiejskiego pejzażu są zespoły rezydencjonalno-folwarczne i folwarczne.

Duża część tych zespołów uległa znacznej degradacji. Parki bądź to zostały zupełnie zlikwidowane, lub są zaniedbane i przetrzebione. Część dworów została rozebrana, popadła w ruinę lub została gruntownie przebudowanych na różne cele (mieszkaniowe, administracyjne i inne).

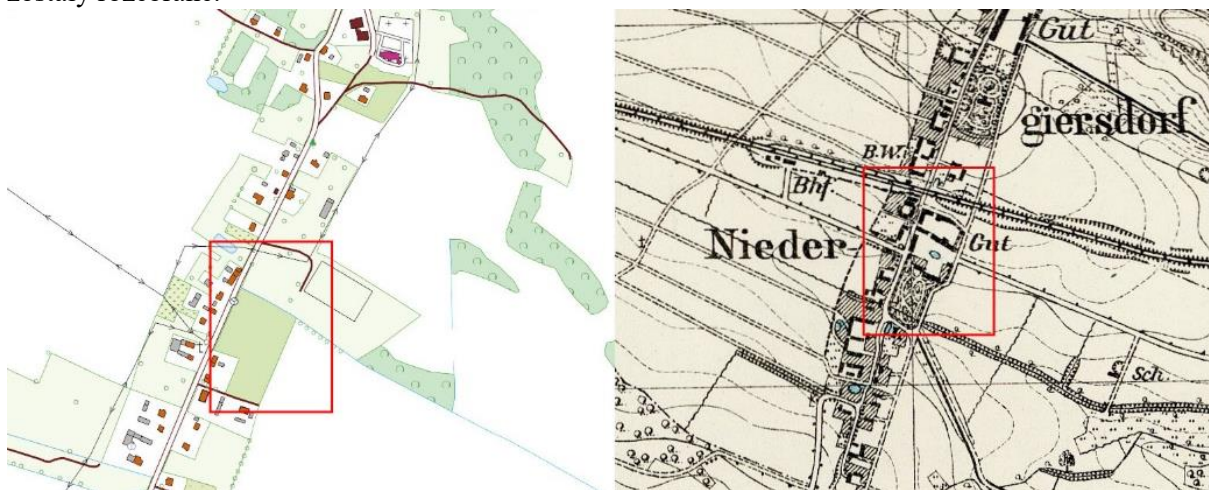
Z dawnych rezydencji zachowały się:

Bogdanów. Zespół dworsko - folwarczny. Założenie ma kształt trójkąta, ma charakter zwartej kompozycji geometrycznej. Właścicielem majątku w 1845 r. był Emanuel Baron von Hundt. W rękach kolejnych pokoleń tej rodziny dobra znajdowały się do 1945 r. Zespół składa się z trójkątnego dziedzińca przy którym ustawione są budynki gospodarcze (zach. i pd. część) oraz budynki mieszkalne (pn. część). We pd. – wsch. Narożu istniał budynek dworu, dziś nie istniejący. W skład zespołu wchodziła również kaskada stawów i towarzysząca jej zieleń. Zieleń komponowana otaczała założenie od pd. i wsch., osłaniając folwark od strony pół. Założenie źle zachowane, czytelna jedynie ogólna dyspozycja przestrzenna oraz podział na park i wnętrze gospodarcze. Zabudowania w złym stanie technicznym.

Ryc. 3. Bogdanów, zespół dworsko-folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1934 r., 5369).

Gałączyce. Zespół dworsko - folwarczny. Po dawnym założeniu pozostał jedynie park z XIX w., wpisany do rejestru zabytków pod nr 68/81. Dwór z lat 20. XIX w. oraz zabudowania gospodarcze zostały rozebrane.

Ryc. 4. Gałączyce, zespół dworsko-folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1934 r., 5369).

Gierów. Zespół dworsko - folwarczny. Założenie miało kształt zbliżony do prostokąta. Pochodzi z XVIII w. Składało się z dworu zlokalizowanego w środkowej części zespołu, parku na zach. od dworu oraz zabudowań gospodarczych i budynków mieszkalnych po wsch. i pd. stronie. Dwór zbudowany został na przełomie XVIII i XIX w. w stylu barokowo-klasycystycznym. Była to fundacja rodziny von

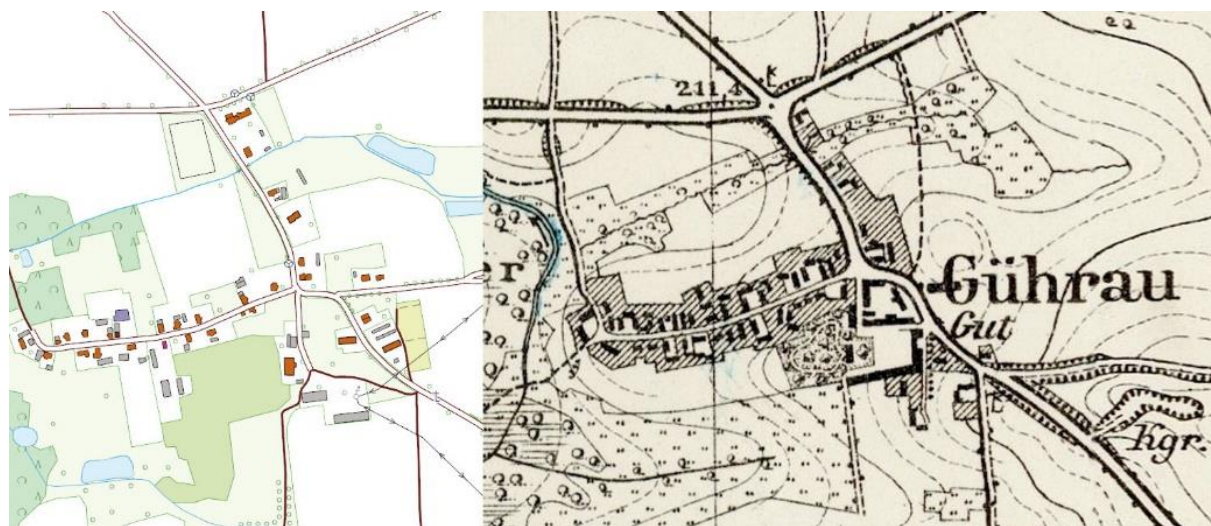

Forgelberg. Wzniesiony na planie prostokąta o 3-traktowym układzie wnętrza zakłóconym we wszystkich traktach wydzieleniem dodatkowych pomieszczeń. Układ wnętrza niesymetryczny z klatką schodową w trakcie środkowym. Od wsch. dziedzińca gospodarczego prostokątny portyk kolumnowy, od zach. podcień wgłębny. Obiekt ma rozwiązania wywodzące się z baroku, np. rozbudowany, dekoracyjny szczyt w elewacji głównej. Podczas II wojny światowej zniszczony. Odbudowany ok. 1960 r. Później wielokrotnie przebudowywany i remontowany. Obecnie znajdują się w nim mieszkania. Park o powierzchni 0,99 ha usytuowany jest na zach. od dworu. Założony pod koniec XIX w. Posiada regularny kształt zbliżony do prostokąta. Ma on charakter parku krajobrazowego utrzymanego w stylu angielskim. W parku występują głównie drzewa liściaste. Dominuje dąb szypułkowy, licznie występuje również grab, lipa drobnolistna, robinia biała i buk pospolity odmiany purpurowej. Występuje tu też grupa świerków oraz egzemplarz sosny wejmutki.

Fot. 23. Gierów. Dwór (fot. materiały Gminy Grodków).

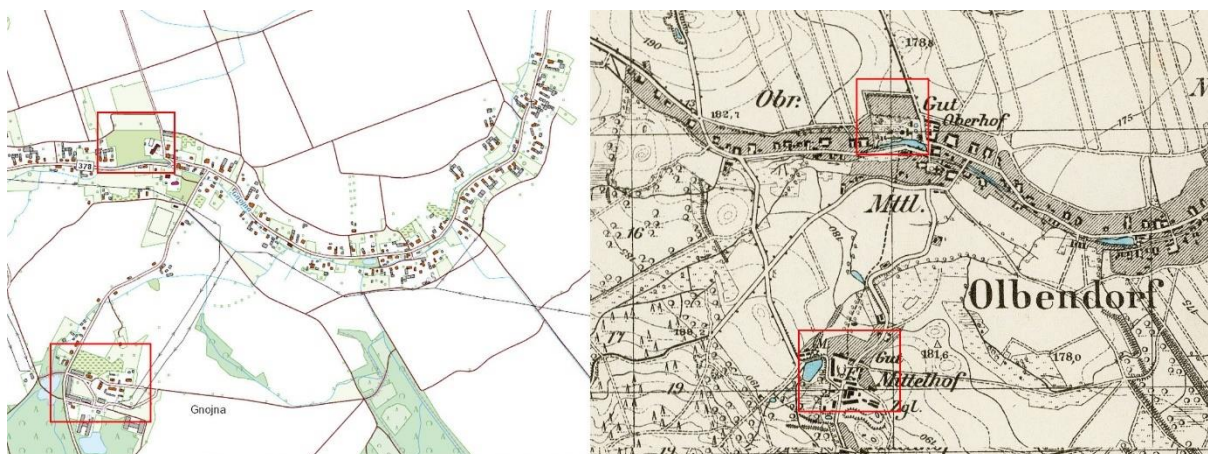
Obecnie zachował się dwór wraz z parkiem i część zabudowań gospodarczych. Założenie źle zachowane, czytelna jedynie ogólna kompozycja przestrzenna oraz podział na dwór z parkiem. Zabudowania w złym stanie technicznym.

Ryc. 5. Gierów, zespół dworsko-folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1934 r., 5369).

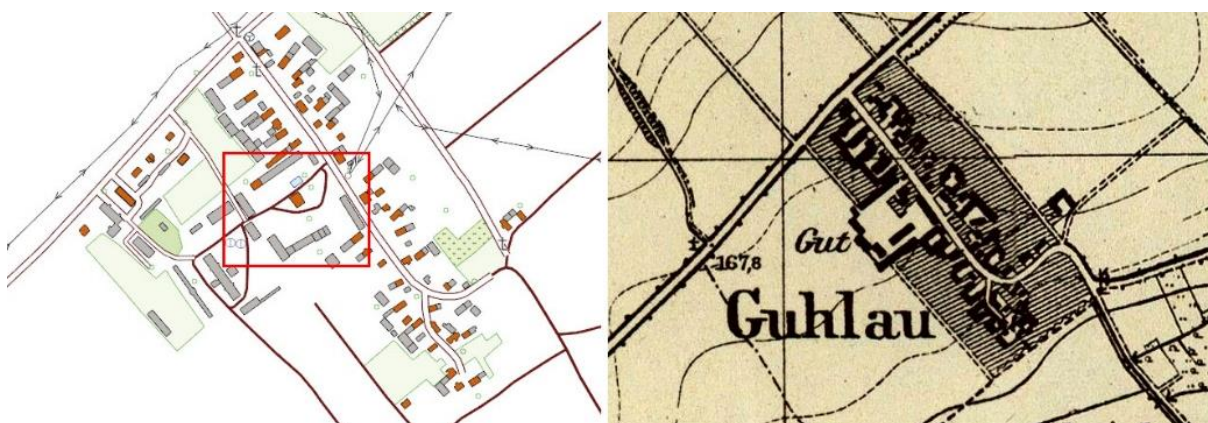
Gnojna. Zespół dworsko - folwarczny. Założenie składało się z dwóch, oddalonych od siebie części: rezydencjonalnej i folwarcznej, z których każda usytuowana była w innym otoczeniu i stanowiła oddzielne założenia architektoniczne. Część folwarczna zlokalizowana była na pd. od zabudowań wsi. Stanowiła zwartą, geometryczną, zamkniętą kompozycję. Część rezydencjonalna położona była w centrum górnej części wsi, składała się z dworu oraz parku. Zespół w znacznym stopniu przebudowany, o zmienionej kompozycji, część obiektów została rozebrana. Część rezydencjonalna ocalała tylko w resztkach parku dworskiego (nr rej. 67/81), pałac został wyburzony (lata 50. XX w.).

Ryc. 6. Gnojna, zespół dworsko-folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1934 r., 5269).

Gola Grodkowska. Zespół folwarczny. Dawny zespół z k. XVIII - k. XIX w., został zlokalizowany jest centralnej części wsi, po zach. stronie drogi. Składał się z obszernego dziedzińca na planie zbliżonym do kwadratu oraz zabudowań gospodarczych. Na uwagę zasługuje budynek spichlerza wzniesiony w 1 poł. XIX w. Dwukondygnacyjny, z wgłębionym portykiem zamkniętym półkolem na kolumnach doryckich, z ramowym podziałem elewacji i wysokim, dwuspadowym dachem z podłużnymi świetlikami. Pierwotna kompozycja zespołu zachowana, część budynków obecnie nie istnieje.

Ryc. 7. Gola Grodkowska, zespół folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1937 r., 5270).

Ryc. 8. Jaszów, zespół dworsko-folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1936 r., 5469).

Jaszów. Zespół dworsko - folwarczny. Usytuowany jest wśród zabudowań wsi, w pobliżu rozwidlenia dróg. Założenie tworzy prostokąt, zach. jego część zajmują zabudowania gospodarcze i mieszkalne ustawione wokół kilku dziedzińców, do których wiedzie droga dojazdowa. Wschodnią część założenia zajmuje zielen dawnego parku o całkowicie dziś zatartej kompozycji. Założenie wzniesiono w 2 połowie XIX w. być może z fundacji rodziny von Ohlen u. Adlerskron. W oddaleniu od zabudowań gospodarczych folwarku, na pn., zlokalizowany jest budynek po dawnym dworze, obecnie w złym stanie technicznym. Obecnie ogólna dyspozycja terenu jest czytelna, nie zachowały się osie widokowe i kompozycyjne, w parku wycięto znaczną część zieleni.

Fot. 24. Jaszów. Dwór (fot. materiały Gminy Grodków).

Jeszkotle. Zespół pałacowo - folwarczny. Założenie zlokalizowane jest we wsch. części wsi, przy skrzyżowaniu dróg. Zespół tworzy zwartą, zamkniętą kompozycję geometryczną. Zabudowania zgrupowane są wokół obszernego podwórza folwarcznego, o kształcie nieregularnego czworoboku. Część dworska, na którą składa się budynek pałacu zamyka założenie od strony wsch. Dwór usytuowany jest na wzniesieniu i stanowi dominantę zespołu folwarcznego. Zbudowany w 1 poł. XIX w., na miejscu starszego, w stylu późno klasycystycznym. Na planie prostokąta, dwukondygnacyjny, z pseudoryzalitem flankowanym pilastrami jońskimi, zwieńczonym trójkątnym naczółkiem, przykryty dachem czteropłociowym, zwrócony frontem w stronę folwarku z budynkami spichlerza i obory z ok. poł. XIX w. Po 1945 r. dwór przejął Skarb Państwa i oddał w użytkowanie miejscowemu PGR-owi. Od tego czasu pełni funkcje mieszkalne (wielorodzinne). Założenie częściowo zachowane, czytelna ogólna kompozycja przestrzenna. Rozebrane budynki gospodarcze (pd. część założenia): spichlerz, obora i stodoła.

Fot. 25. Jeszkotle. Pałac (fot. materiały Gminy Grodków).

Ryc. 9. Jeszkotle, zespół pałacowo-folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1934 r., 5269).

Fot. 26. Jędrzejów. Pałac, ob. Dom Pomocy Społecznej (fot. materiały Gminy Grodków).

Jędrzejów. Zespół pałacowo - folwarczny. Zlokalizowany jest na pn. od zabudowań wsi. Założenie pałacowe wraz z folwarkiem tworzy geometryczną, zwartą kompozycję. Dzieli się na dwie części: pałac z otaczającym parkiem, stanowią część reprezentacyjną oraz część gospodarczą, otaczająca od pd. i wsch. część rezydencjonalną. Pałac (ob. Dom Pomocy Społecznej) wzniesiony został w XIX w. Swoją obecny kształt zawdzięcza przebudowie dokonanej w 1882 r. z inicjatywy Harryego von Fracken-Sierstorff. Jest to budynek dwukondygnacyjny, na nieregularnym planie, z blankami i krenelażem, wieżyczkami oraz czterokondy-

gnacyjną, kwadratową wieżą. Otoczony parkiem krajobrazowym z wzniesionymi w 2 poł. XIX w. budynkami gospodarczymi wokół dziedzińca. Założenie pałacowe z parkiem obecnie jest czytelne, część folwarczna obecnie mocno przekształcona, większość budynków została rozebrana.

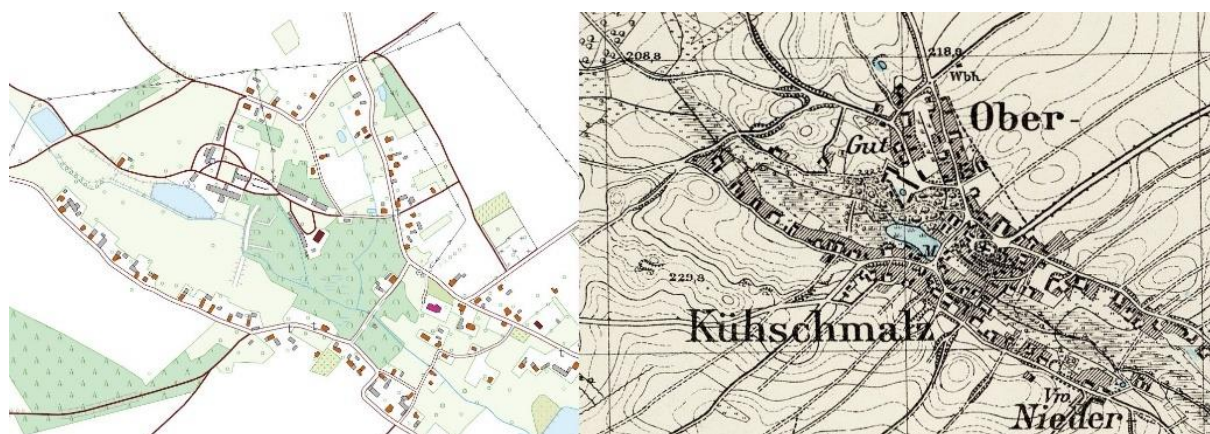

Ryc. 10. Jędrzejów, zespół pałacowo-folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1934 r., 5369..

Kobiela. Zespół dworsko - folwarczny. Założenie zlokalizowane jest po zach. stronie drogi do Strzegowa. Południową i zachodnią część założenia zajmuje park, zaś wschodnią i północną trójkątny dziedziniec gospodarczy, wokół którego ustawione są zabudowania. Park podworski zajmuje powierzchnię 4,47 ha. W granicach parku, w centralnej jego części usytuowany jest dwór wzniesiony na początku XIX w. w stylu neoklasycystycznym i zabudowania gospodarcze. Park usytuowany jest na niskich terenach (dawniej łąki), po pd. stronie dworu. Założono go w latach 60. XIX w. W drzewostanie parkowym dominują: olcha, jesion, dąb i lipa. Park spełnia funkcję sportowo-rekreacyjną, jako plac zabaw dla dzieci i miejsce wypoczynku dla mieszkańców. Obecnie założenie w średnim stanie zachowania, ogólny układ czytelny.

Fot. 27. Kobiela. Dwór (fot. materiały Gminy Grodków).

Ryc. 11. Kobiela, zespół dworsko-folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1934 r., 5369).

Kopice. Zespół pałacowo – parkowo - folwarczny.
Kompozycja układu ma kształt zbliżony do prostokąta. Zespół składa się z pałacu, parku, ogrodów, budynków administracyjno-mieszkalnych, podwórza folwarcznego, budynków mieszkalnych pracowników i innych obiektów związanych z zespołem.

Rezydencja została wybudowana w 1784 r. dla rodziny von Sierstorpf. Miała ona prostą bryłę o 13-osiowej fasadzie, której trzy środkowe osie wysunięto do przodu w formie ryzalitu zwieńczonego trójkątnym naczółkiem. Ryzalit zdobiły cztery pilastry, biegnące przez całą jego wysokość w tzw. wielkim porządku. Trzy okna w jego najwyższej kondygnacji miały kształt koła, reszta - prostokąta. Między pilastrami znajdowało się główne wejście do budynku, prowadząc do wielkiej sieni z biegami schodów umieszczonymi po pd. i pn. stronie, którymi przechodziło się do ogrzewanych pomieszczeń mieszkalnych. Za sienią znajdowała się główna jadalnia z wyjściem na ogród, z niej prowadziły wejścia do dalszych pokoi. Pozostałe pomieszczenia służyły celom gospodarczym. Na pierwszym piętrze reprezentacyjna klatka schodowa wiodła ku salonowi na osi, z salonu przechodziło się do jadalni i przez nią do następnej sali. Drugie piętro miało prawdopodobnie zbliżony układ. Rozkład wewnątrz w głównym korpusie budynku pozostał w większości niezmienny przez kolejne przebudowy.

W 1859 r. dobra w Kopicach zakupił hrabia Hans Ulrich von Schaffgotsch dla swojej siedemnastoletniej żony Joanny Gryczik von Schomberger Godulla. W 1863 r. nowi właściciele zlecieli przebudowę pałacu słynnemu architektowi Karolowi Lüdecke. Rezydencja otoczona była z trzech stron rozległymi stawami. W pobliżu założono hektary ogrodów kwiatowych i warzywnych, sad, oranżerię, ogród zimowy. Drzewa tropikalne w palmiarni dochodziły do 17 metrów wysokości. Przed "pałacem na wodzie" rozpościerały się kwiatowe dywany o przeróżnych wzorach i barwach.

Obok pałacu, na powierzchni ponad 60 hektarów, rozciągał się słynny park krajobrazowy, a dbał o niego sam królewski dyrektor ogrodów Wilhelm Hempel. Ozdobą parku były m.in. stuletnie dęby, sztuczne ruiny "średniowiecznego" zamku, "mysia wieża", kaplica grobowa rodziny Schaffgotschów, niewielka świątynia dumania Diany, pawilon chiński. Park zdobiły 1342 rzeźby postaci oraz zwierząt w naturalnych rozmiarach, dłuta wrocławskiego mistrza Carla Kerna. Na jednej ze sztucznych wysp wzniesiono altanę, obok której stanęła wysoka kolumna zwieńczona figurą anioła. W parku hrabia hodował daniele. Jego syn planował budowę pól golfowych, a nawet małego lotniska dla samolotów, które sporadycznie lądowały w Kopicach już w latach trzydziestych. Zespół pałacowy należał do Schaffgotschów aż do 1945 r. W latach 50. XX w. pałac stał jeszcze cały, był dobrze wyposażony. Odbywały się w nim potańcówki i bale sylwestrowe. Później zaczęło się systematyczne szabrowanie zabytku. W 1958 r. pałac splądrowano po raz ostatni. Dla zatarcia śladów podpalono go. W taki sposób nie wiele z niego pozostało. Spłonął dach, zawaliły się stropy.

Po politycznych przemianach końca lat 80. XX w., w 1990 r. pałac wraz z parkiem i licznymi stawami gmina Grodków sprzedała krakowskiemu biznesmenowi Andrzejowi Kocowi. Nowy właściciel obiecywał rychłą odbudowę. W pałacu miał powstać luksusowy hotel, w pobliżu pole golfowe i lotnisko. Niestety plany nie zostały zrealizowane. W 2008 r. od dotychczasowego właściciela pałac odkupiła, chorzowska spółka ZARMEN deklarując jednocześnie chęć odbudowy całego kompleksu pałacowego z przeznaczeniem na ośrodek rekreacyjno - wypoczynkowy. Zaplanowana odbudowa miała potrwać do końca 2015 r. Spółka deklarowała nie tylko chęć odbudowy samego pałacu i przywrócenie dawnej świetności potężnemu parkowi, ale również chęć dokupienia wszystkich budynków należących do dawnego majątku Schaffgotschów. Niestety już po miesiącu cała inwestycja stanęła pod znakiem zapytania. Na terenie pałacu przeprowadzono jedynie pierwszy a zarazem ostatni etap prac porządkowych, usuwając 4800 ton gruzu i ziemi, zalegające od 50 lat wewnątrz pałacu. W marcu 2009 ZARMEN wycofał się oficjalnie z planów odbudowy pałacu. Kolejne 8 lat nie przyniosło żadnych zmian. Trzykrotne próby odkupienia pałacu przez osoby prywatne kończą się za każdym razem fiaskiem. W styczniu 2017 na horyzoncie pojawia się nowy zainteresowany - luksemburski fundusz inwestycyjny - GLOBUCOR. Nowy inwestor deklarował odbudowę pałacu z przeznaczeniem na Muzeum Polsko-Niemieckiego Pojednania. Jego plany odbudowy zakładają 7 etapów w 7 lat. Także park ma odzyskać swój dawny wygląd i powrócić do stanu przed rokiem 1945. W lutym 2017 r.

Fot. 28. Kopice. Pałac (fot. materiały Gminy Grodków).

przeprowadzono pierwsze prace porządkowe. Niestety podobnie jak w poprzednich przypadkach inwestor wycofał się.

Ryc. 12. Kopice, zespół pałacowo-parkowo-folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1936 r., 5370).

Ryc. 13. Osiek Grodkowski, zespół pałacowo-folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1937 r., 5270).

Osiek Grodkowski. Zespół pałacowo - folwarczny. Składa się z dwóch części: rozbudowaną pn. - dworską i pd. - folwarcznią. Pierwsze założenie dworskie powstało w XVI w. Postać w jakiej zespół dotrwał częściowo do naszych czasów, jest wynikiem barokowej rozbudowy, podjętej w 1 ćw. XVIII w. Obecny pałac wzniesiony został w 2 ćw. XVIII w. z fundacji rodziny von Königsdorff. W latach 1877-1883 gruntownie przebudowano w stylu neogotyckim wg projektu wrocławskiego architekta Alexisa Langer'a z inicjatywy Kurta von Ohlau. Pałac na planie prostokąta. Działyniec obejmują zamknięte krużganki, wypełnione maswerkami i zwieńczone wimpergami. Od frontu niewielki taras, na osi elewacji ogrodowej półkolista ryzalit, z wejściem w arkadzie flankowanej niszami. W narożniku pd. - zach. sala o dekoracji klasycystycznej: stiuki i supraporty z płaskorzeźbami. W jednym z pomieszczeń neogotycki, kasetonowy strop. Park założony pod koniec XVII w. Był to ogród dworski o reprezentacyjnym charakterze z fontanną i licznymi rzeźbami. W XIX w. ogród zmieniono w zieleniec, a na łąkach, po pn. stronie pałacu, urządzono rozległy park o cechach naturalistycznych. Dawniej powierzchnia parku wynosiła 32 ha, a dziś 5,18 ha. Założenie parkowe składa się z części przypałacowej, zadrzewionej wsch. drogi dojazdowej i właściwego drzewostanu parkowego. Osie kompozycji i osie widokowe są

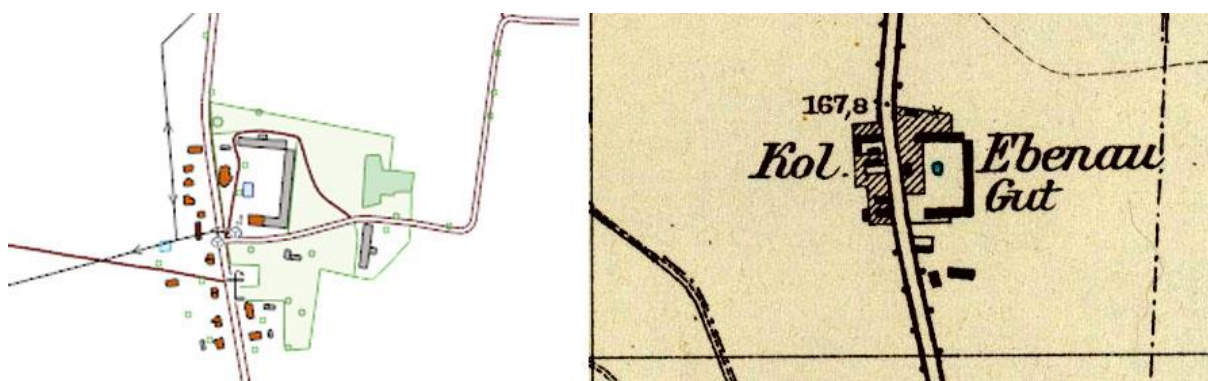
Fot. 29. Osiek Grodkowski. Pałac (fot. materiały Gminy Grodków).

zatarte. W centralnej części znajduje się zniszczona kaplica grobowa właścicieli Osieka wzniesiona wg projektu A. Langer. Wśród drzewostanu dominują gatunki liściaste: lipa, jesion, klon, jawor i dąb. Park wkomponowany jest w krajobraz wsi. Południową część założenia zajmują zabudowania folwarczne.

Polana. Zespół dworsko - folwarczny. Założenie usytuowane jest po wsch. stronie szosy do Grodkowa, pochodzi z 4 ćw. XIX w. Składa się z podwórza folwarcznego i domów mieszkalnych robotników folwarcznych, na pd. i zach. od podwórza. W zach. części zlokalizowany jest dwór (ob. dom mieszkalny). Założenie zachowane w swych dawnych granicach.

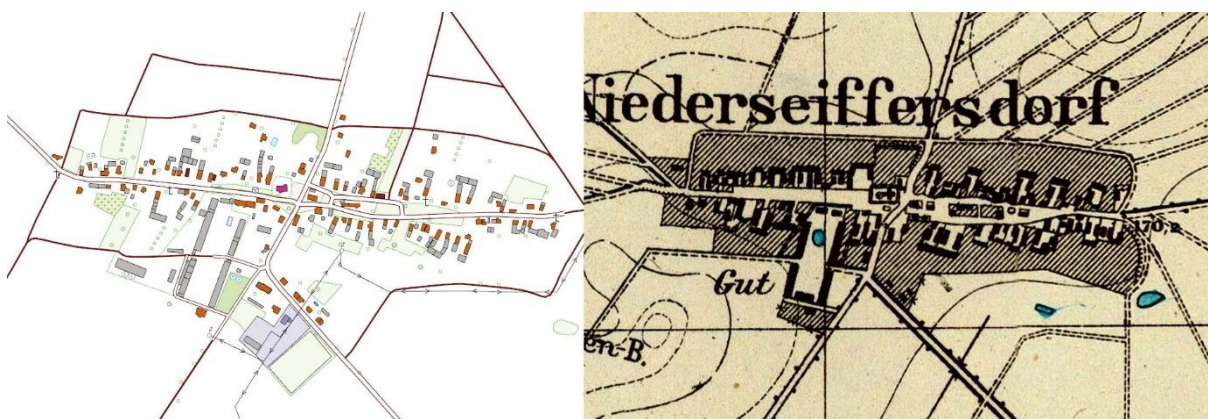

Fot. 30. Polana. Dwór (fot. materiały Gminy Grodków).

Ryc. 14. Polana, zespół dworsko-folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1937 r., 5270).

Przylesie Dolne. Zespół folwarczny. Zespół usytuowany jest w centrum wsi po pd. stronie drogi do Wierzbnika. Założono go w 1 poł. XIX w. (rządówka, spichlerz, stodoły), a rozbudowano w 2 poł. XIX w. (obora ze stajnią, domy robotników folwarcznych). Składa się z: dawnej rządówki z niewielkim terenem rekreacyjnym, podwórza folwarcznego z budynkami inwentarskimi, gospodarczymi i mieszkalnymi oraz dwóch kolonii mieszkaniowych robotników folwarcznych. Układ zespołu zachowany.

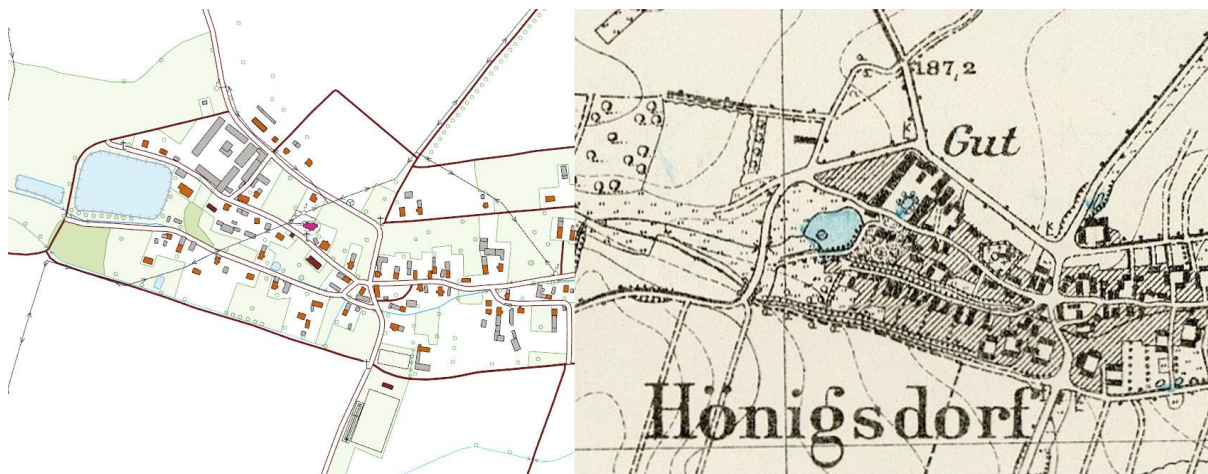

Ryc. 15. Przylesie Dolne, zespół folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1937 r., 5270).

Starowice Dolne. Zespół dworsko-folwarczny. Usytuowany jest w zach. części wsi, po pd. stronie drogi w kierunku Jędrzejowa. W 1 poł. XIX w. powstał wjazd do zespołu, spichlerz, park i figura św. Jana Nepomucena nad stawem w parku. Dwór wzniesiono ok. 1869 r. z inicjatywy rodziny Zimmer, właścicieli wsi od 1863 r. Pod koniec XIX w. wzniesiono zabudowania gospodarcze. Zespół składa się

z: części rezydencjalnej z dworem (przebudowanym w latach 70. XX w.) i parkiem usytuowanym na pd. od dworu oraz części gospodarczej z podwórzem folwarcznym i budynkami gospodarczymi. Układ i kompozycja parku nie jest czytelna.

Ryc. 16. Starowice Dolne, zespół dworsko-folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1934 r., 5369).

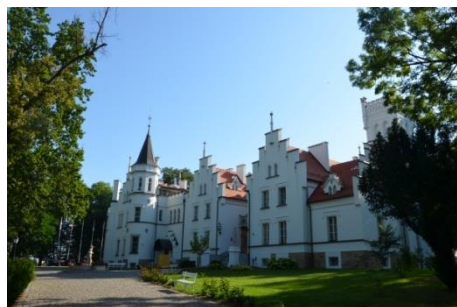

Ryc. 17. Strzegów, zespół dworsko-folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1934 r., 5369).

Strzegów. Zespół dworsko-folwarczny. Układ zespołu obecnie nie zachowany. Pozostałością po nim jest jedynie park krajobrazowy z XIX w. Obejmuje zróżnicowany drzewostan, składający się z gatunków rodzimych i aklimatyzowanych.

Sulisław. Zespół pałacowo-folwarczny. Złożony jest z dwóch, wyodrębnionych części: folwarcznej i rezydencjonalnej. Do części dworskiej, stanowiącej wsch. część zespołu, należy pałac oraz pozostałość otaczającego go parku. Obecnie pałac oraz całe założenie folwarczne przekształcono w kompleks hotelowy.

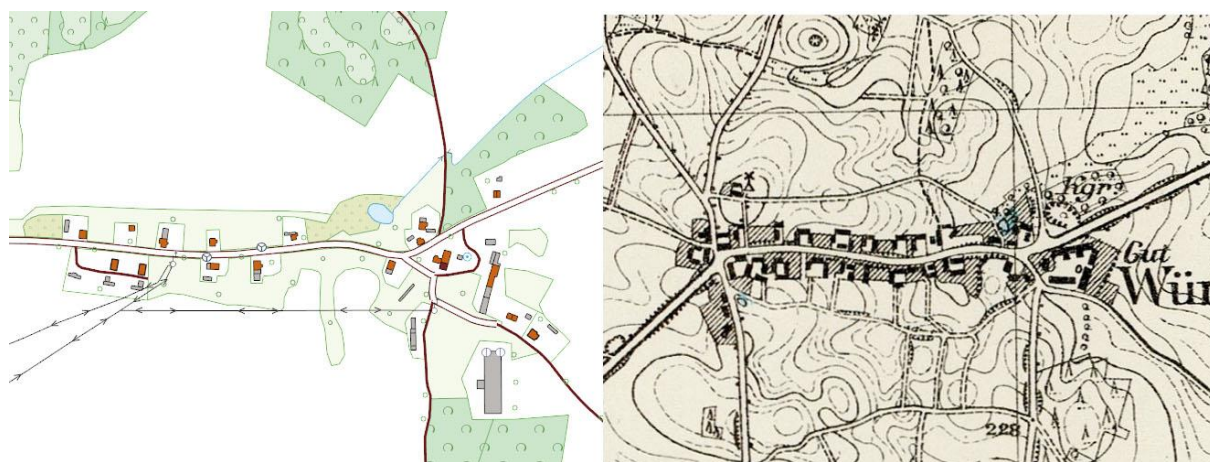
Pałac wzniesiono w 2 poł. XIX w. w stylu neogotyku angielskiego. W 1909 r. został wdzierżawiony a następnie sprzedany hrabiemu von Franken-Siertorpf. Po wojnie, w 1945 r., pałac z całym gospodarstwem przejął Skarb Państwa. Często zmieniający się właściciele doprowadzili do licznych zniszczeń. W latach 1966-1978 pozostawał opuszczony, stając się obiektem dewastacji. W 1978 r. budowlę w stanie ruiny przejęło Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, które

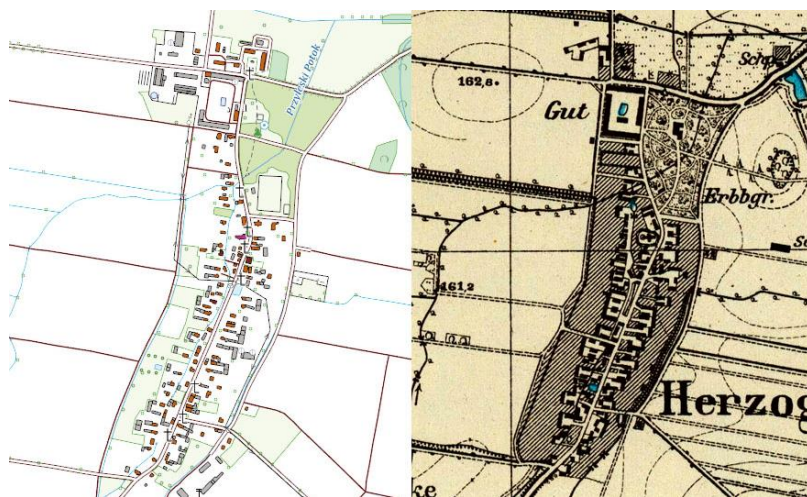
Fot. 31. Sulisław. Pałac (fot. materiały Gminy Grodków).

przeprowadziło remont kapitalny pałacu i renowację parku. Następnie obiekt oddano pod opiekę Komendzie Organizacji Służba Polsce, później Komendzie Wojewódzkiej Milicji w Opolu, która zorganizował tutaj szpital-sanatorium. Kilka lat temu sanatorium zlikwidowano. Obecnie zlokalizowany jest tam hotel oraz SPA. Kompozycja parku jest zwarta, o dość regularnym, geometrycznym kształcie, zbliżonym do prostokąta. Zabudowania folwarczne zgrupowane są wokół obszernego podwórza gospodarczego. Podwórze wraz z zabudowaniami tworzyło wyraźne wnętrze urbanistyczne, o kształcie regularnego czworoboku i stanowiło zwarta i zamkniętą kompozycję geometryczną.

Wierzbna. Zespół folwarczny. Zespół zlokalizowany jest na wsch. skraju zabudowań wsi. Założony został w 2 poł. XIX w. z fundacji barona Lorenza, ówczesnego właściciela wsi.. Założenie ma charakter kompozycji zwartej, zajmuje teren zbliżony kształtem do prostokąta. W jego pn. części usytuowany jest trapezowaty dziedziniec. Zespół ma charakter użytkowy i pozbawiony jest części ozdobnej oraz komponowanej zieleni.

Ryc. 18. Wierzbna, zespół folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1934 r., 5369).

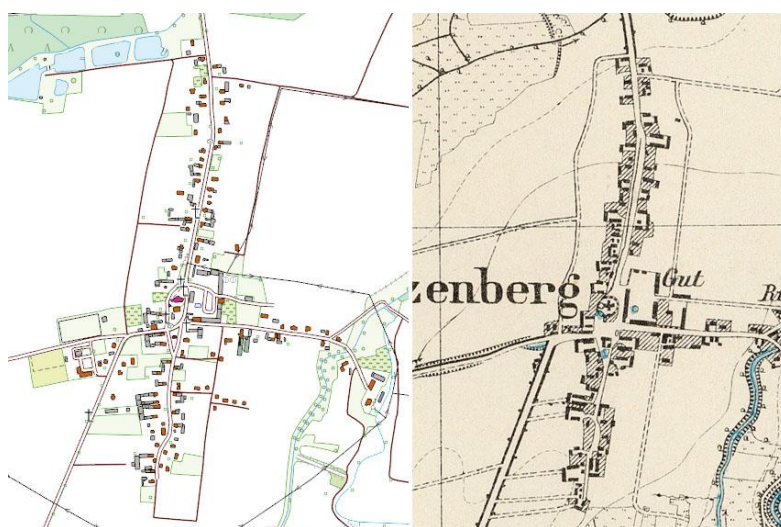
Ryc. 19. Wierzbnik, zespół pałacowo-folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1937 r., 5270).

Wierzbnik. Zespół pałacowo-folwarczny. Zajmuje on pn. część miejscowości i rozdzielony jest główną drogą biegnącą przez wieś. Po stronie wsch. znajduje się park a po zach. podwórze gospodarcze. Kolonia domów robotników folwarcznych usytuowana jest po pn. stronie drogi. Człon rezydencjonalny tworzył park wraz dworem, który został rozebrany po 1945 r. Park ma charakter parku krajobrazowego w stylu angielskim. Droga biegnąca środkiem parku z zachodu na wschód dzieli go na dwie części. W części południowej parku znajduje się niewielki staw (zarośnięty). Drzewostan parkowy w części pn.

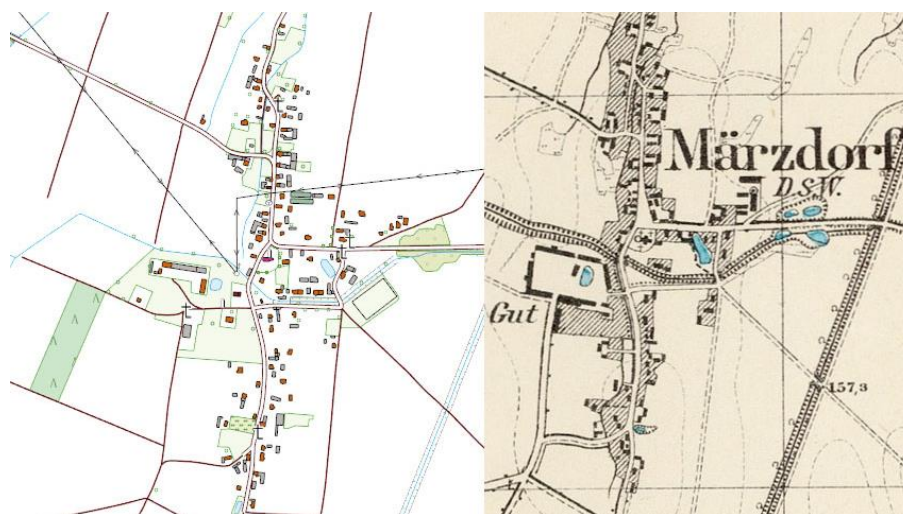
- wsch. ma charakter leśny. Jest zwarty i dominują tu gatunki liściaste: lipa, jesion, olcha, klon, dąb, kasztanowiec i topole. Najcenniejszy drzewostan zachował się w części pd. - zach. parku. Układ zespołu częściowo zachowany, czytelny w krajobrazie wsi.

Więcmierzycze. Zespół folwarczny. Usytuowany jest w centrum wsi. Składa się z podwórza folwarcznego z zabudową inwestorską, gospodarczą i mieszkalną oraz z kilku obiektów położonych po jego zewnętrznej stronie i tworzących rodzaj aneksów podwórzowych. W XVIII w. w miejscu obecnego spichlerza stał dwór lub pałac. Spichlerz jest najstarszym zachowanym obiektem w zespole. Wzniesiono go w stylu klasycystycznym na planie prostokąta ok. 1820 r.

Ryc. 20. Więcmierzycze, zespół folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1936 r., 5370).

Żelazna. Zespół folwarczny. Usytuowany jest w centralnej części wsi, po zach. stronie drogi. Było to typowo gospodarcze założenie pozbawione części rezydencjonalnej. Założono je w 2 poł. XVIII w. i rozbudowano w XIX w. Zachował się fragmentarycznie. Z rozległego niegdyś założenia, do dziś przetrwały: trzy budynki pn. pierzei podwórza folwarcznego tj. budynek mieszkalny, stajnia i budynek gospodarczy oraz kilka innych budynków gospodarczych, budynek inwestorski, rządcówka i spichlerz zlokalizowany w połowie długości podwórza folwarcznego. Spichlerz, wzniesiony w stylu klasycystycznym pod koniec XVIII w.

Ryc. 21. Żelazna, zespół folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1936 r., 5370).

Zieleń urządzona

Parki zabytkowe

W gminie Grodków istnieje obecnie 11 parków dworskich, jeden przypałacowy oraz jeden park na terenie dawnej fosy. Wszystkie znajdują się w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków, w tym 10 jest wpisanych do rejestru zabytków.

Tabela 2. Wykaz zabytkowych parków na terenie Gminy Grodków.

Lp.	Miejscowość	Charakterystyka
1.	Gałączyce	Park dworski o powierzchni 1,79 ha.
2.	Gierów	Park o pow. 0,99 ha powstały pod koniec XIX w. Park ma charakter parku krajobrazowego w stylu angielskim. Dominującym gatunkiem jest dąb szypułkowy w wieku do 150 lat oraz grab pospolity, lipa drobnolistna i robinia biała.
3.	Gnojna	Park dworski o powierzchni 2,00 ha.
4.	Grodków	Park na terenie dawnej fosy.
5.	Jędrzejów	Park dworski o powierzchni 3,50 ha, zadrzewiony gatunkami drzew liściastych z domieszką świerku.
6.	Kobiela	Park o pow. 4,47 ha powstały w połowie XIX w. W drzewostanie dominują: olcha, jesion, dąb i lipa.
7.	Kopice	Park o pow. 5,23 ha powstały w pierwszej połowie XIX w. Drzewostan składa się z gatunków liściastych (dąb szypułkowy, lipa drobnolistna, jesion wyniosły, klon polny, grab zwyczajny, olsza czarna) oraz iglastych (świerk pospolity, świerk kłujący, żywotnik olbrzymi). Bardzo cenny jest starodrzew ok. 300 – letnich dębów szypułkowych.
8.	Osiek Grodkowski	Park o pow. 5,18 ha powstały pod koniec XVII w. i zmodernizowany w XIX w. w drzewostanie dominują gatunki liściaste (lipy, jesiony, klony, jawory, dęby).
9.	Strzegów	Park dworski o powierzchni 5,00 ha.
10.	Starowice Dolne	Park dworski o powierzchni 3,69 ha
11.	Sulisław	Park dworski o powierzchni 3,90 ha.
12.	Wierzbnik	Park o pow. 2,77 ha ma charakter parku krajobrazowego w stylu angielskim. W części północno – wschodniej parku dominują gatunki liściaste, tj. lipa drobnolistna, jesion, olcha, klon, dąb, topola. W południowo – zachodniej części zachował się najcenniejszy drzewostan składający się z: sosny wejmutki, platanu klonolistnego i miłorzębu dwuklapowego
13.	Żarów	Pozostałości po parku

Cmentarze

Na terenie gminy Grodków istnieje kilkadziesiąt zabytkowych cmentarzy (łącznie 22). Cmentarze są ważnym dziedzictwem kulturowym gminy. Równie istotne z punktu widzenia dziedzictwa kulturowego są tereny zieleni pocmentarnej z cennymi zabytkami sztuki sakralnej, zachowanym układem alejek i ścieżek cmentarnych. Te z dawniejszą metryką, usytuowane są przeważnie w otoczeniu zespołów kościelnych.

Cmentarze występujące na terenie gminy Grodków można podzielić na:

Cmentarze rzymsko-katolickie, przykościelne, datowane od XIV do początku XX w.: Bogdanów (pocz. XIX w.), Gałączyce (XVII w.), Grodków (pocz. XX w.), Jędrzejów (XVIII w.), Kobiela (XVII w.), Kolnica (XIV w.), Lipowa (XVI w.), Lubcz (XVIII w.), Przylesie Dolne (XVII w.), Starowice Dolne (pocz. XIX w.), Strzegów (XVIII w.), Tarnów Grodkowski (XV w.), Wojsław (XVI w.), Wierzbnik (XV w.), Więcmierzyce (XVII w.), Żelazna (XVIII w.).

Dawne cmentarze ewangelicki, obecnie rzymsko-katolickie: Bąków (XVI w.), Gnojna, Kopice (XIX w.), Młodoszowice (XV w.), Osiek Grodkowski (XVII w.).

Cmentarz żydowski w Grodkowie. zlokalizowany przy ul. Krakowskiej. Został założony w 1833 r., oficjalne zakupienie ziemi nastąpiło dopiero 24 kwietnia 1846 r. Znajdował się on poza ówczesnymi granicami miasta, przy Oppelner Strasse (obecna ul. Krakowska). Wcześniej zmarłych Żydów chowano przy domach. W 1939 r. cmentarz przeszedł na własność Zrzeszenia Żydów w Niemczech (Reichsvereinigung der Juden in Deutschland). Prawdopodobnie podczas II wojny światowej hitlerowcy całkowicie zniszczyli cmentarz. Na powierzchni 8,23 ha nie zachował się żaden nagrobek. Obecnie teren częściowo jest zajęty przez boisko sportowe, a częściowo jest to pusty plac porośnięty trawą. Brak informacji o jakichkolwiek masowych grobach na cmentarzu. Nie ma ogrodzenia, granice cmentarza nie są określone, brak tablicy informującej.

Zabytki techniki i przemysłu

Do zabytków techniki i przemysłu z terenu gminy Grodków należą m.in.:

Browar „Grodków”. Powstał w 1861 r. Nieprzerwanie funkcjonował do 1945 r. Jego właścicielami była rodzina Schefflerów, od 1900 r. Max, a ostatnim właścicielem był jego syn - Otto od 1941 r. W latach 30. XX w. nosił nazwę - Lagerbierbrauerei Max Scheffler. Wówczas posiadał własną słodownię, warzelnię, urządzenia chłodnicze. Na wyposażeniu były dwie ciężarówki i cztery wozy. Wg zapisanych informacji produkowano tu piwa Helles-Lagerbier, Dunkles-Lagerbier i Scheffler-Bockbier czyli dolnej fermentacji (marcowe) i piwo słodowe górnej fermentacji oraz napoje bezalkoholowe. Po wojnie działała tam m.in. wytwórnia wód mineralnych, która swą działalność zakończyła w latach 90. XX w. Od tego czasu część zabudowań popada w coraz większą ruinę. Obecnie część zabudowań dawnego browaru została zaadaptowana na mieszkania, a pozostała została zabezpieczona przed dalszą dewastacją.

Fot. 32. Grodków. Dawny browar (fot. materiały Gminy Grodków).

Młyny. Występują one m.in. w Bąkowie, Kolnicy, Więcmierzycach, Zielonkowicach. Murowane, piętrowe, przeważnie z początku XX w., obecnie są nieużytkowane. W Grodkowie również istniał zespół budynków młyna przemysłowego, wybudowany w 2 poł. XIX w., funkcjonował on do roku 2000. Pozostała część budynków wchodząca w jego skład istnieje do czasów obecnych, jednak jest w bardzo złym stanie technicznym, grozi zawaleniu.

Wiatrak typu „holender” występuje w Grodkowie. Należy do nielicznych, tego typu zachowanych przykładów budownictwa przemysłowego na Śląsku Opolskim. Został wzniesiony w końcu XIX w. Obiekt swoją pierwotną funkcję pełnił do 1939 r., po czym został zaadaptowany do celów gastronomicznych pod koniec lat 60. XX w. Z tego okresu pochodzi dobudówka mieszcząca dawne pomieszczenia magazynowe oraz taras, który wykonano na jej dachu. Wiatrak nie posiada skrzydeł, które ze względu na zły stan techniczny, zdemontowano w 1991 r. Obecnie obiekt po remoncie.

Fot. 33. Grodków. Wiatrak typu „holender” (fot. materiały Gminy Grodków).

Stacja kolejowa w Grodkowie. Od poł. XIX w. miasto posiadało połączenie kolejowe z Nysą i Brzegiem, później również ze Strzelinem. Przy stacji Grodków Śląski znajduje się wiata z rzeźbionymi kolumnami nad jedynym już czynnym peronem w Grodkowie. Jest to unikalna w skali kraju, drewniana konstrukcja, zbudowana prawdopodobnie w 2 poł. XIX w., rozciągająca się na całej długości peronu. Charakterystyczna jest również zabudowa przejścia podziemnego. Zabytkiem był również budynek stacji, jednak zniszczony podczas działań wojennych, nie zachował swojego dawnego charakteru.

Fot. 34. Grodków. Wiatrak typu „holender” (fot. materiały Gminy Grodków).

Wodociągowa wieża ciśnień w Grodkowie. Zakład wodociągowy w mieście powstał w latach 1925/26. Stację uzdatniania wody i przepompownię oraz oczyszczalnię mechaniczną wody usytuowano na terenie ujęć wody. Wieżę ciśnień zbudowano w odległości ok. 400 m na wsch. od zakładu wodociągowego. Wyposażono ją w odżelaziacze i filtry pośpieszne, ciśnieniowe. W stacji pomp zainstalowano pompy odśrodkowe o napędzie elektrycznym. Wieża łączy formę wzniosłego „grzybka”, niosącego szkieletową głowicę, żelbetową, o podstawie płaskiej. Budowla ta łączy eklektyczną formy historyzmu z motywami tzw. budownictwa „stylu rodzimego” (Heimatstil).

Kuźnie. Zlokalizowane są w kilku miejscowościach, niektóre wchodzą w skład zespołów dworsko-folwarcznych (m.in. Gierów, Sulisław). Mają formę parterowych budynków, które zwykle nie pełnią swojej pierwotnej funkcji, służą obecnie jako magazyny, warsztaty, lub zaadaptowane są na budynki mieszkalne. Pochodzą przeważnie z ok. poł. XIX, k. XIX w. lub z lat 20. XX w. W większości posiadają zły stan techniczny.

Fot. 35. Żelazna. Kuźnia (fot. materiały Gminy Grodków).

Stacje transformatorowe występują w 17 miejscowościach gminy, wszystkie są murowane, pochodzą w większości z lat 20. lub 30 XX w.

Obiekty użyteczności publicznej

W drugiej połowie XIX w. miasto Grodków przeżywało okres intensywnego rozwoju. Wokół dawnych murów miejskich wytyczono promenadę, przy której wzniesionych został szereg budynków publicznych (szkoła rolnicza, poczta, urząd katastralny) oraz prywatne wille. Miasto wzbogaciło się także o gmachy urzędu landrata (*Landratsamt*) i szpitala powiatowego. W latach 1912-1913 zbudowano nowe koszary. W roku 1936 otwarty został basen miejski.

Do najciekawszych zabytków należy ratusz. Murowany ratusz istniał już w średniowieczu, jego relikty przetrwały w murach obecnego budynku (wieża, fragmenty piwnic). Po kolejnych pożarach ratusz był odbudowywany w latach 1551-57, 1688, 1840. Przed ostatnim pożarem ratusz był budowlą rozległą, jednak nieco przestarzałą, nowy budynek przy minimalnych kosztach budowy miał być nowoczesny i okazały. Pierwszy projekt, przewidujący budowę obszernego czteroskrzydłowego ratusza z dziedzińcem pośrodku nie został zrealizowany. Budynek o mniejszych rozmiarach, w klasycystycznej formie, zaproponował w projekcie z 1836 r. królewski radca budowlany Philippi z Opola i według niego odbudowano ratusz, z zachowaniem ocalałej z pożaru wieży. Przy budowie ok. 25% materiału stanowiła cegła rozbiórkowa ze starego ratusza, resztę dostarczyła miejska cegielnia. Budynek miał trzy kondygnacje i kryty był płaskim dachem. Mieścił m.in. sklepy,

Fot. 36. Grodków. Ratusz (fot. materiały Gminy Grodków).

strażnicę z aresztem, siedzibę landratury i wagę miejską. Na pierwszym piętrze znajdowała się sala obrad. Wystrój ratusza tworzyły m.in. obrazy oraz wykuty w kamieniu herb biskupa Balthazara, fundatora wcześniejszej odbudowy. W latach 30. XX w. ratusz został przebudowany (m.in. zmieniono rozkład wnętrza). Przebudowa ta zatarła klasycystyczny charakter obiektu. W ostatnich latach ratusz został odrestaurowany.

Ratusz położony jest pośrodku prostokątnego rynku, w centrum układu staromiejskiego. Wzniesiony na rzucie w kształcie litery C, przy czym główne wejście i skrzydła boczne znajdują się po stronie pd., a od pn. w korpus budynku wtopiona jest wieża. Budynek częściowo podpiwniczony, o jednoraktowym układzie wnętrza, z korytarzem od strony wewnętrznego dziedzińca. Część pomieszczeń sklepiona jest kolebkowo, nad pozostałymi wykonano stropy drewniane oraz współczesne, żelbetowe. Kryty jest dachem dwuspadowym nad skrzydłem środkowym i naczółkowym nad skrzydłami bocznymi, wieżę wieńczy dwukondygnacyjny hełm, zakończony bańką i chorągiewką z datą „1964”.

Obiekty mieszkalne i gospodarcze

Zabudowę historyczną miasta Grodków tworzą trój- i dwukondygnacyjne kamienice, pochodzące przeważnie z XIX w.. Bryły nakryte dachami dwuspadowymi o układzie kalenicowym, elewacje budynków głównie 3 i 4-osiowe, tynkowane, ze skromnym detalem architektonicznym w formie gzymsów, opasek okiennych oraz płycin. Do ciekawszych obiektów należy kamienica przy ul. Rynek 2, tzw. „Gospoda Pod Trzema Koronami”, zbudowana na przełomie XVI i XII w. Posiada portal zamknięty zwieńczeniem w postaci nieregularnej stiukowej dekoracji, w polu której umieszczono trzy tarcze herbowe, przedstawiające herby: księstwa legnicko-brzeskiego, księstwa biskupiego, nyskiego i herb rodziny. W szczycie dekoracja stiukowa w postaci półkola z elementami kwiatu słonecznika.

Zabudowę poszczególnych wsi gminy Grodków tworzą w przeważającej mierze zabudowania gospodarstw rolnych. Wiejskim budynkom mieszkalnym towarzyszą obiekty gospodarcze związane z produkcją rolną i przetwórstwem rolno-spożywczym. Dopelnieniem wiejskiego krajobrazu są liczne budynki mieszkalno-gospodarcze. Większość z nich pochodzi z przełomu XIX i XX w. i I poł. XX w. Podstawę układu zabudowy większości wsi stanowi regularna zabudowa wydłużonych, prostokątnych działek, krótszym bokiem przylegających do drogi. Budynki usytuowane są szczytowo lub kalenicowo, posiadają kształt wydłużonego prostokąta z częścią mieszkalną od frontu i częścią gospodarczą w głębi działki. Cała zabudowa wiejska jest murowana, podstawowym materiałem jest cegła ceramiczna i kamień wapienny. Budynki posiadają otynkowane elewacje, tynki gładkie ze skromną dekoracją w postaci profilowanych gzymsów i opasek wokół otworów (remonty elewacji w znacznym stopniu pozbawiły budynki dekoracji architektonicznej i cech stylowych). Sporadycznie występują budynki z nieotynkowanymi elewacjami i dekoracją w postaci ceglanych gzymsów. Budynki mieszkalne posiadają zazwyczaj jedną kondygnację, kryte są wysokimi, ceramicznymi dachami dwuspadowymi. Budynki mieszkalne łączą się z zabudowaniami gospodarczymi posiadając z nimi wspólny dach. Niekiedy zagrodę zamyka usytuowana poprzecznie stodoła. Występują także wolnostojące budynki mieszkalne bez towarzyszącej zabudowy gospodarczej. Są to przeważnie niewielkie, jedno-, rzadziej dwukondygnacyjne budynki usytuowane szczytowo lub kalenicowo, bez dekoracji architektonicznej.

Pomniki i kapliczki

Na obszarze całej gminy występuje kilka typów kapliczek przydrożnych, przydomowych i usytuowanych wokół kościołów. Kapliczki klasyfikuje się według ich wielkości i formy architektonicznej na kubaturowe i niekubaturowe. Te pierwsze należą do zabytków architektury nieruchomej, najczęściej posiadają formę małego budynku założonego na planie prostokąta z jednoprzestrzennym wnętrzem, do którego wchodzi wejście zamknięte łukiem pełnym lub ostrym. Zazwyczaj jednokondygnacyjne, usytuowane szczytowo, kryte daszkami dwuspadowymi, często z wieżyczką dzwonną w kalenicy.

5.2.3 Zabytki archeologiczne

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wszystkie zabytki archeologiczne, bez względu na stan zachowania, podlegają ochronie i opiece. Na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, prowadząc inwestycje wymagające robót ziemnych, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych, należy przeprowadzić ratownicze badania archeologiczne w zakresie uzgodnionym z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółowić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych i niekoniecznie może dokładnie odpowiadać zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, ponieważ może okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska. Niezbędne jest także określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, lub przeznaczonych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych zawartych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo konserwatora zabytków, zgodnie z ustawą o ochronie i opiece nad zabytkami.

Obszar gminy Grodków został rozpoznany stosowaną obecnie metodą powszechnej inwentaryzacji zabytków archeologicznych Polski pod nazwą Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP). Na terenie gminy występuje 201 stanowisk archeologicznych, figurujących w ewidencji Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Większość stanowisk to stanowiska wielokulturowe, na obszarze których wyróżniono materiał zabytkowy z różnych epok. Do rejestru zabytków wpisanych jest 21 stanowisk archeologicznych.

Do najciekawszych zabytków należą:

Gierów. Grodzisko wyżynne. Położone jest ok. 700 m na zach. od wsi, na wzniesieniu przeciętym drogą relacji Gierów-Jagielnica. W rzucie poziomym posiada kształt owalny, otoczone jest wałem i rowem. Datowane na IX-X w. Zabytek został częściowo zniszczony podczas budowy drogi.

Głębocko. Grodzisko stożkowe nizinne. Położone jest w pobliżu rzeki Nysy Kłodzkiej, na terenie zalesionym, miejscami podmokłym, w odległości ok. 2 km na pd. od wsi. Datowane na XIII-XV w. Najstarszą część grodu stanowi stożek otoczony fosą i prawdopodobnie południowy odcinek wału. W okresie późniejszym, w pobliżu stożka wzniesiono budowle murowane. Przepuszczalnie gród został zniszczony w czasie wojen husyckich, ok. 1430 r.

Gnojna. Grodzisko stożkowe nizinne. Położone ok. 800 m na zach. od zachodniego krańca zabudowy wsi i ok. 600 m na pd. od przysiółka Sieroniwice w lesie. Datowane na XIII-XIV w. W rzucie poziomym grodzisko rysuje się na planie czworoboku o zaokrąglonych narożach. Wschodnią część majdanu wypełnia stożek o stromych zboczach otoczony fosą, która wydziela go z całości założenia. Stożek oraz przyległe doń podgrodzie otacza podwójny wał przedzielony fosą (miejscami silnie zdewastowany). Położeniem zabytek ten wyraźnie nawiązuje do grodziska w Głębocku.

Jędrzejów. Grodzisko stożkowe. Położone jest na skraju lasu, tuż przy drodze z folwarku w kierunku pn. Zachowało się w stanie szczątkowym. Pierwotnie było znacznie większe i otoczone fosą. W końcowej fazie użytkowania znajdowała się na nim budowla ceglana. Datowane jest na wczesne średniowiecze.

Osiek Grodkowski. Grodzisko stożkowe. Położone jest ok. 500 m na północ od toru kolejowego, w starorzeczu Nysy Kłodzkiej. Datowane na XIV-XV w. Jest to grodzisko stożkowe, założone na planie wydłużonego prostokąta, otoczonego wałem.

Strzegów. Grodzisko wyżynne. Położone po prawej stronie drogi ze Strzegowa do Jędrzejowa, na wzniesieniu, w pobliżu jeziora i strumienia. Jest to grodzisko wyżynne, owalne, z nierównym majdanem otoczonym rowem i wałem. Powierzchnię grodziska porasta las iglasto-liściasty. Datowane na VII-IX w.

Więcmierzyce. Grodzisko. Położone ok. 100 m na zach. od koryta rzeki Nysy Kłodzkiej oraz ok. 1200 m na pn. - wsch. od młyna, na terenie płaskim, pociętym meandrami rzeki. Interpretowane jest jako pozostałości po zamku. Jest to niewielki nasyp o kształcie czworobocznym, uformowanym w poziomie prawdopodobnie w czasie uprawy łąk, zamienionych częściowo na pola uprawne. W XIX w. fragmenty murów były widoczne jeszcze nad ziemią. Datowany na koniec XIII w. i XIV-XVI w.

Żelazna. Grodzisko nizinne. Położone jest na wsch. od majątku, w pobliżu drogi do wsi Głębocko. Jest to grodzisko nizinne na planie owalu, otoczone wałem i fosą. Określano ją mianem stary zamek. W XIX w. zabytek zniszczono. Datowane na XIV-XV w.

Spis stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków gminy Grodków znajduje się na końcu opracowania.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Podstawowe formy ochrony zabytków według Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. stanowią:

1. wpis do rejestru zabytków;
2. wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
3. uznanie za pomnik historii;
4. utworzenie parku kulturowego;
5. ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze gminy Grodków funkcjonują dwie z wyżej wymienionych form ochrony zabytków: wpis do rejestru zabytków oraz ustalenia ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (s. 22-38 niniejszego opracowania).

5.3.1 Zabytki nieruchomości wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami rejestr zabytków prowadzi wojewódzki konserwator zabytków, który zgodnie z przytoczoną powyżej ustawą, jako jedyny organ ochrony zabytków posiada kompetencje wpisywania zabytków do rejestru. Wpis zabytku do rejestru zabytków dokonywany jest na mocy decyzji administracyjnej, w księdze rejestru zabytków, określanej w zależności od kategorii zabytku właściwym symbolem:

- ✓ księga A – zabytki nieruchome,
- ✓ księga B – zabytki ruchome,
- ✓ księga C – zabytki archeologiczne.

Zabytek nieruchomy może zostać wpisany do rejestru z urzędu lub na wniosek właściciela lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym zabytek się znajduje. Do rejestru może być wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpisu dokonuje właściwy Wojewódzki Konserwator Zabytków wydając decyzję administracyjną.

Zabytek wpisany do rejestru, który uległ zniszczeniu w stopniu powodującym utratę jego wartości historycznej, artystycznej lub naukowej albo, którego wartość będąca podstawą wydania decyzji o wpisie do rejestru nie została potwierdzona w nowych ustaleniach naukowych, zostaje skreślony z rejestru. Skreślenie z rejestru następuje na podstawie decyzji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Poniższa tabela przedstawia zestawienie zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy Grodków.

Tabela 3. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego z terenu Gminy Grodków¹.

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru	Data wpis do rejestru
1	Bąków	kościół filialny pw. św. Katarzyny	XIV w., XVII/XVIII w.	886/64	15.05.1964 r.
2	Bogdanów	kaplica	pocz. XIX w.	1573/66	17.08.1966 r.
3	Gałączyce	kościół parafialny pw. Św. Marcina wraz z wnętrzem	ok. 1605 r., ok. 1688 r., XX w.	148/55	19.01.1955 r.
4	Gałączyce	park podworski	XIX w.	68/81	11.08.1981 r.
5	Gierów	park	XIX-XX w.	74/83	01.08.1983 r.
6	Gnojna	kościół parafialny pw. MB Różańcowej	ok. 1500, k. XVIII w.	1145/66	12.11.1968 r.
7	Gnojna	park	XIX w.	67/81	15.07.1981 r.
8	Gola Grodkowska	spichlerz dworski	pocz. XIX w.	890/64	18.05.1964 r.
9	Grodków	stare miasto		38/49	10.06.1949 r.
10	Grodków	kościół parafialny pw. Św. Michała Archanioła	XIII w., XV w., XVII w., XIX w.	122/54	28.08.1954 r.
11	Grodków	kościół ewangelicki	1845-1846 r.	2208/90	28.02.1990 r.
12	Grodków	ratusz	ok. 1400 r., II poł. XVIII w., 1836 r.	1289/66	13.04.1969 r.
13	Grodków	mury miejskie z bramami i basztą	XIV, XVI w.	684/63	16.10.1963 r.
14	Grodków	dom, ul. Elsnera 8	2 ćw. XIX w., l. 20. XX w.	1292/66	13.04.1966 r.
15	Grodków	gimnazjum, ul. Powstańców Śląskich 24	ok. 1910 r.	2111/85	16.07.1985 r.
16	Grodków	dom, ul. Reymonta 1	poł. XIX w.	1293/66	13.04.1966 r.
17	Grodków	dom, ul. Reymonta 5	poł. XIX w.	1294/66	13.04.1966 r.
18	Grodków	dom, ul. Rynek 32	2 ćw. XIX w., ok. 1900 r., po 1945 r.	1290/66	13.04.1966 r.
19	Grodków	dom, ul. Powstańców Śląskich 1-3	2 ćw. XIX w., lata 20. XX w.	1291/66	13.04.1966 r.
20	Grodków	dom mieszkalny, Gospoda pod Trzema Koronami, ul. Rynek 2	ok. 1600 r., ok. 1776 r., ok. 1833 r.	891/64	18.05.1964 r.
21	Grodków	budynek mieszkalno - administracyjny wraz z przylegającym spichlerzem – pozostałości dawnego zespołu młyna przemysłowego przy ul. Sienkiewicza 19	ok. 1910 r.	115/2010	27.04.2010 r.
22	Grodków	budynek aresztu śledczego, ul. Sienkiewicza 23	ok. 1900 r.	2364/96	30.12.1996 r.
23	Grodków	dom, ul. Warszawska 3	ok. 1825 r., l. 90. XX w.	1295/66	13.04.1966 r.
24	Grodków	dom, ul. Warszawska 5	ok. 1825 r., lata 20-te XX w.	1296/66	13.04.1966 r.
25	Grodków	dom, ul. Wrocławska 9	ok. 1830 r.	1297/66	13.04.1966 r.
26	Grodków	dom mieszkalny, ul. Wrocławska 16, dawny zajazd podmiejski	ok. 1800 r.	2001/73	26.09.1973 r.
27	Grodków	wiatrak holenderski	ok. 1850 r.	587/59	12.10.1959 r.
28	Jaszów	dom nr 40	ok. 1800 r.	1574/66	20.08.1966 r.
29	Jeszkotle	kościół filialny pw. Św. Antoniego	1 poł. XVI w., ok. 1600 r., ok. 1800 r.	1185/66	09.03.1966 r.
30	Jeszkotle	dwór	1 ćw. XIX w.	992/65	05.05.1965 r.
31	Jędrzejów	kościół parafialny pw. śś. Szymona i Judy Tadeusza	XV w., 1725 r.	123/54	03.09.1954 r.
32	Jędrzejów	cmentarz parafialny wraz z murem	XV w., 1725 r.	279/90	05.11.1990 r.
33	Jędrzejów	Dom Pomocy Społecznej, dawny pałac	3 ćw. XIX w.	2264/91	26.03.1991 r.
34	Jędrzejów	park	3 ćw. XIX w.	41/48 75/83	28.08.1948 r., 01.08.1983 r.
35	Kobiela	kościół parafialny pw. św. Jerzego	1662 r., 3 ćw. XVIII w.	1149/66	16.02.1966 r.
36	Kobiela	park	XIX w.	39/48 64/81	27.08.1948 r. 15.07.1981 r.

¹<https://wuozopole.pl/63/rejestr-zabytkow.html>

37	Kolnica	kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca	pocz. XIV w., ok. 1726 r.	892/64	18.05.1964 r.
38	Kopice	kościół parafialny pw. św. Krzyża	1802-1822, 4 ćw. XIX w.	121/54	28.08.1954 r.
39	Kopice	kaplica grobowa rodziny Schaffgotsch wraz z gruntem w granicach fundamentowania	2 poł. XIX w.	276/2017	18.08.2017 r.
40	Kopice	ruina zamku	1864 r.	725/64	14.03.1964 r.
41	Kopice	park przypałacowy	2 poł. XIX w.	65/81	15.07.1981 r.
42	Kopice	budynki folwarczne: budynek mieszkalno- administracyjny	XIX w.	1941/69	01.02.1969 r.
43	Kopice	budynki folwarczne: spichlerz większy	XIX w.	1941/69	01.02.1969 r.
44	Kopice	budynki folwarczne: spichlerz mniejszy	XIX w.	1941/69	01.02.1969 r.
45	Kopice	budynki folwarczne: budynek mieszkalny i wozownia	XIX w.	1941/69	01.02.1969 r.
46	Kopice	kaplica grobowa Schaffgotschów (na terenie parku)	pocz. XX w.	1996/73	30.10.1973 r.
47	Lipowa	kościół parafialny pw. św. Marcina	XV/XVI w., 1955- 1956 r., 1963 r.	139/54	13.12.1954 r.
48	Lubcz	kościół filialny pw. św. Marcina wraz z ogrodzeniem	ok. 1900 r.	A- 170/2011	29.09.2011 r.
49	Młodoszowice	kościół filialny pw. św. Marcina	XV/XVI w.	1184/66 887/64	08.03.1966 r. 18.05.1966 r.
50	Osiek Grodkowski	kościół filialny pw. Wniebowzięcia NMP	2 poł. XIII w., XVI w., k. XVIII w.	1153/66	17.02.1966 r.
51	Osiek Grodkowski	zespół pałacowy: pałac	2 ćw. XVIII w., poł. XIX w.	894/64	23.05.1964 r.
52	Osiek Grodkowski	zespół pałacowy: budynki folwarczne: dom mieszkalny	4 ćw. XVIII w.	894/64	23.05.1964 r.
53	Osiek Grodkowski	zespół pałacowy: budynki folwarczne: obory i stajnie	XVIII/XIX w.	894/64	23.05.1964 r.
54	Osiek Grodkowski	zespół pałacowy: budynki folwarczne: oficyna I	2ćw. XVIII w., 4 ćw. XIX w.	894/64	23.05.1964 r.
55	Osiek Grodkowski	zespół pałacowy: budynki folwarczne: oficyna II	2 ćw. XVIII w., 4ćw. XIX w.	894/64	23.05.1964 r.
56	Osiek Grodkowski	zespół pałacowy: budynki folwarczne: dawna ujeżdżalnia	ok. 1800 r.	894/64	23.05.1964 r.
57	Osiek Grodkowski	park przypałacowy		66/81	15.07.1981 r. rozszerzenie decyzji z 03.07.1998 r.
58	Przylesie Dolne	kościół filialny pw. śś. Piotra i Pawła	2 poł. XVI w., XIX/XX w.	899/64	25.05.1964 r.
59	Starowice Dolne	kościół filialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP	ok. 1800 r.	1985/72	07.12.1972 r.
60	Strzegów	park	XIX w.	40/48	27.08.1948 r.
61	Sulisław	pałac	k. XIX w., odrestaurowany 2012 r.	A-2025	02.05.1977 r.
62	Sulisław	park	3 ćw. XIX w.	A-76/83	01.08.1983 r.
63	Tarnów Grodkowski	kościół filialny pw. św. Anny	XV w., poł. XVI w., XVIII w.	900/64	23.05.1964 r.
64	Wierzbnik	kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła	ok. 1400 r., ok. 1766 r.	1158/66	17.02.1966 r.
65	Wierzbnik	park	2 poł. XIX w.	A-97/84	30.01.1984 r.
66	Więcmierzycy	kościół filialny pw. św. Bartłomieja	1621 r., 1910 r.	1984/72	06.12.1972 r.
67	Więcmierzycy	spichlerz dworski	ok. 1820 r.	895/64	23.05.1964 r.
68	Więcmierzycy	Leśniczówka (nr 93)	ok. 1830 r., ok. 1900 r.	2317/93	22.02.1993 r.
69	Wojśław	kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych z murem i 2 bramami	1 poł. XVI w., k. XVIII w.	1159/66	17.02.1966 r.
70	Żelazna	kościół parafialny pw. św. Jadwigi	1781 r., XX w.	1161/66	17.02.1966 r.
71	Żelazna	spichlerz dworski	1780 r.	896/64	23.05.1964 r.

5.3.2 Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Poniższa tabela przedstawia zestawienie zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy Grodków.

Tabela 4. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego z terenu Gminy Grodków.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Numer rejestru
1	Bąków	Zespół zabytków ruchomych z kościoła filialnego pw. Św. Katarzyny	Ks.B.t.II-488/70, 24.03.1970 r. Ks.B.t.II-99/1-3/07, 08.06.2007 r.
2	Bąków	stół sędziowski z siedziskami, posesja nr 13	Ks.B.t.II-124/08, 25.03.2008 r.
3	Gałązczyce	Zespół zabytków ruchomych z kościoła parafialnego pw. MB Królowej Świata	Ks.B.t.V-725/81, 25.02.1981 r. Ks.B.t.II-127/08, 03.04.2008 r.
4	Grodków	Zespół zabytków ruchomych z kościoła parafialnego pw. św. Michała Archanioła	Ks.B.t.I-295/67, 30.08.1967 r. Ks.B.t.II-487/70, 24.03.1970 r. Ks.B.t.IV-346/16, 07.04.2016 r.
5	Grodków	Zespół zabytków ruchomych z plebanii przy kościele parafialnym pw. św. Michała Archanioła	Ks.B.t.I-65/1-9/04, 23.11.2004 r.
6	Grodków	Figura Matki Boskiej Immaculata, ul. Mickiewicza 13	Ks.B.t.I-153/59, 20.10.1959 r.
7	Jędrzejów	Zespół zabytków ruchomych z kościoła parafialnego pw. śś. Szymona i Judy	Ks.B.t.VI-961/1-24/97, 07.04.1997 r.
8	Kobiela	Zespół zabytków ruchomych z kościoła parafialnego pw. św. Jerzego	Ks.B.t.II-493/70, 27.03.1970 r. Ks.B.t.VI-914/93, 15.09.1993 r.
9	Kolnica	Zespół zabytków ruchomych z kościoła parafialnego pw. św. Wawrzyńca	Ks.B.t.I-321/67, 30.08.1967 r. Ks.B.t.V-843/90, 22.10.1990 r.
10	Kolnica	Krzyż pokutny	Ks.B.t.V-762/89, 14.04.1989 r.
11	Kopice	Zespół zabytków ruchomych z kościoła parafialnego pw. św. Wawrzyńca	Ks.B.t.II-451/68, 30.09.1968 r. Ks.B.t.II-452/68, 30.09.1968 r. Ks.B.t.II-470/68, 19.10.1968 r. Ks.B.t.II-138/08, 02.10.2008 r.
12	Kopice	Rzeźba - św. Krzysztof z terenu założenia pałacowo-parkowego (przeniesiona do Opola)	Ks.B.t.I-20/04, 26.01.2004 r.
13	Kopice	Rzeźba - dama z harfą z terenu założenia pałacowo-parkowego	Ks.B.t.I-24/04, 06.04.2004 r.
14	Kopice	Ołtarz z kaplicy z założenia pałacowo-parkowego	Ks.B.t.I-25/04, 06.04.2004 r.
15	Lipowa	Zespół zabytków ruchomych z kościoła parafialnego pw. św. Marcina Bp.	Ks.B.t.II-423/69, 26.11.1969 r. Ks.B.t.II-447/68, 30.09.1968 r. Ks.B.t.II-471/68, 19.10.1968 r.
16	Lubcz	Zespół zabytków ruchomych z kościoła parafialnego pw. św. Marcina	Ks.B.t.III-224/1-20/11, 11.03.2011 r.
17	Młodoszowice	Ołtarz główny z kościoła filialnego pw. św. Marcina	Ks.B.t.II/489/70, 24.03.1970 r.
18	Osiek Grodkowski	Wyposażenie i wystój zespołu pałacowego (w tym kapliczka z rzeźbą św. Jana Nepomucena)	Ks.B.t.II/472/68, 19.10.1968 r.
19	Osiek Grodkowski	Zespół zabytków ruchomych z kościoła filialnego pw. Wniebowzięcia NMP	Ks.B.t.II-446/68, 30.09.1968 r.
20	Przylesie Dolne	Zespół zabytków ruchomych z kościoła filialnego pw. śś. Piotra i Pawła	Ks.B.t.II/469/1-14/68, 12.10.1968 r.

21	Wierzbnik	Zespół zabytków ruchomych z kościoła parafialnego pw. św. Michała Archanioła	Ks.B.t.II-453/68, 29.09.1968 r. Ks.B.t.II-454/68, 28.09.1968 r. Ks.B.t.II-455/68, 28.09.1968 r. Ks.B.t.II-464/68, 05.10.1968 r. Ks.B.t.II-465/68, 12.10.1968 r. Ks.B.t.II-466/68, 12.10.1968 r. Ks.B.t.II-468/68, 12.10.1968 r.
22	Więcmierzyce	Zespół zabytków ruchomych z kościoła parafialnego pw. św. Bartłomieja	Ks.B.t.II-448/68, 30.09.1968 r. Ks.B.t.II-449/68, 30.09.1968 r.
23	Więcmierzyce	Rzeźba św. Jana Nepomucena	Ks.B.t.I-152/59, 20.10.1959 r.
24	Wojśław	Zespół zabytków ruchomych z kościoła filialnego pw. Wszystkich Świętych	Ks.B.t.III-577/1-21/72, 26.04.1972 r.
25	Wojśław	Kapliczka ze scena Ukrzyżowania	Ks.B.t.III-575/72, 26.04.1972 r.
26	Wójtowice	Zespół zabytków ruchomych z kaplicy	Ks.B.t.IV-638/1-2/76, 02.04.1976 r.
27	Żelazna	Zespół zabytków ruchomych z kościoła parafialnego pw. św. Jadwigi Śl.	Ks.B.t.II-450/68, 30.09.1968 r. Ks.B.t.II-467/68, 12.10.1968 r.

5.3.3 Zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków

Poniższa tabela przedstawia zestawienie stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy Grodków.

Tabela 5. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego z terenu Gminy Grodków².

Lp.	Miejscowość	Nr stanowiska w miej.	Funkcja	Chronologia	Rejestr zabytków
1.	Bąków	8	osada, ślad osadnictwa	neolit, kultura przeworska	A-1098/98
2.	Bąków	9	punkt osad. punkt osad. punkt osad.	późny okres rzymski wczesne średniowiecze późne średniowiecze	A-1099/98
3.	Gnojna	1	grodzisko	XIII-XIV w.	A-386/74
4.	Gnojna	2	grodzisko	XIV-XV w.	A-61/2008
5.	Jędrzejów	1	grodzisko	okres wczesno-średniowieczny (?)	A-415/75
6.	Jędrzejów	2	grodzisko	okres średniowieczny (?)	A-59/2007
7.	Kobiela	1	grodzisko stożkowate	XIV-XV w.	A-84-2010
8.	Kopice	2	grodzisko stożkowate nizinne	2 poł. XIII w. - pocz. XV w.	A-138/68
9.	Lipowa	4	osada	kultura przeworska, faza D	A-935/92
10.	Młodoszowice	1	ślad osadnictwa, osada	epoka kamienia, kultura przeworska	A-12/65
11.	Osiek Grodkowski	4	grodzisko	średniowiecze	A-452/77
12.	Osiek Grodkowski	5	ślad osadnictwa osada	neolit średniowiecze	A-107/68
13.	Osiek Grodkowski	13	osada ślad osadnictwa	faza D, kultura przeworska XII-XIII	A-938/92
14.	Osiek Grodkowski	15	osada ślad osadnictwa	kultura przeworska, faza D średniowiecze	A-937/92
15.	Przylesie Dolne	6	pracownia hutnicza	kultura przeworska, faza D	A-800/88
16.	Przylesie Dolne	7	osada hutnicza	kultura przeworska, faza D	A-798/88
17.	Przylesie Dolne	9	osada hutnicza	kultura przeworska, faza D	A-936/92
18.	Rogów	2	grodzisko	IX-XIII w.	A-52/66
19.	Strzegów	1	grodzisko wyżynne	VII-IX w.	A-139/68
20.	Tarnów Grodkowski	4	osada	kultura przeworska	A-108/68
21.	Wierzbnik	2	punkt osadniczy	epoka kamienia	A-109/68

² <https://wuozopole.pl/63/rejestr-zabytkow.html>

5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. Gminy mają dbać między innymi o „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie”, a także zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1. zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
2. inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
3. inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Informacje o zabytkach nieruchomych, które powinna zawierać karta adresowa, określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. nr 113 poz. 661).

Na podstawie art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r., gminna ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzenia programu opieki nad zabytkami. Dodatkowo ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie innych ustaw istotnie wzmacnia rangę gminnej ewidencji zabytków poprzez między innymi obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków projektów decyzji o WZIZT (Warunków Zabudowy i Zagospodarowania Terenu) oraz projektów budowlanych dotyczących zabytków ujętych między innymi w gminnej ewidencji zabytków.

Gminna ewidencja zabytków gminy Grodków została wykonana w 2009 r. oraz zaktualizowana w 2017 r., zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i na bieżąco jest aktualizowana. Została przyjęta Zarządzeniem Nr 0050.162.2019 Burmistrza Grodkowa z dnia 16 października 2019 r. Występują w niej zabytki wpisane do rejestru zabytków województwa polskiego oraz zabytki znajdujące się na kartach adresowych GEZ (nie figurujące w rejestrze).

Spis zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków gminy Grodków (zabytki nieruchome i archeologiczne) znajduje się na końcu opracowania (aneks 1 i 2).

5.5 Dziedzictwo niematerialne

W rozumieniu Konwencji UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w październiku 2003 r., dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Dziedzictwo niematerialne to rodzaj dziedzictwa, który jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu wspomnianej wyżej Konwencji obejmuje:

- ✓ tradycje i przekazy ustne, w tym język jako narzędzie przekazu,
- ✓ spektakle i widowiska,
- ✓ zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne,
- ✓ wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki,
- ✓ umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Gminę Grodków zamieszkuje ludność napływowa, potomkowie repatriantów z dawnych Kresów Wschodnich i przesiedleńców z byłych powiatów: żywieckiego, kieleckiego, tarnowskiego i Zagłębia

Dąbrowskiego, przybyłych tu w wyniku polityki międzynarodowej po zakończeniu II wojny światowej. Ludność ta swoją kulturę i zwyczaje kultywuje głównie poprzez zachowanie obrzędowości bożonarodzeniowej, specyficznej kuchni oraz tradycji rolnej. Obrzędy i zwyczaje przekazywane są z pokolenia na pokolenie. Ich utrwaleniu i kultywowaniu sprzyjają: utworzony w 1946 r. Ośrodek Kultury i Rekreacji w Grodkowie, Koła Gospodyń Wiejskich, szkoły podstawowe i świetlice wiejskie.

Kultywowaniu obrzędowości bożonarodzeniowej wpisanej w tradycję i kulturę gminy sprzyja organizowany od lat Przegląd Zespołów Kolędniczych w Grodkowie. Kultywowane są również obrzędy związane z okresem Wielkiej Nocy. Przykładem jest m.in. organizowany cyklicznie Jarmark Wielkanocny. Tradycje związane z rolnictwem utrwalane są poprzez corocznie organizowane dożynki. Na terenie gminy organizowana jest impreza „Dziedzictwo Kulinarne Gminy Grodków”, w którym biorą udział m.in. przedstawicielki licznych w gminie Kół Gospodyń Wiejskich. Panie sprawdzają swoje możliwości również w licznie organizowanych w woj. opolskim konkursach kulinarnych na tradycyjną potrawę. Tradycje związane z rolnictwem utrwalane są poprzez corocznie organizowane dożynki oraz udział rad sołeckich w Lokalnych Grupach Działania.

Gmina Grodków w celu kultywowania tradycji organizuje kilkanaście wydarzeń kulturalnych na przełomie całego roku. Są to najczęściej wydarzenia cykliczne z wieloletnią tradycją. Do najważniejszych z nich zaliczyć należy:

- Jarmark Wielkanocny - w czasie jarmarku organizowane są dwa konkursy: na Palmę Wielkanocną oraz najciekawsze stoisko. W trakcie imprezy prezentują się lokalne zespoły wokalne. Oprócz programu artystycznego, zwiedzający jarmark mogą obejrzeć i zakupić wyroby nawiązujące tradycyjnie do Wielkanocy. Odbywa się promocja produktu regionalnego oraz prezentacja potraw świątecznych wraz z wypiekami.

- Dni Grodkowa - rozpoczynają się już od kilku lat Grodkowską Grą Miejską podczas której młodzież poznaje historię miasta. W międzyczasie trwa Handball Festival - turniej piłki ręcznej, a wieczorem występy zespołów lokalnych i zaproszonych.

- Dożynki - które są symbolem szacunku dla ciężkiej pracy rolnika oraz stanowią wyraz wdzięczności za jego codzienne zmagania obchodzone są w gminie od początku lat 90. XX w. Rokrocznie organizowany jest konkurs na „Najpiękniejszą koronę zniwną”.

- Dni Elsnerowskie - obchodzone od 1976 r. w Ośrodku Kultury i Rekreacji w Grodkowie. Od kilku lat główne obchody przejął Pałac w Sulisławiu, gdzie w Sali koncertowej im. Józefa Elsnera koncertują laureaci Koncertów Chopinowskich przeprowadzanych w Warszawie. Od kilku lat wykonywana jest również w kościele pw. Św. Michała Archanioła w Grodkowie Msza poświęcona miastu Grodków napisana przez Józefa Elsnera.

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

Analiza SWOT jest jednym z podstawowych narzędzi diagnostycznych. Określa ona cztery ważne elementy oceny: mocne i słabe strony, czyli pozytywne i negatywne warunki wewnętrzne oraz szanse i zagrożenia, czyli pozytywne i negatywne warunki zewnętrzne. Niniejsza analiza jest podstawą do określenia celów i kierunków działania gminy Grodków w zakresie ochrony zabytków.

MOCNE STRONY

- Bogata historia i dziedzictwo kulturowe gminy.
- Dogodne położenie komunikacyjne. Przebiegający przez gminę ważny szlak komunikacyjny – autostrada A4 oraz drogi wojewódzkie.
- Zachowanie w dobrym i bardzo dobrym stanie obiektów o dużej wartości kulturowej: sakralnych wraz z cmentarzami i zielenią komponowaną.
- Występowanie na obszarze gminy kilkunastu zespołów dworsko-parkowych i folwarcznych (m.in. Kopice, Sulisław, Jędrzejów).
- Duża ilość stanowisk archeologicznych o cennych walorach poznawczych, które świadczą o dłużej i ciekawej historii Gminy.

- Pozostałości średniowiecznych murów miejskich.
- Cmentarze różnych wyznań: katolickie, dawne ewangelickie, żydowski.
- Istniejący System Informacji Przestrzennej Gminy: <https://grodkow.e-mapa.net/>
- Aktualne studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (Uchwała Nr XLIV/348/14 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 4 czerwca 2014 r.).
- Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w których zawarto zasady ochrony dziedzictwa kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej.
- Aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków.
- Prowadzenie sprawozdanie z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Grodków (Uchwała Nr XVII/154/20 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 24 czerwca 2020 r. w sprawie przyjęcia sprawozdania z realizacji w okresie od marca 2018 r. do marca 2020 r. Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Grodków na lata 2018-2021).
- Aktywne pozyskiwanie i przemyślane wykorzystywanie środków unijnych.
- Prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach, m.in. rewitalizacja ratusza w Grodkowie, przebudowa budynku PKP/PKS, remont zabezpieczający browar w Grodkowie.
- Udzielanie przez Gminę dotacji na prace konserwatorsko - restauratorskie polegające na utrwaleniu substancji zabytku przy obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków województwa opolskiego.
- Udostępnianie informacji o zabytkach i działaniach promocyjnych na stronie internetowej Urzędu Miasta.
- Wydawanie materiałów promocyjnych poświęconych gminie.
- Organizowanie wydarzeń kulturowych, m.in.: „Jarmark Wielkanocny”, „Dni Grodkowa”, „Dożynki”, „Dni Elsnerowskie”.

SŁABE STRONY

- Zły stan techniczny architektury zabytkowej z terenu miasta (m.in. znaczna część kamienic, kościół ewangelicki, budynek mieszkalno - administracyjny oraz produkcyjny w zespole młyna, dawne stajnie w zespole stadniny koni, budynek dawnej warzelnii w zespole dawnego browaru).
- Zły stan architektury rezydencjonalnej (zespoły pałacowo - parkowo - folwarczne), m.in. założenie pałacowe w Kopicach.
- Brak oznakowania miejsc atrakcyjnych kulturowo i turystycznie.
- Brak oznakowania obiektów zabytkowych i miejsc historycznych.
- Brak rozwiniętej bazy noclegowej.
- Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego.
- Trudności finansowe właścicieli obiektów zabytkowych.
- Brak środków na prowadzenie dokładnych badań archeologicznych, architektonicznych i historycznych.

SZANSE

- Unikatowe walory dziedzictwa kulturowego mogą stanowić znaczący czynnik rozwoju turystyki.
- Aktywność lokalnych społeczności, mająca na celu kultywowanie dawnych tradycji.
- Dobra oferta edukacyjna i kulturalna.
- Edukacja i aktywizowanie mieszkańców do uczestnictwa w życiu kulturalnym.
- Współpraca w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego gminy pomiędzy Urzędem Gminy a Urzędem Konserwatorskim.
- Zmiana nastawienia lokalnej społeczności dotyczącego zabytków i potrzeby ich ochrony.
- Nowoczesny i dobrze ukierunkowany marketing oferty kulturalno-turystycznej.
- Rozwijanie nowoczesnej bazy hotelowej i konferencyjnej.
- Zaangażowanie mieszkańców we współtworzenie oferty kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej gminy.
- Rozbudowa istniejącego systemu tras i ścieżek turystycznych, zarówno pieszych i rowerowych.

- Organizowanie krajowych i międzynarodowych wydarzeń kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych.
- Pozyskiwanie funduszy na prace remontowo-konserwatorskie obiektów zabytkowych.
- Przestrzeganie zapisów miejscowych planów zagospodarowania w zakresie ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego.
- Zagospodarowanie i przyszłe użytkowanie niektórych obiektów zabytkowych, dające szansę na ich właściwe utrzymanie i użytkowanie.

ZAGROŻENIA

- Degradacja zabytków.
- Rosnące koszty renowacji i konserwacji zabytków.
- Wysokie koszty zachowania odrestaurowanych zabytków, konieczność poniesienia dużych nakładów na rewitalizację zabytków.
- Zacieranie walorów historycznych obiektów zabytkowych przez przypadkowe przebudowy i modernizacje powodujące ich dewaloryzację.
- Niewłaściwie prowadzone prace remontowe i modernizacyjne przy obiektach zabytkowych.
- Stosowanie nowoczesnych materiałów, technologii lub kolorystyk niedostosowanych do historycznego charakteru zabudowy.
- Niestabilność i powszechna nieznajomość przepisów prawa.
- Niewłaściwe użytkowanie obiektów zabytkowych.
- Pogarszanie się stanu technicznego zabytków.

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Gminny Program Opieki nad Zabytkami służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju gminy. Ważne jest także, aby właściciele zabytków, zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.

Za podstawowe cele programu opieki nad zabytkami należy przyjąć te wynikające z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami, a więc:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej i konsekwentne oraz planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenie uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy.
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wykreowanie wizerunku gminy poprzez: podejmowanie działań sprzyjających wytworzeniu lokalnej tożsamości mieszkańców, wspieranie aktywności mieszkańców mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego, edukację w zakresie miejscowego dziedzictwa kulturowego.
- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków.
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Na podstawie przeprowadzonej oceny stanu dziedzictwa kulturowego miasta, oceny opracowań strategicznych dotyczących rozwoju społeczno - gospodarczego miasta, zostały opracowane priorytety. Czynności te osiągnięte zostaną w perspektywie długofalowej, wieloletniej, których ostatecznym rezultatem będzie przywrócenie zabytkom gminy właściwych im walorów historycznych i estetycznych.

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Wójt zobowiązany jest do sporządzania, co dwa lata, sprawozdań z realizacji *Gminnego Programu* i przedstawiania ich Radzie Gminy. Wykonanie takiego sprawozdania, powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji *Programu*, uwzględniające wykonanie zadań, które zostały przyjęte do wypełnienia w czteroletnim okresie obowiązywania *Gminnego Programu* oraz efektywność wcielenia ich w życie.

W poprzednim *Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Grodków na lata 2018-2021* wyznaczono cztery główne priorytety oraz ich zadania. Niektóre z nich mają charakter długofalowy i powinny być przeprowadzane w sposób ciągły, na bieżąco. W związku z tym planuje się ich wykonanie w kolejnych okresach obowiązywania *Programu*.

Spośród wszystkich zaplanowanych działań udało się zrealizować następujące³:

Realizując określone w programie cele w ramach „Priorytetu I - Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy”

Gmina Grodków w okresie sprawozdawczym zrealizowała następujące zadania inwestycyjne przy obiektach zabytkowych:

- Termomodernizacja świetlicy wiejskiej w Goli Grodkowskiej
  - zadanie zrealizowane w ramach projektu pn. „Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej na terenie Subregionu Południowego”, dofinansowane ze środków RPO WO na lata 2014-2020, zakres prac obejmował roboty remontowo - budowlane wraz z instalacjami branżowymi mające poprawić stan techniczny i podnieść efektywność energetyczną obiektu, koszt 714.639,84 zł.
- Termomodernizacja obiektu użyteczności publicznej remiza OSP Gałęczycze
  - zadanie zrealizowane w ramach projektu pn. „Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej na terenie Subregionu Południowego”, dofinansowane ze środków RPO WO na lata 2014-2020, zakres prac obejmował roboty remontowo - budowlane wraz z instalacjami branżowymi mające poprawić stan techniczny i podnieść efektywność energetyczną obiektu, koszt 511.718,24 zł.
- Przebudowa budynku dworca PKP/PKS
  - zadanie zrealizowane w ramach projektu pn. „Wdrażanie strategii niskoemisyjnych w Subregionie Południowym na terenie Gminy Grodków i Gminy Paczków”, dofinansowane ze środków RPO WO na lata 2014-2020, zakres prac obejmował: renowację elewacji budynku, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, izolację pionową i poziomą ścian fundamentowych, przebudowę pomieszczeń wewnątrz budynku, w tym budowę sanitariatów i poczekalni, wymianę instalacji elektrycznych, c.o., i wod.-kan., wymianę posadzek, tynków wewnętrznych, malowanie, koszt 1.176.170,14 zł.
- Zmiana sposobu użytkowania byłej szkoły na budynek świetlicy wiejskiej we wsi Wierzbnik
  - zadanie zrealizowane z dofinansowaniem w ramach PROW na lata 2014-2020, celem była ochrona zabytkowego obiektu dawnej szkoły i przeznaczenie go na kulturalne potrzeby społeczności lokalnej, koszt 1.239.511,12 zł.
- Rewitalizacja Ratusza w Grodkowie
  - zadanie zrealizowane z dofinansowaniem w ramach RPO WO na lata 2014-2020, projekt obejmował przebudowę wnętrza Ratusza w Grodkowie w celu adaptacji pomieszczeń na cele kulturalno-oświatowo-społeczne, koszt 6.297.577,06 zł.
- Przebudowa budynku w Kopicach 32A na przedszkole publiczne
  - zadanie zrealizowane ze środków własnych gminy, koszt 484.028,22 zł.
- Kopice - Remont świetlicy wiejskiej (Fundusz Sołecki)
  - zadanie zrealizowane ze środków własnych gminy, koszt 8.391,27 zł.
- Remont zabezpieczający browaru w Grodkowie

³ Uchwała Nr XVII/154/20 Rady Miejskiej w Grodkowie z dnia 24 czerwca 2020 r. w sprawie przyjęcia sprawozdania z realizacji w okresie od marca 2018 roku do marca 2020 roku Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Grodków na lata 2018-2021.

- zadanie zrealizowane ze środków własnych gminy, koszt 46.586,32 zł.

Gmina Grodków w okresie sprawozdawczym udzieliła datacji na prace konserwatorsko - restauratorskie polegające na utrwaleniu substancji zabytku przy obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków województwa opolskiego:

- Konserwacja i restauracja zabytkowego instrumentu organowego w kościele parafialnym pw. św. Michała Archanioła w Grodkowie - kwota datacji 60.000,00 zł.
- Parce malarskie we wnętrzach kościoła parafialnego pw. św. M.B. Królowej Świata i św. Marcina w Gałęczycach - kwota dotacji 14.000,00 zł.
- Wymiana pokrycia dachowego w kościele filialnym pw. św. Marcina w Lubczy - kwota datacji 13.627,21 zł (Fundusz Sołecki),
- Remontowe roboty budowlane i prace konserwatorskie hełmu wieży kościoła parafialnego pw. św. Jerzego w Kobieli – kwota datacji 40.000,00 zł.

Realizacja określonego w programie celu w ramach „Priorytetu II - Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego”

Gmina Grodków w okresie sprawozdawczym wydała materiały promocyjne w ramach projektu „Wydanie folderów i widokówek przybliżających mieszkańcom gminy Grodków dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze oraz ich promocję”. Projekt miał na celu promowanie i zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i historycznego gminy Grodków na przykładzie wybranych miejscowości poprzez wydanie folderu i dziesięciu rodzaju widokówek prezentujących kilkanaście miejscowości z gminy. W związku z powyższym do dyspozycji mieszkańców i osób odwiedzających gminę Grodków jest 2 tys folderów i 10 tys widokówek. Koszt całego zadania to: 13 8585,20 zł.

W 2019 r. został udostępniony w biuletynie informacji publicznej strony www.grodkow.pl. System Informacji Przestrzennej Gminy Grodków umożliwiającą mieszkańcom wyszukanie i przeglądanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w których na załącznikach graficznych można sprawdzić strefy ochrony konserwatorskiej czy archeologicznej oraz można odnaleźć położenie obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru lub do gminnej ewidencji.

Gmina Grodków w celu kultywowania tradycji organizuje kilkanaście wydarzeń kulturalnych na przełomie całego roku. Są to najczęściej wydarzenia cykliczne z wieloletnią tradycją. Do najważniejszych z nich zaliczyć należy:

- Jarmark Wielkanocny,
- Dni Grodkowa,
- Dożynki,
- Dni Elsnerowskie.

Realizacja określonego w programie celu w ramach „Priorytetu III - Edukacja i szerzenie wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym”

Gmina Grodków realizowała w Miejskiej i Gminnej Bibliotece Publicznej w Grodkowie działania związane z popularyzowaniem i upowszechnianiem wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym.

W 2018 r.:

- w *Oddziale dla Dzieci i Młodzieży* prowadzone były specjalnie przygotowane zajęcia edukacyjne dla grup przedszkolnych i klas I-III szkoły podstawowej pod hasłem „Grodków - moja mała Ojczyzna”. Z kolei „Legendy o Grodkowie i okolicach” to zajęcia umożliwiające poznanie legend dotyczących gminy. Zajęcia edukacyjne: „Józef Elsner - znany grodkowianin” i „Legenda o Śląskim Kopciuszku” przekazywały wiedzę o ludziach związanych z Gminą Grodków.

- *Czytelnia dla Dorosłych* zorganizowała konkurs regionalny: „Z przeszłości i teraźniejszości Miasta i Gminy Grodków” dla uczniów klas VII i VIII szkół podstawowych;

- w *Dziale Edukacji Regionalnej* prezentowana była wystawa: „Pałac w Kopicach”. Odbył się również pokaz filmu o Rodzinie Schaffgotsch. Prezentowana była także wystawa: „Piwo od Schefflera, nocleg Pod Trzema Koronami, maszyny rolnicze od Klingsa - czyli przemysł i usługi dawnego Grodkowa”.

- wystawa plenerowa: „Grodków dawniej i dziś” prezentowana była na grodkowskim Rynku i deptaku na ulicy Warszawskiej.

- zorganizowana została Uroczysta Sesja Rady Miejskiej z okazji 750 rocznicy lokacji miasta Grodków. Sesji towarzyszyła wystawa plenerowa: "Zapiski o Grodkowie" oraz publikacja o tym samym tytule co wystawa zawierająca referaty wygłoszone podczas uroczystej sesji.
- została zorganizowana wystawa plenerowa: "170 lat linii kolejowej Nysa-Brzeg" prezentowana w hali grodkowskiego Dworca po jego kapitalnym remoncie.
- pracownicy biblioteki byli przewodnikami po zabytkach Grodkowa dla przybyłych specjalnym pociągiem gości w ramach akcji "Pociąg do orkiestry".

W 2019 r.:

Remont Ratusza w którym mieści się siedziba biblioteki spowodował ograniczenia zmieniającą się lokalizacją. Zajęcia dla dzieci prowadzone były w szkołach i przedszkolach. Dziennikarka Radia Opola przeprowadziła wywiad z pracownikiem działu edukacji regionalnej w formie opowieści o najciekawszych miejscach Grodkowa. Podobny w formie spacer po Grodkowie prowadziła dyrektor biblioteki dla Radia Agora. W czerwcu została uroczystie otwarta wystawa plenerowa: "250 rocznica urodzin Józefa Elsnera". Wystawie towarzyszyła publikacja: "Portret mistrza Józefa Elsnera". Na zakończenie roku elsnerowskiego został zorganizowany konkurs plastyczny dla trzech kategorii wiekowych. Podsumowanie konkursu wraz z uroczystym otwarciem wystawy nastąpiło 10 stycznia 2020 r. Od maja do października dla wszystkich chętnych zorganizowane zostało zwiedzanie miasta na podstawie wydanej mapy - folderu: "Zagadkowy Grodków". Mapa została przetłumaczona na język niemiecki i podczas Dni Grodkowa goście z Niemiec zwiedzali miasto z pracownikiem działu edukacji regionalnej.

W 2020 r.:

Na początku 2020 r. zostały podjęte działania Miejskiej i Gminnej Biblioteki Publicznej w Grodkowie w zakresie popularyzacji wiedzy o historii i zabytkach Gminy Grodków.

Ośrodek Kultury i Rekreacji w Grodkowie realizował cele związane z ochroną zabytków gminy poprzez popularyzowanie i upowszechnianie wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury, popularyzowanie wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym, eksponowanie poszczególnych zabytków i walorów krajobrazu kulturowego, łączenie turystyki historycznej i przyrodniczej, podejmowanie działań edukacyjnych podnosząc atrakcyjność swojego regionu dla gości i mieszkańców. Cele te realizowane były poprzez przeprowadzanie w latach 2018 i 2019 kolejnych edycji Konkursu Fotograficznego OKiR "Moje miasto Grodków - architektura, ludzie, wydarzenia, natura".

Realizacja określonego w programie celu w ramach „Priorytetu IV – Rozszerzanie zasobu i ochrona dziedzictwa kulturowego”.

Burmistrz Grodkowa dnia 16 października 2019 r. wydał Zarządzenie nr 0050.162.2019 w sprawie przyjęcia Gminnej Ewidencji

Rada Miejska w Grodkowie nie podjęła nowych chwał w sprawie uchwalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W istniejących oraz opracowywanych planach zagospodarowania przestrzennego uwzględniono ochronę zabytków i dziedzictwa kulturowego.

Dla terenów, które nie są objęte miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego wydawane są przez Burmistrza Grodkowa decyzje o warunkach zabudowy lub decyzje o ustaleniu lokalizacji celu publicznego, w których również znajdują się wytyczne dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego, ochrony zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Wszystkie plany czy decyzje uzgadniane są z Wojewódzkim lub Powiatowym Konserwatorem Zabytków.

W gminie Grodków było wyselekcjonowanych 17 egzemplarzy najcenniejszych drzew objętych ochroną pomnikową. W 2019 roku Rada Miejska w Grodkowie Uchwałą z dnia 25 września nr XI/86/19 ustanowiła kolejnym pomnikiem przyrody drzewo z gatunku dąb szypułkowy rosnący na działce nr 3/2 w Rogowie uznając jego walory krajobrazowe. Istniejące na terenie gminy parki i pomniki przyrody są poddane opiece Urzędu Miejskiego w Grodkowie. W parkach tych przy udziale pracownika ochrony środowiska oraz we współpracy z sołtysami prowadzone są prace porządkowe oraz usuwanie samosiewów czy suchych konarów.

7.1 Priorytety i kierunki działań programu opieki nad zabytkami

Priorytet I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno - gospodarczego gminy	
Kierunki działań:	Zadania:
1.1. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	<p>1.1.1. Rewaloryzacja starego miasta w ramach średniowiecznych założenia w Grodkowie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ odtworzenie zabytkowych budynków w starej części Grodkowa, ✓ wykonanie badań archeologiczno - konserwatorskich, ✓ opracowanie koncepcji rewaloryzacji założenia starego miasta, ✓ prace konserwatorskie i restauratorskie przy najcenniejszych kamienicach w obrębie starego miasta, ✓ renowacja elewacji kamienic w obrębie starego miasta (przywrócenie oryginalnej kolorystyki tynków, prace konserwatorskie przy detalu architektonicznym, prace konserwatorskie przy zniszczonych stolarkach okiennych i drzwiowych, odtworzenie oryginalnych pokryć dachowych), ✓ ustalenie wytycznych dla nowej zabudowy oraz zabudowy pustych działek, ✓ określenie i ujednoczenie zasad w zakresie umieszczania szyldów i reklam na obiektach zabytkowych, ✓ wprowadzenie iluminacji najważniejszych obiektów, ✓ uporządkowanie skwerów wokół murów miejskich wraz ze zmianą nawierzchni ścieżek wzdłuż murów, ✓ wprowadzenie funkcji związanych z obsługą ruchu turystycznego do obiektów należących do gminy, w tym m.in. do wież bramnych. <p>1.1.2. Działania ochronne na terenie plant miejskich oraz cmentarzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ prowadzenie bieżących prac pielęgnacyjnych roślinności w obrębie plant miejskich i parku, ✓ opracowanie aktualnej ewidencji cmentarzy. <p>1.1.3. Podjęcie działań ochronnych oraz prac renowacyjnych przy przydrożnych i przydomowych kapliczkach, figurach i krzyżach z terenu gm. Grodków:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ rozpoznanie tego typu obiektów na terenie gminy, ✓ uwzględnienie ochrony obiektów w aktualizowanych i tworzonych miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. ✓ pozyskanie funduszy na odnowę tego typu obiektów. <p>1.1.4. Rewaloryzacja zespołów dworsko-parkowych i folwarcznych:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ prowadzenie bieżących prac pielęgnacyjnych, konserwatorskich, porządkowych i zabezpieczających przy obiektach zabytkowych stanowiących własność gminy (w ramach opracowanego planu remontów), ✓ opracowanie długofalowego, uwzględniającego kompleksowość działań planu remontów zabytkowych zespołów dworsko-parkowych i pałacowo-parkowych z terenu gminy, ✓ w gospodarce nieruchomościami przyjęcie zasady dalszego nie rozdrabniania własności zespołów zabytkowych w tym zwłaszcza zespołów pałacowo-parkowych czy samych parków. <p>1.1.5. Zachowanie i ochrona zabytkowego układu i zabudowy wsi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ podejmowanie przez gminę starań o zachowanie i ochronę zabytkowego układu i charakterystycznej zabudowy wsi w tym zwłaszcza wsi Osiek Grodkowski, Jeszkotle i Kopice, ✓ wspomaganie prywatnych inicjatywy dążących do tego samego celu, ✓ dążenie do zachowania XIX-wiecznego wyglądu oraz ukształtowania poszczególnych zagród z charakterystycznymi domami szczytowymi i bramami wjazdowymi, ✓ na obszarach historycznie ukształtowanych centralnych części wsi Bąków, Gałączyce, Gierów, Gnojna, Goła Grodkowska, Jędrzejów, Kobiela, Kolnica, Lipowa, Młodoszowice, Przylesie Dolne, Wierzbnik, Więcmierzyce, Wojsław i Żelazna zaleca się zachowanie zabytkowego układu ulic, oraz uzgadnianie działalności inwestycyjnej z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. <p>1.1.6. Rewitalizacja obiektów przemysłowych na terenie Grodkowa:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ zespół browaru miejskiego (nadanie nowych funkcji). <p>1.1.7. Utrzymanie w dobrym stanie zabytków stanowiących własność gminy Grodków (wpisanych do rejestru zabytków i ewidencji zabytków).</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ stworzenie harmonogramu niezbędnych prac przy obiektach zagrożonych i wymagających interwencji konserwatorskiej, ✓ przeprowadzenie prace remontowych i konserwatorskich przy obiektach znajdujących się w złym stanie, a prezentujących znaczne wartości zabytkowe lub historyczne i walory architektoniczne, ✓ określenie zasad i konsekwentne ich wdrażanie w zakresie umieszczania szyldów i reklam na obiektach zabytkowych, ✓ nadzorowanie przestrzegania zakazu wykonywania na terenie stanowisk archeologicznych lub w ich obrębie nielegalnych poszukiwań, prac głębokościowych, wykonywania wykopów lub prowadzenia robót budowlanych bez zgody Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. <p>1.1.8. Kontrolowanie przez władze gminy dbałości o zabytki.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ stosowanie okresowych przeglądów stanu zachowania i zabezpieczeń obiektów zabytkowych zgodnie z Gminnym planem ochrony zabytków Gminy Grodków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, ✓ monitorowanie bieżących prac pielęgnacyjnych, porządkowych i zabezpieczających prowadzonych na terenie gminy parków, alei i cmentarzy. Uzupełnianie nasadzeń w zabytkowych alejach, ✓ opracowanie planu systematycznych kontroli stanu utrzymania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach komunalnych, ✓ monitoring umów dotyczących sprzedaży zabytków osobom i przedsiębiorstwom prywatnym, pod kątem realizacji zobowiązań tych podmiotów względem zakupionych obiektów. <p>1.1.9. Ochrona obiektów zabytkowych - nieużytkowanych z terenu gminy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ stworzenie przez Gminę listy obiektów zabytkowych nie użytkowanych oraz udostępnienie tego typu informacji np. na stronie internetowej w celu znalezienia użytkowników lub właścicieli dla zdegradowanych obiektów, ✓ podjęcie działań w celu znalezienia odpowiedzialnych użytkowników dla zdegradowanych i nieużytkowanych obiektów zabytkowych na terenie gminy poprzez przygotowanie oferty inwestycyjnej i udostępnienie jej na oficjalnej stronie internetowej Urzędu Miasta i Gminy w Grodkowie. <p>1.1.10. Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą (montaż instalacji przeciwpożarowej i alarmowej, zabezpieczeń przeciw włamaniom, znakowanie i ewidencjonowanie zabytków ruchomych itp.).</p> <p>1.1.11. Aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych.</p> <p>1.1.12. Dofinansowanie prac konserwatorskich i remontowych nie będących własnością Gminy poprzez stworzenie uchwały odnośnie dotacji na prace remontowo - konserwatorskie przy zabytkach.</p>
<p>1.2. Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego</p>	<p>1.2.1. Uporządkowanie i rewitalizacja parków podworskich:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ prowadzenie polityki nierozdzielania własnościowego zespołów pałacowo-parkowych, ✓ opieka nad parkami i pomnikami przyrody, ✓ uporządkowanie i oczyszczenie parków z samosiewów, ✓ wykorzystać istniejące założenia parkowe jako miejsca czynnego wypoczynku i rekreacji, ✓ wszczęcie procedury o wpisanie parków ujętych w rejestrze zabytków woj. opolskiego na Listę preferencyjną parków i ogrodów zabytkowych dla Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Ewentualne umieszczenie danego założenia parkowego lub ogrodowego na Liście stwarza możliwość ubiegania się o dofinansowanie z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW), ✓ wyselekcjonowanie najcenniejszych egzemplarzy drzew kwalifikujących się do objęcia ochroną pomnikową zwłaszcza w parku w Gierowie,

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ połączenie wszystkich parków z terenu gminy specjalnymi ścieżkami rowerowymi, ✓ zaopatrzenie parków w specjalne tablice z informacjami o ich historii, kompozycji założenia oraz najcenniejszych okazach dendrologicznych, <p>1.2.2. Włączanie problemów ochrony zabytków do zadań strategicznych, wynikających z koncepcji i planów rozwoju gminy,</p> <p>1.2.3. Sporządzenie, uchwalenie i aktualizowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów wiejskich:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ ochronę historycznie ukształtowanego układu dróg, historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych oraz relacji przestrzennych pomiędzy zespołami zabytkowej zabudowy, ✓ wypełnianie zabudową wolnych działek budowlanych w obszarach centrów wsi oraz historycznych siedlisk w zgodzie z historyczną kompozycją danego układu i gabarytami oraz formą architektoniczną tworzącej go zabudowy, ✓ wyznaczanie w planach miejscowych nowych terenów pod zabudowę na zasadzie kontynuacji historycznych siedlisk, objęcie strefą „B” ochrony konserwatorskiej obiektów proponowanych do ujęcia w GEZ, uwzględnienie w miejscowych planach kapliczek, przydrożnych krzyży i wolnostojących kolumn z figurami, nie ujętych w gminnej ewidencji zabytków, a charakterystycznych dla krajobrazu kulturowego gminy i regionu. <p>1.2.4. Konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną w planach zagospodarowania przestrzennego.</p> <p>1.2.5. Uaktualnienie stref ochrony stanowisk archeologicznych na załącznikach graficznych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.</p> <p>1.2.6. Ochrona panoram oraz przedpola widokowych poszczególnych obiektów, zespołów bądź układów.</p> <p>1.2.7. Okresowe przeglądy stanu zachowania i zabezpieczeń obiektów zabytkowych z terenu Gminy,</p> <p>1.2.8. Podjęcie działań zmierzających do utworzenia Parków Kulturowych na terenie gminy.</p> <p>1.2.9. Aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków oraz Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Grodków.</p> <p>1.2.10. Współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Opolu.</p> <p>1.2.11. Opracowanie katalogu form budownictwa regionalnego,</p> <p>1.2.12. Opracowanie studium widokowo - krajobrazowego obszaru gminy.</p>
<p>1.3. Podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami</p>	<p>1.3.1. Wspieranie utrzymania na rynku pracy zanikających rzemiosł i zawodów.</p> <p>1.3.2. Szkolenie osób bezrobotnych w rzemiosłach związanych z tradycyjną sztuką budowlaną.</p> <p>1.3.3. Współpraca z Urzędami Pracy w zakresie prowadzenia bieżących prac pielęgnacyjnych, porządkowych i zabezpieczających na terenach objętych ochroną.</p> <p>1.3.4. Utworzenie w strukturze Urzędu Gminy stanowiska doradcy do spraw pozyskiwania środków finansowych na opiekę nad zabytkami.</p>

Priorytet II: Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego	
Kierunki działań:	Zadania:
<p>2.1. Promocja i popularyzacja zabytków nieruchomych</p>	<p>2.1.1. Publikowanie materiałów reklamowych i turystycznych opisujących istniejące zabytki na terenie gminy.</p> <p>2.1.2. Opracowanie informatora o zabytkach i obiektach posiadających wartość historyczną.</p> <p>2.1.3. Popularyzacja dobrych realizacji konserwatorskich i budowlanych przy zabytkach.</p> <p>2.1.4. Popularyzacja dobrych praktyk projektowych przy zabytkach.</p>

<p>2.2. Promocja i popularyzacja spuścizny historycznej i krajobrazu kulturowego</p>	<p>2.2.1. Opracowanie mapy zabytków gminy, będącej przystępną i czytelną formą informacji wizualnej przeznaczonej dla mieszkańców i potencjalnych turystów.</p> <p>2.2.2. Wytyczenie i opracowanie nowych, tematycznych szlaków turystycznych, promujących historię i bogactwo kulturowe gminy, np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ włączenie pałaców i dworów z terenu gminy do Szlaku zamków, pałaców i dworów Opolszczyzny, ✓ utworzenie ścieżki rekreacyjno-edukacyjnej szlakiem pałaców, dworów, zespołów folwarcznych i parków podworskich gminy, ✓ tworzenie ścieżek edukacyjnych (fragmenty dłuższych szlaków turystycznych) z włączeniem zabytków oraz stanowisk archeologicznych, zwłaszcza grodzisk, połączonych z innymi elementami krajobrazu kulturowego i przyrodniczego, ✓ połączenie Grodkowa z pozostałymi, najciekawszymi pod względem turystycznym, miejscowościami ścieżkami rowerowymi. Przygotowanie specjalnych map i informatorów z historią najważniejszych obiektów zabytkowych, ✓ szlak kapliczek, figur i krzyży przydrożnych oraz przydomowych z terenu gminy. <p>2.2.3. Ulepszenie istniejących już szlaków turystycznych polegające na stworzeniu ujednoczonego systemu tablic informacyjnych dotyczących historii obiektów zabytkowych położonych na trasie szlaków oraz informacji na temat wartościowych obiektów zabytkowych mieszczących się w okolicy.</p> <p>2.2.4. Udział pracowników Urząd Gminy w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego, jako merytoryczne wsparcie samorządów w skutecznym zarządzaniu dziedzictwem kulturowym, przez co jego efektywną ochroną i wykorzystaniem w rozwoju społecznym i gospodarczym.</p> <p>2.2.5. Przygotowanie właścicieli obiektów zabytkowych do absorpcji środków z Funduszy Europejskich, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.</p> <p>2.2.6. Organizowanie i dalsze dofinansowanie lokalnych inicjatyw związanych z propagowaniem tradycji, tożsamości, historii (współpraca ze stowarzyszeniami, szkołami, osobami fizycznymi) - jarmarki, spotkania, konkursy, wystawy,</p> <p>2.2.7. Wprowadzenie tematyki ochrony dziedzictwa oraz historii regionu do szkół.</p> <p>2.2.8. Opracowanie a także wspieranie publikacji (broszura, folder, przewodnik) obejmujących zagadnienia związane z historią miejscowości, zabytkami oraz z zasadami ochrony dóbr kultury.</p> <p>2.2.9. Opracowanie ujednoczonych tablic informacyjnych zawierających dane o historii wsi i obiektach zabytkowych na jej obszarze (np. przy wjazdach do miejscowości) oraz tablic z krótkim opisem przy obiektach zabytkowych.</p> <p>2.2.10. Uczestnictwo Urzędu Gminy w organizowanych przez Narodowy Instytut Dziedzictwa Europejskich Dniach Dziedzictwa - największego w Europie wydarzenia promującego dziedzictwo kulturowe.</p> <p>2.2.11. Popularyzacja zabytków i zasobu kulturowego w środkach masowego przekazu (radio, telewizja, prasa).</p>
<p>2.3. Ułatwienie dostępu do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy</p>	<p>2.3.1. Aktualizowanie informacji o obiektach zabytkowych na stronie internetowej Urzędu Gminy.</p> <p>2.3.2. Publikacja artykułów o tematyce historii regionu na internetowej stronie gminy.</p> <p>2.3.3. Wygenerowanie mapy z zabytkami (na podstawie GEZ) oraz z elementami dziedzictwa do celów edukacyjnych i promocyjnych.</p>

<p>Priorytet III: Edukacja i szerzenie wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym</p>	
<p>Kierunki działań:</p>	<p>Zadania:</p>
<p>3.1. Szerzenie wiedzy - działania informacyjne</p>	<p>3.1.1. Udostępnianie zainteresowanym posiadanych informacji i dokumentacji historycznej bądź danych bibliograficznych.</p> <p>3.1.2. Wypracowanie możliwości, publikacji krótkich artykułów o tematyce dziedzictwa kulturowego regionu na łamach popularnej regionalnej prasy codziennej.</p>

	<p>3.1.3. Propagowanie wiedzy na temat lokalnej specyfiki budowlanej i zachowania ciągłości tradycji oraz idei jej poszanowania.</p> <p>3.1.4. Organizowanie spotkań pracowników służb konserwatorskich z miejscową społecznością.</p> <p>3.1.5. Tworzenie ścieżek edukacyjnych w celu uświadomienia roli zabytków w krajobrazie kulturowym.</p> <p>3.1.6. Współorganizowanie wszelkiego rodzaju wystaw poświęconych historii regionu oraz ochronie obiektów zabytkowych.</p> <p>3.1.7. Ochrona i promocja lokalnej tradycji oraz poszanowanie dla technicznego i przemysłowego dziedzictwa gminy.</p> <p>3.1.8. Organizowanie pikników rodzinnych z elementami tradycji lokalnej połączonych z wycieczkami turystycznymi z przewodnikiem w celu umożliwienia zapoznania się przez uczestników z zabytkami na co dzień niezauważanymi.</p>
3.2. Szerzenie wiedzy-działania promocyjne	<p>3.2.1. Organizowanie i wspieranie realizacji konkursów (np. z historii regionu) i wystaw (w szczególności fotograficznych i malarskich).</p> <p>3.2.2. Opracowanie cyklu szkoleń wraz z materiałem poglądowym skierowanego do mieszkańców i właścicieli obiektów zabytkowych, mających na celu promowanie standardów w zakresie rewaloryzacji i remontowania obiektów zabytkowych oraz możliwości pozyskiwania funduszy na ten cel.</p> <p>3.2.3. Ustanowienie i przyznawanie nagrody za osiągnięcia w dziedzinie rozpowszechniania i ochrony kultury materialnej gminy (w tym projektów maturalnych i prac magisterskich i dyplomowych).</p> <p>3.2.4. Ochrona i promocja odrębnych cech lokalnych, pielęgnacja tradycji oraz poszanowanie dla technicznego i przemysłowego dziedzictwa gminy.</p>
3.3. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego	<p>3.3.1. Informowanie młodzieży szkolnej o zasobach krajobrazu kulturowego gminy oraz upowszechnienie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego.</p> <p>3.3.2. Współpraca przy organizacji wycieczek po najciekawszych i najważniejszych miejscowościach w Gminie.</p> <p>3.3.3. Współpraca przy organizacji szkoleń związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.</p>

Priorytet IV: Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego	
Kierunki działania:	Zadania:
4.1. Monitoring zasobów, systematyczna aktualizacja i uzupełnianie gminnej ewidencji zabytków	<p>4.1.1. Systematyczna aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ zakładanie nowych kart adresowych w uzgodnieniu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków dla zabytków dotychczas nierozpoznanych i nie uwzględnionych w ewidencji, a istotnych dla obrazu dziedzictwa kulturowego na terenie gminy, ✓ uzupełnienia lub skorygowanie danych adresowych oraz nr działek ewidencyjnych, ✓ aktualizacja zmian w stosunkach własnościowych oraz zmian stanu prawnego jak aktualne formy ochrony, ✓ systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane nowe dane i aktualizowaną w przypadku zmian w wyniku rozbiórek i remontów dokumentację fotograficzną, ✓ propozycje skreślenia z ewidencji obiektów nieistniejących oraz takich, które utraciły cechy zabytkowe w wyniku modernizacji, ✓ udostępnianie opracowanych kart adresowych do celów projektowych i badawczych dla służb i podmiotów opracowujących wszelkie plany zagospodarowania przestrzennego czy inne programy: np. rewitalizacyjne, opieki nad zabytkami, ✓ sprawozdanie z realizacji założeń Gminnego programu opieki nad zabytkami (zgodnie z art. 87 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami),

	4.1.3. Realizacja kierunków i zasad polityki przestrzennej wskazanej w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy dotyczących dziedzictwa kulturowego i zabytków, krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej.
4.2. Gromadzenie informacji i materiałów o przeszłości gminy	4.1.1. Stworzenie ogólnodostępnego kanału zbierania informacji o zabytkach znajdujących się w rękach prywatnych, 4.1.2. Gromadzenie materiałów archiwalnych (tj. starych zdjęć, map itp.) ilustrujących dawny obraz przestrzeni gminy.
4.3. Rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych	4.3.1. Prowadzenie, wspieranie i w miarę możliwości finansowanie działań dokumentujących dziedzictwo kulturowe gminy (m.in.: badania archeologiczne, historyczne i archiwalne).

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania określone w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami gminy Grodków będą wykonywane przy pomocy następujących instrumentów:

- ✓ instrumentów prawnych - wynikających z przepisów ustawowych, obejmujących między innymi uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, stref ochrony konserwatorskiej, wykonywanie decyzji administracyjnych wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- ✓ instrumentów finansowych obejmujących między innymi finansowanie prac konserwatorskich, remontowych i archeologicznych, udzielanie dotacji na finansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych,
- ✓ instrumentów koordynacji obejmujących między innymi realizację zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w dokumentach strategicznych Województwa Opolskiego,
- ✓ instrumentów społecznych obejmujących między innymi działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi,
- ✓ instrumentów kontrolnych obejmujących między innymi aktualizację gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Proces osiągnięcia celów wytyczonych w Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Grodków będzie monitorowany poprzez analizę stopnia ich realizacji. Analiza ta będzie dokonywana każdorazowo przez Burmistrza Miasta, zgodnie z ustaleniami art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Z realizacji programów burmistrz sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio radzie miasta. Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji gminnego programu uwzględniająca: wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami oraz efektywność ich wykonania.

- Ocena poziomu realizacji Programu winna uwzględniać m.in.:
- ✓ bieżący monitoring gminnej ewidencji zabytków uwzględniający informacje o stanie zachowania obiektów, zmianach lokalizacyjnych, zmianach stosunków własnościowych,
  - ✓ ocenę zaawansowania prac związanych z rewitalizacją obiektów zabytkowych,
  - ✓ ocenę prac związanych z opracowaniem aktów prawa miejscowego dla terenów o wysokich wartościach kulturowych,
  - ✓ ocenę aktywności kulturalnej lokalnej społeczności, w tym ocena przedsięwzięć folklorystycznych i zainteresowań tradycyjnym rękodziełem,
  - ✓ ocenę aktywności placówek kulturalnych,
  - ✓ ocenę wykorzystania i funkcjonowania szlaków turystycznych oraz towarzyszącej im infrastruktury,
  - ✓ ocenę realizacji programu edukacji i promocji zabytków, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych technik informatycznych,
  - ✓ ocenę kontaktów z właścicielami obiektów w zakresie działań zmierzających do rewitalizacji obiektów zabytkowych.

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami. Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł wewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Szczególnie ochronie zabytków poświęcone są programy operacyjne uruchomione przez **Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego** (www.mkidn.gov.pl), pozwalające na uzyskanie dofinansowania na realizację zadań publicznych z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego:

1. Programy z zakresu dziedzictwa kulturowego z następującymi priorytetami:

- ✓ ochrona zabytków, którego celem jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane przez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne,
- ✓ kolekcje muzealne, którego celem jest wspieranie działalności muzeów poprzez tworzenie oraz systematyczne wzbogacanie zbiorów i kolekcji o randze narodowej i regionalnej,
- ✓ wspieranie działań muzealnych,
- ✓ kultura ludowa i tradycyjna,
- ✓ ochrona zabytków archeologicznych,
- ✓ ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą, Miejsca Pamięci Narodowej za granicą, badanie polskich start wojennych, wspieranie samorządowych instytucji kultury - opiekunów miejsc pamięci, wspieranie opieki nad miejscami pamięci i trwałymi upamiętnieniami w kraju.

2. Program „Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego”, którego celem jest zwiększenie efektywności wykorzystania funduszy europejskich na rzecz rozwoju kultury poprzez zapewnienie

środków na pokrycie tzw. wkładu własnego dla zadań, które ubiegają się o dofinansowanie w ramach programów europejskich.

3. Inne programy, w których mogą się mieścić cele związane z ochroną i promocją dziedzictwa kulturowego, jak program „Kultura cyfrowa” itd.

Opolski Wojewódzki Konserwator Zabytków (www.wuozopole.pl)

System finansowania zabytków został określony w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art.71-83a). Przede wszystkim dotacje przyznawane przez urzędy konserwatorskie mogą być udzielane na prace planowane do wykonania lub jako refundacje poniesionych wcześniej nakładów. Wnioski do wojewódzkiego konserwatora zabytków na prace planowane składa się do 28 lutego roku, w którym ma być udzielona dotacja. W przypadku refundacji - wniosek składa się do 30 czerwca - roku, w którym dotacja ma być udzielona, na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku. Ilość i wysokość udzielanych dotacji zależy od ilości zgłoszonych wniosków i wartości środków posiadanych w budżecie przez WKZ na ten cel. Zwykle dotacje nie przekraczają 50 % wartości całości prac, choć istnieje możliwość dofinansowania prac do 100% wartości zadania, jednak pod ściśle określonymi warunkami, dotyczącymi przede wszystkim stanu zachowania zabytku i jego szczególnej wartości lub też skomplikowanych pod względem technologicznym prac lub robót.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji (www.mswia.gov.pl)

Program Razem bezpieczniej związany w dofinansowaniem zadań z zakresu poprawy bezpieczeństwa i zabezpieczenia obiektów zabytkowych (systemy p. pożarowe i p. włamaniowe) adresowane do jednostek samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych, kościołów i związków wyznaniowych.

Fundusz Kościelny przeznaczony m.in. na remonty i konserwację obiektów sakralnych o wartości zabytkowej, tylko na podstawowe prace zabezpieczające sam obiekt (remonty dachów, elewacji, osuszanie i odgrzybianie, remonty instalacji itp.) – bez otoczenia, wystroju i obiektów towarzyszących. Podmiotami uprawnionymi do otrzymania dotacji są osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, działających na podstawie ustaw o stosunku Państwa do kościołów oraz związków wyznaniowych.

Fundusze europejskie

Strony www.funduszeuropejskie.gov.pl i www.interreg-central.eu dostarczają aktualnych informacji na temat europejskich funduszy strukturalnych i działających w ich ramach programów.

Należy zaznaczyć, że okres programowania na lata 2014 – 2020 dobiega końca, większość środków jest już rozdysponowana a projekty są wykonane lub w trakcie realizacji. Program opieki nad zabytkami będzie realizowany w ramach nowej perspektywy finansowej. Brak jest szczegółów dotyczących możliwości finansowania dziedzictwa kulturowego ze środków Unii Europejskiej z perspektywy programowej na lata 2021 - 2027. Na chwilę obecną dostępne jest Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy.

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności, COM (2018) 372 określa: cele szczegółowe i zakres interwencji obu funduszy, tak aby wsparcie inwestycyjne było zgodne z celami Unii Europejskiej w zakresie tej polityki spójności i zrównoważonego rozwoju, wymogi dotyczące koncentracji tematycznej oraz inwestycji w zakresie rozwoju terytorialnego. Rozporządzenie obejmuje wyłączenia dotyczące zakresu interwencji, zasady koncentracji tematycznej oraz instrumenty wymiaru terytorialnego, w tym zrównoważony rozwój obszarów miejskich.

Obecnie wiadomo, że wsparcie kultury i ochrony zabytków w perspektywie finansowej 2021 – 2027 będzie możliwe w ramach Celu Polityki 5 Europa bliżej obywateli dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich, wiejskich i przybrzeżnych w ramach inicjatyw lokalnych.

Wszystkie inwestycje realizowane w Celu Polityki 5 muszą być wdrażane poprzez instrumenty terytorialne, wskazane w art. 22 projektu rozporządzenia ogólnego (zintegrowane inwestycje terytorialne - ZIT, rozwój lokalny kierowany przez społeczność – RLKS, inne narzędzia terytorialne).

Cel Polityki 5 będzie wdrażany poprzez realizację projektów wynikających ze strategii terytorialnych obejmujących swoim zakresem cele szczegółowe i rodzaje interwencji, m. in. takie jak:

- ✓ ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury, jako ważnych czynników rozwoju społeczno-gospodarczego danego obszaru,
- ✓ rozwój obszarów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, jak też opartych o właściwości uzdrowiskowe i walory kulturowe stanowiące o ich wysokiej atrakcyjności turystycznej, m.in. na potrzeby rozwoju sektora turystyki, ekoturystyki czy srebrnej gospodarki.

Kluczowym aspektem realizacji tych działań będzie partycypacja społeczna podczas przygotowania i wdrażania dokumentów strategicznych niezbędnych dla wdrażania Celu Polityki 5, co ma przyczynić się do aktywizacji lokalnej społeczności na rzecz pobudzania rozwoju społeczno-gospodarczego oraz wzmacniania poczucia tożsamości i integracji społeczności lokalnej na rzecz rozwoju lokalnego. Cel Polityki 5 będzie finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Oprócz europejskich funduszy strukturalnych, istnieje możliwość skorzystania z dotacji **Norweskiego Mechanizmu Finansowego** oraz **Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego** (informacje dostępne na stronie www.eog.gov.pl), które od lat aktywnie wspierają działania z zakresu ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego oraz infrastruktury kultury.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej - możliwe jest dofinansowanie prac konserwatorskich przy zabytkowych układach parkowych, parkowo-wodnych i ogrodowych w ramach programu Ochrona i przywracanie różnorodności biologicznej i krajobrazowej. Beneficjenci to jednostki samorządu terytorialnego i ich związki, parki krajobrazowe i ich zespoły, uczelnie wyższe; organizacje pozarządowe, stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego i jednostki organizacyjne PGL Lasy Państwowe; podmioty będące właścicielem lub zarządcą zabytkowych parków i ogrodów.

Środki samorządowe z budżetu województwa opolskiego i powiatu brzeskiego. Ze środków województwa i powiatu mogą być udzielane dotacje celowe na realizację zadań związanych z pracami konserwatorskimi, restauratorskimi lub robotami budowlanymi przy zabytkach, znajdujących się na obszarze województwa (powiatu) opolskiego, posiadających istotne znaczenie kulturowe zgodne z zapisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 71-83a). Samorządy w corocznym ogłoszeniu podają wysokość środków finansowych przeznaczonych na dotacje, terminy składania wniosków oraz sposób ich rozpatrzenia.

Wsparcie finansowe zadań z zakresu edukacji dziedzictwa kulturowego realizowane jest przez program Narodowego Instytutu Dziedzictwa pn. „**Wspólnie dla dziedzictwa**”. Jest to program adresowany do organizacji pozarządowych, a jego zadaniem jest wsparcie działań dotyczących identyfikacji, dokumentacji i szerokiego upowszechniania dziedzictwa kulturowego. Minimalna kwota dofinansowania w roku 2020 wynosi 5 tysięcy złotych, zaś maksymalna kwota to 80.000 zł. W ramach programu przewidziano możliwość realizacji zadań przy następujących działaniach:

a) prace porządkowe przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub włączonych do ewidencji zabytków i w ich otoczeniu, prowadzące do zabezpieczania, utrwalenia, uczytelnienia oraz zachowania substancji i wartości zabytku,

b) działania przy identyfikowaniu, inwentaryzowaniu i dokumentowaniu dziedzictwa kulturowego (materialnego i niematerialnego), prowadzące do rozpoznania, utrwalenia oraz zachowania dziedzictwa kulturowego i jego wartości,

c) działania zmierzające do wzmacniania praktyk społeczno-kulturowych, tradycji, w tym tradycji rękodzielniczych i związanych z przekazami ustnymi, upowszechniania umiejętności, w tym umiejętności związanych z rzemiosłem lub tradycyjnymi technikami budowlanymi, umożliwiające zachowanie zabytków i ich wartości,

d) działania edukacyjne oraz popularyzujące dziedzictwo kulturowe (materialne i niematerialne) i wiedzę na jego temat lub na temat jego wartości, prowadzące do zwiększenia świadomości społecznej

wartości dziedzictwa i wzmacniania społecznej woli zachowania dziedzictwa i korzystania z jego wartości.

Więcej informacji na stronie: <http://wolontariat.nid.pl>.

Źródłem finansowania opieki nad zabytkami mogą być również **środki pozyskane od firm, fundacji, stowarzyszeń lub osób prywatnych.**

11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego, dysponującego tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zadaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd miejski powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

1) opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest gmina,

2) kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze gminy.

Gmina jest ustawowo zobligowana do opieki nad obiektami zabytkowymi, których jest właścicielem: utrzymywania w dobrym stanie technicznym, przeprowadzania remontów i bieżących konserwacji. Niezależnie od zapisów legislacyjnych gmina powinna dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytków, jak i całej przestrzeni publicznej, wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów zachęcać do dłuższych pobytów.

Lista realizacji zadań z zakresu ochrony zabytków została omówiona na s. 82-84 niniejszego opracowania.

Materiały wykorzystane w tekście:

- 1) Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 ze zm.).
- 2) Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2022, poz. 840).
- 3) Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2022, poz. 559, ze zm.).
- 4) Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t. j. Dz. U. z 2022, poz. 503).
- 5) Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (t. j. Dz. U. z 2022, poz. 88).
- 6) Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t. j. Dz. U. z 2022, poz. 1079).
- 7) Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t. j. Dz. U. z 2022, poz. 916).
- 8) Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t. j. Dz. z U. 2021, poz. 1899).
- 9) Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t. j. Dz. U. z 2020, poz. 194).
- 10) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t. j. Dz. U. z 2022, poz. 857, ze zm.).
- 11) Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t. j. Dz. U. z 2022, poz. 385).
- 12) Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t. j. Dz. U. z 2019, poz. 1479).
- 13) Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t. j. Dz. U. z 2020, poz. 164).
- 14) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 sierpnia 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2019, poz. 1721).
- 15) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019, poz. 1886).
- 16) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 28.04.2017 r. ws. Listy Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017, poz. 928).
- 17) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 16.08.2017 r. ws. dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2017, poz. 1674).
- 18) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 10.01.2014 r. ws. dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014, poz. 110).
- 19) Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 9.02.2004 r. ws. wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004, poz. 259).
- 20) Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 25.08.2004 r. ws. organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004, poz. 2153).
- 21) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 18.04.2011 r. ws. wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011, poz. 510).
- 22) Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022.
- 23) Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030.
- 24) Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030.
- 25) Program Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2020-2023.
- 26) Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego.
- 27) Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego - Opolskie 2030 r.
- 28) Strategia Rozwoju Powiatu Brzeskiego na lata 2021-2030.
- 29) Strategia Rozwoju Gminy Grodków na lata 2014-2023.

- 30) Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Grodków.
- 31) Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Grodków.
- 32) Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Grodków.
- 33) Materiały udostępnione przez Urząd Gminy.
- 34) Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Grodków, 2017 r.
- 35) Program Opieki nad Zabytkami Gminy Grodków na lata 2018-2021.
- 36) Program Opieki nad Zabytkami Gminy Grodków na lata 2012-2015.
- 37) A. Legendziewicz, Badania architektury Grodkowa. Średniowieczne fortyfikacje miejskie [w:] Z dziejów Grodkowa i ziemi grodkowskiej cz. 2, Grodków 2015, s. 67-88.
- 38) A. Legendziewicz, Badania architektury Grodkowa. Ratusz i blok śródrynkowy [w:] Z dziejów Grodkowa i ziemi grodkowskiej cz. 2, Grodków 2015, s. 89-111.
- 39) A. Legendziewicz, Badania architektury Grodkowa. Wczesnogotycki kościół parafialny i jego przekształcenia [w:] Z dziejów Grodkowa i ziemi grodkowskiej cz. 2, Grodków 2015, s. 112-136.
- 40) I. Jasińska, Historia rzemiosła, handlu i przemysłu na ziemi grodkowskiej [w:] Z dziejów Grodkowa i ziemi grodkowskiej cz. 2, Grodków 2015, s. 137-151.
- 41) W. M. Cebulka, Grodkowskie cmentarze i miejsca pochówków [w:] Z dziejów Grodkowa i ziemi grodkowskiej cz. 2, Grodków 2015, s. 252-263.

www.zabytek.pl

www.mapy.zabytek.gov.pl/nid/

www.nid.pl

www.samorzad.nid.pl

Spis tabel, rycin i fotograf

Tabele

Tabela 5. Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Gminy Grodków.

Tabela 6. Wykaz zabytkowych parków na terenie Gminy Grodków.

Tabela 7. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego z terenu Gminy Grodków

Tabela 8. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego z terenu Gminy Grodków.

Tabela 5. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego z terenu Gminy Grodków

Ryciny

Ryc. 1. Mapa Gminy Grodków (źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grodków, s. 9).

Ryc. 2. Układ urbanistyczny Starego Miasta (źródło: <https://mapy.zabytek.gov.pl/nid/>).

Ryc. 3. Bogdanów, zespół dworsko-folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1934 r., 5369).

Ryc. 4. Gałęczycze, zespół dworsko-folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1934 r., 5369).

Ryc. 5. Gierów, zespół dworsko-folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1934 r., 5369).

Ryc. 6. Gnojna, zespół dworsko-folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1934 r., 5269).

Ryc. 7. Gola Grodkowska, zespół folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1937 r., 5270).

Ryc. 8. Jaszów, zespół dworsko-folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1936 r., 5469).

Ryc. 9. Jeszkotle, zespół pałacowo-folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1934 r., 5269).

- Ryc. 10. Jędrzejów, zespół pałacowo-folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1934 r., 5369).
- Ryc. 11. Kobiela, zespół dworsko-folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1934 r., 5369).
- Ryc. 12. Kopice, zespół pałacowo-parkowo-folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1936 r., 5370).
- Ryc. 13. Osiek Grodkowski, zespół pałacowo-folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1937 r., 5270).
- Ryc. 14. Polana, zespół dworsko-folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1937 r., 5270).
- Ryc. 15. Przylesie Dolne, zespół folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1937 r., 5270).
- Ryc. 16. Starowice Dolne, zespół dworsko-folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1934 r., 5369).
- Ryc. 17. Strzegów, zespół dworsko-folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1934 r., 5369).
- Ryc. 18. Wierzbnia, zespół folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1934 r., 5369).
- Ryc. 19. Wierzbnik, zespół pałacowo-folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1937 r., 5270).
- Ryc. 20. Więcmierzyce, zespół folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1936 r., 5370).
- Ryc. 21. Żelazna, zespół folwarczny (podkład: www.geoportal.gov.pl; Mapa Messtischblatt, 1936 r., 5370).

Fotografie

- Fot. 1. Bąków. Kościół pw. św. Katarzyny (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 2. Bogdanów. Kościół pw. św. Stanisława (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 3. Gałęczycze. Kościół pw. św. Marcina (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 4. Gnoja. Kościół pw. Matki Bożej Różańcowej (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 5. Grodków, kościół pw. św. Michała Archanioła (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 6. Grodków, kościół ewangelicki (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 7. Jeszkotle. Kościół filialny pw. św. Antoniego (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 8. Jędrzejów. Kościół parafialny pw. śś. Szymona i Judy Tadeusza (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 9. Kobiela. Kościół parafialny pw. św. Jerzego (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 10. Kolnica. Kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 11. Kopice. Kościół parafialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 12. Lipowa. Kościół pw. św. Marcina (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 13. Młodoszowice. Kościół filialny pw. św. Marcina (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 14. Osiek Grodkowski. Kościół filialny pw. Wniebowzięcia NMP (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 15. Przylesie Dolne. Kościół filialny pw. śś. Piotra i Pawła (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 16. Starowice Dolne. Kościół filialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 17. Tarnów Grodkowski. Kościół filialny pw. św. Anny (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 18. Wierzbnik. Kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 19. Więcmierzyce. Kościół filialny pw. św. Bartłomieja (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 20. Grodków. a) Wieża Bramy Lewińskiej, b) Wieża Bramy Ziębickiej, c) Baszta Więzienna (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 21. Grodków. a) mury obronne przy ul. Chrobrego, b) mury obronne przy ul. Warszawskiej (fot. materiały Gminy Grodków).

- Fot. 22. Grodków. a) mury obronne przy ul. Wrocławskiej, b) mury obronne przy ul. Wyspiańskiego (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 23. Gierów. Dwór (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 24. Jaszów. Dwór (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 25. Jeszkotle. Pałac (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 26. Jędrzejów. Pałac, ob. Dom Pomocy Społeczne (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 27. Kobiela. Dwór (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 28. Kopice. Pałac (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 29. Osiek Grodkowski. Pałac (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 30. Polana. Dwór (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 31. Sulisław. Pałac (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 32. Grodków. Dawny browar (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 33. Grodków. Wiatrak typu „holender” (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 34. Grodków. Wiatrak typu „holender” (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 35. Żelazna. Kuźnia (fot. materiały Gminy Grodków).
- Fot. 36. Grodków. Ratusz (fot. materiały Gminy Grodków).

ANEKS 1. WYKAZ OBIEKTÓW NIERUCHOMYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY GRODKÓW

Id	Miejscowość	Ulica	Nr domu	Obiekt	Nr ewid. działki	Datowanie	Nr rejestru
1	Bąków		1	budynek mieszkalny	303/7	pocz. XX w.	
2	Bąków		obok nr 1	młyn	303/2	pocz. XX w.	
3	Bąków		2	budynek administracyjny Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej	25/1	ok. 1915 r.	
4	Bąków		4	budynek mieszkalny	27/3	ok. 1900 r., lata 80-te XX w.	
5	Bąków		4	budynek gospodarczy	27/3	ok. 1825 r.	
6	Bąków		5	budynek mieszkalny	23/3	ok. 1910 r.	
7	Bąków		5	budynek gospodarczy	23/7	ok. 1850 r.	
8	Bąków		6	budynek mieszkalny	23/6	ok. 1890 r.	
9	Bąków		9	budynek mieszkalny	29/1	4 ćw. XIX w.	
10	Bąków		10	budynek mieszkalny	30/1	2 ćw. XIX w., ok. 1905 r.	
11	Bąków		12	kościół filialny pw. św. Katarzyny	50/2	XIV w., XVI w.	886/64 z 15.05.1964 r.
12	Bąków		12	ogrodzenie kościoła filialnego wraz z bramką	50/2	XV/XVI w.	
13	Bąków		13	budynek mieszkalny, dawna plebania i Dom Nauczyciela	33/1	ok. 1900 r.	
14	Bąków		14	budynek mieszkalny	47	ok. 1850 r., pocz. XX w.	
15	Bąków		14	obora	47		
16	Bąków		16	budynek mieszkalny	35/5	3 ćw. XIX w., 1910 r.	
17	Bąków		17	budynek mieszkalny	35/6	ok. 1870 r.	
18	Bąków		23	budynek mieszkalny	40/2	l. 40. XX w.	
19	Bąków		29	budynek mieszkalny	108/1	ok. 1890 r.	
20	Bąków		31	budynek gospodarczy	110		
21	Bąków		34	budynek mieszkalny	62/1	ok. 1915 r.	
22	Bąków		36	stodoła przy Przedszkolu	60/4	III ćw. XIX w.	
23	Bąków		37	budynek mieszkalny	59/2	ok. 1900 r.	
24	Bąków		37	budynek gospodarczy	59/2	III ćw. XIX w.	
25	Bąków		38	budynek mieszkalny	59/1	1900 r.	
26	Bąków		39	budynek mieszkalny	58	ok. 1900 r.	
27	Bąków		40	budynek mieszkalny	57/2	ok. 1860 r.	
28	Bąków		41	budynek mieszkalny	57/1	ok. 1890 r.	
29	Bąków		42	budynek mieszkalny	56/2	3 ćw. XIX w., l. 80. XX w.	
30	Bąków		42	łamus-chlewik	56/2	2 ćw. XIX w.	
31	Bąków		45	budynek mieszkalny	54/5	2 ćw. XIX w., l. 70. XX w.	
32	Bąków		45a	trafostacja	54/3	l. 20. XX w.	
33	Bąków		47	budynek mieszkalny	54/1	IV ćw. XIX w.	

34	Bąków		47	stodoła	54/1	pocz. XX w.	
35	Bąków		52	budynek mieszkalny	24/5	ok. 1915 r.	
36	Bąków		53	budynek mieszkalny	52	pocz XX w.	
37	Bąków		54	budynek mieszkalny	51/2	2 ćw. XIX w., l. 70. XX w.	
38	Bąków		55	budynek mieszkalny	51/1	l. 20. XX w.	
39	Bąków		56	budynek mieszkalny	302	ok. 1900 r., l. 80. XX w.	
40	Bąków		obok nr 56	most	122/1	l. 20. XX w.	
41	Bąków		57	budynek mieszkalny	302	ok. 1850 r., l. 80. XX w.	
42	Bąków		57	stodoła	302		
43	Bąków		58	budynek mieszkalny	295/2	l. 20. XX w.	
44	Bogdanów		1	budynek mieszkalny	2/1	3 ćw. XIX w., l. 70. XX w.	
45	Bogdanów		2	budynek mieszkalny	3	ok. 1880 r., l. 80. XX w.	
46	Bogdanów		6	budynek mieszkalny	7/1	3 ćw. XIX w., l. 80. XX w.	
47	Bogdanów		18A	kościół filialny p.w. Św. Stanisława	36	pocz. XIX w.	1573/66 z 17.08.1966 r.
48	Bogdanów		26	budynek mieszkalny w zespole folwarcznym	167	ok. 1825 r., l. 80. XX w.	
49	Bogdanów		27	budynek mieszkalny w zespole folwarcznym	167	ok. 1825 r., l. 70. XX w.	
50	Bogdanów		29	budynek mieszkalny	162	ok. 1825 r., l. 70. XX w.	
51	Bogdanów		32	budynek mieszkalny	52/2	ok. 1825 r., l. 80. XX w.	
52	Bogdanów			obora I w zespole folwarcznym	201	ok. 1900 r.	
53	Bogdanów			obora II w zespole folwarcznym	201	ok. 1900 r.	
54	Bogdanów			stodoła w zespole folwarcznym	162	ok. 1900 r.	
55	Gałączyce		5	budynek mieszkalny	210	l. 20. XX w.	
56	Gałączyce		8	budynek mieszkalny	223	l. 20. XX w.	
57	Gałączyce		10	budynek mieszkalny	225/1	l. 80. XIX w., l. 80. XX w.	
58	Gałączyce		11	budynek mieszkalny	227	ok. 1936 r.	
59	Gałączyce		12	budynek mieszkalny	228/4	3 ćw. XIX w.	
60	Gałączyce		12	stodoła	228/4	l. 20. XX w.	
61	Gałączyce		14	budynek mieszkalny	195/2	ok. 1910 r., l. 70. XX w.	
62	Gałączyce		21	budynek mieszkalno-usługowy	190	ok. 1910, l. 70. XX w.	
63	Gałączyce		24	remiza strażacka	192/3	ok. 1930 r.	
64	Gałączyce		32	budynek mieszkalny	5	początek XX w.	
65	Gałączyce		34	trafostacja	6/3	l. 20. XX w.	
66	Gałączyce		37	Dom Ludowy	9/1	ok. 1905 r., l. 80. XX w.	
67	Gałączyce		43	budynek mieszkalny	146/1		
68	Gałączyce		45	plebania	15/1	ok. 1825 r., początek XX w.	
69	Gałączyce		47	budynek mieszkalny, tzw. Dom Nauczyciela	16/2	początek XX w.	
70	Gałączyce		47	budynek gospodarczy	16/2	początek XX w.	
71	Gałączyce		50	budynek mieszkalny	17/1	ok. 1825 r., l. 70. XX w.	
72	Gałączyce		55	budynek mieszkalny	24/1	ok. 1880 r.	

73	Gałączyce		77	kościół parafialny pw. Św. Marcina	47/2	ok. 1605 r., ok 1688 r., XX w.	148/55 z 19.01.1955 r.
74	Gałączyce		77	mur kościelny wokół kościoła parafialnego	47/2	XVII-XX w.	
75	Gałączyce		77	kapliczka w murze wokół kościoła parafialnego	47/2	ok. 1900 r.	
76	Gałączyce		78	Szkoła Podstawowa	44/1	ok. 1920 r., początek XXI w.	
77	Gałączyce		78	zabudowa gospodarcza przy szkole podstawowej	44/1	ok. 1920 r.	
78	Gałączyce		80	budynek mieszkalny	45	początek XX w.	
79	Gałączyce		90	budynek mieszkalny	361	ok. 1925, l. 80. XX w.	
80	Gałączyce		94B	budynek mieszkalny	31/1	ok. 1930, l. 70. XX w.	
81	Gałączyce			park podworski	68/1, 363/3, 427,428, 443	XIX w.	68/81 z 11.08. 1981 r.
82	Gierów		3	budynek mieszkalny	55		
83	Gierów		7	budynek mieszkalny	51	ok. 1900 r., l. 80. XX w.	
84	Gierów		9	budynek mieszkalny	49		
85	Gierów		15A	budynek mieszkalny	46/4,46/3	pocz. XX w.	
86	Gierów		22	budynek mieszkalny w zespole folwarcznym	123	pocz. XX w.	
87	Gierów		23	kuźnia w zespole folwarcznym	85	ok. 1920, l. 70. XX w.	
88	Gierów		24	spichlerz w zespole folwarcznym	86, 87	ok. 1825, pocz. XX w.	
89	Gierów		25	dwór	84	ok. 1800 r., pocz. XX w.	
90	Gierów		obok dworu	park podworski	88	XIX-XX w.	74/83 z 01.08.1983 r.
91	Gierów		obok dworu	obora w zespole folwarcznym	88		
92	Gierów		28	budynek mieszkalny	59/1	pocz. XX w.	
93	Gierów		30	budynek mieszkalny	61	4 ćw. XIX w.	
94	Gierów		33	budynek gospodarczy	65	pocz. XX w.	
95	Gierów		34	stodoła	66	pocz. XX w.	
96	Głębocko		5	budynek mieszkalny	122	1855 r., lata 80-te XX w.	
97	Głębocko		8	budynek mieszkalny	126	ok. 1850 r., ok. 1880 r., l. 80. XX w.	
98	Głębocko		9	budynek mieszkalny	128	ok. 1825 r., k. XIX w., l. 80. XX w.	
99	Głębocko		naprzeci w nr 11	kapliczka-dzwonnica	252/2	1932 r.	
100	Głębocko		15	budynek mieszkalny	137/2		
101	Głębocko		16A	budynek mieszkalny	141/3	2 ćw. XIX w., l. 80. XX w.	
102	Głębocko		16A	stodoła	141/3		
103	Głębocko		18	budynek mieszkalny	139/3	ok. 1914 r.	
104	Głębocko		28	budynek mieszkalny	177	l. 60. XX w.	
105	Głębocko		32	budynek mieszkalny	180/2	ok. 1830 r., XX/XXI w.	
106	Głębocko		34	budynek mieszkalny	182/7	ok. 1830 r.	

107	Głębocko		35	budynek mieszkalny	182/4	ok. 1840 r., l. 80. XX w.	
108	Głębocko		42	budynek mieszkalny	175/2	2 ćw. XIX w.	
109	Głębocko		44A	budynek gospodarczy	171/1	ok. 1850 r.	
110	Głębocko		47	budynek mieszkalny	150	ok. 1850 r.	
111	Głębocko		50	budynek mieszkalny	103	2 ćw. XIX w., l. 80. XX w.	
112	Głębocko		50	budynek gospodarczy	103	ok. 1830 r.	
113	Gnojna		1	budynek mieszkalny	67/2	ok. 1871 r.	
114	Gnojna		1	gołębnik	67/2	ok. 1938 r.	
115	Gnojna		7	budynek mieszkalny	158/2	pocz. XX w.	
116	Gnojna		8	budynek mieszkalny	68	2 ćw. XIX w., l. 70. XX w.	
117	Gnojna		9	budynek mieszkalny	69	k. XIX w, l. 80. XX w.	
118	Gnojna		10	budynek mieszkalny	159	3 ćw. XIX w., l. 70. XX w.	
119	Gnojna		13	budynek gospodarczy	162	4 ćw. XIX w.	
120	Gnojna		21	budynek mieszkalny	165/2	l. 20. XX w.	
121	Gnojna		23	stodoła	166	ok. 1825 r.	
122	Gnojna		25	budynek mieszkalny	168/1	ok. 1860 r., l. 70. XX w.	
123	Gnojna		28	budynek mieszkalny	113		
124	Gnojna		35	budynek mieszkalny	127/4	3 ćw. XIX w.	
125	Gnojna		36	budynek mieszkalny	128	4 ćw. XIX w.	
126	Gnojna		38	budynek mieszkalny	180	pocz. XX w.	
127	Gnojna		39	budynek mieszkalny	129	ok. 1850 r., l. 60. XX w.	
128	Gnojna		39	stodoła	129	ok. 1850 r.	
129	Gnojna		40	budynek mieszkalny, dawne przedszkole	130/1	ok. 1915 r.	
130	Gnojna		42	budynek mieszkalny	181	ok. 1800 r., pocz. XX w.	
131	Gnojna		46	budynek mieszkalny	185	ok. 1825 r.	
132	Gnojna		48	budynek mieszkalny	132	ok 1850 r., l.70. XX w.	
133	Gnojna		48	budynek gospodarczy	132	ok. 1850 r.	
134	Gnojna		49	budynek mieszkalny	192	ok. 1850 r., l. 70. XX w.	
135	Gnojna		50	budynek mieszkalny	191	4 ćw. XIX w., l. 80. XX w.	
136	Gnojna		57	budynek mieszkalny	190	l. 20. XX w.	
137	Gnojna		59	budynek mieszkalny	134/1	4 ćw. XIX w., l. 70. XX w.	
138	Gnojna		63	budynek mieszkalny	137/3	ok. 1910 r.	
139	Gnojna		73	budynek mieszkalny	673/3	l. 20. XX w.	
140	Gnojna		76	budynek mieszkalny	143/1	ok. 1900 r., l. 70. XX w.	
141	Gnojna		80	budynek mieszkalny	144	pocz. XIX w.	
142	Gnojna		81	budynek mieszkalny	145	pocz. XX w.	
143	Gnojna		87	gołębnik	49/1	pocz. XX w.	
144	Gnojna		88	budynek mieszkalny, d. biblioteka i poczta	49/2	ok. 1910 r.	
145	Gnojna		89	budynek mieszkalny	665	3 ćw. XIX w.	
146	Gnojna		91	budynek mieszkalny	533/1	4 ćw. XIX w.	
147	Gnojna		93	budynek mieszkalny	668	l. 20. XX w.	

148	Gnojna		94	leśniczówka	227/2	l. 20. XX w.	
149	Gnojna		naprzeci w nr 94	trafostacja	706/3	l. 20. XX w.	
150	Gnojna		99	budynek mieszkalny	400/2, 400/4	4 ćw. XIX w., l. 70. XX w.	
151	Gnojna		103	budynek mieszkalny w zespole folwarczym	421/1, 899	pocz. XIX w., l. 70. XX w.	
152	Gnojna		obok nr 104	budynek gospodarczy w zespole folwarku	421/9	pocz. XX w.	
153	Gnojna		106	budynek mieszkalny	530	ok. 1900 r.	
154	Gnojna		107	budynek mieszkalny	529/1	k. XIX w.	
155	Gnojna		109	budynek mieszkalno-usługowy	528/4	l. 20. XX w.	
156	Gnojna		109A	budynek mieszkalny, dawny Dom Ludowy	528/5	ok. 1860 r.	
157	Gnojna		obok nr 109	remiza strażacka	528/3	l. 20. XX w.	
158	Gnojna		110	budynek mieszkalny	531/3	pocz. XIX w., l. 70. XX w.	
159	Gnojna		111	budynek mieszkalny	228/5	l. 20. XX w.	
160	Gnojna		112	plebania	704	ok. 1825 r., ok. 1900 r., pocz. XXI w.	
161	Gnojna		112A	kościół parafialny pw. Matki Bożej Różańcowej	705	ok. 1500 r., k. XVIII w.	1145/66 z 12.02.1966 r.
162	Gnojna		112A	mur kościelny wraz z nagrobkami	705	k. XVIII w., ok. 1850 r.	
163	Gnojna		113	budynek mieszkalny	703/3	ok. 1925 r., l. 70. XX w.	
164	Gnojna		118	budynek mieszkalny	696/3	ok. 1850 r., l. 70. XX w.	
165	Gnojna		120A	budynek mieszkalny	526/2	ok. 1825 r.	
166	Gnojna		120A	stodoła	526/2	2 ćw. XIX w.	
167	Gnojna			park podworski	527	XIX w.	67/81 z 15.07.1981 r.
168	Gnojna		124	budynek mieszkalny	692	l. 20 XX w.	
169	Gnojna		125	budynek mieszkalny	523/5	ok. 1850 r., l. 70. XX w.	
170	Gnojna		127	budynek mieszkalny	522/2	ok. 1900 r.	
171	Gnojna		128A	budynek mieszkalny	521/1	ok. 1910 r.	
172	Gnojna		130	budynek mieszkalny	520/1	ok. 1850 r., l. 60. XX w.	
173	Gnojna		131	budynek mieszkalny	519/1	ok. 1850 r., l. 80. XX w.	
174	Gnojna		131A	budynek mieszkalny	519/2	ok. 1850 r., l. 70. XX w.	
175	Gnojna		135	budynek mieszkalny	515	4 ćw. XIX w., l. 80. XX w.	
176	Gnojna		140	budynek mieszkalny	456	1 ćw. XIX w., l. 70. XX w.	
177	Gnojna		146, 147	budynek mieszkalny	383/1, 383/2	l. 20. XX w., l. 70. XX w.	
178	Gnojna		149, 150	budynek mieszkalny	385/3, 385/2	l. 20 XX w.	
179	Gola Grodkowska		3	budynek mieszkalny	80	2 ćw. XIX w.	
180	Gola Grodkowska		4	budynek mieszkalny	81	1 ćw. XIX w.	
181	Gola Grodkowska		5	budynek mieszkalny	82	2 ćw. XIX w.	
182	Gola Grodkowska		6	budynek mieszkalny	83	ok. 1825 r., l. 80. XX w.	

183	Gola Grodkowska		7	budynek mieszkalny	84	ok. 1850 r., pocz. XX w.	
184	Gola Grodkowska		10	budynek mieszkalny w zespole folwarczym	274	ok. 1900 r.	
185	Gola Grodkowska		obok nr 10	spichlerz w zespole folwarczym	273	pocz. XIX w.	890/64 z 18.05.1964 r.
186	Gola Grodkowska		obok nr 10	obora I w zespole folwarczym	273	ok. 1850 r., pocz. XX w.	
187	Gola Grodkowska		obok nr 10	obora II w zespole folwarczym	273	ok. 1910 r.	
188	Gola Grodkowska		obok nr 10	stajnie i wozownie w zespole folwarczym	273	ok. 1800 r.	
189	Gola Grodkowska		12	budynek mieszkalny	86	3 ćw. XIX w., l. 70. XX w.	
190	Gola Grodkowska		15	budynek gospodarczy	89	III ćw. XIX w.	
191	Gola Grodkowska		17	budynek mieszkalny	91		
192	Gola Grodkowska		19	budynek mieszkalny	93		
193	Gola Grodkowska		20	budynek mieszkalny	94/1	k. XIX w., l. 80. XX w.	
194	Gola Grodkowska		21	budynek mieszkalny	95		
195	Gola Grodkowska		23	budynek mieszkalny	99/1		
196	Gola Grodkowska		27	budynek mieszkalny	96		
197	Gola Grodkowska		29	budynek gospodarczy	35/1, 52		
198	Gola Grodkowska		29	budynek mieszkalny	52	ok. 1825 r., l. 80. XX w.	
199	Gola Grodkowska		30	budynek mieszkalny	289		
200	Gola Grodkowska		33	budynek mieszkalny	73	4 ćw. XIX w.	
201	Gola Grodkowska		33	stodoła	73	ok. 1860 r.	
202	Gola Grodkowska		36	budynek mieszkalny	70	l. 20. XX w.	
203	Gola Grodkowska		38	budynek mieszkalny	287	ok. 1825 r., l. 20. XX w., l. 80. XX w.	
204	Gola Grodkowska		40A	Trafostacja	64/1	l. 20. XX w.	
205	Gola Grodkowska		41	budynek mieszkalny	276	ok. 1920 r.	
206	Gola Grodkowska		41A	remiza strażacka	63	ok. 1900 r.	
207	Gola Grodkowska		45	budynek mieszkalny, d. szkoła	57	l. 20. XX w.	
208	Gola Grodkowska		46	budynek mieszkalny	56	4 ćw. XIX w.	
209	Gola Grodkowska		48	budynek mieszkalny	55/1	3 ćw. XIX w.	
210	Gola Grodkowska		49	budynek gospodarczy	54/1		
211	Gola Grodkowska		50	budynek mieszkalny, d. Dom Ludowy	53/1	1 ćw. XIX w., l. 20. XX w.	
212	Grodków	Chrobrego		mury obronne	804	2 poł. XIV w.	684/63 z 16.10.1963 r.
213	Grodków	Elsnera		Wieża Bramy Lewińskiej	288/3	ok. 1400 r., ok. 1600 r., pocz. XX w.	684/63 z 16.10.1963 r.
214	Grodków	Elsnera		trafostacja przy Wieży Bramy Lewińskiej	288/2	l. 20. XX w.	
215	Grodków	Elsnera		park na terenie dawnej fosy	377/4	2 poł. XIX w., pocz. XX w.	
216	Grodków	Elsnera	2	budynek mieszkalny	292	2 ćw. XIX w.	
217	Grodków	Elsnera	3	budynek mieszkalny	286/2	ok. 1800 r., l. 60. XX w.	

218	Grodków	Elsnera	4	budynek mieszkalny	292	2 ćw. XIX w.	
219	Grodków	Elsnera	6	budynek mieszkalny	291	1 ćw. XIX w., l. 20. XX w.	
220	Grodków	Elsnera	8	budynek mieszkalny	290	2 ćw. XIX w., l. 20. XX w.	1292/66 z 13.04.1966 r.
221	Grodków	Elsnera	10	budynek mieszkalny	289	2 poł. XIV w., pocz. XIX w., pocz. XXI w.	
222	Grodków	Elsnera	13	budynek mieszkalny	287/5	2 ćw. XIX w.	
223	Grodków	Elsnera	13A	budynek mieszkalny - oficyna	287/6	ok. 1825 r.	
224	Grodków	Elsnera	15	przedszkole	193/6	ok. 1900 r.	
225	Grodków	Elsnera	31	kapliczka	167/4	ok. 1800 r.	
226	Grodków	Grunwaldzka	4	budynek mieszkalny	326/4	ok. 1920 r.	
227	Grodków	Jagielly	1	budynek mieszkalny	331/1	ok. 1920 r.	
228	Grodków	Kasztanowa	2, 4	budynek mieszkalny	414/3, 414/4	ok. 1825 r., l. 80. XX w.	
229	Grodków	Kasztanowa	3	Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka	410/1	1908 r.	
230	Grodków	Kasztanowa	5	Komenda Policji	409	pocz. XX w.	
231	Grodków	Kasztanowa	6	budynek mieszkalny	414/5	ok. 1825 r.	
232	Grodków	Kasztanowa	7	budynek mieszkalny	408/2		
233	Grodków	Kasztanowa	8	budynek mieszkalny	415	ok. 1910 r.	
234	Grodków	Kasztanowa	9	budynek mieszkalny	407/2	pocz. XX w.	
235	Grodków	Kasztanowa	10	budynek mieszkalny	416/1	pocz. XX w.	
236	Grodków	Kasztanowa	11	budynek mieszkalny	406/1	pocz. XX w.	
237	Grodków	Kasztanowa	12	stodoła	418/1	ok. 1850 r., l. 20. XX w.	
238	Grodków	Kasztanowa	12	magazyn I	418/1	ok. 1850 r., l. 80. XX w.	
239	Grodków	Kasztanowa	12	magazyn II	418/1	pocz. XX w.	
240	Grodków	Kasztanowa	13	budynek mieszkalny	405/1	ok. 1930 r.	
241	Grodków	Kasztanowa	18	Bank Spółdzielczy	448/1	ok. 1915 r., pocz. XXI w.	
242	Grodków	Kasztanowa	18A	budynek mieszkalny	448/3	pocz. XX w., pocz. XXI w.	
243	Grodków	Kasztanowa	20	hotel-restauracja	449/5	k. XIX w., pocz. XXI w.	
244	Grodków	Klubowa	1A	dawna stajnia I w zespole stadniny koni, ob. sklep, magazyn	213	ok. 1910 r., pocz. XXI w.	
245	Grodków	Klubowa	3	dawna stajnia II w zespole stadniny koni, ob. nieużytkowana	208/4	ok. 1910 r., l. 70. XX w.	
246	Grodków	Klubowa	5	budynek mieszkalny	206/1	ok. 1900 r., l. 70. XX w.	
247	Grodków	Klubowa	9	dawna ujeżdżalnia I w zespole stadniny koni, ob. hala sportowa	183	ok. 1910 r., l. 70. XX w.	
248	Grodków	Klubowa	obok nr 11	dawna ujeżdżalnia II w zespole stadniny koni, ob. magazyn	182	ok. 1910 r., l. 70. XX w.	
249	Grodków	Klubowa	13	budynek mieszkalny	180	ok. 1900 r., ok. 1975 r.	
250	Grodków	Konopnickiej	2	budynek mieszkalny	541	ok. 1925 r.	
251	Grodków	Konopnickiej	8	budynek mieszkalny	553	l. 30. XX w.	
252	Grodków	Konopnickiej	12	budynek mieszkalny	555/2		

253	Grodków	Kościuszki	2A	magazyn	540/6	pocz. XX w.	
254	Grodków	Kościuszki	2B	magazyn , ob. salon kosmetyczny	540/5	pocz. XX w.	
255	Grodków	Kościuszki	3	magazyn	540/3	pocz. XX w.	
256	Grodków	Kościuszki	4	przedszkole	499/4	ok. 1905 r., XX/XXI w.	
257	Grodków	Kościuszki	5	magazyn	542/1, 542/2	pocz. XX w.	
258	Grodków	Kościuszki	6	budynek mieszkalny	500	ok. 1900 r.	
259	Grodków	Kościuszki	7	budynek mieszkalny	543/2	pocz. XX w., l. 70. XX w.	
260	Grodków	Kościuszki	8	budynek usługowy	500	ok. 1900 r., l. 70. XX w., pocz. XX w.	
261	Grodków	Kościuszki	11	budynek mieszkalny	564/1	l. 30. XX w., XX/XXI w.	
262	Grodków	Kościuszki	12	budynek mieszkalny	96	ok. 1930 r., l. 80. XX w.	
263	Grodków	Kościuszki	27, 29	budynek mieszkalny	607,608	ok. 1930 r.	
264	Grodków	Krakowska	1, 3	budynek mieszkalny	374/1, 374/4	pocz. XX w.	
265	Grodków	Krakowska	1A	budynek mieszkalny - oficyna	374/1	pocz. XX w.	
266	Grodków	Krakowska	2	budynek mieszkalny	402	ok. 1825 r., pocz. XX w.	
267	Grodków	Krakowska	4	budynek mieszkalny	398/4	ok. 1900 r.	
268	Grodków	Krakowska	6	budynek mieszkalno-administracyjny w zespole młyna	480/5	ok. 1910 r.	115/210 z 27.04.2010 r.
269	Grodków	Krakowska	6	budynek produkcyjny w zespole młyna	480/6	ok. 1910 r.	115/210 z 27.04.2010 r.
270	Grodków	Krakowska	9	budynek mieszkalny	391/1	ok. 1880 r., k. XX w.	
271	Grodków	Krakowska	13	magazyn	394	pocz. XX w.	
272	Grodków	Krakowska	17	wiatrak holenderski	481/4	ok. 1850 r.	587/59 z 12.10.1959 r.
273	Grodków	Krakowska	29	wieża ciśnień	808	l. 20. XX w.	
274	Grodków	Krakowska	31A	budynek mieszkalny	778/9	ok. 1915 r.	
275	Grodków	Krakowska	31B	budynek mieszkalny	778/8	l. 20. XX w.	
276	Grodków	Krakowska	31C	budynek mieszkalny	778/5	l. 20. XX w.	
277	Grodków	Krakowska	31D	budynek mieszkalny	778/7	ok. 1915 r.	
278	Grodków	Krakowska	31F	Zawodowa Szkoła Specjalna	778/15	ok. 1930 r.	
279	Grodków	Krakowska	31G	budynek mieszkalny	778/11	ok. 1915 r.	
280	Grodków	Krakowska	31J	kotłownia-stołówka w Zespole Szkół Specjalnych	778/15	ok. 1915 r.	
281	Grodków	Krakowska	31K	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych	778/13	ok. 1915 r.	
282	Grodków	Krakowska	31M	budynek mieszkalny	778/15	ok. 1915 r.	
283	Grodków	Krakowska	31N	budynek mieszkalny	778/16, 778/17	ok. 1915 r.	
284	Grodków	Krakowska	33	spichlerz	782/2	l. 20. XX w.	
285	Grodków	Król. Jadwigi	3	budynek mieszkalny (usługowy)	356/1	pocz. XX w.	
286	Grodków	Król. Jadwigi	4	budynek mieszkalny	351/3	ok. 1825 r.	
287	Grodków	Król. Jadwigi	5	budynek mieszkalno-usługowy	312/1	ok. 1800 r., l. 60. XX w.	
288	Grodków	Król. Jadwigi	8	budynek mieszkalny	353/4	pocz. XX w.	

289	Grodków	Król. Jadwigi	10	budynek usługowy	353/3	2 ćw. XIX w., ok. 1900 r., XX/XXI w.
290	Grodków	Król. Jadwigi	12	budynek gospodarczy (usługowy)	354	
291	Grodków	Król. Jadwigi	obok nr 14	budynek mieszkalno-usługowy	256/2	2 ćw. XIX w., l. 60. XX w., k. XX w.
292	Grodków	Krótką	1	kaplica	551	ok. 1825 r.
293	Grodków	Krzywa	1, 2	budynek mieszkalny	780/3	ok. 1915 r.
294	Grodków	Krzywa	3	budynek mieszkalny	780/4	ok. 1925 r., l. 80. XX w.
295	Grodków	Krzywa	4, 5	budynek mieszkalny	780/6, 780/7	ok. 1925 r.
296	Grodków	Krzywa	6, 7	budynek mieszkalny	780/8, 780/9	ok. 1925 r.
297	Grodków	Krzywa	8, 9	budynek mieszkalny	780/10, 780/11	ok. 1925 r.
298	Grodków	Krzywa	10, 11	budynek mieszkalny	766/5, 766/6	ok. 1925 r.
299	Grodków	Ligonia	1	budynek mieszkalny	214/2	ok. 1920 r.
300	Grodków	Ligonia	obok nr 1	budynek gospodarczy	215/1	ok. 1910 r.
301	Grodków	Ligonia	3	budynek mieszkalny	215/2	ok. 1825 r., ok. 1920 r., l. 80. XX w.
302	Grodków	Ligonia	4	stolarnia, ob. budynek usługowy	223/1	pocz. XX w.
303	Grodków	Ligonia	5	budynek mieszkalny	215/3	pocz. XX w.
304	Grodków	Ligonia	6	budynek mieszkalny	222	ok. 1825 r., l. 20. XX w.
305	Grodków	Ligonia	9	budynek mieszkalny	217/2	ok. 1825 r., ok. 1910 r., l. 70. XX w.
306	Grodków	Ligonia	10	budynek usługowy	220/1	pocz. XX w., k. XX w.
307	Grodków	Ligonia	11	warzelnia w zespole dawnego browaru	201/14, 201/16	1 poł. XIX w.
308	Grodków	Ligonia		kominiarstwo w zespole dawnego browaru	215/1	1 poł. XIX w.
309	Grodków	Ligonia	13	budynek mieszkalny, dawny Dom Dyrektora w zespole dawnego browaru	201/8	4 ćw. XIX w.
310	Grodków	Ligonia	13A	wialnia w zespole dawnego browaru	201/2	1 poł. XX w.
311	Grodków	Ligonia	13A	siłownia w zespole dawnego browaru	201/2	1891 r.
312	Grodków	Miarki	1	budynek mieszkalny	120	ok. 1930 r.
313	Grodków	Miarki	3	budynek mieszkalny	122	ok. 1930 r.
314	Grodków	Miarki	5	budynek mieszkalny	123	ok. 1930 r.
315	Grodków	Miarki	7	budynek mieszkalny	124	l. 20. XX w.
316	Grodków	Miarki	9	budynek mieszkalny	11	l. 20. XX w.
317	Grodków	Mickiewiczza	1	budynek mieszkalno-usługowy	355	2 ćw. XX w., ok. 1880 r.
318	Grodków	Mickiewiczza	2	budynek mieszkalno-usługowy	299	ok. 1880 r, l. 80/90. XX w.
319	Grodków	Mickiewiczza	3	budynek mieszkalny	357	2 ćw. XIX w., l. 70. XX w.
320	Grodków	Mickiewiczza	4	budynek mieszkalny	311	ok. 1825 r., l. 20. XX w.
321	Grodków	Mickiewiczza	5	budynek mieszkalno-usługowy	358	I ćw. XX w., l. 20. XX w.
322	Grodków	Mickiewiczza	6	budynek mieszkalny	310	I ćw. XIX w., pocz. XX w.
323	Grodków	Mickiewiczza	7	budynek mieszkalny	359	ok. 1825 r., l. 20. XX w.
324	Grodków	Mickiewiczza	8	budynek mieszkalny	308/2	1 ćw. XIX w., l. 80. XX w.

325	Grodków	Mickiewicza	9	budynek mieszkalny	360/1	ok. 1825 r., l. 20. XX w.	
326	Grodków	Mickiewicza	10	Publiczne Gimnazjum nr 2	307	ok. 1925 r., pocz. XXI w.	
327	Grodków	Mickiewicza	11	budynek mieszkalny	361	ok. 1825 r., ok. 1930 r.	
328	Grodków	Mickiewicza	13	Publiczne Gimnazjum nr 2	362	ok. 1925 r.	
329	Grodków	Mickiewicza	15	Dom Pomocy Społecznej	363	ok. 1925 r.	
330	Grodków	Mickiewicza	17	budynek mieszkalny	364	ok. 1825 r., l. 20. XX w.	
331	Grodków	Miodowa	2	budynek mieszkalny	250/1	k. 1850 r., l. 70. XX w.	
332	Grodków	Miodowa	4	budynek mieszkalny	249/1	pocz. XX w.	
333	Grodków	Miodowa	8	budynek mieszkalny	246/1	pocz. XX w., pocz. XXI w.	
334	Grodków	Moniuszki	1	budynek mieszkalny	320/4	ok. 1875 r.	
335	Grodków	Moniuszki	2	budynek mieszkalny	337/1	pocz. XX w.	
336	Grodków	Moniuszki	3	budynek mieszkalny	321/3	o. 1850 r.	
337	Grodków	Moniuszki	4	budynek mieszkalny	337/2	pocz. XX w.	
338	Grodków	Ogrodowa	2	budynek mieszkalny, d. spichlerz	262	pocz. XX w., l. 20. XX w.	
339	Grodków	Ogrodowa	4	budynek mieszkalny	265/1	l. 20. XX w.	
340	Grodków	Ogrodowa	4	stodoła	264	ów. XIX w.	
341	Grodków	Ogrodowa	11	budynek mieszkalny	70/10	ok. 1930 r.	
342	Grodków	Ogrodowa	15	budynek mieszkalny	68/1	ok. 1930 r.	
343	Grodków	Ogrodowa	16	budynek mieszkalny	19/2	ok. 1930 r.	
344	Grodków	Otmuchowska		trafostacja	280	l. 20. XX w.	
345	Grodków	Otmuchowska	1	budynek mieszkalny w zespole magazynu zbożowego	157/1	pocz. XX w.	
346	Grodków	Otmuchowska	1	magazyn zbożowy	157/1, 157/2	pocz. XX w.	
347	Grodków	Otmuchowska	2	budynek mieszkalny	259	pocz. XX w., l. 70. XX w.	
348	Grodków	Otmuchowska	4	budynek mieszkalny, d. Zespół Szkół Rolniczych	260/5	ok. 1915 r., l. 70. XX w., XX/XXI w.	
349	Grodków	Otmuchowska	7	budynek mieszkalny	160	4 ów. XIX w., pocz. XXI w.	
350	Grodków	Otmuchowska	8	Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna	268	ok. 1900 r., pocz. XXI w.	
351	Grodków	Otmuchowska	8	stodoła	268	ok. 1825 r., ok. 1900 r.	
352	Grodków	Otmuchowska	8	spichlerz	268	2 ów. XIX w., pocz. XX w.	
353	Grodków	Otmuchowska	9	magazyn Caritas, d. Dom Ludowy	205/1	pocz. XX w.	
354	Grodków	Otmuchowska	10	budynek mieszkalny	274/2	k. XIX w.	
355	Grodków	Otmuchowska	11	budynek mieszkalny	209	1 ów. XIX w., l. 70. XX w.	
356	Grodków	Otmuchowska	12	budynek mieszkalny	275	ok. 1900 r.	
357	Grodków	Otmuchowska	14	budynek mieszkalny	276/2	k. XIX w., l. 80. XX w.	
358	Grodków	Otmuchowska	17	budynek mieszkalny	213	ok. 1850 r.	
359	Grodków	Otmuchowska	18	budynek mieszkalny	278		
360	Grodków	Otmuchowska	19	budynek mieszkalny	214		
361	Grodków	Otmuchowska	20	budynek mieszkalny	281	4 ów. XIX w., l. 80. XX w.	
362	Grodków	Otmuchowska	20	obora	281	ok. 1910 t.	
363	Grodków	Otmuchowska	23	budynek mieszkalny	216	ok. 1850 r., l. 70. XX w.	
364	Grodków	Otmuchowska	24	budynek mieszkalny	282	k. XIX w.	

365	Grodków	Otmuchowska	31	budynek mieszkalny	220	pocz. XX w.	
366	Grodków	Otmuchowska	31	stodoła	220	pocz. XX w.	
367	Grodków	Otmuchowska	31	budynek gospodarczy	220	pocz. XX w.	
368	Grodków	Otmuchowska	31	obora I	220	pocz. XX w.	
369	Grodków	Otmuchowska	31	obora II	220	l. 20. XX w.	
370	Grodków	Otmuchowska	32	budynek mieszkalny	286/1	1 ćw. XIX w., pocz. XX w.	
371	Grodków	Otmuchowska	34	budynek mieszkalny	287	2 ćw. XIX w., l. 80. XX w.	
372	Grodków	Otmuchowska	36	budynek mieszkalny	288	ok. 1910 r.	
373	Grodków	Otmuchowska	37	budynek mieszkalny	222	k. XIX w., l. 60. XX w.	
374	Grodków	Otmuchowska	38	budynek mieszkalny	289	3 ćw. XIX w., l. 60. XX w.	
375	Grodków	Otmuchowska	39	budynek mieszkalny	225	1 ćw. XIX w., l. 60. XX w.	
376	Grodków	Otmuchowska	40	budynek mieszkalny	290		
377	Grodków	Otmuchowska	41	budynek mieszkalny	226		
378	Grodków	Otmuchowska	42	kaplica pw. Św. Marii Magdaleny	291	ok. 1900 r.	
379	Grodków	Otmuchowska	46	budynek mieszkalny, d. przedszkole	294	pocz. XX w.	
380	Grodków	Otmuchowska	47	budynek mieszkalny	238	ok. 1850 r., l. 70. XX w.	
381	Grodków	Otmuchowska	49	budynek mieszkalny	251	ok. 1910 r.	
382	Grodków	Otmuchowska	50	budynek mieszkalny	295	ok. 1825 r.	
383	Grodków	Otmuchowska	52	budynek mieszkalny	296	pocz. XX w.	
384	Grodków	Otmuchowska	56	budynek mieszkalny	298		
385	Grodków	Otmuchowska	58	budynek mieszkalny	300	2 ćw. XIX w., l. 80. XX w.	
386	Grodków	Otmuchowska	60	budynek mieszkalny	301	pocz. XX w., l. 80. XX w.	
387	Grodków	Otmuchowska	62	budynek mieszkalny	302		
388	Grodków	Otmuchowska	64	budynek mieszkalny	303	ok. 1850 r., l. 70. XX w.	
389	Grodków	Otmuchowska	66	budynek mieszkalny	304	2 ćw. XIX w., pocz. XX w., l. 70. XX w.	
390	Grodków	Otmuchowska	68	budynek mieszkalny	305	2 ćw. XIX w., l. 80. XX w.	
391	Grodków	Otmuchowska	70	budynek mieszkalny	306	ok. 1850 r., l. 70. XX w.	
392	Grodków	Polna	9	budynek mieszkalny	201	ok. 1850 r., l. 70. XX w.	
393	Grodków	Polna	11	budynek mieszkalny	202/1	pocz. XX w., l. 60. XX w.	
394	Grodków	Polna	13	budynek mieszkalny	184	4 ćw. XIX w., l. 80. XX w.	
395	Grodków	Polna	16	budynek mieszkalny	239	pocz. XX w., ok. 1980 r.	
396	Grodków	Polna	20	budynek mieszkalny	245/1	4 ćw. XIX, ok. 1975 r.	
397	Grodków	Powstańców Śląskich	1, 3	budynek mieszkalno-gospodarczy	254	2 ćw. XIX w., l. 20. XX w.	1291/66 z 13.04.1966 r.
398	Grodków	Powstańców Śląskich	5	budynek mieszkalny	242	2 ćw. XIX w., pocz. XX w.	
399	Grodków	Powstańców Śląskich	12	budynek mieszkalny	226/1	2 ćw. XIX w.	
401	Grodków	Powstańców Śląskich	14	budynek mieszkalny	227/1	2 ćw. XIX w., l. 70. XX w.	

400	Grodków	Powstańców Śląskich	16	Kino Klaps	239	ok. 1920 r.	
402	Grodków	Powstańców Śląskich	20	budynek mieszkalny	230/2	pocz. XX w.	
403	Grodków	Powstańców Śląskich	22	Publiczne Gimnazjum nr 1	202/4	ok. 1910 r.	2111/85 z 16.07.1985 r.
404	Grodków	Powstańców Śląskich	24	budynek mieszkalny, d. koszary	202/5	pocz. XX w.	
405	Grodków	Rejmonta	1	budynek mieszkalny	324/2	pol. XIX w.	1293/66 z 13.04.1966 r.
406	Grodków	Rejmonta	2	budynek mieszkalno-usługowy	323/2	ok. 1800 r., l. 20. XX w.	
407	Grodków	Rejmonta	5	budynek mieszkalny	330/2	pol. XIX w.	1294/66 z 13.04.1966 r.
408	Grodków	Rejmonta	9	budynek mieszkalny	373/1	l. 20. XX w.	
409	Grodków	Rejmonta	11	budynek mieszkalny	373/2	l. 20. XX w.	
410	Grodków	Rynek	1	ratusz	296	ok. 1400 r., 2 pol. XVIII w., 1836 r.	1289/66 z 13.04.1966 r.
411	Grodków	Rynek	2	budynek mieszkalno-usługowy, tzw. Gospoda pod Trzema Koronami	261	ok. 1600 r., ok. 1776 r., ok. 1833 r.	891/64 z 18.05.1964 r.
412	Grodków	Rynek	3	budynek mieszkalno-usługowy	262	k. XIX w., po 1945 r.	
413	Grodków	Rynek	4	budynek mieszkalno-usługowy	263	k. XIX w.	
414	Grodków	Rynek	5	budynek mieszkalno-usługowy	264/1	k. XIX w.	
415	Grodków	Rynek	16	budynek mieszkalno-usługowy	322/7	2 ćw. XIX w., l. 20. XX w.	
416	Grodków	Rynek	16A	budynek mieszkalny - oficyna	322/2	pocz. XIX w., l. 80. XX w.	
417	Grodków	Rynek	17	budynek mieszkalno-usługowy	321/1	2 ćw. XIX w., l. 20. XX w.	
418	Grodków	Rynek	19	budynek mieszkalno-usługowy	319/1	l. 80. XX w.	
419	Grodków	Rynek	20	budynek mieszkalno-usługowy	318/2	2 ćw. XIX w., l. 70. XX w.	
420	Grodków	Rynek	21	budynek mieszkalno-usługowy	317	pocz. XX w.	
421	Grodków	Rynek	22	budynek mieszkalno-usługowy	316	pocz. XX w.	
422	Grodków	Rynek	23	budynek mieszkalno-usługowy	315/1	II ćw. XIX w., ok. 1880 r., po 1945 r.	
423	Grodków	Rynek	24	budynek mieszkalno-usługowy	314	2 ćw. XIX w., ok. 1880 r., pocz. XX w.	
424	Grodków	Rynek	30	budynek mieszkalno-usługowy	257/1	ok. 1600 r., ok. 1830 r., po 1945 r.	
425	Grodków	Rynek	31	budynek mieszkalno-usługowy	256/1	ok. 1910 r.	
426	Grodków	Rynek	32	budynek mieszkalno-usługowy	255/1	2 ćw. XIX w., ok. 1900 r., po 1945 r.	1290/66 z 13.04.1966 r.
427	Grodków	Sienkiewicza		kapliczka	625	k. XVIII w., l. 90. XX w.	
428	Grodków	Sienkiewicza	2	budynek mieszkalno-usługowy	355	ok. 1880 r.	
429	Grodków	Sienkiewicza	3	budynek mieszkalno-usługowy	337/1	XIX/XX w.	

430	Grodków	Sienkiewicza	3A	budynek mieszkalny - oficyna	337/2	k. XIX w.	
431	Grodków	Sienkiewicza	4	budynek mieszkalno-usługowy	354	ok. 1825 r.	
432	Grodków	Sienkiewicza	5	budynek mieszkalno-usługowy	338/1	ok. 1825 r., pocz. XX w.	
433	Grodków	Sienkiewicza	5A	budynek mieszkalny - oficyna	338/2	IV ćw. XIX w.	
434	Grodków	Sienkiewicza	7	budynek mieszkalno-usługowy	339	ok. 1850 r.	
435	Grodków	Sienkiewicza	8	budynek mieszkalno-usługowy	352/1	ok. 1825 r.	
436	Grodków	Sienkiewicza	9	budynek mieszkalno-usługowy	340	ok. 1850 r., l. 70. XX w.	
437	Grodków	Sienkiewicza	10	budynek mieszkalno-usługowy	351/2	2 ćw. XIX w., po 1945 r.	
438	Grodków	Sienkiewicza	11	budynek mieszkalno-usługowy	341	ok. 1825 r., ok. 1925 r.	
439	Grodków	Sienkiewicza	12	budynek mieszkalno-usługowy	350/3	ok. 1825 r., l. 70. XX w.	
440	Grodków	Sienkiewicza	12A	budynek mieszkalny - oficyna	350/1	ok. 1825 r., l. 20. XX w.	
441	Grodków	Sienkiewicza	13	budynek mieszkalno-usługowy	342/1	pocz. XIX w., l. 70. XX w.	
442	Grodków	Sienkiewicza	14	budynek mieszkalno-usługowy	346	ok. 1915 r.	
443	Grodków	Sienkiewicza	16	budynek mieszkalno-usługowy	345/2	1 ćw. XIX w., ok. 1880 r., l. 70. XX w.	
444	Grodków	Sienkiewicza	20	budynek mieszkalny	368/1	ok. 1910 r., l. 80. XX w.	
445	Grodków	Sienkiewicza	22	budynek mieszkalno-usługowy	405/1	ok. 1900 r.	
446	Grodków	Sienkiewicza	23	budynek aresztu śledczego	507	ok. 1900 r.	2364/96 z 30.12.1996 r.
447	Grodków	Sienkiewicza	24	budynek mieszkalny	453	1880 r.	
448	Grodków	Sienkiewicza	25	budynek mieszkalny	508	pocz. XX w.	
449	Grodków	Sienkiewicza	26	budynek mieszkalny	454	k. XIX w.	
450	Grodków	Sienkiewicza	27, 27A	budynek mieszkalny	530	ok. 1900 r.	
451	Grodków	Sienkiewicza	28	budynek usługowy	656	l. 30. XX w., ok. 1980 r.	
452	Grodków	Sienkiewicza	30	budynek usługowy	656	k. XIX w., l. 70. XX w.	
453	Grodków	Sienkiewicza	31	Liceum Ogólnokształcące Henryka Sienkiewicza 29	525/13	1913 r.	
454	Grodków	Sienkiewicza	32	budynek mieszkalno-usługowy	458	ok. 1860 r., l. 70. XX w.	
455	Grodków	Sienkiewicza	32	budynek gospodarczy I	458	2 ćw. XIX w.	
456	Grodków	Sienkiewicza	32	budynek gospodarczy	458	ok. 1850 r., pocz. XX w.	
457	Grodków	Sienkiewicza	32	budynek gospodarczy III	458		
458	Grodków	Sienkiewicza	33	budynek mieszkalny	525/7	l. 20. XX w., ok. 1975 r.	
459	Grodków	Sienkiewicza	38, 40	budynek mieszkalny	489/2	ok. 1900 r.	
460	Grodków	Sienkiewicza	39	budynek mieszkalny	653	ok. 1930 r.	
461	Grodków	Sienkiewicza	42, 44	budynek mieszkalny	490/1, 490/2	ok. 1910 r.	
462	Grodków	Sienkiewicza	46, 46A	budynek mieszkalny	532	l. 20. XX w.	
463	Grodków	Sienkiewicza	52, 54	budynek mieszkalny	534, 535/2	pocz. XX w.	
464	Grodków	Sienkiewicza	56, 56A	budynek mieszkalny	536	ok. 1910 r.	
465	Grodków	Sienkiewicza	60, 62	budynek mieszkalny	548, 550	pocz. XX w.	
466	Grodków	Sienkiewicza	68, 70	budynek mieszkalny	559, 560/2		
467	Grodków	Sienkiewicza	72, 74	budynek mieszkalny	561, 563	l. 30. XX w.	

468	Grodków	Sienkiewicza	76, 78, 82, 84, 88, 90	budynek mieszkalny	570-577	l. 20. XX w.	
469	Grodków	Sienkiewicza	92, 94	budynek mieszkalny	579, 580		
470	Grodków	Sienkiewicza	96, 98	budynek mieszkalny	581/2, 582	l. 20. XX w.	
471	Grodków	Sienkiewicza	100	budynek mieszkalny	622/3	l. 20. XX w.	
472	Grodków	Skośna	4	budynek mieszkalny	207	k. XIX w., l. 20. XX w.	
473	Grodków	Skośna	5	budynek mieszkalny	163	1 ćw. XIX w., l. 80. XX w.	
474	Grodków	Skośna	7	budynek mieszkalny	163	ok. 1825 r, l. 80. XX w	
475	Grodków	Skośna	9	budynek mieszkalny	164	3 ćw. XIX w., l. 80. XX w.	
476	Grodków	Słowackiego		bramka cmentarna z murem	185	ok. 1900 r.	
477	Grodków	Słowackiego	cmentarz	kaplica cmentarna na cmentarzu parafialnym	185	ok. 1920 r.	684/63 z 16.10.1963 r.
478	Grodków	Słowackiego		trafostacja	178	ok. 1915 r.	
479	Grodków	Słowackiego	2	budynek mieszkalny	203	ok. 1905 r.	
480	Grodków	Słowackiego	5	Przychodnia Zdrowia	204/2	ok. 1910 r.	
481	Grodków	Słowackiego	obok nr 32	budynek usługowy, d. budynek gospodarczy w zespole stadniny koni	213	pocz. XX w., pocz. XXI w.	
482	Grodków	Sportowa	1	budynek administracyjny Basenu Miejskiego	445	1937 r.	
483	Grodków	Szpitalna	2	budynek mieszkalny	378/4	pocz. XX w.	
484	Grodków	Szpitalna	2A	budynek mieszkalny	378/4	l. 20. XX w	
485	Grodków	Szpitalna	3	budynek mieszkalny	190/6	pocz. XX w.	
486	Grodków	Szpitalna	4	budynek magazynowy I	378/2	l. 30. XX w.	
487	Grodków	Szpitalna	4	budynek magazynowy II	378/2	ok. 1920 r.	
488	Grodków	Szpitalna	13	budynek dawnego szpitala, obecnie Zakład Opieki Lecznicej	189/1	ok. 1900 r., l. 30. XX w.	
489	Grodków	Szpitalna	13	budynek dawnego oddziału wewnętrznego szpitala obecnie Przychodnia Zdrowia	190/10	ok. 1915 r.	
490	Grodków	Szpitalna	14	budynek mieszkalny	34/4	pocz. XX w.	
491	Grodków	Chopina	2	budynek mieszkalny	277/3	2 ćw. XIX w.	
492	Grodków	Chopina	4	budynek usługowy	276/1	2 poł. XVIII w., ok. 1910 r., l. 70. XX w.	
493	Grodków	Chopina	4A	budynek mieszkalno-usługowy	276/2	pocz. XX w.	
494	Grodków	Chopina	5	budynek mieszkalny	270	2 ćw. XIX w., l. 20. XX w.	
495	Grodków	Chopina	6	kościół ewangelicki	275	1845-1846 r.	2208/90 z 28.02.1990 r.
496	Grodków	Chopina	7	budynek mieszkalny	269	2 ćw. XIX w.	
497	Grodków	Chopina	8	budynek mieszkalny	274/1	2 ćw. XIX w., pocz. XX w.	
498	Grodków	Chopina	9	budynek mieszkalny	267	2 ćw. XIX w., pocz. XX w.	
499	Grodków	Chopina	14	budynek mieszkalny	198	k. XIX w.	
500	Grodków	Traugutta	10	budynek administracyjny Zakładu Energetycznego	128/1	l. 20. XX w.	

501	Grodków	Traugutta	12, 14	budynek mieszkalny	129	l. 20. XX w.	
502	Grodków	Traugutta	16	budynek mieszkalny	130	l. 20. XX w., l. 80. XX w.	
503	Grodków	Traugutta	20	budynek mieszkalny	131/1		
504	Grodków	Traugutta	24	budynek mieszkalny	134/1	l. 30. XX w.	
505	Grodków	Warszawska		wieża Bramy Ziębickiej	235/1	2 poł. XIV w., ok. 1600 r., ok. 1900 r.	684/63 z 16.10.1963 r.
506	Grodków	Warszawska		Mury Obronne	803	2 poł. XIV w.	684/63 z 16.10.1963 r.
507	Grodków	Warszawska	3	budynek mieszkalno-usługowy	301/3	ok. 1825 r., l. 90. XX w.	1295/66 z 13.04.1966 r.
508	Grodków	Warszawska	4	budynek mieszkalno-usługowy	252	1 ćw. XIX w., po 1945 r.	
509	Grodków	Warszawska	5	budynek mieszkalno-usługowy	301/4	ok. 1825 r., l. 20. XX w.	1296/66 z 13.04.1966 r.
510	Grodków	Warszawska	6	budynek mieszkalno-usługowy	251	2 ćw. XX w., 1930 r.	
511	Grodków	Warszawska	7	budynek mieszkalno-usługowy	302/1	ok. 1825 r., po 1945 r., l. 90. XX w.	
512	Grodków	Warszawska	8	budynek mieszkalno-usługowy	250	2 ćw. XX w., po 1945 r., l. 90. XX w.	
513	Grodków	Warszawska	9	budynek mieszkalno-usługowy	303	ok. 1825 r., po 1945 r., l. 90. XX w.	
514	Grodków	Warszawska	10	budynek mieszkalno-usługowy	249	2 ćw. XIX w., pocz. XX w.	
515	Grodków	Warszawska	11	budynek mieszkalno-usługowy	304	ok. 1825 r., po 1945 r.	
516	Grodków	Warszawska	11A	budynek mieszkalny	304	ok. 1825 r., pocz. XX w., l. 80. XX w.	
517	Grodków	Warszawska	12	budynek mieszkalno-usługowy	248	ok. 1825 r., l. 90. XX w.	
518	Grodków	Warszawska	13	kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła	305/2	XIII w., XV w., XVII w., XIX w.	122/54 z 28.08.1954 r.
519	Grodków	Warszawska	14	budynek mieszkalno-usługowy	247	2 ćw. XX w., l. 20. XX w.	
520	Grodków	Warszawska	15	budynek mieszkalny	305/3, 306/1	ok. 1910 r.	
521	Grodków	Warszawska	15	budynek usługowy	306/2	2 poł. XIV w., ok. 1910 r.	
522	Grodków	Warszawska	16	budynek mieszkalno-usługowy	246	1 ćw. XIX w.	
523	Grodków	Warszawska	17	budynek mieszkalno-usługowy	44/1	ok. 1910 r., pocz. XXI w.	
524	Grodków	Warszawska	18	budynek usługowy	245	2 ćw. XIX w., po 195 r.	
525	Grodków	Warszawska	19	budynek mieszkalny	413	pocz. XX w.	
526	Grodków	Warszawska	22	plebania parafii rzymsko-katolickiej	239	1907-1908 r.	
527	Grodków	Warszawska	25	budynek mieszkalny	441/3	l. 20. XX w.	
528	Grodków	Warszawska	26	budynek mieszkalno-usługowy	235/2	2 poł. XIV w., ok. 1825 r., l. 70. XX w.	
529	Grodków	Warszawska	27	budynek mieszkalny	440/3	ok. 1905 r.	
530	Grodków	Warszawska	28	budynek mieszkalny	234/2	ok. 1900 r.	
531	Grodków	Warszawska	29	Urząd Miejski	439/1	ok. 1905 r.	

532	Grodków	Warszawska	29	garaże przy Urzędzie Miejskim	439/1	l. 20. XX w.	
533	Grodków	Warszawska	30	Poczta Polska	233	ok. 1900 r.	
534	Grodków	Warszawska	30	Urząd Telekomunikacji	233	ok. 1900 r.	
535	Grodków	Warszawska	31	budynek mieszkalny z bramą wjazdową	436/2	ok. 1830 r.	
536	Grodków	Warszawska	32	budynek usługowy	209/1	ok. 1930 r.	
537	Grodków	Warszawska	33	budynek usługowy	435/2	ok. 1920 r., l. 80. XX w.	
538	Grodków	Warszawska	34	budynek mieszkalny	427/1	ok. 1920 r.	
539	Grodków	Warszawska	35	budynek mieszkalny	434/4	ok. 1930 r.	
540	Grodków	Warszawska	36	d. kuźnia w zespole stadniny koni, ob. budynek usługowy	428/4	1910 r.	
541	Grodków	Warszawska	38	budynek mieszkalny	428/2	ok. 1890 r.	
542	Grodków	Warszawska	39	budynek mieszkalny	257	pocz. XIX w., l. 60. XX w.	
543	Grodków	Warszawska	41	budynek mieszkalny	258	ok. 1910 .	
544	Grodków	Warszawska	42	Zespół Szkół Średnich	432	ok. 1880 r., l. 80. XX w.	
545	Grodków	Warszawska	44	Dworzec PKP	163/3	pocz. XX w., l. 70. XX w.	
546	Grodków	Warszawska	obok nr 44	Peron Dworca PKP	163/12	ok. 195 r.	
547	Grodków	Warszawska	obok nr 44	Nastawnia Kolejowa	163/12	pocz. XX w.	
548	Grodków	Warszawska	47	budynek mieszkalny	255/1	pocz. XX w.	
549	Grodków	Warszawska	47A	budynek mieszkalny	76	pocz. XX w.	
550	Grodków	Warszawska	obok nr 49	budynek produkcyjny mleczarni	76	pocz. XX w.	
551	Grodków	Warszawska	49	budynek administracyjno-produkcyjny mleczarni	76	ok. 1920 r., l. 80. XX w.	
552	Grodków	Warszawska	obok 50	dawny magazyn w zespole wikliniarni	16	lata 20-te XX w.	
553	Grodków	Warszawska	obok 50	dawny budynek administracyjny w zespole wikliniarni	16	pocz. XX w.	
554	Grodków	Warszawska		most kolejowy za wikliniarnią	24	pocz. XX w.	
555	Grodków	Warszawska	51	budynek mieszkalny	81	ok. 1930 r., pocz. XXI w.	
556	Grodków	Warszawska	53	budynek mieszkalny	80	ok. 1930 r., l. 80. XX w.	
557	Grodków	Warszawska	55	budynek mieszkalny	79	ok. 1930 r., l. 80. XX w.	
558	Grodków	Warszawska	57	budynek mieszkalny	78	l. 30. XX w.	
559	Grodków	Warszawska	59	budynek mieszkalny	77/1	ok. 1930 r.	
560	Grodków	Warszawska	61	budynek mieszkalny	62	ok. 1930 r.	
561	Grodków	Warszawska	63	budynek mieszkalny	345/10	ok. 1930 r.	
562	Grodków	Wiejska	1	budynek mieszkalny	146/5	ok. 1925 r., l. 70. XX w.	
563	Grodków	Wiejska	3	budynek mieszkalny	146/1	2 ćw. XIX w., l. 20. XX w.	
564	Grodków	Wrocławska		mury obronne	200/5	2 poł. XIV w.	684/63 z 16.10.1963 r.
565	Grodków	Wrocławska		baszta więzienna	805	2 poł. XIV w.	684/63 z 16.10.1963 r.
566	Grodków	Wrocławska	5	budynek mieszkalno-usługowy	223/2	II ćw. XIX w.	
567	Grodków	Wrocławska	7	budynek mieszkalny	222	II ćw. XIX w.	

568	Grodków	Wrocławska	9	budynek mieszkalny	221	ok. 1830 r.	1297/66 z 13.04.1966 r.
569	Grodków	Wrocławska	16	budynek mieszkalny, d. zajazd	147/1	ok. 1800 r.	2003/73 z 26.06.1973 r.
570	Grodków	Wrocławska	16	budynek gospodarczy I w zespole dawnego zajazdu	147/1	ok. 1800 r.	
571	Grodków	Wrocławska	16	budynek gospodarczy II w zespole dawnego zajazdu	147/1	ok. 1800 r.	
572	Grodków	Wrocławska	16	budynek gospodarczy III w zespole dawnego zajazdu	147/1	ok. 1800 r.	
573	Grodków	Wrocławska	18	budynek mieszkalny	87/2	ok. 1910 r.	
574	Grodków	Wrocławska	19	budynek mieszkalny	200/1	pocz. XX w.	
575	Grodków	Wrocławska	22, 24, 26	budynek mieszkalny	88/2, 88/3, 88/4	1910-1912 r.	
576	Grodków	Wrocławska	27	budynek mieszkalny	78	ok. 1825 r.	
577	Grodków	Wrocławska	28, 30	budynek mieszkalny	89, 90	ok. 1910 r.	
578	Grodków	Wrocławska	32, 34, 36	budynek mieszkalny	92/2, 92/3, 92/4	ok. 1920 r.	
579	Grodków	Wrocławska	35, 37, 39, 41	budynek mieszkalny, dawny czworak	71/1, 71/2, 71/3, 71/4	2 ćw. XIX w., l. 20. XX w.	
580	Grodków	Wrocławska	43	budynek mieszkalny	61	ok. 1910 r.	
581	Grodków	Wrocławska	45	budynek mieszkalny	59	l. 20. XX w., ok. 1975 r.	
582	Grodków	Wrocławska	47	budynek mieszkalny	58	ok. 1930 r.	
583	Grodków	Wrocławska	49	budynek mieszkalny	57	4 ćw. XIX w.	
584	Grodków	Wrocławska	51	budynek mieszkalny	54/5	ok. 1930 r.	
585	Grodków	Wrocławska	53	budynek mieszkalny, dawna Przychodnia Zakładowa	50/23	ok. 1930 r.	
586	Grodków	Wrocławska	55, 57	budynek mieszkalny	52/1, 53/1	l. 20. XX w.	
587	Grodków	Wrocławska	56	budynek mieszkalny, dawny dom dróżnika	104/2	ok. 1900 r.	
588	Grodków	Wrocławska	59	budynek administracyjny	50/42	l. 20. XX w.	
589	Grodków	Wrocławska	61	budynek mieszkalny	50/15	ok. 1910 r.	
590	Grodków	Wrocławska	63, 65	budynek mieszkalny	50/13	l. 20. XX w.	
591	Grodków	Wyspiańskiego		mury obronne	803	2 poł. XIV w.	684/63 z 16.10.1963 r.
592	Grodków	Wyspiańskiego	2	budynek mieszkalny	796	ok. 1910 r.	
593	Grodków	Wyspiańskiego	3	budynek mieszkalny	366	1 ćw. XIX w., l. 70. XX w.	
594	Grodków	Wyspiańskiego	5	budynek mieszkalny	365	1 ćw. XIX w., ok. 1910 r., lata 80-te XX w., XXI w.	
595	Grodków	Wyspiańskiego	6	budynek mieszkalny	471	pocz. XX w.	
596	Grodków	Wyspiańskiego	10	budynek mieszkalny	359	pocz. XX w.	
597	Grodków	Zawadzkiego	1	budynek mieszkalno-usługowy, d. Państwowy Zakład Sanitarny	693/1	ok. 1930 r.	
598	Grodków	Zawadzkiego	2	budynek mieszkalny	695	ok. 1920 r.	

599	Grodków	Zawadzkiego	3	budynek mieszkalny	691/1	ok. 1930 r.	
600	Grodków	Zawadzkiego	7	budynek mieszkalny	698	ok. 1930 r.	
601	Grodków	Zawadzkiego	9	budynek mieszkalny	688	ok. 1930 r.	
602	Grodków	Zawadzkiego	11	budynek mieszkalny	687	ok. 1930 r.	
603	Grodków	Żeromskiego	1	budynek mieszkalny	619/1	ok. 1930 r.	
604	Grodków	Żeromskiego	2, 4	budynek mieszkalny	84/3, 585	ok. 1930 r.	
605	Grodków	Żeromskiego	3	budynek mieszkalny	618	ok. 1930 r.	
606	Grodków	Żeromskiego	5	budynek mieszkalny	617	ok. 1930 r.	
607	Grodków	Żeromskiego	6, 8	budynek mieszkalny	586, 587	ok. 1930 r.	
608	Grodków	Żeromskiego	7	budynek mieszkalny	616	ok. 1930 r.	
609	Grodków	Żeromskiego	9	budynek mieszkalny	615	ok. 1930 r.	
610	Grodków	Żeromskiego	10, 12	budynek mieszkalny	588, 589	ok. 1930 r.	
611	Grodków	Żeromskiego	11	budynek mieszkalny	614	ok. 1930 r.	
612	Grodków	Żeromskiego	14, 16	budynek mieszkalny	590, 591	ok. 1930 r.	
613	Grodków	Żeromskiego	15	budynek mieszkalny	611	ok. 1930 r.	
614	Grodków	Żeromskiego	17	budynek mieszkalny	610	ok. 1930 r.	
615	Grodków	Żeromskiego	19	budynek mieszkalny	604/2	ok. 1930 r.	
616	Grodków-Orlików		44	budynek mieszkalny w zespole folwarczny	196	1901 r.	
617	Grodków-Orlików		44	obora w zespole folwarcznym	196	1901 r.	
618	Grodków-Orlików		44	mur ogrodzeniowy wraz z bramką	196	1901 r.	
619	Jaszów		obok nr 7	mostek	200	pocz. XX w.	
620	Jaszów		12	budynek mieszkalny	191	ok. 1900 r.	
621	Jaszów		14	budynek mieszkalny	189	IV ćw. XIX w.	
622	Jaszów		17	budynek mieszkalny	11/4	ok. 1900 r., l. 80. XX w.	
623	Jaszów		17	budynek gospodarczy	11/4	pocz. XX w.	
624	Jaszów		20	budynek mieszkalny	91	ok. 1910 r.	
625	Jaszów		23	budynek mieszkalny w zespole folwarcznym	99/2	ok. 1920 r.	
626	Jaszów		27	budynek mieszkalny	7/3	ok. 1920 r., l. 70. XX w.	
627	Jaszów		30	budynek mieszkalny	10	ok. 1910 r.	
628	Jaszów		36A	budynek mieszkalny	47/5	ok. 1900 r., l. 60. XX w.	
629	Jaszów		40	budynek mieszkalny, d. dwór	80	ok. 1800 r.	1574/66 z 20.08.1966
630	Jaszów		42	budynek mieszkalny	82	ok. 1910 r.	
631	Jaszów		44	Dom Ludowy	90	4 ćw. XIX w.	
632	Jaszów		45	budynek mieszkalny, d. poczta	90	4 ćw. XIX w.	
633	Jaszów		56	budynek mieszkalny	296	ok. 1900 r.	
634	Jaszów		64	budynek mieszkalny	276/1	ok. 1900 r.	
635	Jaszów		67	budynek mieszkalny	278	ok. 1900 r., l. 80. XX w.	

636	Jaszów		70	budynek mieszkalny	235	ok. 1900 r., l.70. XX w.	
637	Jaszów		71	budynek mieszkalny	232/1, 236	k. XIX w.	
638	Jaszów		74	budynek mieszkalny	230/1	ok. 1900 r.	
639	Jaszów		77	mur ogrodzeniowy kościoła wraz z bramką	223	XV w., pocz. XVII w., ok. 1900 r.	
640	Jaszów		78	wozownia	226/4	1 ćw. XIX w.	
641	Jaszów		79	budynek mieszkalny, d. szkoła	224/5	ok. 1920 r.	
642	Jaszów		81	budynek mieszkalny	221	ok. 1910 r.	
643	Jaszów		85	budynek mieszkalny	218/3	ok. 1900 r.	
644	Jeszkotle		3	budynek mieszkalny	9/2	ok. 1850 r., l. 70. XX w.	
645	Jeszkotle		4	budynek mieszkalny	11	pocz. XIX w.	
646	Jeszkotle		6	budynek mieszkalny	12/1	pocz. XX w.	
647	Jeszkotle		6	budynek gospodarczy	12/1	pocz. XX w.	
648	Jeszkotle		7	budynek mieszkalny	25/1	l. 20. XX w.	
649	Jeszkotle		8	budynek mieszkalny	24/2		
650	Jeszkotle		10	budynek mieszkalny	27/1	3 ćw. XIX w.	
651	Jeszkotle		10	dawna kuźnia	27/1	ok. 1920 r.	
652	Jeszkotle		17	budynek mieszkalny	253	3 ćw. XIX w., l. 60. XX w.	
653	Jeszkotle		21	budynek mieszkalny	96	k. XIX w., l. 80. XX w.	
654	Jeszkotle		21	stodoła	96	ok. 1909 r.	
655	Jeszkotle		23	stodoła	98/1		
656	Jeszkotle		25	budynek mieszkalny	101/1	ok. 1860 r.	
657	Jeszkotle		26	budynek mieszkalny	102	ok. 1860 r.	
658	Jeszkotle		26	stodoła	102	ok. 1910 r.	
659	Jeszkotle		27	stodoła	103/1	pocz. XX w.	
660	Jeszkotle		28a	kościół filialny pw. Św. Antoniego Padewskiego	71	I poł. XVI w., ok. 1600 r., ok. 1800 r.	1185/66 z 09.03.1966 r.
661	Jeszkotle		29	budynek mieszkalny	104/1		
662	Jeszkotle		33	budynek gospodarczy	189		
663	Jeszkotle		34	budynek mieszkalny	66/2	pocz. XX w.	
664	Jeszkotle		40	budynek mieszkalny	49/1	ok. 1850 r.	
665	Jeszkotle		41	budynek mieszkalny	44/1	2 ćw. XIX w.	
666	Jeszkotle		44	budynek mieszkalny	39/9	2 ćw. XIX w.	
667	Jeszkotle		45	budynek mieszkalny	39/2	4 ćw. XIX w., l. 70. XX w.	
668	Jeszkotle		50	dwór	1/9	1 ćw. XIX w.	992/65 z 05.05.1965 r.
669	Jeszkotle		obok nr 50	obora w zespole folwarcznym	1/7	pocz. XX w.	
670	Jeszkotle		obok nr 50	stodoła w zespole folwarcznym	1/7	pocz. XX w.	
671	Jeszkotle		53	budynek mieszkalny, d. szpital wojskowy	2/3		

672	Jeszkotle		54	budynek mieszkalny, d. szkoła	2/4	ok. 1900 r.	
673	Jędrzejów		11	budynek mieszkalny	10/1	k. XIX w., l. 70. XX w.	
674	Jędrzejów		14	kościół parafialny pw. św. Szymona i Judy Tadeusza	13	XV w., 1725 r.	123/54 z 03.09.1954 r.
675	Jędrzejów		14	ogrodzenie kościoła parafialnego wraz z bramką	13	XV w., 1725 r.	
676	Jędrzejów		14	kapliczka na cmentarzu przykościelnym	13	ok. 1895 r.	
677	Jędrzejów			cmentarz parafialny	11/2, 12	1725 r.	279/90 z 05.11.1990 r.
678	Jędrzejów		16	Dom Pomocy Społecznej - pałac	326	III ćw. XIX w.	2264/91 z 26.03.1991 r.
679	Jędrzejów		16	brama wjazdowa do zespołu pałacowego	326	lata 60-te XIX w.	
680	Jędrzejów		16	wejście do lochów w zespole pałacowym	326	lata 60-te XIX w.	
681	Jędrzejów		16	park w zespole pałacowo-parkowym	14/2, 34, 326, 374/2, 374/7	III ćw. XIX w.	41/48 z 27.08.1948 r. 75/83 z 01.08.1983 r.
682	Jędrzejów		20, 21, 22	rządówka w zespole folwarcznym	374/5	ok. 1905 r.	
683	Jędrzejów		23	budynek mieszkalno-gospodarczy w zespole folwarcznym	374/8	ok. 1825 r.	
684	Jędrzejów		27	budynek mieszkalny w zespole folwarcznym	379	pocz. XX w.	
685	Jędrzejów		obok nr 27	trafostacja	422	l. 30.XX w.	
686	Jędrzejów		29, 30	budynek mieszkalny w zespole folwarcznym	376	ok. 1900 r., l. 80. XX w.	
687	Jędrzejów		32	budynek magazynowy GS	138/2	pocz. XX w.	
688	Jędrzejów		35	budynek mieszkalny	140/1	ok. 1880 r., l. 60. XX w.	
689	Jędrzejów		36A	budynek mieszkalny	140/2	3 ćw. XIX w.	
690	Jędrzejów		38	budynek mieszkalny	143	pocz. XX w., l. 70. XX w.	
691	Jędrzejów		39	budynek mieszkalny	144	1 ćw. XIX w.	
692	Jędrzejów		40	budynek mieszkalny	144	1 ćw. XIX w., l. 60. XX w.	
693	Jędrzejów		45	budynek mieszkalny	149	l. 80. XIX w., l. 70. XX w.	
694	Jędrzejów		55	budynek mieszkalny	109	4 ćw. XIX w., l. 70. XX w.	
695	Jędrzejów		66	budynek mieszkalny	115/4	1878 r., l. 60. XX w.	
696	Jędrzejów		84	remiza strażacka	130	pocz. XX w., l. 80. XX w.	
697	Jędrzejów		91	budynek mieszkalny	136	2 ćw. XIX w., l. 70-te XX w.	
698	Jędrzejów		92	Wiejski Ośrodek Zdrowia	137	pocz. XX w.	
699	Jędrzejów		95	stodoła	26/4	l. 20. XX w.	
700	Jędrzejów		102	budynek mieszkalny, d. szkoła-Dom Nauczyciela	18/2, 19/1	ok. 1905 r.	
701	Jędrzejów		104	budynek mieszkalny	16	ok. 1910 r.	
702	Jędrzejów		105	plebania	15	ok. 1900 r.	
703	Kobiela		2	stodoła	123	pocz. XX w.	
704	Kobiela		4	budynek mieszkalny	121/1	3 ćw. XIX w.	
705	Kobiela		6	budynek mieszkalny	119/1	pocz. XX w.	

706	Kobiela		15	budynek mieszkalny	110/1	ok. 1825 r., l. 20. XX w.	
707	Kobiela		15	budynek gospodarczy, ob. kotłownia	110/1	ok. 1800 r.	
708	Kobiela		15	kurnik-gołębnik	110/1		
709	Kobiela		15	obora/stodoła	110/1		
710	Kobiela		20	szkoła	98	ok. 1930 r.	
711	Kobiela		22	budynek mieszkalny, d. dom i poczta	99/1	4 ćw. XIX w., l. 60. XX w.	
712	Kobiela		23	budynek mieszkalny, d. ośrodek zdrowia	100	ok. 1905 r., l. 70. XX w.	
713	Kobiela		24	budynek mieszkalny	101/1	ok. 1825 r., l. 80. XX w.	
714	Kobiela		26	plebania	78	ok. 1850 r.	
715	Kobiela		obok nr 26	trafostacja	71/2	l. 20-. XX w.	
716	Kobiela		30	budynek mieszkalny	69/2	ok. 1900 r., l. 80. XX w.	
717	Kobiela		34	budynek mieszkalny	66	ok. 1750 r., l. 70. XX w.	
718	Kobiela		45	budynek mieszkalny	55	ok. 1825 r., ok. 1910 r., l. 70. XX w.	
719	Kobiela		54	budynek mieszkalny	49	ok. 1850 r.	
720	Kobiela		55	dwór	472	4 ćw. XIX w.	
721	Kobiela		obok 55	park	47, 57/1, 59, 65, 471, 519-525	XIX w.	27.08.1948 r. z 15.07.1981 r.
722	Kobiela		obok nr 55	budynek gospodarczy w zespole dworskim	471	ok. 1910 r.	
723	Kobiela		56	budynek mieszkalny	48	pocz. XX w.	
724	Kobiela		62	kościół parafialny pw. św. Jerzego	77	1662 r., III ćw. XVIII w.	1149/66 z 16.02.1966 r.
725	Kobiela		62	ogrodzenie kościoła parafialnego wraz z bramką	77	XVII/XVIII w.	
726	Kobiela		63	budynek usługowy - gospoda, sklep	102/2	poł. XIX w., pocz. XX w.	
727	Kobiela		64	budynek mieszkalny, d. dworek - leśniczówka	21/4	ok. 1905 r.	
728	Kobiela		74	budynek mieszkalny	45/3	pocz. XX w.	
729	Kobiela		74	kapliczka	45/3	pocz. XX w.	
730	Kobiela		78	budynek mieszkalny	41/4	3 ćw. XIX w., l. 70. XX w.	
731	Kobiela		78	stodoła	41/4	2 ćw. XIX w.	
732	Kolnica		3	budynek mieszkalny	115	2 ćw. XIX w., l. 80. XX w.	
733	Kolnica		8	budynek mieszkalny	119/1	ok. 1840 r., l. 90. XX w.	
734	Kolnica		9A	budynek mieszkalny, d. Ośrodek Zdrowia	87	l. 20. XX w.	
735	Kolnica		11	budynek mieszkalny	123/2	ok. 1900 r., k. XX w.	
736	Kolnica		16	budynek mieszkalny	126	ok. 1880 r.	
737	Kolnica		17	budynek mieszkalny	127	ok. 1825 r.	
738	Kolnica		17A	trafostacja	84/1	l. 20-te XX w.	
739	Kolnica		obok trafostacji	remiza strażacka	84/1	ok. 1850 r., pocz. XX w.	
740	Kolnica		18	budynek mieszkalny	128	ok. 1825 r., l. 80. XX w.	

741	Kolnica		22A	młyn	133/6	ok. 1920 r.	
742	Kolnica		29	budynek mieszkalny	270/2	ok. 1825 r., l. 80. XX w.	
743	Kolnica		30	budynek mieszkalny	270/1	ok. 1880 r., l. 80. XX w.	
744	Kolnica		31	budynek mieszkalny	271/2	ok. 1910 r.	
745	Kolnica		33A	budynek mieszkalny	274/2	ok. 1880 r., l. 80. XX w.	
746	Kolnica		34	budynek mieszkalny	274/1	3 ćw. XIX w.	
747	Kolnica		35	budynek mieszkalny	275	ok. 1860 r.	
748	Kolnica		36	budynek mieszkalny	276	ok. 1840 r., l. 80. XX w.	
749	Kolnica		39	budynek mieszkalny	279/3	lata 20-te XX w.	
750	Kolnica		40	budynek mieszkalny	279/1	ok. 1840 r., l. 70. XX w.	
751	Kolnica		41	kuźnia	280/1	ok. 1850 r., l. 90. XX w.	
752	Kolnica		42	budynek mieszkalny	281/5	ok. 1825 r., l. 80. XX w..	
753	Kolnica		43	budynek mieszkalny	281/3	ok. 1880 r., l. 80. XX w.	
754	Kolnica		43	stodoła	281/3	IV ćw. XIX w.	
755	Kolnica		43	lamus	281/3	1825 r.	
756	Kolnica		51	budynek mieszkalny	290/2	4 ćw. XIX w.	
757	Kolnica		52	budynek mieszkalny	290/3	ok. 1910 r.	
758	Kolnica		61	budynek mieszkalny	491/1	3 ćw. XIX w., l. 80. XX w..	
759	Kolnica		70	budynek mieszkalny	499/2	ok. 1880 r., l. 70. XX w..	
760	Kolnica		70	kapliczka	499/2	ok. 1900 r.	
761	Kolnica		72	budynek mieszkalny	501	ok. 1890 r., l. 70. XX w.	
762	Kolnica		79	budynek mieszkalny	514/3	1 ćw. XIX w., l. 70. XX w..	
763	Kolnica		80	budynek mieszkalny	520	2 ćw. XIX w.	
764	Kolnica		84	budynek usługowy, d. Klub Rolnika	522/2	ok. 1880 r., pocz. XXI w.	
765	Kolnica		85B	dawna poczta	518/5	k. XIX w.	
766	Kolnica		pomiędzy nr 85B i 85C	kuźnia	519	k. XIX w.	
767	Kolnica		obok nr 85C	stodoła	519	ok. 1850 r.	
768	Kolnica		86	budynek mieszkalny, d. przedszkole	81/3	l. 80. XX w.	
769	Kolnica		87	budynek mieszkalny	80	ok. 1900 r.	
770	Kolnica		87	kapliczka	80	ok. 1900 r.	
771	Kolnica		88	budynek mieszkalny	79/1	ok. 1880 r.	
772	Kolnica		88	stodoła	79/1	l. 20. XX w.	
773	Kolnica		88D	kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca	78	pocz. XIV w., ok. 1726 r.	892/64 z 18.05.1964 r.
774	Kolnica		88D	ogrodzenie kościoła parafialnego wraz z bramą	78	XVII/XVIII w.	
775	Kolnica		89	budynek mieszkalny	76	ok. 1880 r., l. 80. XX w.	
776	Kolnica		90	budynek mieszkalny	75	l. 30. XX w.	
777	Kolnica		95	kapliczka	70/1	ok. 1900 r.	

778	Kolnica		96	budynek mieszkalny	69	ok. 1825 r., l. 80. XX w.	
779	Kolnica		97	budynek mieszkalny	68	2 ćw. XIX w., l. 70. XX w.	
780	Kolnica		101	budynek mieszkalny	62	ok. 1890 r.	
781	Kopice		9, 10	budynek mieszkalny	143/9	ok. 1890 r.	
782	Kopice		13	budynek mieszkalny	139/1		
783	Kopice		14	budynek mieszkalny	138/6	ok. 1850, l. 80. XX w.	
784	Kopice		16	budynek mieszkalny	134	ok 1825 r, l. 80. XX w..	
785	Kopice		18	budynek mieszkalny	135/2	l. 20. XX w.	
786	Kopice		23	budynek mieszkalny	1302	ok. 1800, ok. 1850 r., l. 80. XX w.	
787	Kopice		25	budynek gospodarczy	127	ok. 1825 r.	
788	Kopice		26	budynek mieszkalny	128/1	ok. 1825, l. 70. XX w.	
789	Kopice		27A	plebania	127	1807 r., ok 1905	
790	Kopice		27B	kościół parafialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego	127	1802-1822, 4 ćw. XIX w.	121/54 z 28.08.1954 r.
791	Kopice		27B	bramka i ogrodzeniu kościoła parafialnego	275/2	ok. 1900 r.	
792	Kopice		27B	kapliczka i kostnica w murze ogrodzeniowym kościoła parafialnego	127	ok. 1900 r.	
793	Kopice		27B	kapliczka w ogrodzeniu kościoła parafialnego	127	ok. 1900 r.	
794	Kopice		27B	kaplica grobowa rodziny Schaffgotsch	127	2 poł. XIX w.	1996/73 z 04.04.1973 r.
795	Kopice		28	Ośrodek Zdrowia	126	ok. 1910 r.	
796	Kopice		32A	Przedszkole	207/2	ok. 1920	
797	Kopice		32B	Szkoła	207/5	ok 1915	
798	Kopice		45	budynek ogrodnictwa	422	ok. 1900 r., l. 70. XX w.	
799	Kopice		45	budynek gospodarczy	422	ok. 1900 r.	
800	Kopice		45	ruina szklarni ogrodnictwa	423	ok. 1900 r.	
801	Kopice		45	mur wokół ogrodnictwa	494, 261	ok. 1900 r.	
802	Kopice		47	ruina pałacu	84/4	1864	725/64 z 13.04.1964 r.
803	Kopice		47	kaplica kostnica rodziny Schaffgotschów w zespole pałacowym (w parku)	84/4	pocz. XX w.	
804	Kopice		47	kaplica pałacowa	84/4	XIX w.	725/64 z 13.04.1964 r.
805	Kopice		47	ruina romantyczna w zespole pałacowym	84/4	3 ćw. XIX w.	
806	Kopice		47	altana w parku pałacowym	84/4	l. 60. XIX w.	
807	Kopice		47	ruina grotty w parku pałacowym	84/4	l. 60. XIX w.	
808	Kopice		47	altana w zespole pałacowym	84/4	pocz. XX w.	
809	Kopice		47	most w zespole pałacowym	84/4	l. 60. XIX w.	
810	Kopice		47	bramka w ogrodzeniu zespołu pałacowego	79	3 ćw. XIX w.	
811	Kopice		47	przystań przy stawie	84/4	l. 60. XIX w.	

812	Kopice		47	park krajobrazowy w zespole pałacowym	84/4	II poł. XIX w.	65/81 z 15.07.1981 r.
813	Kopice		47	most w parku pałacowym	84/4	k. XIX w.	
814	Kopice		48	budynek mieszkalno-gospodarczy	389/2	ok. 1900 r.	
815	Kopice		49, 50	budynek mieszkalny	414		
816	Kopice		obok 51	budynek mieszkalny w zespole folwarcznym	397	ok. 1900 r., l. 80. XX w.	
817	Kopice		51	stajnie w zespole folwarcznym	399/2	1863 r.	
818	Kopice		obok 51	obora w zespole folwarcznym	399/2	ok. 1900 r.	
819	Kopice		52	budynek mieszkalny	391	ok. 1900 r.	
820	Kopice		53	budynek mieszkalny	392	ok. 1900 r.	
821	Kopice		56, 57	budynek mieszkalny	386	ok. 1920 r.	
822	Kopice		58A	budynek mieszkalny	386		
823	Kopice		59	budynek mieszkalny	118	l. 30. XX w.	
824	Kopice		62	budynek mieszkalno-usługowy, gospoda	121/1	ok. 1910	
825	Kopice		63	budynek mieszkalny	121	ok. 1850, pocz. XX w.	
826	Kopice		64, 65	budynek mieszkalny	402, 403	ok. 1825 r., l. 70. XX w.	
827	Kopice		66, 67	budynek mieszkalny	405, 404	ok. 1920 r., l. 70. XX w.	
828	Kopice		obok 68	spichlerz I w zespole folwarcznym	399/2	ok. 1800 r.	1941/69 z 01.02.1969 r.
829	Kopice		obok 68	spichlerz II w zespole folwarcznym	399/2	ok. 1800 r.	1941/69 z 01.02.1969 r.
830	Kopice		obok 68	spichlerz-wozownia w zespole folwarcznym	399/2	ok. 1800, l. 80. XX w.	1941/69 z 01.02.1969 r.
831	Kopice		obok 68	gorzelnia w zespole folwarcznym	399/2	k. XIX w.	
832	Kopice		69	budynek mieszkalny w zespole folwarcznym	399/2	ok. 1825 r., I ćw. XX w.	
833	Kopice		za 70, 71	budynek gospodarczy w zespole folwarcznym	399/2	1937 r.	
834	Kopice		obok nr 70, 71	budynek gospodarczy w zespole folwarcznym	399/2, 412	1899 r.	
835	Kopice		70, 71	budynek mieszkalny	409	4 ćw. XIX w.	
836	Kopice		obok nr73	obora w zespole folwarcznym	399/2	1936 r.	
837	Kopice		73	budynek mieszkalny w zespole folwarcznym	410	ok. 1900 r., l. 70. XX w.	
838	Kopice		74	budynek mieszkalny	416	ok. 1900 r.	
839	Kopice		79	budynek mieszkalny	438	ok. 1900 r.	
840	Kopice		85	budynek mieszkalny	321	ok. 1830, l. 80. XX w.	
841	Kopice		100	budynek mieszkalno-administracyjny	434/1	pocz. XX w.	
842	Kopice		101, 102	budynek mieszkalno-gospodarczy	429	l. 20. XX w.	
843	Kopice		103	budynek mieszkalno-gospodarczy	22/2	l. 20. XX w.	
844	Kopice		106	budynek mieszkalny	63	ok. 1900 r.	
845	Kopice		109	budynek mieszkalny	66/3	ok. 1930 r.	
846	Kopice		110	budynek mieszkalny	67	ok. 1840 r., l. 80. XX w.	

847	Kopice		111	budynek mieszkalny	68/1	ok. 1840 r., l. 80. XX w.	
848	Kopice		111	budynek gospodarczy	68/1	ok. 1800 r.	
849	Kopice		116	budynek mieszkalny	113	ok. 1910 r., l. 80. XX w.	
850	Kopice		obok 116	trafostacja	20/2	ok. 1920 r.	
851	Kopice		118A	budynek mieszkalny	111/3	l. 20. XX w.	
852	Kopice		121	budynek mieszkalny	106/1	ok 1890 r.	
853	Kopice		122	budynek mieszkalny	105	ok. 1840 r., l. 80. XX w.	
854	Kopice		122	budynek mieszkalny	105	ok. 1850 r.	
855	Kopice		123	klub - świetlica	103/1	ok. 1910 r., l. 50. XX w.	
856	Kopice		123	budynek mieszkalny	103/1		
857	Kopice		124	budynek mieszkalny, tzw. dom ogrodnika	40/5	ok. 1900 r.	
858	Kopice		125	budynek mieszkalny	102	ok. 1860 r., l. 80. XX w.	
859	Kopice		127A, 127B	sklep	100/3	ok. 1920 r.	
860	Kopice		131	budynek mieszkalny	95	4 ćw. XIX w.	
861	Kopice		144	budynek mieszkalny	80	ok. 1860 r.	
862	Kopice		144	stodoła, ob. Warsztat samochodowy	80	ok. 1860 r.	
863	Kopice		147	budynek mieszkalny	78/4	ok. 1860 r.	
864	Kopice		151	budynek mieszkalny	70/1		
865	Kopice		153	budynek mieszkalny	75/4		
866	Kopice		155	leśniczówka	451/2	ok. 1915 r.	
867	Kopice		155	budynek gospodarczy przy leśniczówce	451/2	ok. 1915 r.	
868	Lipowa		1	budynek mieszkalny	145	l. 20. XX w.	
869	Lipowa		2	budynek mieszkalny	333	ok. 1860 r., l. 80. XX w.	
870	Lipowa		6	budynek gospodarczy	327	3 ćw. XIX w.,	
871	Lipowa		11	budynek mieszkalny	323/1	ok. 1850 r., pocz. XX w.	
872	Lipowa		13	budynek mieszkalny	322	ok. 1850 r., l. 80. XX w..	
873	Lipowa		14	budynek mieszkalny	320, 431	ok. 1860 r., l. 60. XX w.	
874	Lipowa		17	budynek mieszkalny	409	2 ćw. XIX w.	
875	Lipowa		18	budynek mieszkalny	410/1	1 ćw. XIX w., l. 80. XX w.	
876	Lipowa		19	Szkoła Podstawowa	317	ok. 1925 r., l. 70. XX w., k. XX w.	
877	Lipowa		21	budynek mieszkalny w zespole folwarcznym	315, 316/1	I ćw. XIX w., l. 20. XX w.	
878	Lipowa		22	budynek mieszkalny w zespole folwarcznym	313/2	ok. 1800 r., l. 80. XX w..	
879	Lipowa		22D	spichlerz w zespole folwarcznym	314/1	pocz. XIX w.	
880	Lipowa		23	budynek mieszkalny	412	ok. 1825 r., l. 80. XX w.	
881	Lipowa		24	budynek mieszkalny	413, 414	ok. 1860 r., l. 70. XX w.	
882	Lipowa		25	budynek mieszkalny	415	I ćw. XIX w., l. 70. XX w.	
883	Lipowa		29A	kościół parafialny pw. Św. Marcina	419	XV/XVI w., 1955-1956, 1963 r.	139/54 z 13.12.1954 r.

884	Lipowa		29A	mur kościelny wokół kościoła parafialnego wraz z bramkami	419	XV/XVI w., 2 poł. XVIII w.
885	Lipowa		29-30	stodoła	307, 308	ok. 1860 r.
886	Lipowa		30	budynek mieszkalny	307	2 ćw. XIX w., l.60. XX w.
887	Lipowa		31	budynek mieszkalny	421, 435	pocz. XX w.
888	Lipowa		31A	budynek mieszkalny	420	3 ćw. XIX w., l. 90. XX w.
889	Lipowa		33	budynek mieszkalny	305	ok. 1905 r.
890	Lipowa		35	budynek mieszkalny	303	ok. 1825 r., l. 70. XX w.
891	Lipowa		38	budynek mieszkalny	301	ok. 1900 r., l. 70. XX w.
892	Lipowa		39	budynek mieszkalny	300	2 ćw. XIX w., l. 70. XX w.
893	Lipowa		39	kuźnia	291/1, 435, 300	I ćw. XIX w.
894	Lipowa		45	budynek mieszkalny	296	ok. 1860 r.
895	Lipowa		46	budynek mieszkalny	295	2 ćw. XIX w., l. 60. XX w.
896	Lipowa		49	budynek gospodarczy	291	
897	Lipowa		53	budynek mieszkalny	278, 279	2 ćw. XIX w.
898	Lipowa		53	budynek gospodarczy	279	2 ćw. XIX w.
899	Lipowa		54	budynek mieszkalny	278	ok. 1850 r., l. 70. XX w..
900	Lipowa		59	budynek mieszkalny	276/6	
901	Lipowa		60	budynek mieszkalny	275	2 ćw. XIX w., pocz. XX w.
902	Lipowa		63	budynek mieszkalny	271, 272	1 ćw. XIX w.
903	Lipowa		64	budynek mieszkalny	270/2, 271	ok. 1825 r., l. 70. XX w.
904	Lipowa		65	budynek mieszkalny	270/1, 270/2	ok. 1825 r.
905	Lipowa		67	budynek mieszkalny	269	
906	Lipowa		69	budynek mieszkalny	267	1902 r., l. 80. XX w.
907	Lipowa		69	stodoła	267	1 ćw. XIX w.
908	Lipowa		70	budynek mieszkalny	266/2	1 ćw. XIX w., l. 70. XX w.
909	Lipowa		71	budynek mieszkalny	264	3 ćw. XIX w., l. 80. XX w.
910	Lipowa		72	budynek mieszkalny	263	ok. 1890 r.
911	Lipowa		73	budynek mieszkalny	262	1 ćw. XIX w., pocz. XX w.
912	Lipowa		75	budynek mieszkalny	259	2 ćw. XIX w.
913	Lipowa		76	budynek mieszkalny	259, 260	
914	Lipowa		79	Szkoła Podstawowa	417	ok. 1900 r.
915	Lipowa		80	budynek mieszkalny	256	ok. 1870 r., l. 80. XX w.
916	Lipowa		82	budynek mieszkalny	254	2 ćw. XIX w.
917	Lipowa		87	budynek mieszkalny	247	ok. 1850 r., l. 70. XX w.
918	Lipowa		88	budynek mieszkalny	264	2 ćw. XIX w.
919	Lipowa		90	budynek mieszkalny	244	ok. 1910 r., l. 80. XX w.
920	Lipowa		91	budynek mieszkalny	243/1	ok. 1850 r., l. 20. XX w., l. 80. XX w.
921	Lipowa		92	budynek mieszkalny	242	3 ćw. XIX w., l. 80. XX w.

922	Lipowa		95	budynek mieszkalny	236	pocz. XIX w., l. 80. XX w.
923	Lipowa		97	budynek mieszkalny	239	pocz. XX w.
924	Lipowa		99	budynek mieszkalny	231	ok. 1835 r., l. 20. XX w.
925	Lipowa		101	budynek mieszkalny w zespole dworca kolejowego	354	ok. 1900 r.
926	Lipowa		102	budynek mieszkalny w zespole dworca kolejowego	354	ok. 1900 r.
927	Lipowa		103	budynek mieszkalny w zespole dworca kolejowego	354	ok. 1900 r.
928	Lubcz		2	budynek mieszkalny	85/1	
929	Lubcz		3	budynek mieszkalny	505	
930	Lubcz		obok nr 6A	trafostacja	262/1, 284/1	l. 20. XX w.
931	Lubcz		7	stodoła	259	ok. 1900 r.
932	Lubcz		12	budynek mieszkalny	264	
933	Lubcz		15	kościół filialny pw. Św. Marcina	272	ok. 1900 r.
934	Lubcz		15	mur kościelny wokół kościoła filialnego wraz z bramką	272	ok. 1900 r.
935	Lubcz		19	kapliczka	269	ok. 1900 r.
936	Lubcz		21	Kapliczka na terenie RSP	270/5	l. 20. XX w.
937	Lubcz		24	budynek mieszkalny	233	ok. 1830 r., l. 80. XX w.
938	Lubcz		26	budynek mieszkalny	235	l. 40. XIX w.
939	Lubcz		27-28	budynek mieszkalny	236, 237	4 ćw. XIX w., l. 80. XX w.
940	Lubcz		28	budynek gospodarczy	236	
941	Lubcz		32	budynek mieszkalny	240/2	ok. 1840 r., l. 80. XX w.
942	Lubcz		33	dawna szkoła i Dom Ludowy	241	ok. 1900 r.
943	Lubcz		34	budynek mieszkalny	242	2 ćw. XIX w., l. 80. XX w.
944	Lubcz		35, 36	budynek mieszkalny	243, 244	ok. 1880 r., l. 80. XX w.
945	Lubcz		38	budynek mieszkalny	246	ok. 1870 r.
946	Lubcz		41	budynek mieszkalny	249	2 ćw. XIX w., l. 70. XX w.
947	Lubcz		42	budynek mieszkalny	250	ok. 1874 r.
948	Lubcz		47	kuźnia	254	ok. 1850 r.
949	Lubcz		51	budynek mieszkalny	258	I ćw. XIX w.
950	Lubcz		56	budynek mieszkalny	276	ok. 1850 r.
951	Mikołajowa		2	budynek mieszkalny	32	l. 20. XX w.
952	Mikołajowa		3	budynek mieszkalny	31	l. 20. XX w.
953	Mikołajowa		3	stodoła	31	
954	Mikołajowa		6	budynek mieszkalny	22/3	l. 30. XX w.
955	Mikołajowa		8	budynek mieszkalny	58/2	l. 20. XX w.
956	Mikołajowa		10	budynek mieszkalny	64	ok. 1850 r., l. 70. XX w.
957	Mikołajowa		13	budynek mieszkalny	65/1	ok. 1850 r.
958	Mikołajowa		14	budynek mieszkalny	85	ok. 1850 r.
959	Mikołajowa		15	budynek mieszkalny, d. Dom Ludowy	66	ok. 1850 r.
960	Mikołajowa		16	budynek mieszkalny	94/1	ok. 1850 r., l. 60. XX w.
961	Mikołajowa		17	budynek mieszkalny	23/2	ok. 1900 r.

962	Mikołajowa		23	budynek mieszkalny	12/5	ok. 1900 r., l. 60. XX w., XX/XXI w.	
963	Mikołajowa			ruina kapliczki grotty	132	l. 20. XX w., XX/XXI w.	
964	Młodoszowice		1	budynek mieszkalno-usługowy, d. Dom Ludowy	81/3	ok. 1900 r.	
965	Młodoszowice		obok nr 1	budynek gospodarczy w zespole folwarku	81/8	l. 20. XIX w.	
966	Młodoszowice		obok nr 1	stodoła w zespole folwarku	81/8	ok. 1860 r.	
967	Młodoszowice		2	stodoła	82/2	ok. 1850 r.	
968	Młodoszowice		6	budynek mieszkalny	86/1	ok. 1850 r., l. 80. XX w.	
969	Młodoszowice		7	budynek mieszkalny	87	ok. 1840 r., l. 90. XX w.	
970	Młodoszowice		7	budynek gospodarczy w zespole folwarku	87	ok. 1850 r.	
971	Młodoszowice		6-7	stodoła	86/1, 87	ok. 1850 r.	
972	Młodoszowice		10	budynek mieszkalny	91	ok. 1850 r., l. 80. XX w.	
973	Młodoszowice		11	budynek mieszkalny	92/5	ok. 1860 r., l. 70. XX w.	
974	Młodoszowice		12	budynek mieszkalny	92/6	1 ćw. XIX w., l. 80. XX w.	
975	Młodoszowice		12	budynek gospodarczy	92/6	ok. 1850 r., l. 70. XX w.	
976	Młodoszowice		16	budynek mieszkalny	95	ok. 1850 r., l. 70. XX w.	
977	Młodoszowice		18	budynek mieszkalny	99	ok. 1850 r., l. 80. XX w.	
978	Młodoszowice		18	stodoła	99	ok. 1850 r.	
979	Młodoszowice		19	budynek mieszkalny	100	ok. 1840 r., l. 80. XX w.	
980	Młodoszowice		19	budynek gospodarczy I	100	ok. 1860 r.	
981	Młodoszowice		19	budynek gospodarczy II	100		
982	Młodoszowice		20	budynek mieszkalny	101	ok. 1840 r., l. 80. XX w.	
983	Młodoszowice		21	budynek mieszkalny	102/2	ok. 1860 r.	
984	Młodoszowice		23	budynek mieszkalny	103/2	ok. 1850 r.	
985	Młodoszowice		23	stodoła	103/2	ok. 1850 r.	
986	Młodoszowice		26	budynek mieszkalny	106	ok. 1850 r., l. 80. XX w.	
987	Młodoszowice		44	budynek mieszkalny	147	poł. XIX w., l. 70. XX w.	
988	Młodoszowice		47	budynek mieszkalny	145	ok. 1863 r., l. 80. XX w.	
989	Młodoszowice		49	budynek mieszkalny	118/1	ok. 1860 r.	
990	Młodoszowice		50	stodoła	143	ok. 1850 r.	
991	Młodoszowice		52	budynek mieszkalny, d. Dom Nauczyciela	117/1	ok. 1825 r.	
992	Młodoszowice		52A	kościół filialny pw. Św. Marcina	116	XV/XVI w.	1184/66 z 08.03.1966 r. 887/64 z 18.05.1964 r.
993	Młodoszowice		53	budynek mieszkalny	141	ok. 1840 r.	
994	Młodoszowice		54	budynek mieszkalny	140/2	3 ćw. XIX w.	
995	Młodoszowice		58B	trafostacja	115	2ta 20-te XIX w.	
996	Młodoszowice		59	budynek mieszkalny	135	II ćw. XIX w.	
997	Młodoszowice		60	budynek mieszkalny	134/1	lata 80-te XIX w.	
998	Młodoszowice		62	budynek mieszkalny	132/3	3 ćw. XIX w., l. 80. XX w.	

999	Młodoszowice		64	budynek gospodarczy	131	ok. 1850 r.	
1000	Młodoszowice		67	budynek mieszkalny	127	2 ćw. XIX w.	
1001	Młodoszowice		75	budynek mieszkalny	124/1	ok. 1860 r.	
1002	Nowa Wieś Mała		2	budynek mieszkalny	80/1	ok. 1825 r., l. 70. XX w.	
1003	Nowa Wieś Mała		4	budynek mieszkalny	81	pocz. XX w.	
1004	Nowa Wieś Mała		5	budynek mieszkalny	82/1	2 ćw. XIX w., ok. 1900 r.	
1005	Nowa Wieś Mała		9	budynek mieszkalny	86	4 ćw. XIX w., l. 80. XX w.	
1006	Nowa Wieś Mała		10	budynek mieszkalny	87, 88/2	ok. 1850 r., l. 70. XX w.	
1007	Nowa Wieś Mała		11	budynek mieszkalny	88/1, 88/2	ok. 1850 r., l. 70. XX w.	
1008	Nowa Wieś Mała		12	budynek mieszkalny	173	ok. 1900 r.	
1009	Nowa Wieś Mała		13	budynek mieszkalny	89	2 ćw. XIX w., l. 80. XX w..	
1010	Nowa Wieś Mała		22	budynek mieszkalny	60	ok. 1900 r., l. 70. XX w.	
1011	Nowa Wieś Mała		23	budynek mieszkalny	61/3	4 ćw. XIX w., l. 80. XX w.	
1012	Nowa Wieś Mała		26	budynek mieszkalny	64/2	lata 20-te XX w.	
1013	Nowa Wieś Mała		27	budynek mieszkalny	180/1	pocz. XX w.	
1014	Nowa Wieś Mała		27A	budynek mieszkalny	179	ok. 1825 r., l. 70. XX w.	
1015	Nowa Wieś Mała		31	budynek mieszkalny	73/4	2 ćw. XIX w., l. 70. XX w.	
1016	Nowa Wieś Mała		32	budynek mieszkalny	74	2 ćw. XIX w., l. 70. XX w.	
1017	Nowa Wieś Mała		33	budynek mieszkalny	75	ok. 1860 r., l. 80. XX w.	
1018	Nowa Wieś Mała		obok nr 38	magazyn przy d. Zespole Szkół Rolniczych	176/7	lata 20-te XX w.	
1019	Nowa Wieś Mała		40	budynek mieszkalny, d. Zespole Szkół Rolniczych	178	ok. 1910 r.	
1020	Osiek Grodkowski		3	budynek mieszkalny	46/1	pocz. XX w., l. 70. XX w.	
1021	Osiek Grodkowski		7	budynek mieszkalny	44/2	1 ćw. XIX w., l. 60. XX w.	
1022	Osiek Grodkowski		7	budynek gospodarczy	44/2	k. XIX w.	
1023	Osiek Grodkowski		9	budynek gospodarczy	42/2	ok. 1850 r.	
1024	Osiek Grodkowski		14	budynek gospodarczy	37/1	1 ćw. XIX w., 1912 r.	
1025	Osiek Grodkowski		15A	budynek mieszkalny	36/2	3 ćw. XIX w.	
1026	Osiek Grodkowski		16	budynek gospodarczy	35/1	3 ćw. XIX w.	
1027	Osiek Grodkowsk		16	gołębnik-latryna	35/1	ok. 1920 r.	
1028	Osiek Grodkowski		19	budynek mieszkalny	28		
1029	Osiek Grodkowski		24	budynek mieszkalny	23	pocz. XIX w.	
1030	Osiek Grodkowski		29	kościół filialny pw. Wniebowzięcia NMP	17	2 poł. XIII w., XVI w., k. XVIII w.	1153/66 z 17.02.1966 r.
1031	Osiek Grodkowski		30	budynek mieszkalny	19/3	4 ćw. XIX w., l. 70. XX w..	
1032	Osiek Grodkowski		31	budynek mieszkalny	19/1	4 ćw. XIX w., l. 70. XX w.	
1033	Osiek Grodkowski		35A	budynek mieszkalny	13/1	4 ćw. XIX w.	
1034	Osiek Grodkowski		36	obora	14		
1035	Osiek Grodkowski		37	budynek mieszkalny	14	1911 r.	
1036	Osiek Grodkowski		44	pałac	252	II ćw. XVIII w., poł. XIX w.	894/64 z 23.05.1964 r.

1037	Osiek Grodkowski		obok pałacu	brama wjazdowa do zespołu pałacowego	253	pocz. XIX w.	
1038	Osiek Grodkowski		obok pałacu	spichlerz w zespole pałacowym	255	1792 r.	
1039	Osiek Grodkowski		obok pałacu	kapliczka	252	ok. 1773 r.	
1040	Osiek Grodkowski		obok pałacu	park w zespole pałacowym	252, 287		66/81 Z 15.07.1981 r. rozszerzenie decyzji z 03.07.1998 r.
1041	Osiek Grodkowski		47	oficyna wschodnia w zespole pałacowym	252	2 ćw. XVIII w., 4 ćw. XIX w.	892/64 z 23.05.1964 r.
1042	Osiek Grodkowski			dawna ujeżdżalnia w zespole pałacowym	252	ok. 1800 r.	892/64 z 23.05.1964 r.
1043	Osiek Grodkowski		61	budynek mieszkalny	290	ok. 1900 r.	
1044	Osiek Grodkowski		61	obora	290	ok. 1910 r.	
1045	Osiek Grodkowski		62, 63	budynek mieszkalny w zespole pałacowym	253	4 ćw. XVIII w.	892/64 z 23.05.1964 r.
1046	Osiek Grodkowski		obok nr 62, 63	obory i stajnie w zespole pałacowym	253	XVIII/XIX w.	892/64 z 23.05.1964 r.
1047	Osiek Grodkowski		64	oficyna zachodnia w zespole pałacowym	252	2 ćw. XVIII w., 4 ćw. XIX w.	892/64 z 23.05.1964 r.
1048	Osiek Grodkowski		obok oficyny zach.	budynek gospodarczy w zespole pałacowym	252	ok. 1910 r.	
1049	Polana		2	budynek mieszkalny, d. kuźnia	601/2	ok. 1850 r., ok. 1900 r.	
1050	Polana		8	budynek mieszkalny - dwojak	582	l. 20. XX w.	
1051	Polana		9	budynek mieszkalny, tzw. dom ogrodnika	580		
1052	Polana		10	budynek mieszkalny, d. rządcówka w zespole folwarcznym	685	pocz. XX w.	
1053	Polana		obok nr 10	spichlerz w zespole folwarcznym	577/16	pocz. XX w.	
1054	Polana		obok nr 10	stajnia i wozownia w zespole folwarcznym	577/16	pocz. XX w.	
1055	Polana		obok nr 10	obora, d. stodoła w zespole folwarcznym	577/16	pocz. XX w.	
1056	Polana		obok nr 10	obora w zespole folwarcznym	577/16	pocz. XX w.	
1057	Polana		11	dwór	578	pocz. XX w.	
1058	Przylesie Dolne		1, 1A	budynek mieszkalny	191/2, 191/4	ok. 1920 r.	
1059	Przylesie Dolne		3A	budynek mieszkalny	189	l. 20. XX w.	
1060	Przylesie Dolne		4	budynek mieszkalny	188		

1061	Przylesie Dolne		6A	budynek mieszkalny wraz z ogrodzeniem, d. szkoła	162	ok. 1910 r., l. 80. XX w.	
1062	Przylesie Dolne		7	budynek mieszkalny	161	ok. 1870 r.	
1063	Przylesie Dolne		8	budynek mieszkalny	160/1	2 ćw. XIX w.	
1064	Przylesie Dolne		10	budynek mieszkalny	154/1	ok. 1860 r.	
1065	Przylesie Dolne		11	budynek mieszkalny	155/2	4 ćw. XIX w., l. 70. XX w.	
1066	Przylesie Dolne		13	budynek mieszkalny	153/1	ok. 1850 r., l. 80. XX w.	
1067	Przylesie Dolne		13	ruina stodoły	153/1	3 ćw. XIX w.	
1068	Przylesie Dolne		15	budynek mieszkalny	150	ok. 1850 r., l. 80. XX w.	
1069	Przylesie Dolne		16	budynek mieszkalny	149/1	3 ćw. XIX w., l. 80. XX w.	
1070	Przylesie Dolne		17	budynek mieszkalny	148	ok. 1850 r., l. 80. XX w.	
1071	Przylesie Dolne		20	budynek mieszkalny	146/1	3 ćw. XIX w.	
1072	Przylesie Dolne		23	budynek mieszkalny	143	3 ćw. XIX w.	
1073	Przylesie Dolne		24	budynek mieszkalny	142/2	ok. 1825 r.	
1074	Przylesie Dolne		29	budynek mieszkalny	104	ok. 1850 r., l. 80. XX w.	
1075	Przylesie Dolne		29B	stodoła	103, 104	3 ćw. XIX w.	
1076	Przylesie Dolne		33	budynek usługowy, d. Dom Ludowy	99	4 ćw. XIX w.	
1077	Przylesie Dolne		43A	budynek mieszkalny, d. szkoła	91/1	l. 20. XX w.	
1078	Przylesie Dolne		44AB	budynek mieszkalny wraz z bramką	90	ok. 1825 r.	
1079	Przylesie Dolne		44B	kościół filialny pw. śś. Piotra i Pawła	92	2 poł. XVI w., XIX/XX w.	889/64 z 23.05.1964 r.
1080	Przylesie Dolne		44B	ogrodzenie kościoła filialnego wraz z bramką	92	XVI w., XIX w.	
1081	Przylesie Dolne		44B	cztery kapliczki w murze kościelnym	92	k. XVIII w.	
1082	Przylesie Dolne		45	budynek mieszkalny	89/1	ok. 1860 r.	
1083	Przylesie Dolne		46	budynek mieszkalny	88	2 ćw. XIX w., l. 70. XX w.	
1084	Przylesie Dolne		49	budynek mieszkalny	84	ok. 1860 r., ok. 1930 r., l. 70. XX w.	
1085	Przylesie Dolne		50	budynek mieszkalny	83	ok. 1860 r., l. 80. XX w.	
1086	Przylesie Dolne		54	budynek mieszkalny	79/81	ok. 1860 r.	
1087	Przylesie Dolne		54A	budynek mieszkalny	79	ok. 1850 r., l. 60. XX w.	
1088	Przylesie Dolne		55	budynek mieszkalny	78	2 ćw. XIX w.	
1089	Przylesie Dolne		58	budynek mieszkalny	75	3 ćw. XIX w.	
1090	Przylesie Dolne		63	budynek mieszkalny	175	ok. 1860 r.	
1091	Przylesie Dolne		obok 68	spichlerz w zespole folwarcznym	169/6	pocz. XIX w., l. 70. XX w.	
1092	Przylesie Dolne			budynek mieszkalny w zespole folwarcznym	169/6	1 ćw. XIX w.	
1093	Przylesie Dolne		obok 68	obora I w zespole folwarcznym	169/6	ok. 1850 r.	
1094	Przylesie Dolne		obok 68	obora II w zespole folwarcznym	169/6		
1095	Przylesie Dolne			rządówka w zespole folwarcznym	184/9	2 ćw. XIX w., ok. 1925 r.	
1096	Przylesie Dolne			stodoła I w zespole folwarcznym	184/9	ok. 1860 r., l. 80. XX w.	
1097	Przylesie Dolne			stodoła II w zespole folwarcznym	184/9	3 ćw. XIX w.	
1098	Przylesie Dolne		69	budynek mieszkalny w zespole folwarcznym	169/5	2 ćw. XIX w., l. 80. XX w.	
1099	Przylesie Dolne		70	budynek mieszkalny	169/2	3 ćw. XIX w., l. 80. XX w.	

1100	Przylesie Dolne		71	stodoła	168	3 ćw. XIX w.	
1101	Przylesie Dolne		72	budynek mieszkalny, d. plebania	167	3 ćw. XIX w.	
1102	Rogów		1	budynek mieszkalny	22/2	1847 r., k. XX w.	
1103	Rogów		1	stodoła	22/2	2 ćw. XIX w., k. XX w.	
1104	Rogów		4	budynek mieszkalny	27/5	pocz. XIX w.	
1105	Rogów		8	budynek mieszkalny	53/2	ok. 1900 r.	
1106	Rogów		14	budynek mieszkalny	37	ok. 1900 r.	
1107	Rogów		14	budynek mieszkalny	37	ok. 1900 r.	
1108	Rogów		14	stodoła	37	pocz. XX w.	
1109	Rogów		18	budynek mieszkalny	34	1 ćw. XIX w., l. 80. XX w.	
1110	Rogów		19	budynek mieszkalny	99	k. XIX w.	
1111	Starowice Dolne		8	budynek mieszkalny	98/1	3 ćw. XIX w., l. 80. XX w.	
1112	Starowice Dolne		15	budynek mieszkalny	349	ok. 1860 r., l. 90.XX w.	
1113	Starowice Dolne		19	budynek mieszkalny	353		
1114	Starowice Dolne		23	budynek mieszkalny	357/1	3 ćw. XIX w.	
1115	Starowice Dolne		24	budynek mieszkalny	358	pocz. XIX w., lata 80-te XX w.	
1116	Starowice Dolne		25	budynek mieszkalny	359/1	3 ćw. XIX w., l. 80. XX w.	
1117	Starowice Dolne		26	budynek mieszkalny	360/1	3 ćw. XIX w., l. 70. XX w.	
1118	Starowice Dolne		31	budynek mieszkalny, d. plebania	365/1	pocz. XX w.	
1119	Starowice Dolne		32	kościół filialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP	368	ok. 1800 r.	1985/72 z 07.12.1972 r.
1120	Starowice Dolne		32	ogrodzenie kościoła filialnego wraz z bramką	368	XV w., pocz. XIX w.	
1121	Starowice Dolne		42	stodoła	379	pocz. XX w.	
1122	Starowice Dolne		43	budynek mieszkalny	381	2 ćw. XIX w.	
1123	Starowice Dolne		56	budynek mieszkalny	402	3 ćw. XIX w.	
1124	Starowice Dolne		58	budynek mieszkalny	404/4	3 ćw. XIX w.	
1125	Starowice Dolne		60	remiza strażacka	225	pocz. XX w.	
1126	Starowice Dolne		62	budynek mieszkalny	411/1	ok. 1863 r., l. 60. XX w.	
1127	Starowice Dolne		67	budynek mieszkalny, tzw. dom młynarza	417	ok. 1825 r., l. 70. XX w..	
1128	Starowice Dolne		obok nr 68	brama wjazdowa do zespołu dworskiego	443	ok. 1850 r., ok. 1900 r.	
1129	Starowice Dolne		obok nr 68	spichlerz w zespole dworskim	438	ok. 1850 r.	
1130	Starowice Dolne		naprzeci w nr 68	obora I w zespole folwarcznym	447	pocz. XX w.	
1131	Starowice Dolne		naprzeci w nr 68	obora II w zespole folwarcznym	447		
1132	Starowice Dolne			park krajobrazowy	17-20, 33, 34, 38, 40, 439-442, 444	1 poł. XIX w.	
1133	Starowice Dolne		69		450	ok. 1920 r.	
1134	Strzegów		9	budynek mieszkalny	59	4 ćw. XIX w.	
1135	Strzegów		obok nr 9	cmentarz	54	k. XVIII w., XIX w.	

1136	Strzegów		obok nr 9	mur ogrodzeniowy cmentarza wraz z bramą	54, 55	k. XVIII w, ok 1900	
1137	Strzegów		obok nr 9	kaplica cmentarna	54	ok. 1800 r.	
1138	Strzegów		obok nr 9	park	53	XIX w.	40/48 z 27.08.1948 r.
1139	Strzegów		12	remiza strażacka	56	pocz. XIX w.	
1140	Strzegów		17	budynek mieszkalny	76/2,77/1	4 ćw. XIX w., l. 70. XX w.	
1141	Strzegów		30	budynek mieszkalny	86/1	k. XIX w.	
1142	Strzegów		38a	budynek mieszkalny przy Domu Dziecka	53	ok. 1900 r.	
1143	Strzegów		44	budynek mieszkalny	5	k. XIX w.	
1144	Strzegów		45	budynek mieszkalny	17/1	ok. 1910 r., l. 70. XX w., XX/XXI w.	
1145	Strzegów		58	budynek mieszkalny	50/2	ok. 1850 r., l. 70. XX w.	
1146	Strzegów		59	budynek mieszkalny w zespole folwarcznym	269/1	poł. XIX w.	
1147	Strzegów		60	budynek mieszkalny, d. budynek gospodarczy w zespole folwarcznym	284/283	pocz. XX w.	
1148	Strzegów		obok nr 60	stodoła w zespole folwarcznym	269/3	pocz. XX w.	
1149	Strzegów		obok nr 60	trafostacja w zespole folwarcznym	7/2	l. 20. XX w.	
1150	Sulisław		4	budynek mieszkalny	35	l. 20. XX w.	
1151	Sulisław		6	budynek mieszkalny	23	ok. 1900 r., l. 70. XX w.	
1152	Sulisław		obok nr 6	stajnia ze stodołą w zespole folwarcznym	25, 26		
1153	Sulisław		obok nr 6	budynek gospodarczy w zespole folwarcznym	23		
1154	Sulisław		9	budynek gospodarczy, d. stodoła w zespole folwarcznym	17, 18/2	ok. 1920 r., odrestaurowany 2014 r.	
1155	Sulisław		9B-10	budynek mieszkalny w zespole folwarcznym	19/4, 20/1	pocz. XX w., odrestaurowany 2014 r.	
1156	Sulisław		11	obora-spiczlerz w zespole folwarcznym	20/2	pocz. XX w.	
1157	Sulisław		12	budynek mieszkalny	22/1	4 ćw. XIX w., odrestaurowany 2014 r.	
1158	Sulisław		13	budynek gospodarczy, d. kuźnia	22/2	l. 20. XX w., odrestaurowany 2014 r.	
1159	Sulisław		14	budynek mieszkalny	21	pocz. XX w., odrestaurowany 2014 r.	
1160	Sulisław		24	pałac	37	k. XIX w., odrestaurowany 2012 r.	2027/77 z 02.05.1977 r.
1161	Sulisław		obok nr 24	brama wjazdowa do zespołu pałacowego	37	l. 60. XX w., l. 70. XX w. odrestaurowany 2012 r.	
1162	Sulisław		obok 24	park pałacowy	37	3 ćw. XIX w.	76/83 z 01.08.1983 r.
1163	Tarnów Grodkowski		7	budynek mieszkalny	108	ok. 1850 r.	

1164	Tarnów Grodkowski		8	budynek mieszkalny	107	ok. 1900 r., l. 80. XX w.	
1165	Tarnów Grodkowski		9	budynek mieszkalny	106/2	ok. 1900 r.	
1166	Tarnów Grodkowski		10	budynek gospodarczy	105	ok. 1825 r., ok. 1910 r.	
1167	Tarnów Grodkowski		11	budynek mieszkalny	104	ok. 1910 r.	
1168	Tarnów Grodkowski		11-12	stodoła	103, 104	pocz. XIX w.	
1169	Tarnów Grodkowski		12	budynek mieszkalny	103	pocz. XIX w., l. 70. XX w.	
1170	Tarnów Grodkowski		12	budynek gospodarczy	103	1 ćw. XIX w., ok. 1910 r.	
1171	Tarnów Grodkowski		15	budynek mieszkalny	99	1 ćw. XIX w.	
1172	Tarnów Grodkowski		14-15	stodoła	99	1 ćw. XIX w., 1905 r.	
1173	Tarnów Grodkowski		20	budynek mieszkalny	93	pocz. XX w.	
1174	Tarnów Grodkowski		20A	kościół filialny św. Anny	94	XV w., poł. XVI w., XVIII w.	900/64 z 23.05.1964 r.
1175	Tarnów Grodkowski		22A	trafostacja	95	l. 20. XX w.	
1176	Tarnów Grodkowski		24	budynek mieszkalny, d. Dom Ludowy	90, 128	3 ćw. XIX w., l. 80. XX w.	
1177	Tarnów Grodkowski		28	budynek mieszkalny	86	ok. 1850 r.	
1178	Tarnów Grodkowski		29	budynek mieszkalny	85	ok. 1850 r., l. 70. XX w.	
1179	Tarnów Grodkowski		30	budynek mieszkalny	84	k. XIX w., l. 80. XX w.	
1180	Tarnów Grodkowski		36	stodoła	80	pocz. XIX w.	
1181	Tarnów Grodkowski		43	budynek mieszkalny	73		
1182	Tarnów Grodkowski		44	budynek mieszkalny	72	pocz. XX w.	
1183	Tarnów Grodkowski		45	budynek mieszkalny	71	ok. 1850 r., l. 70. XX w.	
1184	Tarnów Grodkowski		48	budynek gospodarczy	142/2	pocz. XX w.	
1185	Tarnów Grodkowski		53	budynek mieszkalny	137/3	pocz. XX w.	
1186	Tarnów Grodkowski		58A	budynek mieszkalny	200/3		
1187	Tarnów Grodkowski		obok nr 58A	stodoła	200/3		
1188	Tarnów Grodkowski		59	budynek mieszkalny	199/4	ok. 1850 r.	
1189	Tarnów Grodkowski		59	budynek gospodarczy	199/4	ok. 1815 r.	
1190	Tarnów Grodkowski		61	budynek mieszkalny	197/3	ok. 1920 r.	
1191	Tarnów Grodkowski		61	stodoła	197/3	pocz. XX w.	
1192	Tarnów Grodkowski		66	budynek mieszkalny	205	2 ćw. XIX w., l. 70. XX w.	
1193	Tarnów Grodkowski		66-67	stodoła	205	ok. 1850 r.	
1194	Tarnów Grodkowski		69	stodoła	207/2	ok. 1900 r.	
1195	Tarnów Grodkowski		74	budynek mieszkalny	211, 214	2 ćw. XIX w., XX/XXI w.	
1196	Tarnów Grodkowski		77	budynek mieszkalny	216		
1197	Tarnów Grodkowski		78	budynek mieszkalny	217/2	ok. 1900 r., l. 70. XX w.	
1198	Tarnów Grodkowski		79	budynek mieszkalny	218		
1199	Tarnów Grodkowski		82	budynek mieszkalny	221	ok. 1850 r., l. 70. XX w.	
1200	Tarnów Grodkowski		84	budynek mieszkalny	222/1	pocz. XX w.	
1201	Tarnów Grodkowski		86	budynek mieszkalny	224/1	3 ćw. XIX w., l. 80. XX w.	
1202	Tarnów Grodkowski		86-87	stodoła	224/2, 225/1	2 ćw. XIX w.	

1203	Tarnów Grodkowski		88	budynek mieszkalny	131	3 ćw. XIX w.	
1204	Tarnów Grodkowski		89	budynek mieszkalny	226	ok. 1860 r., l. 70. XX w.	
1205	Tarnów Grodkowski		90	budynek mieszkalny, d. przedszkole	129/4	ok. 1930 r., ok. 1975 r.	
1206	Tarnów Grodkowski		92	budynek mieszkalny i gospodarczy	124	3 ćw. XIX w., l. 70. XX w.	
1207	Tarnów Grodkowski		92	budynek gospodarczy	124		
1208	Tarnów Grodkowski		93	budynek mieszkalny	122/5	2 ćw. XIX w., pocz. XX w.	
1209	Tarnów Grodkowski		95	budynek mieszkalny	120	ok. 1890 r.	
1210	Tarnów Grodkowski		98	budynek mieszkalny	116/1	2 ćw. XIX w., l. 70. XX w.	
1211	Tarnów Grodkowski		99	budynek mieszkalny	115/4	3 ćw. XIX w., pocz. XX w.	
1212	Wierzbna		obok nr 13	spichlerz w zespole folwarcznym	286	pocz. XX w.	
1213	Wierzbna		obok spichlerza	obora w zespole folwarcznym	286		
1214	Wierzbna		16, 17	budynek mieszkalny w zespole folwarcznym	299	2 ćw. XIX w., l. 20. XX w.	
1215	Wierzbna		20	budynek mieszkalny	304	k. XIX w., l. 70. XX w.	
1216	Wierzbna		21	budynek mieszkalny	306		
1217	Wierzbnik		3	budynek mieszkalny	335	ok. 1825 r.	
1218	Wierzbnik		14	d. Dom Ludowy	326/1	pocz. XX w., l. 90. XX w.	
1219	Wierzbnik		15	budynek mieszkalny	325, 326/2	ok. 1872 r., l. 70. XX w.	
1220	Wierzbnik		26	budynek mieszkalny	316/1	ok. 1825 r., l. 70. XX w.	
1221	Wierzbnik		27	budynek mieszkalny	315	ok. 1910 r.	
1222	Wierzbnik		31	kapliczka	347	ok. 1910 r.	
1223	Wierzbnik		obok nr 31	d. Szkoła Podstawowa	307	ok. 1850 r.	
1224	Wierzbnik		obok nr 31	trafostacja	311	ok. 1930 r.	
1225	Wierzbnik		33	budynek mieszkalny	308	l. 20. XX w.	
1226	Wierzbnik		33	budynek gospodarczy	308	pocz. XX w.	
1227	Wierzbnik		34	budynek mieszkalny	306	ok. 1850 r.	
1228	Wierzbnik		34	stodoła	306	pocz. XX w.	
1229	Wierzbnik		36	budynek mieszkalny	305	ok. 1880 r., l. 80. XX w.	
1230	Wierzbnik		36	stodoła	305	3 ćw. XIX w.	
1231	Wierzbnik		38	budynek mieszkalny	304/1	ok. 1910 r., l. 70. XX w.	
1232	Wierzbnik		40	budynek mieszkalny, d. plebania	303	ok. 1910 r., l. 70. XX w.	
1233	Wierzbnik		40A	kościół parafialny pw. Św. Michała Archanioła	344	ok. 1400 r., ok. 1766 r.	1158/66 z 17.02.1966 r.
1234	Wierzbnik		40A	ogrodzenie kościoła parafialnego	344	XVI w.	
1235	Wierzbnik		40A	kapliczka w ogrodzeniu kościoła parafialnego	344	ok. 1800 r.	
1236	Wierzbnik		40A	kapliczka II w ogrodzeniu kościoła parafialnego	344	ok. 1800 r.	
1237	Wierzbnik		44ABCD EF	budynek mieszkalny	621		
1238	Wierzbnik		44GH	budynek mieszkalny	620		

1239	Wierzbnik		47AB	wozownia w zespole folwarcznym	651	1900 r.	
1240	Wierzbnik			stodoła w zespole folwarcznym	651	pocz. XX w.	
1241	Wierzbnik			park dworski	22, 25, 28, 291, 635, 636, 666, 667	2 poł. XIX w.	97/84 z 30.01.1984 r.
1242	Wierzbnik		53	kapliczka	347	ok. 1930 r.	
1243	Wierzbnik		56	budynek mieszkalny	292, 293	k. XIX w., l. 80. XX w.	
1244	Wierzbnik		59	budynek mieszkalny	289	2 ćw. XIX w.	
1245	Wierzbnik		60	budynek mieszkalny	504	4 ćw. XIX w., l. 80. XX w.	
1246	Wierzbnik		60A	budynek mieszkalny	502	ok. 1850 r.	
1247	Wierzbnik		61	budynek mieszkalny	503	ok. 1800 r.	
1248	Wierzbnik		61	stodoła	503	ok. 1825 r.	
1249	Wierzbnik		obok nr 61	budynek mieszkalny	503, 504	ok. 1880 r.	
1250	Wierzbnik		64	budynek mieszkalny, d. dom zakonny	287/1	1906 r.	
1251	Wierzbnik		65	Przedszkole, d. Szkoła	288	ok. 1905 r.	
1252	Wierzbnik		68	budynek mieszkalny	286/1	3 ćw. XIX w.	
1253	Wierzbnik		72A	budynek mieszkalny	282/2	2 ćw. XIX w., pocz. XX w.	
1254	Wierzbnik		76	budynek mieszkalny	492, 493	pocz. XX w.	
1255	Wierzbnik		77	budynek mieszkalny	278	4 ćw. XIX w.	
1256	Wierzbnik		83	budynek mieszkalny	273	ok. 1860 r.	
1257	Wierzbnik		85	budynek mieszkalny	482, 483	ok. 1860 r.	
1258	Wierzbnik		88	budynek mieszkalny	479	4 ćw. XIX w.	
1259	Wierzbnik		91	budynek mieszkalny	475, 477	k. XIX w.	
1260	Wierzbnik		92	stodoła	476	ok. 1930 r.	
1261	Wierzbnik		93	budynek mieszkalny	268	ok. 1880 r.	
1262	Wierzbnik		96	budynek mieszkalny	260	IV ćw. XIX w.	
1263	Więcmierzycze		3	budynek mieszkalny	165/2		4
1264	Więcmierzycze		4	budynek mieszkalny	164/4		
1265	Więcmierzycze		5	budynek mieszkalny	164/3, 314		
1266	Więcmierzycze		12	budynek mieszkalny	159	ok. 1840 r., ok. 1910 r., l. 60. XX w.	
1267	Więcmierzycze		13	budynek mieszkalny	158	ok. 1825 r., ok. 1910 r., l. 80. XX w.	
1268	Więcmierzycze		14	budynek mieszkalny	157/1	ok. 1880 r.	
1269	Więcmierzycze		16	budynek mieszkalny	155	ok. 1880 r., l. 80. XX w.	
1270	Więcmierzycze		17	budynek mieszkalny	154	ok. 1840 r.	
1271	Więcmierzycze		18	budynek mieszkalny	153/5	ok. 1920 r.	
1272	Więcmierzycze		21	budynek mieszkalny, d. Szkoła	258	ok. 1904 r.	
1273	Więcmierzycze		22	kościół filialny pw. Św. Bartłomieja	267	1621 r., 1910 r.	1984/72 z 06.12.1972 r.

1274	Więcmierzycze		22	brama ogrodzeniowa kościoła filialnego	267	k. XVIII w.	
1275	Więcmierzycze		23	budynek mieszkalny	151/1	ok. 1900 r.	
1276	Więcmierzycze		24A	budynek mieszkalny	150	ok. 1825 r., lata 90-te XX w.	
1277	Więcmierzycze		25	budynek mieszkalny	150	pocz. XX w.	
1278	Więcmierzycze		25	kapliczka	150	pocz. XIX w.	
1279	Więcmierzycze		26	budynek mieszkalny	148	1 ćw. XIX w.	
1280	Więcmierzycze		27	budynek mieszkalny	146	ok. 1840 r.	
1281	Więcmierzycze		27	kapliczka	146	ok. 1818 r.	
1282	Więcmierzycze		30	budynek mieszkalny	143	3 ćw. XIX w., lata 70-te XX w.	
1283	Więcmierzycze		30	budynek gospodarczy	143	3 ćw. XIX w.	
1284	Więcmierzycze		35	budynek mieszkalny	138/2	ok. 1840 r.	
1285	Więcmierzycze		37	budynek mieszkalny	136/1		
1286	Więcmierzycze		39	budynek mieszkalny	134	ok. 1910 r., lata 70-te XX w., XX/XXI w.	
1287	Więcmierzycze		41	budynek mieszkalny	131/1	ok. 1900 r.	
1288	Więcmierzycze		43	budynek mieszkalny	246/3	ok. 1825 r., lata 70-te XX w.	
1289	Więcmierzycze		44	latryna - gołębnik	245	ok. 1900 r.	
1290	Więcmierzycze		47	budynek mieszkalny	242/1, 242/2	ok. 1870 r., l. 70. XX w., l. 90. XX w.	
1291	Więcmierzycze		47	budynek gospodarczy	242/1	l. 60. XIX w.	
1292	Więcmierzycze		49	budynek mieszkalny	58	4 ćw. XIX w., lata 70-te XX w.	
1293	Więcmierzycze		51	budynek mieszkalny	237/1	4 ćw. XIX w., l. 80. XX w.	
1294	Więcmierzycze		52	budynek mieszkalny	236	ok. 1880 r.	
1295	Więcmierzycze		54	budynek mieszkalny	57/5	ok. 1900 r.	
1296	Więcmierzycze		obok 54	spichlerz w zespole folwarcznym	57/8	ok. 1820 r.	895/64 z 23.05.1964 r.
1297	Więcmierzycze		55	budynek mieszkalny	57/8		
1298	Więcmierzycze		56	budynek mieszkalny w zespole folwarcznym	57/7	pocz. XIX w.	
1299	Więcmierzycze		obok 56	obora w zespole folwarcznym	57/8	ok. 1825 r.	
1300	Więcmierzycze		57	budynek mieszkalny, d. rządcówka w zespole folwarcznym	57/4	l. 20. XX w.	
1301	Więcmierzycze		obok 57	obora w zespole folwarcznym	57/4		
1302	Więcmierzycze		62	budynek mieszkalny, d. budynek gospodarczy w zespole roszarni lnu	203/4	ok. 1900 r.	
1303	Więcmierzycze		obok 62	roszarnia lnu	203/7	ok. 1900 r.	
1304	Więcmierzycze		63	budynek mieszkalny w zespole młyńskim	203/1	ok. 1915 r.	
1305	Więcmierzycze		obok 63	młyn	203/1, 350	pocz. XX w.	
1306	Więcmierzycze		64	budynek mieszkalny	201/3		
1307	Więcmierzycze			most	351	l. 30. XX w.	
1308	Więcmierzycze		69	budynek mieszkalny	186/7	ok. 1830 r., l. 80. XX w.	
1309	Więcmierzycze		76	budynek mieszkalny	181	ok. 1880 r.	

1310	Więcmierzycze		76	kapliczka	181	ok. 1800 r., ok. 1900 r.	
1311	Więcmierzycze		77	budynek mieszkalny	180		
1312	Więcmierzycze		79	budynek mieszkalny	178	ok. 1880 r.	
1313	Więcmierzycze		93	budynek mieszkalny, d. leśniczówka	367	ok. 1830 r., ok. 1900 r.	2317/93 z 22.02.1993 r.
1314	Więcmierzycze			most	313/1	ok. 1900 r.	
1315	Wojnowiczki		3	budynek mieszkalny	47	2 ćw. XIX w.	
1316	Wojnowiczki		4	budynek mieszkalno-gospodarczy w zespole folwarcznym	48/1	pocz. XX w.	
1317	Wojnowiczki		obok nr 4	owczarnia w zespole folwarcznym	48/1	pocz. XX w.	
1318	Wojnowiczki		5	trafostacja	49	ok. 1920 r.	
1319	Wojnowiczki		9	budynek mieszkalny	56	ok. 1850 r., pocz. XX w.	
1320	Wojnowiczki		20	budynek mieszkalny	26	4 ćw. XIX w., l. 80. XX w.	
1321	Wojnowiczki		23	budynek mieszkalny	30	3 ćw. XIX w.	
1322	Wojnowiczki		27	budynek mieszkalny	34/3	poł. XIX w.	
1323	Wojnowiczki		29	budynek mieszkalny	35/2	ok. 1850 r., l. 70. XX w.	
1324	Wojnowiczki		29	budynek gospodarczy	35/2	ok. 1910 r.	
1325	Wojnowiczki		29	budynek gospodarczy/stodoła	35/2		
1326	Wojśław		8	budynek mieszkalny	106	ok. 1930 r.	
1327	Wojśław		9	budynek mieszkalny	107	ok. 1910 r., l. 80. XX w.	
1328	Wojśław		11	budynek mieszkalny	108/1	ok. 1890 r.	
1329	Wojśław		13	budynek mieszkalny	109	ok. 1840 r.	
1330	Wojśław		16	budynek mieszkalny	112/2	ok. 1870 r., l. 70. XX w.	
1331	Wojśław		18	budynek mieszkalny, d. szkoła	85/1, 85/2	ok. 1930 r.	
1332	Wojśław		20	trafostacja	114	l. 20. XX w.	
1333	Wojśław		22	budynek mieszkalny	160	ok. 1840 r., l. 80. XX w.	
1334	Wojśław		24	stodoła	117	pocz. XX w.	
1335	Wojśław		25	kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych	157	1 poł. XVI w., k. XVIII w.	1159/66 z 17.02.1966 r.
1336	Wojśław		25	ogrodzenie kościoła parafialnego wraz z bramkami	157	1 poł. XVI w., 1800 r.	1159/66 z 17.02.1966 r.
1337	Wojśław		26	budynek mieszkalny	118	ok. 1840 r.	
1338	Wojśław		30	budynek mieszkalny	122	ok. 1840 r.	
1339	Wojśław		31	budynek mieszkalny	123	ok. 1830 r., ok. 1900 r.	
1340	Wojśław		37	budynek mieszkalny	128	ok. 1900 r.	
1341	Wojśław		45	budynek mieszkalny	133	4 ćw. XIX w., l. 80. XX w.	
1342	Wojśław		47	budynek mieszkalny	135	ok. 1850 r., l. 80. XX w.	
1343	Wojśław		49	budynek mieszkalny	137	1 ćw. XIX w.	
1344	Wojśław		53	budynek mieszkalny	142	ok. 1840 r., ok. 1900 r.	
1345	Wojśław		53	stodoła	142	ok. 1860 r.	
1346	Wojśław		57	budynek mieszkalny	146	ok. 1866 r.	

1347	Wojślaw		59	budynek mieszkalny	149	3 ćw. XIX w.	
1348	Wojślaw		65	plebania	158/2	k. XVIII w., l. 80. XX w.	
1349	Wojślaw		69	budynek mieszkalny	164	ok. 1900 r.	
1350	Wojślaw		70	budynek mieszkalny	165	ok. 1910 r.	
1351	Wojślaw		76	budynek mieszkalny	177/1	k. XIX w., l. 80. XX w.	
1352	Wójtowice		1	dwór	26/16	ok. 1900 r.	
1353	Wójtowice		obok nr 1	spichlerz I w zespole dworskim	26/18	ok. 1900 r.	
1354	Wójtowice		obok nr 1	spichlerz II w zespole dworskim	26/18	ok. 1900 r.	
1355	Wójtowice		3 AB	budynek mieszkalny w zespole dworskim	26/11, 26/18	3 ćw. XIX w.	
1356	Wójtowice		4 AB	budynek mieszkalny	26/11	ok. 1900 r., l. 70. XX w.	
1357	Wójtowice		6	budynek mieszkalny	20/2	ok. 1900 r., l. 80. XX w.	
1358	Wójtowice		9A	budynek mieszkalny	26/6	l. 20. XX w.	
1359	Wójtowice		10C	kaplica	26/2	ok. 1900 r., rekon. l. 80. XX w.	
1360	Wójtowice		12	budynek mieszkalny	20/8	4 ćw. XIX w.	
1361	Wójtowice		18	budynek mieszkalny	9/1	ok. 1900 r.	
1362	Zielonkowice		1	budynek mieszkalny	438/1	l. 20. XX w.	
1363	Zielonkowice		obok nr 5	trafostacja	788/3	ok. 1930 r.	
1364	Zielonkowice		6	budynek mieszkalny	443/4	1 ćw. XIX w.	
1365	Zielonkowice		8	budynek mieszkalny w zespole folwarcznym - czworak	447/14	ok. 1800 r.	
1366	Zielonkowice		10	młyn	427	ok. 1920 r.	
1367	Żarów		1	budynek mieszkalny	107/2	ok. 1910 r.	
1368	Żarów		3	budynek mieszkalny	49/3	3 ćw. XIX w., l. 70. XX w.	
1369	Żarów		3	budynek gospodarczy	49/3		
1370	Żarów		5	budynek mieszkalny	50/2	2 ćw. XIX w.	
1371	Żarów		8	budynek mieszkalny	80	2 ćw. XIX w.	
1372	Żarów		9	budynek mieszkalny	81	ok. 1850 r., l. 80. XX w.	
1373	Żarów		10	budynek mieszkalny	68	ok. 1900 r., l. 80. XX w.	
1374	Żarów		10	budynek gospodarczy	68	pocz. XX w.	
1375	Żarów		13	kaplica	67	ok. 1900 r.	
1376	Żarów		15	budynek mieszkalny	57/2	ok. 1900 r.	
1377	Żarów		16	budynek mieszkalny	57/1	ok. 1900 r.	
1378	Żarów		17	budynek mieszkalny	56/1	ok. 1870 r.	
1379	Żarów		19	budynek mieszkalny	55	pocz. XX w., l. 70. XX w.	
1380	Żarów		21	budynek mieszkalny	53/2	4 ćw. XIX w., l. 70. XX w.	
1381	Żarów		22	budynek mieszkalny	52/1	2 ćw. XIX w., l. 70. XX w.	
1382	Żarów			park - pozostałości	61/1, 61/2	XIX/XX w.	
1383	Żelazna		1	budynek mieszkalny	193	pocz. XX w.	
1384	Żelazna		11	budynek mieszkalny w zespole folwarcznym	143/1	ok. 1900 r., l. 80. XX w.	
1385	Żelazna		13B	budynek mieszkalny w zespole folwarcznym	129/3		
1386	Żelazna		14, 16	spichlerz w zespole folwarcznym	129/7, 129/10	1780 r.	896/64 z 23.05.1964 r.

1387	Żelazna		18	budynek mieszkalny	128		
1388	Żelazna		20	budynek mieszkalny	127	k. XIX w.	
1389	Żelazna		21	budynek mieszkalny	122/1	ok. 1910 r., l. 80. XX w.	
1390	Żelazna		22	budynek mieszkalny	120/1	ok. 1910 r.	
1391	Żelazna		23	budynek mieszkalny, d. Dom Ludowy	120/1	1 ćw. XIX w.	
1392	Żelazna		24	budynek gospodarczy	119/2	1 ćw. XIX w., l. 90. XX w.	
1393	Żelazna		26	budynek mieszkalny	111/2, 290	1 ćw. XIX w.	
1394	Żelazna		26	budynek gospodarczy	111/2, 290	1 ćw. XIX w.	
1395	Żelazna		obok 26	budynek usługowy	111/2	ok. 1825 r., pocz. XX w.	
1396	Żelazna		27	stodoła	112		
1397	Żelazna		32	budynek mieszkalny	19		
1398	Żelazna		48	budynek mieszkalny	98/1		
1399	Żelazna		48-49	stodoła	98/1, 98/2	ok. 1860 r., pocz. XX w.	
1400	Żelazna		49	budynek mieszkalny	98/2	k. XIX w.	
1401	Żelazna		obok 56	plebania	106	pocz. XX w.	
1402	Żelazna		58	budynek mieszkalny	100	1939 r.	
1403	Żelazna		61	budynek mieszkalny	133	ok. 1825 r.	
1404	Żelazna		62	budynek mieszkalny	132	1936 r.	
1405	Żelazna		63	plebania-szkoła	131	ok. 1900 r.	
1406	Żelazna		64	kościół parafialny pw. Św. Jadwigi	130	1781 r., XX w.	1161/66 z 17.02.1966
1407	Żelazna		65	remiza strażacka	142/1	1937 r.	
1408	Żelazna		67, 68	budynek mieszkalny	139/1, 140/1	ok. 1915 r.	
1409	Żelazna		69, 70	budynek mieszkalny	137/1, 138/1	ok. 1915 r.	
1410	Żelazna		72	kuźnia	145	ok. 1825 r.	
1411	Żelazna		79	budynek mieszkalny	186	pocz. XX w., l. 80. XX w.	
1412	Głubczyce			układ urbanistyczny Stare Miasto		pol. XIII-XV w.	38/49 z 10.06.1949 r.
1413	Głubczyce	Krakowska		cmentarz żydowski	778/15	1833 r.	

ANEKS 2. WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY GRODKÓW

ID	Miejscowość	Nr st. w miejscowości	Nr st. na obszarze	Nr obszaru AZP	Funkcja	Chronologia	Rejestr zabytków
1	Bąków	1	13	87-31	osada osada	neolit epoka brązu, kultura łużycka	
2	Bąków	2	12	87-31	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
3	Bąków	3	14	87-31	punkt osadniczy punkt osadniczy	neolit wczesne średniowiecze	
4	Bąków	4	15	87-31	śląd osadnictwa	nieokreślona	
5	Bąków	5	16	87-31	punkt osadniczy punkt osadniczy	okresu wędrówek ludów, kultura przeworska, faza D późne średniowiecze	
6	Bąków	6	17	87-31	śląd osadnictwa punkt osadniczy punkt osadniczy	neolit okresu wędrówek ludów, kultura przeworska, faza D późne średniowiecze	
7	Bąków	7	18	87-31	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
8	Bąków	8	19	87-31	śląd osadnictwa osada	neolit okresu wędrówek ludów, kultura przeworska, faza D	A-1098/98
9	Bąków	9	20	87-31	punkt osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy	późny okres rzymski, kultura przeworska wczesne średniowiecze późne średniowiecze	A-1099/98
10	Bąków	10	21	87-31	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	epoka kamienia kultura przeworska, faza D (?)	
11	Bąków	11	22	87-31	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
12	Bogdanów	1	14	90-30	śląd osadnictwa	epoka brązu	
13	Bogdanów	2	17	91-30	śląd osadnictwa	okres wpływów rzymskich, kultura przeworska	
14	Bogdanów	3	15	90-30	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
15	Bogdanów	4	16	90-30	miejsce kultu (?)	kultura nieokreślona	
16	Głębocko	4	36	89-32	śląd osadnictwa	neolit ?	
17	Gnojna	1	1	88-31	grodzisko	XIII-XIV w.	A-386/74
18	Gnojna	2	2	88-31	grodzisko	XIV-XV w.	A-61/2008
19	Gola Grodkowska	1	35	88-32	śląd osadnictwa	neolit	
20	Gola Grodkowska	2	33	88-32	śląd osadnictwa	okres lateński	
21	Gola Grodkowska	3	34	88-32	śląd osadnictwa	okres lateński	
22	Gola Grodkowska	4	37	89-32	śląd osadnictwa	kultura łużycka	
23	Grodków	1	3	89-32	śląd osadnictwa osada	epoka kamienia, X-XII w.	
24	Grodków	2	4	89-32	śląd osadnictwa	kultura nieokreślona	
25	Grodków	3	5	89-32	śląd osadnictwa śląd osadnictwa osada osada	epoka kamienia wczesne średniowiecze średniowiecze okres nowożytny	

26	Grodków	4	7	89-32	śląd osadnictwa	neolit	
27	Grodków	5	6	89-32	śląd osadnictwa osada	wczesne średniowiecze średniowiecze	
28	Grodków	6	8	89-32	śląd osadnictwa	neolit	
29	Grodków	7	9	89-32	śląd osadnictwa	neolit	
30	Grodków	8	10	89-32	śląd osadnictwa	neolit	
31	Grodków	9	11	89-32	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
32	Grodków	10	12	89-32	śląd osadnictwa	neolit	
33	Grodków	11	13	89-32	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
34	Grodków	12	14	89-32	śląd osadnictwa	I-III w. n.e.	
35	Grodków	13	15	89-32	śląd osadnictwa	II w. n.e.	
36	Grodków	14	16	89-32	śląd osadnictwa	pradzieje	
37	Grodków	15	17	89-32	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	
38	Grodków	16	18	89-32	skarb monet	II połowa XII w.	
39	Grodków	17	19	89-32	śląd osadnictwa	średniowiecze	
40	Grodków	18	20	89-32	śląd osadnictwa	średniowiecze	
41	Grodków	19	21	89-32	śląd osadnictwa	średniowiecze	
42	Grodków	20	22	89-32	śląd osadnictwa	średniowiecze	
43	Grodków	21	23	89-32	śląd osadnictwa	okres nowożytny	
44	Grodków	22	24	89-32	śląd osadnictwa	okres nowożytny	
45	Grodków	23	25	89-32	śląd osadnictwa	kultura nieokreślona	
46	Grodków	24	26	89-32	osada	kultura nieokreślona	
47	Grodków	25	27	89-32	cmentarzysko	kultura nieokreślona	
48	Grodków	26	28	89-32	śląd osadnictwa	kultura nieokreślona	
49	Jaszów	1	13	91-30	grodzisko (?)	późne średniowiecze, XIII-XIV w.	
50	Jaszów	2	14	91-30	punkt osadniczy	późne średniowiecze, XIV-XV w.	
51	Jaszów	3	15	91-30	śląd osadnictwa	późne średniowiecze, XIII-XIV w.	
52	Jaszów	4	16	91-30	grodzisko (?)	średniowiecze	
53	Jeszkotle	1	4	88-30	śląd osadnictwa punkt osadniczy	epoka kamienia okres rzymski (?)	
54	Jeszkotle	2	5	88-30	grodzisko ?	kultura nieokreślona	
55	Jędrzejów	1	1	89-31	grodzisko	okres wczesnośredniowieczny (?)	A-415/75
56	Jędrzejów	2	2	89-31	grodzisko	okres średniowieczny (?)	A-59/2007
57	Jędrzejów	3	3	89-31	śląd osadnictwa	XIV-XV w.	
58	Jędrzejów	4	4	89-31	śląd osadnictwa	XIV-XV w.	
59	Kobiela	1	7	90-31	grodzisko stożkowe	XIV-XV w.	A-84-2010
60	Kobiela	2	8	90-31	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	pradzieje XV w.	
61	Kobiela	3	9	90-31	śląd osadnictwa	młodsza epoka kamienia-neolit	
62	Kobiela	4	10	90-31	punkt osadniczy	późne średniowiecze	

63	Kobiela	5	22	90-31	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	okres lateński pradzieje	
64	Kobiela	6	23	90-31	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
65	Kolnica	1	3	88-31	grodzisko domniemane	kultura nieokreślona	
66	Kolnica	2	4	88-31	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze (?)	
67	Kopice	1	1	90-32	punkt osadniczy grodzisko domniemane	epoka kamienia późne średniowiecze	
68	Kopice	2	7	89-33	grodzisko stożkowe nizinne	2 poł XIII w. - pocz. XV w.	A-138/68
69	Kopice	3	3	90-32	punkt osadniczy	XII-XIV w.	
70	Kopice	4	4	90-32	punk osadniczy punk osadniczy	pradzieje średniowiecze	
71	Kopice	5	5	90-32	śląd osadnictwa	okres wpływów rzymskich, kultura przeworska	
72	Kopice	6	6	90-32	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	epoka kamienia średniowiecze	
73	Kopice	7	7	90-32	śląd osadnictwa	pradzieje	
74	Kopice	8	8	90-32	śląd osadnictwa	kultura nieokreślona	
75	Kopice	9	2	90-32	śląd osadnictwa	młodsza epoka kamienia-neolit	
76	Kopice	10	9	90-32	punkt osadniczy	epoka kamienia	
77	Kopice	11	10	90-32	punkt osadniczy	epoka kamienia	
78	Kopice	12	11	90-32	punkt osadniczy	młodsza epoka kamienia-neolit	
79	Kopice	13	12	90-32	punkt osadniczy	epoka brązu ?	
80	Lipowa	1	11	88-32	śląd osadnictwa	neolit	
81	Lipowa	2	12	88-32	śląd osadnictwa	okres nowożytny	
82	Lipowa	3	13	88-32	śląd osadnictwa	neolit	
83	Lipowa	4	7	88-32	osada	kultura przeworska, faza D	A-935/92
84	Lipowa	5	8	88-32	osada	kultura przeworska, faza D	
85	Lipowa	6	9	88-32	śląd osadnictwa	kultura nieokreślona	
86	Lipowa	7	10	88-32	śląd osadnictwa	kultura nieokreślona	
87	Lubcz	1	5	88-31	śląd osadnictwa	neolit	
88	Lubcz	2	6	88-31	osada (?) osada (?)	pradzieje? wczesne średniowiecze?	
89	Lubcz	3	7	88-31	punkt osadniczy	średniowiecze	
90	Lubcz	4	8	88-31	punkt osadniczy	XIV-XV w.	
91	Młodoszowice	1	35	87-31	śląd osadnictwa osada	epoka kamienia IV-V w. n.e., kultura przeworska	A-12/65
92	Młodoszowice	1	1	87-31	osada produkcyjna osada	późny okres rzymski, kultura przeworska wczesne średniowiecze	
93	Młodoszowice	2	33	87-31	osada (?)	okres późnorzymski, kultura przeworska	
94	Młodoszowice	3	34	87-31	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	neolit okres wędrówek ludów, kultura przeworska	
95	Młodoszowice	4	28	87-31	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
96	Młodoszowice	5	29	87-31	śląd osadnictwa	kultura nieokreślona	

97	Młodoszowice	6	26	87-31	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
98	Młodoszowice	7	25	87-31	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
99	Młodoszowice	8	23	87-31	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
100	Młodoszowice	9	24	87-31	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	epoka kamienia kultura przeworska, faza D	
101	Młodoszowice	10	27	87-31	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	kultura łużycka późne średniowiecze	
102	Młodoszowice	11	30	87-31	punkt osadniczy	średniowiecze	
103	Młodoszowice	12	31	87-31	punkt osadniczy	późne średniowiecze	
104	Młodoszowice	13	32	87-31	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
105	Nowa Wieś Mała	1	13	87-33	osada (?)	średniowiecze, XIII(?) - XV w.	
106	Nowa Wieś Mała	2	14	87-33	śląd osadnictwa osada hutnicza punkt osadniczy	epoka kamienia kultura przeworska, faza D wczesne średniowiecze	
107	Nowa Wieś Mała	3	15	87-33	osada punkt osadniczy	kultura przeworska, faza D średniowiecze ?	
108	Nowa Wieś Mała	4	16	87-33	osada punkt osadniczy	kultura przeworska, faza D nieokreślona	
109	Nowa Wieś Mała	5	17	87-33	śląd osadnictwa punkt osadniczy punkt osadniczy stanowisko hutnicze	kultura łużycka ? wczesne średniowiecze średniowiecze kultura nieokreślona	
110	Nowa Wieś Mała	6	18	87-33	punkt osadniczy	okres rzymski, kultura przeworska ?	
111	Nowa Wieś Mała	7	19	87-33	punkt osadniczy śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze X w.(?) średniowiecze	
112	Nowa Wieś Mała	8	29	87-33	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
113	Nowa Wieś Mała	9	30	87-33	śląd osadnictwa osada	neolit okres późno-rzymski, kultura przeworska	
114	Nowa Wieś Mała	10	31	87-33	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
115	Nowa Wieś Mała	11	32	87-33	punkt osadniczy śląd osadnictwa	średniowiecze starożytność	
116	Nowa Wieś Mała	12	33	87-33	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	okres późno-rzymski, kultura przeworska średniowiecze	
117	Nowa Wieś Mała	13	34	87-33	punkt osadniczy	późne średniowiecze	
118	Osiek Grodkowski	1	21	88-32	śląd osadnictwa	młodszy okres brązu, kultura łużycka	
119	Osiek Grodkowski	2	4	88-33	punkt osadniczy	epoka kamienia	
120	Osiek Grodkowski	3	22	88-32	śląd osadnictwa	neolit, kultura amfor kulistych	
121	Osiek Grodkowski	4	2	88-33	grodzisko	średniowiecze	A-452/77
122	Osiek Grodkowski	5	1	88-33	śląd osadnictwa osada	neolit średniowiecze	A-107/68
123	Osiek Grodkowski	6	20	88-32	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
124	Osiek Grodkowski	7	23	88-32	grób szkieletowy	neolit, kultura ceramiki sznurowej	

125	Osiek Grodkowski	8	24	88-32	śląd osadnictwa	III w. n.e., kultura przeworska	
126	Osiek Grodkowski	9	25	88-32	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	
127	Osiek Grodkowski	10	26	88-32	śląd osadnictwa	kultura nieokreślona	
128	Osiek Grodkowski	11	27	88-32	śląd osadnictwa	kultura nieokreślona	
129	Osiek Grodkowski	12	14	88-32	śląd osadnictwa	okres późnorzymski (?), kultura przeworska	
130	Osiek Grodkowski	13	15	88-32	osada śląd osadnictwa	faza D, kultura przeworska XII-XIII	A-938/92
131	Osiek Grodkowski	14	16	88-32	osada	kultura przeworska, faza D (?)	
132	Osiek Grodkowski	15	17	88-32	osada śląd osadnictwa	kultura przeworska, faza D średniowiecze	A-937/92
133	Osiek Grodkowski	16	18	88-32	osada	kultura przeworska, faza D (?)	
134	Osiek Grodkowski	17	19	88-32	śląd osadnictwa	kultura przeworska, faza D (?)	
135	Osiek Grodkowski	18	3	88-33	śląd osadnictwa	okres lateński	
136	Przylesie Dolne	1	2	88-32	śląd osadnictwa	okres lateński	
137	Przylesie Dolne	2	3	88-32	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
138	Przylesie Dolne	3	29	87-32	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
139	Przylesie Dolne	4	30	87-32	punkt osadniczy	kultura przeworska, faza D	
140	Przylesie Dolne	5	31	87-32	śląd osadnictwa	neolit (?)	
141	Przylesie Dolne	6	32	87-32	pracownia hutnicza	kultura przeworska, faza D	A-800/88
142	Przylesie Dolne	7	33	87-32	osada hutnicza	kultura przeworska, faza D	A-798/88
143	Przylesie Dolne	8	34	87-32	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
144	Przylesie Dolne	9	1	88-32	osada hutnicza	kultura przeworska, faza D	A-936/92
145	Przylesie Dolne	10	4	88-32	osada	średniowiecze	
146	Przylesie Dolne	11	5	88-32	śląd osadnictwa	średniowiecze	
147	Rogów	1	20	90-31	śląd osadnictwa	pradzieje	
148	Rogów	2	38	89-30	grodzisko	IX-XIII w.	A-52/66
149	Rogów	3	17	90-30	wały (?) groby (?)	kultura nieokreślona	
150	Starowice Dolne	1	11	90-31	śląd osadnictwa	młodsza epoka kamienia-neolit	
151	Strzegów	1	12	90-31	grodzisko wyżynne	VII-IX w.	A-139/68
152	Strzegów	2	13	90-31	punkt osadniczy punkt osadniczy	młodsza epoka kamienia-neolit wczesne średniowiecze (?)	
153	Strzegów	3	14	90-31	punkt osadniczy punkt osadniczy	młodsza epoka kamienia-neolit okres wpływów rzymskich, kultura przeworska	
154	Strzegów	4	15	90-31	punkt osadniczy	wczesne średniowiecze	
155	Strzegów	5	16	90-31	śląd osadnictwa	młodsza epoka kamienia-neolit	
156	Strzegów	6	17	90-31	śląd osadnictwa	młodsza epoka kamienia-neolit	
157	Strzegów	7	18	90-31	śląd osadnictwa	pradzieje	
158	Strzegów	8	21	90-31	cmentarzysko ciałopalne cmentarzysko ciałopalne	okres lateński? pradzieje	
159	Sulisław	1	5	89-31	grodzisko	kultura nieokreślona	
160	Sulisław	2	6	89-31	osada	XII-XIII w.	

161	Tarnów Grodkowski	1	2	89-32	osada hutnicza osada	kultura przeworska, faza D okres nowożytny	
162	Tarnów Grodkowski	2	1	89-32	śląd osadnictwa osada	okres późno-rzymski, kultura przeworska X-XII w.	
163	Tarnów Grodkowski	3	30	88-32	grodzisko	średniowiecze	
164	Tarnów Grodkowski	4	28	88-32	osada	kultura przeworska, faza D	A-108/68
165	Tarnów Grodkowski	5	29	88-32	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
166	Tarnów Grodkowski	6	31	88-32	śląd osadnictwa	neolit	
167	Tarnów Grodkowski	7	32	88-32	osada	pradzieje	
168	Wierzbna	1	12	89-31	śląd osadnictwa	kultura nieokreślona	
169	Wierzbna	2	13	89-31	śląd osadnictwa	III okres epoki brązu	
170	Wierzbna	3	14	89-31	śląd osadnictwa	kultura nieokreślona	
171	Wierzbna	4	15	89-31	śląd osadnictwa	neolit	
172	Wierzbna	5	16	89-31	śląd osadnictwa	kultura nieokreślona	
173	Wierzbna	6	17	89-31	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
174	Wierzbna	7	18	89-31	śląd osadnictwa	kultura nieokreślona	
175	Wierzbna	8	24	90-31	śląd osadnictwa	pradzieje	
176	Wierzbnik	1	9	87-32	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	epoka kamienia okres rzymski, kultura przeworska (?)	
177	Wierzbnik	2	10	87-32	punkt osadniczy	epoka kamienia	A-109/68
178	Wierzbnik	3	11	87-32	śląd osadnictwa	neolit	
179	Wierzbnik	4	12	87-32	śląd osadnictwa	neolit	
180	Wierzbnik	5	13	87-32	śląd osadnictwa	epoka brązu, kultura łużycka	
181	Wierzbnik	6	25	87-32	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
182	Wierzbnik	7	26	87-32	punkt osadniczy śląd osadnictwa	późny okres rzymski, kultura przeworska średniowiecze	
183	Wierzbnik	8	27	87-32	punkt osadniczy	kultura przeworska, faza D	
184	Wierzbnik	9	28	87-32	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	epoka kamienia średniowiecze (?)	
185	Wierzbnik	10	37	87-31	śląd osadnictwa	neolit	
186	Więcmierzyce	1	13	90-32	grodzisko	XIII (?), k. XIV-XVI w	
187	Więcmierzyce	2	14	90-32	punkt osadniczy	późne średniowiecze	
188	Wojnowiczki	1	25	90-31	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
189	Wojnowiczki	2	19	90-31	śląd osadnictwa	młodsza epoka kamienia - neolit	
190	Wójtowice	1	7	89-31	śląd osadnictwa	kultura nieokreślona	
191	Wójtowice	2	8	89-31	śląd osadnictwa	kultura nieokreślona	
192	Wójtowice	3	9	89-31	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
193	Żarów	1	10	89-31	śląd osadnictwa	neolit	
194	Żarów	2	11	89-31	śląd osadnictwa	okres wczesnośredniowieczny, IX-1 poł. X w.	
195	Żelazna	1	30	89-32	grodzisko (?)	XIV-XV w.	

196	Żelazna	2	29	89-32	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	epoka kamienia średniowiecze (?)	
197	Żelazna	3	31	89-32	śląd osadnictwa śląd osadnictwa osada osada	epoka kamienia kultura łużycka wczesne średniowiecze (faza młodsza) okres nowożytny	
198	Żelazna	4	32	89-32	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
199	Żelazna	5	33	89-32	śląd osadnictwa	V okres epoki brązu - okres halsztacki, kultura łużycka	
200	Żelazna	6	34	89-32	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	pradzieje wczesne średniowiecze	
201	Żelazna	7	35	89-32	śląd osadnictwa	późne średniowiecze	